9979

Bibl. Jag.

IV

Kilka uwag
nad dwoma artykułami pana
Pana Pawła Popiela
odnoszących się do Sukiennic

Przeszło od lat dwudziestu zaczęliśmy pilniejszą zwracać baczność na pomniki przeszłości. Coraz cieplej, coraz żywszą miłością zajmujemy się tą przeszłością, po starych upłynionych wiekach. Radzibyśmy trwale połączyć się z całem tem dziedzictwem narodu, podratować co zagraża upadkiem, odbudować co runęło zwaliskiem. Szczęść nam Boże na tej drodze! Boć to przecie każdy chce żyw siebie samego oglądać w zabytkach naszych pradziadowskich; każde pokolenie chce nieumarłe na duszy wysłuchuje z mogił dawnych piosenki młodości prawiecznych swoich dziejów, a czuje pukanie własnego serca w głazach grodów swoich wyszczerbanych murach. Stąd też jest prawdą że miłość przeszłości ze czci dla niej więcej niż samej przyszłości każdego ziemi du. Naocznem świadectwem tej miłości była a nad przed niespełna trzema latami nasza archeologiczna wystawa Krakowska dokonana staraniem i trudem kilku zacnych członków oddziału archeologicznego w Towarzystwie Naukowem

nasz la

Pamiętamy wszyscy jak to na ówczas kardy ~~[illegible]~~ i
~~bogaty~~ ubogi ~~[illegible]~~ i bogaty, daleki i bliski bez
różnicy wiary powstania i stanu posyłał jakby z pod
żywego serca najświętsze zabytki na tę wystawę
która bez owe wzmogła się w świetności ~~[illegible]~~ i stała
się zaiste jakoby wielkim relikwiarzem przeszło-
ści ~~kraju~~ — ~~Jeżeli pomyślimy~~ ~~Znaczy stało się~~
~~jakoby cudem iż~~ A gdy w roku 1850 ~~[illegible]~~ wielka
część naszego miasta poszła z dymem i gdy zarazem
cztery kościoły legły w zgliszczach swoich
stało się jakoby cudem iż kraj nasz tak,
ubogi w tak krótkim czasie nie tylko zniszczonych z popiołów ~~[illegible]~~ z tych
~~Kościołów~~ domów bożych, że nie tylko ~~cztery~~ [illegible] zbudował nowy cmentarny,
wspaniale odbudował — ale — nawet jeszcze
piąty kościół bo Śtej Katarzyny stojący
od lat 70 pustką. — To odradzanie się
[illegible] aż zajęcie przy tej klęsce pożar-
skich nie tylko jest jawnym dowo-
dem że lud nasz wiernie ~~sta~~ w sercu
~~[illegible]~~ strzeże wiary przodków swoich
ale zarazem równie silnie świadczy o jego czci dla
pomników przeszłości; to zaś
wyznanie się naszego kraju jest
najwymowniejszym wyrazem iż ~~[illegible]~~
kraj nasz tak jeszcze nie jest napoczęty
materializmem samolubnym ~~zachodu~~
[illegible] wiary tak wielkiej części
obecnej społeczności europejskiej,

Uchwalmy więc wszyscy
ofiarę choćby
krwawy grosz
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ten hołd
złożyć idei wzniosłej
że

~~A~~ Naszych słowarzy naszych mało archeologicznych, i pisma ~~[illegible]~~ czasowe ~~[illegible]~~ ~~tej~~ badaniom przeszłości poświęcone czyli nader, a podnoszący ~~wzrostu~~ poznan

A czyli nader podnoszący wzrost i zbogacenie zasobów starożytności krajowych czyli słowarzy naszych i pisma poświęcone badaniom archeologii narodowej nie są objawem wzrostu tej miłości do dziejów upragnionych ! —

Nie kiedy dziwnego iż w takowym wielce ~~[illegible]~~ rozszerzonym nas boju całej przeszłości naszej, zdarza się iż o ~~[illegible]~~ rozprawki artykuły ~~[illegible]~~ dziejowych pomnikach przechodzą niekiedy do samych nawet drobnostek politycznych. — Że tak się dzieje jest – według mojego zdania wielce zgubna i szkodliwa — Bo tym trybem ~~[illegible]~~ rozbudzi się w przeszłości zwrot schodzi się rzeczy w tej sprawie, a nie jeden czytelnik raczej ochłodzi na twardej pracy ~~ok ochłoń~~ ochłoń prosiedni ~~[illegible]~~ nabierze ~~[illegible]~~ sądu o znaczeniu artystycznym dziejowym starych pomników, a tak sam stanie się w potrzebie ~~[illegible]~~ ~~[illegible] na strażą~~ i strażą i obrońcą zabytków. A wreszcie – jeżeli to ~~dzieje~~ [illegible] [illegible] samo ~~[illegible]~~ się wszystkich

~~niechaj tego wszyscy wiedzą~~ więc się też godzi
by sprawa ~~o~~ [odnowienia ich do] odbudowania ich nie była
tajemnicą dla kraju —

~~Stało~~ Tym trybem się zdarzyło, iż w ostatnich
miesiącach czytaliśmy ~~trzy~~ ~~w~~ ~~...~~ w „Czasie"
ciekawe ~~o~~ i zajmujące artykuły, a odnoszą-
ce się do „Sukiennic" — ~~Aż~~ ~~o~~ ~~pisane~~ a płynące
aż z dalekich rodzinnych piór. — Pan Paweł
Popiel umieścił ~~o~~ [w tym przedmiocie] dwa artykuły, które uważa za
[siebie] dem pilniej ma baczności z autorem ich
~~potrzeb~~ być w tamtym [sam] Konserwator powi-
nien — ~~tako zjednej~~

Czytając z uwagi te dwa artykuły pana Popiela
miło mi wyznać iż całym sercem
piszę się na wiele ustępów ~~...~~
w nich wyrażonych, wiele z jego
zdań i myśli najpełniej trafia[ją] do
mojego przekonania. Zmuszon atoli
chcę równą otwartością oraz wiernym
ce przed wielu względami z Panem Popielem
zgadzać się nie mogę — ~~wątpliwości~~ Pra-
gnąłem na owczas ~~odpowiedzieć artykuł~~
~~d~~ odpowiedzi bez względu zdanie moje; Nie wiodło mnie bynajmniej do
tego chęć ~~publiczne~~ sporów
i kłótni literackich, ale
~~Bo~~ gdy jedna galeria mojego powoła-
nia naukowego i moich literackich, powinności moją
prac jest właśnie sztuka i jej
dzieje, uważałem ~~że powinien~~ żebym
~~Aby~~ i chybił powinności [mojej] gdybym
milczał [w tej sprawie] w tedy, gdy [rzeczy tego przedmiotu tak ważnego jakim jest] ~~chodzi~~ ~~od~~ a odno-
wienie pomników [naszej] przeszłości —

~~Ktoś może nie wykonywał swoich praw ale~~
~~nie zgadzał się z własnością powinności swoich~~

Byłbym więc bez wątpienia zabrał się do pióra gdyby nie była zaszła przeszkoda a niezależąca co do odroczenia mojego artykułu — o której. Tę przeszkodę jako czytelnicy nie mają wspomnienia pojęcia kilku wydarzeniami wyrażeniami — czytelnik oczywiście pamiętają jako właśnie wówczas Pan Popiel zapewne w chwili drażliwej osobistości ogłosił w czasie kilka których osobom zasiadającym na ostatnim posiedzeniu wydziału archeologicznego odmówił prawa do sądzenia w przedmiocie sztuki; a gdy te osoby po tem wyrzucił tem samem wprowadził rzecz na pole czysto osobiste — Nie było dziwoty że jeden z pomiędzy ogłosił umieścił w czasie swojego zdania replikę energiczną i odpowiednią — Te przeto chwile nie zdawały się być stosowne do rozpisania o artykułach pana Popiela. Dziś atoli gdy jak się zdaje rzecz ochłodła. jest czas wielce aby tylko sprowadzić spór z pola osobistego do istoty samego przedmiotu — Jakkolwiek czas obecny, w którym się ważą w świecie sprawy tak wielkie a ciężkiego znaczenia nie jest Dalibóg czasem dla drobnych przemów lub a miłości własnej —

Tak że … [illegible] … jest ważnych … [illegible]

Gdzie prawie cały miesiąc odłożenia przepłynął i gdy już

Nie krępuję się atoli [illegible] w niniejszym arty-
kule o szczegóły jak raczej
a zapatrywanie się pana Popiela na dzisiejsze
szkoły, a więc główne zasady które jak się zdaje przestrzega
się [illegible] gdy mówi o odbudowaniu i
restauracyi pomników naszych:
1). zdaje mi się że jest rzeczą pierwszą iż rozpra-
wiając o budowach wielkich dawnych
należy przedewszystkiem odrzucić epoki
stylowe — opierając się E ponieważ
epoki prowadzi wprost do zamętu wszystkich
wyobrażeń — Dopiero po ścisłem ich
porównaniu, biorąc każdą z osobna
i badać jakie ona nam przywodziła
modyfikacye sztuki uczynimy
jeżeli te modyfikacye stylowe oznaczymy
imieniem spółczesnego jej
króla naszego — E

E jak najściślej na istocie rzeczy samej — Jakoż

E Rozumiem że się trafnie wyrazimy gdy np. mówiąc o dziełach o gotyku Kazimierza W. lub Kazimierza Jagiellończyka o renesansie Zygmuntów lub Stefana Batorego o [illegible] baroku Wazów itd. —

Pan Popiel zatoli w swoich artykułach nie [illegible] nie rozdziela epok stosownie do rzeczy samej
artykułach [illegible] spartego
— ale mówi np. o stylu piastow-
skim i mówi o stylu Jagiellońskim.
wolę [illegible]
[illegible]
atoli [illegible]
naprzód jakoby
niemożna jak
styl piastowski jest różny (bo na cóżby dwie nazwy na jedną samą rzecz) powtóre jakoby
Jagiellońskiego —
piastowski jest stylem
który w budowaniu

budowano za królów z domu Piastów a
styl Jagielloński był stylem kwitnącym
za panowania królów z rodziny Jagiellonów.
Tym czasem rzecz się ma wręcz przeciwnie
Jakoż ~~nie~~ co do „stylu piastowskiego"
nie ~~mając~~ wspominając już o prawdziwie tej dynastii
który podobnie jak najbliższe jego następ-
cy okryty jest aureolą poezyi i podań
ludowych – ali ~~mając~~ nawiać tylko ~~[illegible]~~ o czasach
czasów historycznych i pewnych dziejów Polski
gdy ona wystepuje na scenie z dziejów
powszechnej ~~[illegible]~~ zachodniej Europy i Miecz-
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ nie ~~[illegible]~~ trudno zaprzeczyć
iż pod panowaniem ~~[illegible]~~ Piastów ~~[illegible]~~
wiemy zapewne budowano z bezwzględ-
nie a pewniej aż pod koniec 13 wieku
~~[illegible]~~ stawiano gmachy w stylu romańskim (półkolistym)
~~[illegible]~~ wznoszących
a od tego czasu znowu aż do ostatniego
przyszło bo od Kazimierza W. zaczynał
styl gotycki jak wiadomo w ~~[illegible]~~ stronę romańskiego
– Ale wielki Kazimierz ~~[illegible]~~ w tem
umarł ~~[illegible]~~ w r. 1370 a
~~[illegible]~~ zaś jeszcze ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ później
już w roku 1386 ~~[illegible]~~
pierwszy z Jagiellonów zasiada na ~~tronie~~
stolicy polskiej – Gdy byśmy nawet nie
~~[illegible]~~ posiadali żadnych pomników z tego wieku
~~[illegible]~~ żadnych ~~[illegible]~~ o opowiadaniach o sztuce
ani ~~najmniejszych~~ wzmianek w obrazach ~~[illegible]~~
czyli by aby przypuścić ~~[illegible]~~ że
w tych 16 latach styl piastowski

na mnie bo
przeradził się na styl Jagielloński?! –

albo
~~Ale~~ Wiemy że za Władysławów ~~takim stylem~~

samym
budowano ~~za~~ jak ~~za~~ tym stylem który

jego króla budowniki
Kościół za Kazimierza W. i ~~[illegible]~~ który

jego
~~za~~ i za króla ~~[illegible]~~ poprzedników
i jest że budowano w stylu gotyckim

~~bez~~ przestało – wiemy że później się

lat zwrócono po śmierci Kazimierza W.

budowano gotyckim
bo za Kazimierza-Jagiellona – ~~[illegible]~~ jak ~~bez~~

ale
~~Ta~~ dowodzie wszędzie pomnik grobowy

tego króla wykonany przez Stosa we w

Katedrze Krakowskiej – Prawda

zgłoszone stawny
że ~~[illegible]~~ nie jest gotyckim, ostatnich

raczej
przestaw – ~~a ale~~ ale ~~[illegible]~~ już przetto –

na skończeniu
mówię że styl gotycki już ~~[illegible]~~ gdzie ~~[illegible]~~ gdzie co ten sławny

nie
~~dla~~ ~~Ale~~ ~~[illegible]~~ Natomiast ~~ostat~~ ~~[illegible]~~ nazwać tym zwanym

a nie tego
ze ostatnich dwóch Jagiellonów styl zwie

odrodzenia
~~[illegible]~~ mienić się z renesansowym ~~[illegible]~~ gotyckim, Stosa

który tu można nazwać renesansem ~~stylem~~ albo gotyckim

~~sam pan Popiel [illegible] z [illegible]~~ Kazimierza Jagiellona

zygmuntowskim –
~~Zygmuntowskim~~

odnoszę się go od

stylu gotyckiego Kazi-

mierza W.go –

~~[illegible]~~ Ani wątpię że pana Popiela

dobrze wiadomo
~~Że~~ wszystko co o rozwoju epoki stylowej

dopiero ~~[illegible]~~ co poprzednio mówiłem

ale tam ~~[illegible]~~ więcej żałować

wypada że ~~wprowadził~~ prawo o stylach

by się
co ~~[illegible]~~ jakiemuś widziała

który się na świecie nie było,

za wbrew pięknie niemyśląc tych.

Z. N.

~~Zwrot[illegible]~~

przeradził się na ~~styl~~ zupełnie inny bo na „styl Jagielloński"?! — Przecież za Władysława budowano tak stylem gotyckim jak za Kazimierza W[ielkie]go i kilku jego poprzedników Piastów. Wszakże ten styl gotycki kwitnie jeszcze po śmierci Kazimierza sto lat później ~~to~~ jak o tem świadczy najdowodniej pomnik grobowy Kazimierza Jagiełły ~~w~~ katedrze krakowskiej wykonany przez Wita Stosa (1492). Prawda że ten grobowiec nie jest więcej gotyckim ~~Kazimierza~~ ostatniego Piastów, ale raczej przypowiada że styl gotycki ma się ku ~~[illegible]~~ końcowi swojemu i dla tego jak niemniemam niemiałbym go nazwać gotyckim Stosa lub Kazimierza ~~Jagiellona~~ — ~~Pado-~~ ~~[illegible]~~

~~Ani wątpię~~ Rozumiem że panu Popielowi doskonale wiadomo wszystko co dopiero mówiłem o następstwie ~~historycznem~~ po sobie epok stylowych tem atoli ~~więcej że~~ mniej pojąć mogę dla czego prawi o stylach których nie było na świecie a które są więcej przeciwne rzeczywistości i prawdzie dziejowej.

Przecież z drugiej strony i czytając z uwagą artykuł Pana Popiela a zwracając uwagę na niektóre ustępy jego i na ~~te~~ ~~owe style Piastowski i Jagiellońskie~~ ~~ciesząc~~ na przypatrywanie się na owe style ~~zdawałoby się~~ można by ~~się~~ przypuścić ~~domyślać~~ ~~jakoby~~ pan Popiel jest ~~zdania jakoby~~ w Polsce miały miejsce style więcej rasowe

Drugą wątpliwością która nie tylko mnie ale i innym czytelnikom w artykułach przez Popiela nasuwa się jest ta że z niektórych ustępów ~~w nich~~, ~~[illegible]~~ zdawało się ~~jakoby~~ iż pan Popiel przypuszcza

od reszty Europy, że się w Polsce budowano osobnym-
jakimś stylem – Niechciałbym, przez Polaków przypisywać
~~Pod tym względem należy nam~~ też porozumieć
myśli która by nie była obecną – Rzecz zatem jeszcze
~~bliżej~~ z tytułem – ~~[illegible]~~ Pod ~~tym, względem~~
na bliższe porozumienie się
~~wypada nam się również~~ porozumieć bliżej –
Nikt w ogóle przecież już chyba tego nie za-
przeczy że Polska była przez wieki obroną
cywilizacji i kultury Europy, ale już od dzieci
w szkołach, jeśli ~~[illegible]~~ jeśli nas tak uczą
się ma więc zaprzeczyć niemożna, że Polska
sama też żyła w tej cywilizacji i kulturze
że ja miała ~~w swoich~~ łatwo i z nie ~~[illegible]~~ odrobiła się do
nawet wnosić nowe abstrakcyjnie niewiele dzieła
Z tego nas ~~[illegible]~~ [illegible] – literatury i równie zasadniczo architektury mianowicie Polska dzieliła
z resztą cywilizowanej Europy, te same
epoki stylowe, ~~[illegible]~~ ten sam rozwój ar-
tystyczny, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
Zatem już razy
~~[illegible]~~ wątpić należy aby się rozwinęła
architekturan zakończona ~~[illegible]~~ do ~~[illegible]~~
w jakiejś ~~[illegible]~~ zaściankowym – ~~Jak to prawo~~
o tym więcej że przez długi czas w średniej...
niektóre duchowieństwo ~~[illegible]~~ to samo
budowało się sztukę budowniczą [illegible]
same wtórny ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] odrębne od reszty Europy, a ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] [illegible], a mający przez [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] artystów ~~[illegible]~~
budowy [illegible] w czasie epoki
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] w czasie epoki
gotyckiej sztuki [illegible] dla [illegible] obcych – gotyckie co jest
[illegible] przez [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] – am przedewszystkiem
Prawda że w wielu krajach europejskich
we Francji, Anglii, Niemczech i Włoszech
[illegible], [illegible] i w Polsce

Style epoki wzorowych się [illegible] rozpowszechniają
i wrażają w świat — a w miarę jak każdy naród
europejski swój idei za prądem,
powszechnym swego okresu, przerabia
styl tego okresu wedle swojego pojmowania
narodowego, wedle potrzeb, i zamiło-
[illegible] kraju ojczystego, klimatu i materyału
[illegible] nie zacierają
głównego charakteru [illegible] przyjętego E w rzeczy
[illegible] i [illegible] kolwiek [illegible]
nie wiemy czyli [illegible]
w kraju wznosi się wieża do naszej
maryackiej podobna a przecież
każdy [illegible] napisze jest dziełem [illegible]
[illegible] że one jest [illegible]
gotyckiej — (+)

Gdyby Pan Popiel był wtedy miarą [illegible]
[illegible] w takim razie byłoby [illegible] wielce
pożądane a [illegible] ważne dla [illegible]
nia pomników by [illegible] ustalił jasno
i [illegible] jaki to był charakter archi-
tektury [illegible] stylu
[illegible] w Polsce [illegible] się od architektury
współczesnych [illegible]
[illegible] narodów — [illegible]

E [illegible]
Jest to jedna
i taż sama melodya
[illegible] wedle
rozmaitości [illegible]
[illegible] instru-
mentach [illegible]

(+) Pomnijmy że tu nie mówimy o [illegible] [illegible]
Europy w której [illegible] [illegible]
bizantyńskiej i greckiej go kościoła —

~~może przypuszczenia są mylne~~ — ~~jeśli~~
~~jeśli się mylę~~ ~~zawsze~~
i ~~nie~~ iż ~~pan to może przypuszczenia~~
~~jeśliby pan Popiel~~ ~~przypuszczał~~ jakieś
~~ogólne~~ Jeśli się pomięcie pan
Popiel zgadza się z nami że Polska
w której rozwoju jej siła [illegible]
wszystkie z całym [illegible] zachowana
~~w tej ta nasza przyczyna~~ iż ~~[illegible]~~
~~wyjątkowa, [illegible]~~ iż ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ i tylko jak każdy naród u siebie
tak i Polska powinna mogła
[illegible] styl polski panujący
jeśli ta zasada uznana prawidła
ogólne wtedy ta przyczyna iż wielki
[illegible] od tego ogólnego prawidła
jako wyjątkowe wymagające
dowodu — Tak np. Jeżeli ~~[illegible]~~
dzisiejsze
a Pan ~~[illegible]~~ Popiel twierdzi iż skupienie na
[illegible] jest pierwotnym, że one
[illegible] samo to że jest wprost sprzeczne gotyckiej
jakoby ~~[illegible]~~
architekturze prostota ~~[illegible]~~ za
w
kamienne [illegible] pełne
[illegible] stylu gotyckiego w [illegible]
racji tego twierdzenia ~~[illegible] dowodzić~~
jako obstający za wyjątkami od prawidła
wypada koniecznie dowodzić tego
niezbicie —

o zasadach konserwacji

~~Ale~~ Rozczytując się w artykułach
Pana Popiela ~~[illegible]~~ uderza jeszcze sposób
jego zapatrywania się na rzeczy ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ gdy znowu o restauracji
pomników ~~[illegible]~~ dawnych arcy-dzieł
wszystkości zgadzamy na zdanie
jego aby charakter sukiennic takim
~~[illegible]~~ jakim jest, zachowany został
~~[illegible]~~ z całą swoją attyką skrojną
w takim zafarbowaniu i markowaniu, to
choć z drugiej strony nie mogę
się zgodzić na wszystkie powody
które na poparcie swego zdania wnosi
Pan Popiel przytacza ~~[illegible]~~ uchwa-
lacza gdy mówi że ~~[illegible]~~ układ
sukiennic zachowanie ~~[illegible]~~ powinniśmy
oddać ~~[illegible]~~ bo są
bowiem dla nas cenne
pamiątką ~~[illegible]~~ dla
wiekow najwięcej uwagi ~~[illegible]~~ Kra-
kowa ~~dla [illegible]~~
~~[illegible]~~ że „[illegible] [illegible]
[illegible] i te [illegible] [illegible]
oddać naszym [illegible],” ~~[illegible]~~
[illegible] iż się nie [illegible] [illegible]
Pan Popiel posuwa owa konser-
wacji za daleko jak to [illegible]
znać z ustępów ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] [illegible] owe [illegible]
[illegible], a nie mające ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] przy [illegible]
[illegible] jakie [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]

dla tej [illegible] [illegible]
a to właśnie że te formy
nadane w roku 1561 daleko
prawdziwiej grają w
całem wejrzeniu budo-
wy sukiennic niż
jego ostatki
gotyckie ~~[illegible]~~
takie

gorącą miłością przechowują spuściznę, choćby dawno zgasli
w rodzicach swoich ~~budowanych~~ którzy
byli świadkami ich młodych lat
i w radości i boleści rodzinnej — i domu
obyczaju — ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ Ale
~~[illegible]~~ wnukom późniejszych [illegible]
w [illegible] restauracji pomników
dawno [illegible] nie chodzi o nas
o dzisiejsze pokolenie mieszkańców miasta
Krakowa — Pokolenie po pokoleniu
przechodzi nikły, [illegible] nawet —
ale pomniki zostają. Idą wieków
wszystkich pokoleń — ~~I ja jestem~~
~~[illegible] [illegible] [illegible]~~ [illegible]
a ~~[illegible] [illegible] ale~~ ale ~~nie~~
jest ~~[illegible]~~, sam Pan Papież
~~jest za [illegible]~~ [illegible] ~~nie dla tego~~
[illegible] Powiedzmy, raczej [illegible]
~~[illegible] dla tego~~ [illegible]
~~[illegible]~~ [illegible] za chwali
dla tego ~~[illegible]~~ [illegible] obecne pokolenie
nie dla tego [illegible] ich [illegible]
[illegible] potrzeb [illegible] ich [illegible]
[illegible], ale dla tego [illegible]
[illegible] [illegible]
i [illegible] [illegible] [illegible] swoje
[illegible] [illegible] [illegible]
potrzeby na wszystkie [illegible]
a [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
a [illegible] [illegible] w [illegible] [illegible]
[illegible] dla tego [illegible],
[illegible] — w [illegible]
[illegible] mogły [illegible]
[illegible] i [illegible]
[illegible] [illegible]
a [illegible] [illegible] [illegible] roku 18[illegible]

za formami przeważającemi w całym
budowie ~~nadając jej~~ i daleko silniej
niż jej [ich] architektury dając się [illegible]
[illegible] i formy [illegible]
[illegible] mniej dają mniej
się ~~[illegible]~~
zawsze się ~~[illegible]~~ potrzeba jakiś
ogólne zasady co do zachowania
lub nie zachowania [w odbudowie] ~~[illegible]~~ danych,
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ budynków.
Omawiam się [illegible] [illegible]
1. Takie, ~~[illegible]~~ [cenne] i budowy mające
[illegible] wartości arty, [illegible] —
2. budowy które choć by[ły] [illegible]
wartości artystycznej [illegible]
[illegible] znaczenie historyczne
[illegible] ~~[illegible]~~
3. ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ Budynki [dawniej] nie mające
~~[illegible]~~ ani wartości artystycznej ani
historycznej muszą być [illegible]
[illegible] przebrane jeśli [illegible]

Niektóre uwagi nad ~~źródłosłowem polskiego wyrazu: Szlachcic~~ źródłosłowie wyrazu polskiego ~~Szlachta~~, szlachta

sta~~chcic~~

Kreślił Józef Kremer

Pan Wincenty Korotyński w N. 249 Gazety Warszawskiej z Wilna. dodał do listu swojego wielce zajmujący przypisek, który mnie spowodował do skreślenia tych kilku następujących uwag.—

Szanowny autor ~~tzo~~ rzeczonego listu zastanawiając się w tym przypisku nad źródłosłowem polskiego wyrazu „szlachcic", „szlachta", i nad różnymi trybami tłumaczenia go tak się wyraża: „Źródłosłów wyrazu szlachcic był już wiele razy z różnem „powodzeniem a najsprzeczniej ~~rozbierany~~ objaśniany; sens „moralny z tego całego mozołu, jeżeli się nie mylę, „jest ogromne zero.— Każdy chciał się popisać „oryginalnością poglądu, odnieść pytanie „przynajmniej do potopu i dokazał swego: że „został oryginalnym i nic więcej.— Najorygi„nalniej wszakże objaśnia pochodzenie tego „wyrazu p. Jocher: „Szlachta, wyraz złożony „ze szla i chta chęć, chęta, a zatem szlachta; „albo jak Lelewel pisze Zla-chta, to jest stan, „co z urodzenia, z położenia swojego socyalnego „jest chętny i skłonny ~~xa~~ do złego i co przeto „chce sobie, potrzebuje szla, szlić, powstrzymywania

„pobłażywania swawoli, samowoli ...”
„~~swawoli, samowolności~~ szlacheckiej.”
Słusznie bardzo pan ~~ks~~ W. Korolyński
za mało sobie waży podobne wywody, i wta-
szera jak nie wachnie iż domysły Lelewela w tym wzglę-
dzie, jedynie za żart ~~...~~ wielkiego naszego
uczonego uważać, nam należy. – Dalej mówi
p. Korolyński: „A jednak ileż to lat upły-
nęło od czasu, jak najprościej, najzgodniej
z rozumem, z historyą, Januszowski w swoim No-
wym charakterze, wyprowadził pochodzenie tego
wyrazu: szlachcic należy się pisać nie Slachcic”
bo z niemieckiego Schlacht. Wyraz ten nie-
„miecki, jak niemieckie wyobrażenie szlachectwa,
„oznacza bitwę a więc wojnę, a więc powstanie,
„wojownika, bojaka, który był tylko prostym
„wojownikiem, póki nie nie zetknął się z Niem-
„cami .... Że wyraz Szlacht jest czysto nie-
„miecki, dowodzi tego licznie rozrodzona jego
„familia w tym języku, zawsze ze znacze-
„niem boju, rzezi.” Kończy pan W. Korolyński
uwagę że to pochodzenie wyrazu Szlachta
od wyrazu niemieckiego Schlacht domysłać
się każe iż szlachectwo nastało najdalej
w wieku XI. — .
„~~Otóż do tych uwag Korespondenta Gazety~~ ~~szanownego~~

Lubo jak się poniżej okaże nie wypełniam się
dzam ze zdaniem Pana Korotyńskiego jednak [illegible]
że treść tego przepisku nie jest wyrażnym [illegible]
zasadną, niezwykłą i zasługuje na całą naszą uwagę
I dla tego ~~jego~~ wyrazy jego ... nam postawię za [illegible]
[illegible] całą, a szczególnie ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] myśli moich mających o ile [illegible]
ści wyjaśnić pochodzenie naszego polskiego
wyrazu szlachta – szlachcic –
Nie zamierzam

[illegible] ~~wcale~~ [illegible]
zszlachcony [illegible] wyraz
które [illegible] niemieckiej
pod szlachta [illegible]
a [illegible]
wyraz schlacht. –
Nie [illegible] atoli
[illegible] wcale
naszego [illegible]
[illegible] niechaj nam
[illegible] przez [illegible]
wyraz [illegible]
[illegible] [illegible] przetoż
za przykład

do których [illegible]
będzie uzupełnieniem
a [illegible] moich myśli [illegible]
~~[illegible]~~ [illegible]

wyjaśnić nam pochodzenie [illegible]
polskiego szlachta.
Nie zamierzam atoli wcale wyczerpać przedmiotu tego... ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ rzeczy ~~[illegible]~~ wielce [illegible] ~~[illegible]~~ zostawując gruntowne jej zbadanie ludziom uzdolnionym specjalnym, bo filologom badaczom zarazem i historykom.* Przy tem nie radbym ~~wcale~~ nigdy [illegible] ~~[illegible]~~ długiem etymologicznym badaniem ~~[illegible]~~ zwłaszcza [illegible] po manowcach języka obcego – ~~[illegible]~~! Nie imałbym ~~[illegible]~~ nawet się wcale tego przedmiotu gdyby ~~[illegible]~~ nie chodziło o wyraz mający tak ważne znaczenie w naszych dziejach i gdybym nie ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ się tyż nieco przytoże do rozświecenia wątpliwości pod tym względem –

a przypusz[illegible]
~~[illegible]~~
nawet na chwilę [illegible]
~~[illegible]~~
niektórych [illegible]
~~praw~~ wiele [illegible]
naszych [illegible]
wyraz [illegible]

Nie rozstrzygając wcale ~~[illegible]~~ pytania kiedy
szlachectwo nastało w Polsce przypuszczając
z zarania nawet iż ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ słusznie niektórzy
ze niektórych praw naszych, upatrując
[illegible] naszym wyrazem
[illegible] szlachta a [illegible]
[illegible] [illegible] wydany w [illegible]
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ co do rzeczy [illegible]
[illegible] [illegible] że się [illegible]
~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] z narad

Lubo jak się poniżej okaże nie uwspółnosić się dzam ze zdaniem Pana Korotyńskiego jednak wy- że treść tego przepisku nie jest bynajmniej czczą k- zasadną, niczemką i zasługuje na całą naszą uwagę.
I dla tego jego wyraży[?] niechaj nam posłużą za pier- wszy lub, zawiązek a zarazem [?] po- mniejszych myśli moich mających o ile mnie stać wyjaśnić pochodzenie naszego polskiego wyrazu szlachta – szlachcić —
Nie zamierzam

[?] niebaczne powag
znakomitych których wywodzą wyraz pol. szlachta z niemieckiego a mi[?] z
wyrazu Schlacht. —
Nie wymienia[j]ąc atoli i niczem, zresztą, nie mam niechaj nam pewnej praktyczne wyjaśnie[?] Korzystam Gaupp, Grimm przed tym za przeszłe

wyjaśnić nam pochodzenie polskiego szlachta.
Nie zamierzam atoli wcale wyczerpać przedmiotu tego. ~~[?]~~ ~~[?]~~ dotknę się jedynie rzeczy jedynie wierzchem ~~[?]~~ zostawując gruntowne jej zbadanie ludziom wytrawniejszym, bo filologom, badaczom zarazem i historykom. Przytem nie radbym ~~wcale~~ mimo wszystkich Szarlejów zbyt długiem etymologicznem badaniem, ~~[?]~~ wprowadzać go w ich po manowcach języka obcego — ~~[?]~~. Nie ~~[?]~~ śmiałbym nawet ~~[?]~~ się wcale tego przedmiotu gdyby ~~mojego powstania~~ aktywnie

do których należę
będzie uzupełni[?] spisanej ~~[?]~~ nam myśli moich ~~[?]~~

a przynoszę
~~Z wielu~~ ~~[?]~~ nawet na chwilę ~~[?]~~ ~~[?]~~ zdanie ~~[?]~~, wielu znakomitych, ~~[?]~~ mnogich powag iż wyraz nasz

nastał w Polsce ~~[?]~~ na chwilę ~~jakby~~ wraz wyraz nasz szlachta ~~[?]~~ z jakimś wyrazem niemieckim, ~~[?]~~ zgodzimy się paradnie

na to iż naród jeden może dla jakiej
[illegible]dzić narwę jakiejś idei społecznej
[illegible]yć od drugiego narodu przecież nie
[illegible]bno przypuścić aby mógł ~~samą~~ ~~taką~~ jakąś
[illegible] jemu obcą przenieść żywcem we
[illegible] rodzinne stosunki, ~~taka~~ każda idea
[illegible]ołeczna o tyle ~~tą~~ jedynie zdoła się
~~roz~~ przyjąć i rozwinąć w ~~[illegible]~~ jakimś naro-
dzie o ile znajdzie w nim usposobienie
~~stosowne~~ odpowiednie. — ~~Zy~~ Wolno ~~przypuszczać~~ wyobrazić, iż
zetknięcie się z Niemcami przyspieszy-
ło w Polsce rozwój wyobrażeń o szla-
chectwie, lecz jest rzeczą jak myślę pewnie nie
wątpliwą że takowe wyobrażenie nie
byłoby się także rozwinęło, gdyby była wszelkiej
cudzoziemskiem, gdyby zaród jego nie był także
już tkwił w ~~[illegible]~~ naszym narodzie i uspo-
sobieniu jego dziejowem. ~~Jakoż~~ Wszak ~~owa~~
wyobrażenie szlachectwa rozrosło się i
rozkwitło historycznie u wszystkich ówczesnych naro-
dów europejskich, a rozwinęło się w
Polsce trybem zupełnie swojskim i
zupełnie różnem ~~[illegible]~~ ~~jak u Niemców~~
~~a nie~~ od trybu jakim to miało miejsce
u Niemców. — Lecz nie o tem nam mówić
w ocenie ~~do~~ raczej ~~rzadlostwa naszego~~ do
właściwego zadania naszego — ~~[illegible]~~ rosło a jakoby ~~popierane przez~~ [illegible]
[illegible] jest zdanie dość u nas ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
Otóż ~~że~~ wyraz polski „szlachta" pocho-
dzi od wyrazu niemieckiego ~~Schlacht~~ Schlacht
bitwa, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ a nie bratnie samo zdanie ~~[illegible]~~ [illegible]
dawniejszych ~~[illegible]~~ powagach. Jakoż przez Janu-
szowskiego przytoczonego powyżej, czytamy
jeszcze ~~że Ha~~ jako nasz Hartknoch wywodzi
„wyraz „szlachcic" z niemieckiego Schlachter
„(rzeźnik) przez postępujące, niemniej
„że na wojnie pod Grunwaldem Polacy
„Krzyżaków 50 tysięcy położywszy, wiele
narobili mięsa Marsowi in victimam
(~~[illegible]~~ Chmielowski, ~~[illegible]~~ ob. Linde T. V. str. 548.)

~~idzie~~ Podobnie Czacki powiada „ ...
„w Niemieckim języku słowo Schlacht bi...
„raczej niż szlachcica przypomina ...
„tak zasługi i nagrody męstwa" (Linde...

Nie ubliżając bynajmniej czci należnej
się takiej powadze jaką jest nauczyciel Czacki
~~ośmielam się~~ wyznaję że wywodzenie pols-
kiego wyrazu Szlachta od niemieckiego
Schlacht zdaje mi się jakoś przesądne.
Jakoż ~~[illegible]~~ tak ten wyraz Schlacht w jednym, tym tylko
a w jednym razie gdy ~~oznacza~~ [illegible]
czenie bitwy odnosi się do ludzi, ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ w innych zaś admi-
niach ~~[illegible]~~ jak nasz wyraz rzez
rzezać ~~stosuje się~~ — stosuje się wprost
do zwierząt do bydła, a tylko ~~[illegible]~~ w
przenośniach a to wielce rzadkich
szybkim bywa gdy o ludziach mowa (+) /ups.

(+) Schlachtvieh bydło przeznaczone na rzeź
Schlachtochs wół ~~[illegible]~~ opasiony na rzeź
~~Schlachttag dzień przeznaczony na rzeź,~~
Schlachthaus szlachtuz, schlachten rzezać
bić bydło, Schlächter rzeźnik i t d).

Z rozumieniem że niepodobno przypuścić
aby szlachta polska chciała ~~przyjąć~~ za
której nazwę niemiecką ~~[illegible]~~ przyczyniając
zabrudnienie mniej szlachetne, której
sama szlachta niemiecka się wstydzi-
ła — Kto już ~~[illegible]~~ chce wywodzić
wyraz polski ~~szlachta~~ z języka nie-
mieckiego, ~~[illegible]~~ niemieckiego, go, jak myśleć raczej
wywodzić od wyrazu który u samych
Niemców był w poszanowaniu, zwła-
szcza ~~o wyrazie~~ niż od wyrazu którym
sama szlachta niemiecka się nazy-
wała — ~~ten~~ kto z ~~[illegible]~~ nie może
się zgodzić z Hartknochem że szlachta polska

(+) wyprowadza dalej z Czackiego ~~[illegible]~~ Geschlecht
Geschlecht collectivé [illegible] szlachetną
rodu, osobistości, a [illegible]
[illegible], [illegible] na [illegible]
[illegible] szlachectwo i [illegible]
Europy [illegible], [illegible]
i t.d. [illegible]

który pod walką 1410 nawet nazywał się wcale nie miała nazwy i że
się po swojsku, dopiero z dniem
gdy Krzyżaki polskie
przyzwali polatowa z ironii
polska szlachta odwagi porwała
ojczystą mową swoją a przybrała już
na wszystkie czasy pierwsze
dane im od Niemców! F

Wyznaję jednak że te wszystkie
moje domysły
wyrzeczone tutaj jeszcze wcale
przeciw wyrazowi Schlacht
są tylko domysłami
nie wystarczają. Zatem nie
rozstrzygajmy jeszcze tutaj co do
tego wyrazu —
Jeżeli albo te przewalczy
wasze nie są dostateczne by
stanowczo odrzucić wyraz Schlacht
przeciw one nadają mu
stanowczo
wyrazu który się może ściślej pod względem znaczenia
łączyć się z naszym wyrazem szlachta, a to tem więcej gdy
nasze wadźco słów zupełnie pewne
upatruje w mowie niem. —

Jakoż bez wielkiego naciągania a bez nadużywania mowy
podaje się nam wyraz Geschlecht.
Geschlecht zaś nie
tylko oznacza płeć (oboje płeć, rodzaj
męzki i żeński) ale znaczy również

F pod Grunwaldem

Albo też kto może, ktoś
za Zbigniewem chce przypuścić
że szlachta polska aż do bitwy Grunwaldskiej
wcale żadnej nie miała nazwy, i że przez kilka wieków
czekała na Krzyżaków, coby ją
ją nazwali jakoś,
nazywać ma! —

~~znaczy~~ również ród, rodzinę, plemię,
pochodzenie
~~rodzaj~~, szczep, dynastyę, panuje
Dom; 1 dos. ups menschliches Geschle
ród ludzki; adeliges Geschlecht ród
szlachetny, altes Geschlecht stary
ród; Geschlechtswappen, herb rodowy
rodowy; das Geschlecht der Bourbons
dom dynastya, ~~bur~~ bourbonów;
Pflanzengeschlecht, rodzaj roślin
i t. d.)

~~wszelki~~ tedy jawnie iż ludzki
~~Gen~~ wyraz Geschlecht ~~choć~~ co do
brzmienia mniej jest podobny do
naszego wyrazu szlachta jak ów
wyraz Schlacht (bitwa) przecież
~~podwzgl~~ jednak nawzajem on
co do znaczenia ~~[illegible]~~go niedorównie
więcej jest do niego zbliżony. — Przecież
i to prawda że lekkie co do brzmienia to
przypomina dostatecznie nasz wyraz, ~~bo się po~~
~~trzeba mieć nawet przenikliwszej~~
~~filologiczniej ani być z badań ani~~
~~trudnie badaniem, bo jeszcze pewnie~~
Jakkolwiek twardy rozpatrujący się niec
w piętka i bez zbytniej przenikliwości ~~i bez~~ zręczności i bez głębokich badań filologicznych, nie może wolnie ~~[illegible]~~ na ten wyraz ~~trzeba~~ Geschlecht zauważać ~~w~~ brzmie- nia podobnego do naszego wyrazu szlachta —

Geschlecht

Przedtem
~~Teraz~~ tedy ~~rodzi się~~, zadajmy
~~się~~ wszak sobie pytanie: czyli nasza
~~ów~~ nazwa „szlachta” ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ jest więc w bliższym
jest związku z wyrazem Schlacht
czyli też z wyrazem Geschlecht?

wyrażający ~~nie~~ o ten wyraz
tem ~~[illegible]~~ było
przyjmowany przez
naszych uczonych. ~~Sam~~
i ~~[illegible]~~ zdaje
się jednak ~~[illegible]~~ prawie
pierwotniejszy ~~[illegible]~~ lude

również jak wyraz Schlacht

Jak i ten wyraz Geschlecht ~~nie~~ ~~tyle~~ ma
[illegible] ~~nie mały~~ ~~pocięt~~ ~~oba~~ rzeczników
swoich ~~[illegible]~~. ~~Jak powiada X. Chmielowski~~
~~Kremer zaś twierdzi że się zowią Geschlechter~~
~~to jest z podstępem idący, Agl.~~ Jak
się zdaje że Linde ~~[illegible]~~ (V. 547) przy
wyrazie Szlachcic miał ~~nie~~ myśli wyraz
Geschlecht choć nie orzekła zawczasu w tym
względzie stanowczego zdania (+) a X.
Chmielowski powiada „Kremer twierdzi
że się zowią Geschlechter, to jest z podstęp
idący, że wielu podstępem za odważne czyny

(+) Linde ~~w tomie V.~~ (T. V. str. 547) poświęcił wyrazowi szlachcic (pod szlachta i t.d.) obszerny ~~[illegible]~~ artykuł ~~[illegible]~~ Jest Gadacz tak ~~[illegible]~~ ogromniej ~~[illegible]~~ między ~~badacz~~ wielką sumiennością ~~[illegible]~~ zebrał wszystkie wyrazy ~~[illegible]~~ tu się odnoszące ~~[illegible]~~ w prawdzie Linde nie rozmyśla nad tymi wyrazami, nie dociekając ~~[illegible]~~ do razu ich źródłowych ~~[illegible]~~ się przedtem. ~~Choć przy przytaczaniu~~ ~~wodzi~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ które ~~[illegible]~~ Klucz choć przy [illegible] wyrazy które w ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ po większej części ~~[illegible]~~ w płos[?] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ do nasze ~~[illegible]~~ [illegible]

E ~~choć przytacza wyrazy~~ i ~~[illegible]~~ w pieśni się ~~[illegible]~~ wyrazu [illegible] ~~[illegible]~~

(+) Linde (T. V. str. 547 przy słowie szlachta

posiada wyrazów szlachcic, szlachta

wielce obszerny artykuł. – Ten Linde sumienny

ogromnej wiedzy nie rozumuje w prawie

nad wyrazami które wypisał

przykładni przez siebie nie wiąże ich ze sobą

i nie wyzdobywa z nich żadnego [illegible]

nie jednak mówiąc wyrazami które

on przywodzi znajduje się nawet wyrazy szlachcic

[illegible], które i więcej

w wielce znaczące, w których i w tymże

we wywodzie jego, tak ważne

że wyrazy szczątkowe wyrazu

właściwe, które wszelkie bezwiedni wyłącza

naszłościowy uchodzą

bo Linde sam tak ważnej odrzuca

szczególnej uwagi, zdaje mi się

jednak pilnie artykuł jego że on

nie wymyślił [illegible]

wyrazu

dziwnie jak wszelka źródło

rzeczy

ze słowem Geschlecht nie z wyrazu

Schlachta które

nosi w wypisuje [illegible] wyraz

nie się mogą szlachty

musi do słowa wyrazu

np. Janusz przez przejście

wielu Januszowskiego, Hartknocha,

Czackiego. Ponoszę to, jak myśla oględnie,

P. P.

E On nie orzekł wprawdzie

nigdzie zdania

wyraźnie, względem rodu

onego wyrazu

szlachcic, szlachta, a lubo

chce już prawie dotknąć się

wprowadzenia tego, wreszcie

nie chce, a [illegible]

zdawało mu wyrazowi

temu, mamy wrażenie

sumienności

Co więcej on również

troskliwie cytuje i owe

inne domysły np. Jabłonowskiego co twierdzi, że me

być stawić od stawa

i tp.

Kiedy w artykule: gdzie gniazdo w rod uważ

~~że w t. [illegible] dowodzi~~, jako [illegible] –

~~się~~ takowe robi może aż [illegible] niebyt [illegible]
[bo naprzód wymowodzenie wad[illegible] słów od]
czy i ~~[illegible]~~ [illegible], ~~[illegible]~~
[illegible] [illegible] uprzednio, ale,
[illegible] [illegible] [illegible] więcej [illegible]
[illegible] w klasycz[illegible] filologii [illegible]
[illegible] tylko był [illegible] o [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] się [illegible].
albo się [illegible] na [illegible] [illegible];
[illegible], ten jego [illegible] [illegible] tak,
już w 1807 a to [illegible] [illegible],
[a w 1811] [Gracian]
[illegible] [illegible] Grammatyki ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] ~~i~~ [illegible] [illegible] [illegible] – to [illegible]
filologii języka niemieckiego – to [illegible] naro-
[illegible] się [illegible] [illegible], [illegible] się w [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
~~[illegible]~~ w [illegible] języka [illegible]
[illegible] Lindego było [illegible] [illegible] to
a ~~[illegible]~~ a nawet [illegible] [illegible],
[nas]
stało się; dla ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[która] ~~[illegible]~~ [illegible] atoli dziś [illegible] [illegible] [illegible],
[umiejętności]
~~[illegible]~~ języka ten ~~[illegible]~~ zasługa Lindego
[illegible] potrzebie; [illegible] ~~[illegible]~~
[illegible] więcej sami się [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~
[illegible] [illegible] ten, [illegible] ~~[illegible]~~ ten [illegible],
~~[illegible]~~ [illegible] [illegible],
~~[illegible] i [illegible], [illegible] [illegible]~~
~~[illegible] [illegible] [illegible]~~
[illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ jako –

[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] i [illegible]
jak [illegible]
~~a [illegible]~~ a [illegible],
[illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] jak
[illegible]......

[illegible] dziś [illegible]
[illegible] w [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] w bibliotekach.

czyny szlachetna odnieśli zaszczyt (Linde l. c.) — — Widzimy atoli że Geschlechter nie jest wcale wyłącznie ród familia ale ma w myśli wyraz schlecht, niedobry, ladajaki, z niskiego rodu pochodzący. Nie wdajemy się wcale w bliższe badanie słowotworu niemieckiego wyrazu Geschlecht a schlecht bo takowe nie do nas ale do filologów niemieckich należy, ✕ ☐ my tylko wracamy do polskiego wyrazu szlachta czyli nasz wyraz zwięzłem do wyrazu jest w bliższym do wyrazu Schlacht bitwa niż rasie; do wyrazu Geschlecht (ród rasa płeć rodzaj i t. d.) — My też mówimy, pierwsze o ... a nie mówimy, wcale o pochodzeniu naszego słowa wyrazu z jakiegoś ... swojskiego ... po niemiecku ...

[Przy zastanowieniu się bliższem nad ... wyrazami Geschlecht i naszej Schlacht do którego ... szlachta wyraz dworna, ... można, widzimy, ...]

Ezyszła ... o tej rzeczy pierwsze formowania ... o ile ona przydać się może do celu naszego.

E bo to przekonanie ... naszem jest wielce wpływowe

chciałbym uważać że my ..

Z tamtych mówimy o ... które dwoma
naszego wyrazu z ... wyrazeni
... a nie mówimy, tym najmniej
o pochodzeniu od nich. Bo to
pochodzenie, jak jeszcze nie wątpliwe —

Bądź jak bądź, to pewna, że
gdyby świat zachodni pod tym
względem ... od którego już ... — jeśli powyżej wywiedli
raczej upatrywać wypadało jakieś ... z wyrazem ... my ... przeciw wyrazowi „Schlacht"
Geschlecht — Gdyby nawet powyższy ... tylko tyle, jeszcze
nikt że nie można przypuścić ... powiedzmy iż
ale szlachta polska chciała ... równo
wolność zatrzymać pomimo ... przyjąć na żądanie
jej od wrogów ... mathematyki naszego
i ... pomimo której sama ... wywodzi szlachta
szlachta ... dla siebie nie ... wyraz szlachta
... od ... wyrazu ...
... nasi ... Schlacht bitwa jako
mogło iż nasi ... przyczynę, a jakiego
... ... Geschlecht" i początek zasługi
... i nadgrad, ...
... nas ...
... wszystko ...
... i to wszystko ...
... owoc.
... mówili nie jak
wyrazu ... stanu —
jeszcze ... wszystko ...
... — i ...
... jeszcze ...
... tylko ...
O ... równo nam orzekać
... przez ... jeszcze
... jeszcze
Jakoż ... mądry, na
O ... a ...
nym wyrazem, ...
... mowami ... jeszcze nie wiemy,

15

od jakich wyrazów dawniejszych,
niemieckie
same się te dwa wyrazy, wywarzo-
Konsekwentnij
wywód ten, o ile jest teraz ~~pobieżny~~;
ny, iż o ile mnie się zdaje nasz
Szlachta
wyraz ~~Schlachta~~ jest niewątpliwie
niemiecki
dawniejszy nie ~~wyraz~~ wyraz Schlacht
& Geschlecht które a wyższej drugi
~~a wtórzne wyraz Geschlecht który~~
należy, dopiero do ostatniej epoki
języka niemieckiego ~~—~~ do ostatniej,
Z tego mai iż dla naszego celu
trzeba nam się ~~trochę~~ cofnąć
w dawne ~~wieki~~ i obaczyć czyli
w języku staroniemieckim nie
napotkamy, a później na nowo
języku, a bliższe wyraz naszego
nie nadto stare wyrazu słowa
Szlachta. —

Takowe etymologiczne słowa
nie po historyi ~~dzisiejsza~~ obecna uczyła nie
dziś
już światło zbyt trudne. — ~~Ład~~
twórczych dwudziestu lat filologii
niemieckiej mocą głębokiego badania,
niezmordowanej pracy, skupienia ducha
drugiego poświęcenia się ~~wyrazów~~
owoców już wypracowała przeszłości
mowy
~~tam~~ — ~~sama~~

~~Ustępu~~
Opierając się tu, na pracach,
~~których~~ ~~cofając~~ ~~się i nie~~
~~gruntownych~~ ~~wielkiego~~ ~~uczonych~~,
nie cofając się już
~~przed~~ kolejnymi
ściśle we wszystkim rozwijając
mowy niemieckiej
się ~~w kilku~~ ~~rozmaitych~~
ale przeczenie,

& których autorów —

do pierwszej jej epoki, do której najdawniej sięgły, bo do wcześniejszego staroniemieckiego języka — to jest do owej mowy, która bliżej stał tej więc była wiązywaniu — i wyraz staro niemiecki — Slahta.—

Ten wyraz a brzmienie niemieckie jest tak jak prawie, do naszego szlachta, szlachta, że warto bliżej się nad nim zastanowić.

On przypomina nam najdawniejszej epoki, do pierwszej jego epoki — to jest do języka staroniemieckiego, który się rozpościerał najpierw aż do wieku XI a nawet i przed tym XII wieku, kiedy się już i czasów za Bolesława III Krzywoustego (+) ustępuje miejsca średniej epoce języka.

Otóż tutaj w tej staro dawniejszej naszej najdawniejszej wyraz dla naszego zadania staroniem. tenże wyraz — jak wyraz staroniemiecki Slahta (poniżej też pisany się nawet Slachta)

(+) Dla naszego celu wystarczy powiedzieć że dzieje języka niemieckiego dzielą się na trzy etapy staroniemiecką epoki — to jest na epokę starą (althochdeutsch), która, jak mówi, rozciąga się z XII wiekiem, potem następuje epoka średnioniemiecka (Mittelhochdeutsch) a sięgająca aż do wieku 16 wieku, nowożytna epoka od którego rozpoczyna się język nowoniemiecki —

Rozwinął się nowy język, który rozwinął się na dwie narzecza (Hochdeutsch, Niederdeutsch) — to do nas najbliższe w naszych czasach mowy, jakiemi na dzisiaj — narzecze (Hochdeutsch) które wyraz staroniemiecki Althochdeutsch do którego wkracza ów wyraz Slahta należy. to wyrazić hoch wyraża ... to narzecze ... ma dwojakie znaczenie, bo raz wyraża język książkowy, a potem znaczenie położenie geograficzne tych, którzy pod tym względem znaczą narzecze (nazywając się Niederdeutsch, Holendrzy [illegible])

Z rozwinięcia się ... (Niederdeutsch) ... w ... książki, także ... w ... ...

spoko...
~~a ale~~ smějeli se ... jiz rozp-
~~nekonečné spory~~ a od ted jiz ...
ovyna se prek u ovvoy, tuy nei
niceho — krom toho

jinych volen,
nazvana (~~Hochdeutsch~~,
ka. Co do nas
ny, u nemych ozvu-
ni na bezmosei,
(~~Hochdeutsch~~) ktera
slovo nemecke
ze starone
~~mero~~ ... do ktere ge
... deutsch ... kteto nalez,

Nie mało wątpliwości

~~Łatwo widzieć~~ że wyraz słowiański Szlachta już był używany jako niemiecki pewnie jeszcze za czasów Bolesława Chrobrego.

~~Ale jednak~~ Widno że gdyby znaczenie tego ~~wyrazu~~ Szlachta również jak jego brzmienie zbliżało go do naszego wyrazu Szlachty, jeżeli o pochodzeniu naszego wyrazu już byśmy mogli wnosić o ~~[illegible]~~ lub przynajmniej o bardzo bliskim ~~[illegible]~~ jego ~~[illegible]~~ obu tych dwóch wyrazów. Tymczasem lecz jakie pojęcie odpowiadał ten wyraz Szlachta? ~~[illegible]~~ Ten wyraz dawniejszy miał ~~swoje~~ znaczenie ~~bo~~ raz znaczył bitwę (czyli to samo co nowsze niem. Schlacht), a potem ~~za~~ nowszy ród, pochodzenie, plemię, rasa, ród (czyli to samo co dzisiejsze niem. Geschlecht). Tak ~~[illegible]~~ wątpliwości które powinny ~~[illegible]~~ wahała się między wyrazem Schlacht a Geschlecht ~~[illegible]~~ ~~odrzuciła~~ odradziła lub jakże może się ~~[illegible]~~ innym ~~[illegible]~~ tak, bo ~~[illegible]~~ zatem ~~Ale~~ gdy ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ które ~~[illegible]~~ z sobą, dwa wyrazy, choć stanowią podobne do naszego wyrazu szlachta, tak ~~[illegible]~~ wielce różnego ~~[illegible]~~ znaczenia, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ znaczenie obu tych wyrazów ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ wyrazu ~~[illegible]~~

Że ~~Hochlita~~ Szlachta ~~[illegible]~~ ma owe dwa znaczenia ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~Graffa~~ Graffa wielki ~~[illegible]~~ słownika ~~[illegible]~~ staroniemieckiej mowy, słownika Graffa (Althochdeutscher Sprachschatz 6 tomów in 4°)

Der Sowizdrzał
~~E~~ Jest już ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~, bo lubo ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ znaczenia ~~[illegible]~~ ale już ~~[illegible]~~ wyrazu,

Sam (str. 779) mówi, że Slahta znaczy Schlacht bitwa ale zarazem, odpowiednio jak wyrazom łacińskim genus, generatio cognatio, progenies, semen i to więc pokolenie, rodzaj, ród, plemię, potomstwo, pokolenie tak który ma znaczenie tożsamo potomkowie i to — co nowsze, jak Geschlecht" —

Skąd się atoli
Cum się atoli dzieje że jeden i ten sam wyraz odpowiada dwom znaczeniom, a tak różnym między sobą i nie do nas należy do filologii mniej albowiem może to, jako też, nie dla naszego celu mało nas obchodzi [illegible] podtym względem wspomniawszy, tylko może — Tu daj ze Slahta jako bitwa a ściśle starogermańskich, także dawniej znaczące, z [illegible] ze słowem, z staroangielskiem łączy się ze słowem, staro... wem Slahan bić, zwyciężać, schlagen bić, zabijać, tłuc, uderzać, tłuc, [illegible]
[illegible] w przenośni
się [illegible]
o odpowiednie dawniejsze Slahan używa się w przenośni jakkolwiek po dziś dzień jeszcze słowo schlagen, a i słowo gdzie jest też w wyrazowym rodzaj rasa ile jako atakujący przez ktoś, utrzymujem [illegible] które uwieczniam (+)
Do atakujących wielkich i przypadkiem
Otóż jako jeszcze wielce nas mało obchodzi dalej przy tej mierze skąd się wzięło i to słowo starogermańskie Slahta i znaczy i bitwę i zarazem ród, plemię i to;
(++) np. ein Schlag (ein guter Schlag Pferde dobra rasa koni, ein schöner Menschen, schlag piękny ród, piękny, ród ludzi w okolicy... i pięknych, ród, piękny, ród ludzi mówi się w ogólności o [illegible] — mówi się tez i die Art schlagen wradzić się, aus der Art schlagen wradzić się, wyradzić się od np. od ... wradzić się, wyradzić się od np. od ... Tak wyrodzenie się mówiemy o ... rodzaju, o tym, którym rodzaju, ... o wybitnych rodach, o tej, ... jakiś mówią o wybitnej szkole malarskiej i to

8

Dla nas Polaków

plemię itd. ~~Nam Polakom zaś~~ o ile ważniejszy jest pytanie ~~są najpierw~~ ~~Skąd~~ ~~czyli~~ ~~nasze~~ czyli nasze słowo szczególnie ~~pochodzi od~~ ~~się~~ pocho[dzi] od starzoniemieckiego wyrazu Slahta ~~co~~ a ważne jeżeli od niego pochodzi czyli ~~to~~ pochodzi od niego ~~dzw~~ znaczenie bitwy, czyli ten oznacza ..... wspólną nazwę itd. to jest czyli ~~one o~~ owe Slahta dla ... były przemieniony ... itd. czyli one znaczy bitwę, rzez itd. czyli dla tego że one odpowiada ... przeciw nad naszej plemię, potomstwo itd.

Otóż co do pierwszego pytania wyznajmy, obo ~~ex~~ powinniśmy wbrew † rozumo= wszy ~~ze~~ jak ~~nie~~ nasze powiedzenie ~~wyroz~~ ~~nowanie~~ ~~ani po te~~ ... następnie nie ~~nas~~ ~~nasze następnie~~ weale nie są, wywodów ~~nasze~~ ... ~~ze~~ ~~by nam~~ by nas mogły z pewnością przekonać że ... słachta ~~słachta~~ pochodzi od ~~tak~~ ~~tak~~ ... wyrazu, słachta pochodzi od starzoniemieckiej slahta, ... tak ... podejrzanego ... słachta, ... powodu ~~jeszcze~~ nasze wywody ... ~~co~~ ~~jest~~ ... większej ~~wątpliwości~~ ... § iż nam ~~otaczą~~, jeszcze dokładnie, ludzki niewolno z pewnością, ~~...~~ iż starzonie- ~~po~~ jakoby ~~...~~ niemieckiego wyrazu był przetłumaczony polskimi

† sobie wręcz iż jak cała nasze powyższe rozumowanie jeszcze wywodów wcale były mogli jak z zupełną pewnością ludzi... że ~~...~~ wyraz nie polski słachta, ~~Slahta~~ pochodzi od staroniemieckiego slahta ~~slahta~~, tak następnie ~~nie~~ jesz badania nasze, ~~...~~ okazał właśnie ~~...~~ wyglądał ~~ze~~ jakoby pod tym względem mamy żadnej ... iż jedyną dowodów ... poprzednich ... przekształcenia nie

~~Co~~ Pomimo jest ~~niemożliwe~~ ~~wiele~~ ... ~~...~~ ~~iż~~ ~~nie~~ iż nie możemy z pewnością twierdzić, iż wyraz słachta, słachta nasz pochodzi od wyrazu ~~...~~

niemieckiego do Slachta który pomieści
w sobie nawet slachta, to jest prawie możemy
być najpewniejsi, nasi przodkowie, że też
nasz wyraz w ich tym jest uważali
z tym staroniemieckim, ~~[illegible]~~ wyrazem, najmocniejsze
to do drugiego pytania, ~~[illegible]~~
przodkowie
że uważali też ~~[illegible]~~ [illegible],
polskim wyrazem ~~Szlachta~~ slachta,
a staro-niemieckim Slachta zachodni
[illegible] [illegible] też [illegible] ~~[illegible]~~
[illegible], [illegible] przez [illegible] [illegible],
[illegible], [illegible] po to [illegible] pochodzeniu
[illegible], [illegible] [illegible]
i do zasady ~~[illegible]~~ [illegible] mojego
~~[illegible]~~, [illegible] przed sąd a [illegible]
[illegible] —
Najprzód te wszystkie powody które
[illegible] przy to [illegible] wyrazowi
Schlacht bitwa a który przywiódłem
za wyrazem Geschlecht czasem [illegible],
[illegible] a [illegible] z tym samym prawem
~~[illegible]~~ a [illegible] ~~[illegible]~~
mogę przy to [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] wyrazowi dawnemu
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] wojny, a najprzeciwniej
Slachta [illegible] w boju [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] od bitwy [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] — i do [illegible] [illegible]
w te ~~[illegible]~~ przyczyny [illegible] ~~[illegible]~~ dostateczne
by nam ~~[illegible]~~ [illegible] jeżeli niepewności do
[illegible] [illegible] prawdopodobnej [illegible]
~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] powodów
nie [illegible] nam [illegible] [illegible] rzeczowniki [illegible]
~~Jako~~ jako [illegible], ~~[illegible]~~ Slacht bitwa
~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ jest [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~, ~~[illegible]~~ [illegible] z odpowiednim.

sobie a wyż wymienionem słowem
czasowem slahan (dzisiejszym schlagen)
bić, zabijać, ~~za~~ ~~oderwać także klepać~~ oderwać
i td. — otóż zdaje mi się zgodzi, nasz
wyraz ~~pochodzić od~~ wyrażać ~~dlatego że~~ szczególniej [illegible]
Slahta, ~~albo ażo coś wyrażać się z niej~~
dlatego iż ~~xx~~ ten, znaczy, bitwę już
by wyrazy pochodne od słowa
czasowego slahan ~~musiały~~ wymyśły by, za-
chować brzmienie pierwotne, zgadza-
wyraz polskie szlachta, slachta — Tym
czasem, inaczej się dzieje. Samo to
słowo w odmianach [illegible] trzeba
czasem, tenże ~~[illegible]~~ osób najczęściej
[illegible] się [illegible] z tego powodu [illegible]
[illegible] iż wszelkie słowa podobne [illegible]
słowo ginie — (+) ~~podobnie jak [illegible]~~ podobnie też
~~[illegible]~~ słowa [illegible]
rzeczowniki idące od tego slahan za
teraz zachowują owe podobieństwo z naszym wyrazem slachta (np. (+))
[illegible] zarazem slego, slagio, slecco, arslahere
zabójca, ubijacz, oprawca, mordercy, manslago ~~[illegible]~~ i td. + Graff.
~~[illegible] mordercy~~
~~[illegible]~~ t. j. [Rozumiem, iż jeszcze za mojej [illegible]
[illegible], przemawia przeciw [illegible]
[illegible] tego wyrazu slahan jakoż
[illegible] się [illegible], [illegible]

(+) np. slehis bijesz, slahemes bijemy, slog bitem, sluogun bili, i td. irsluogun zabijali (Graff ~~[illegible]~~ l. c. T. VI. 767.)

a)
znaczenie krewniew, klepanie kup
laminae
(ach, które 9 i do – ~~i ona prawie~~ o całem
odpowiada czynnościom nie mając
tym żadnego wiatku swojego
i brojem ~~zw~~ stanem rycerskim –
Przeciwnie uż, raz Slahta slachta
uczy, w znaczeniu rodu, familii,
pokrewieństwa, radzej chwa plemie-
nia we wszystkich uznaniach
mowil, przypominaja z brzmienia nasz
wyraz polskiej; ~~ale~~ a co więcej te wszystkie
uznaniu, pod względem znaczenia
~~gładko~~ szlacheckiej, stanęły we wzorze,
~~polskich~~, o szlachectwie i szlachcie i
familii przykładów wybierana przed
tym w: kilku ~~in~~ np. Dat. Del. przyp. in
potomni
rechtlvo Slahto ~~generatione~~ ~~prost~~, we
~~prawego po~~ w prawem, prostem, pr
(jan przypominające ~~*radami*~~ *to Dniej po Geschlecht)*
chadzaniu, *gadlahti*
pr ta cimus genus, generatio, progenies
Hemma nie po polsku, rod, pokolenie
pokrewieństwo, a Hemma ta więcej
~~wzorem~~ – odpowiada znaczeniu wyra-
~~że~~ zowi drzewo genealogiczne, szereg
pokrewnych, wiec i o starszych posągi
~~przodków~~ – Również warto przyniesie
~~dotąd~~ przykład dobitnie za na-
szem zdaniem przemawiający, ~~jak~~
uprzejmiej słowiańskiej Geslaht i
jego negacya to jest zaprzeczeniu: ungi-
odpowiada wyrazom ~~*inaczej*~~ *congener*
slahti ~~co~~ Parowz ~~inaczej~~ *każdemu* congener
homogeneus conveniens decorus (Graff l.c. 787
wyrazami
~~wie nesyn~~ podobny, tego samego
tejże
natury, pochodzenia przynależny
~~Ungislaht~~
rodowej – a ~~Ungislaht~~
ter Ungislaht

na oznaczenie wypadku, albo pocho-
dzącego z niskiego stanu – O tóż wszystkie
[illegible] gestalt zaginął, a jego nega-
cya dotychczas utrzymuje się wszyst-
kie niemieckim, (przym) jeszcze Ungestalt
mają dziś o człowieku gburowatego
nieokrzesanego, grubasnego †.)
Rozumiem, iż to wszystko dowodzi
jako wyraz ~~niemiecki~~ ~~Slachta~~ slachta
nasz szlachta nie-
[illegible] w ściślejszym związku zostaje w naszym
razem niemieckim slahta slachta większym
znaczeniem pochodzenia, rodu, plemienia
i tp. – tylko wyżej z tego dokładnie już
widać możemy że przy
wyobrażeniu slachta, slachectwo myśl
główna się nie ~~tak~~ na powodo-
wanie, lub wojowaniu kładzie
jako raczej na rodowem pocho-
dzeniu,

Że tak istotnie nie się nie
[illegible] urządzenie jeszcze innym prusko-
słowiańskim, (albo raczej) w żadnym z nich ich
spotykam wyraz a także
i wyobrażenie szlachectwa Ono
się nigdy do boju, walki, wojny, †
~~raczej do rodu, pochodzenia,~~ plemienia
i tp. – a nawet,

Jacob Grimm Deutsche Grammatik
III 76 – Jest to dzieło ogromnej
wielkiej głębokości i ogromnej
pracy, składa się z czterech
tomów obejmujących około 4000
stronnic ściśle oraz [illegible]

†Warto tu jeszcze dodać iż według Grimma slahta nawet mniej, spędzeń zamknięte w pewnym rodzie, niż mniej rodzinę, konarz- mniej szczególnie rasy, – (+)

† nawet niekiedy choć według porządku – ale prawie zawsze do rodu pochodzenia plemienia i tp

~~lub uważania~~
~~do posiadania albo ... tylko~~
~~nie równie rzadziej~~
Takie np. w języku serbskim znajdujemy
plem. wyraz plemenit nobili loco natus, szlachetnie urodzony, plemie, [tak samo] nobili genere natus (ze szlachetnego rodu urodzony)
dalej plemenstki z jednego rodu,
natus, ... - i t. d. (ob. ~~Vuk~~ Vuk. Steph
Karadschitsch Lexicon Serbico-germanico
latinum, — str. 506 i następ.)
W języku illiryjskim, Plemenik,
mąż szlachcic (gentiluomo) Plemenit,
plemenita szlachetny, szlachetna i
plemenitost, plemenstwo szlachectwo
(nobiltà), plemenschina szlachczyzna (?)
Plemkinja ~~dama~~ niewiasta szlachcianka (gentildonna)
(ob. Voltiggi słownik illiryjsko włosko-
niemiecki str. 378.—)
w języku kroackim ~~jak~~ plemenschina ... str. 82)
szlachta (Kriztian...
W języku czeskim. ...

wrocławskim, ~~...~~ ...
...
a ~~dworjanin~~ dworjaństwo ...
jak niemieckim ...
[Oprócz jak ...
co się zdaje ...
...
...
i tu — ~~A co więcej~~ ...
...
w mowie staroslowia...

W języku czeskim szlachectwo (szlachta szlachecka) šlechtický, ... šlechta ... šlechtictví ... [illegible]
... co więcej jak samo słowo ... [illegible]
(z ...) ... [illegible]
Te dowody aż do ... [illegible]
naszego ... szlachty ... [illegible]

w języku włoskim
mamy szlachcic (gentiluomo) Plemenit,
plemenita szlachetni, szlachetka i
plemenitost, plemenstwo szlachectwo
(nobiltà) i plemenschina szlachcianka (?)
Plemkinja ~~dama~~ niewiasta szlachetka (gentildonna)
(ob. Voltiggi ~~słownik~~ Wörterbuch włoski-
niemiecki str. 378.—)
w języku kroackim ~~jest~~ plemenschina
szlachta (Kriztianovich słownik str. 8.
w języku czeskim :
~~wszystkim, ~~szlach~~ szlachetnie padolni a spinady~~ nakonec szlachcic
~~niemiec bracia jako mąż~~ wyraz ~~swobodnie~~
~~~~bo szlachetnie~~ (šljachetstwo)~~
~~bracia ~~jak~~ ~~boroda~~ a w o nadaniu~~
a dworjanstwo ~~dworjanin~~ do polskiego.
jak niemieckim wyraz Bojar
1 [Pruciec jest jeden wyraz, niemiec
co się zdaje ~~wyraz~~ czy i prucie, na pamiętakowe-
zdaniem. Bo mamy więcej on nas na wojny
w piśmie, a boj, bojowaniem, wojny
i tak — ~~A co więcej~~ ten wyraz było
umieraniem, tu on mający się jest
w mowie staroslowiańskiej — Uwagami
~~~~

20

nawet

atoli w [illegible] ustosunkowaniu polska
zato że ten wyraz Bojar ~~odnosi~~
odnosi się niemniej do boju, walki,
jeszcze by nie obalił naszego
zdania, ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
~~od boju~~ bo przecież jeden jedyny,
wyjątek ~~[illegible]~~ nie
rozstrzyga ~~nic~~ wiele ma wagi
gdy ogólne prawidło [nawet] oparto się
na tylu innych naszych,
słowiańskich — Ale ten [nawet] wyraz
~~nawet~~ nie zgadza się z polskim!
On mimo brzmienia swojego
wcale nie jest słowiański
z bojem [illegible] a wojną!
[illegible] [znakomita] ~~[illegible]~~, pierwszy
[illegible] słowiański. ~~bo Miklosicha~~
[illegible] jest Miklosich.
bo wyżej [słownika języka staro-słowiańskiego] ~~[illegible]~~ (Lexicon Lin-
guae ~~[illegible]~~ Veteris Dialecti
str. 12.) ~~[illegible]~~ [illegible] Bolar (bolar)
optimatum unus, jeden z najcel-
niejszych, [illegible] optimatas [illegible]
w klasycznej łacinie [illegible]
z [illegible] arystokratycznej [illegible]
[illegible] (o radzie [illegible]) [illegible] — [illegible]
[illegible], o wojnie o boju — ~~nawet~~
Toż samo [illegible] [illegible] ~~od~~
[illegible] ~~bo~~ wyrazu boj~~[illegible]~~[illegible]
[illegible] (boliar bolar) bo on [illegible]
„wyższy, celniejszy, [illegible]
[illegible] Boli, Bolyi wyższy po łacinie
major — przysłówek ~~[illegible]~~ „wyżej" (znaczy
Bolszyni —

bolma, bolni, bolszimi
(wiecej, mocniej, ~~[illegible]~~
bolszij) —

Czytamy Bolar (bojar) —
optimatum unus, jeden z wielkich,
z celniejszych, ~~[illegible]~~, [mocniejszych], [illegible]
nawet w klasycznej łacinie
optimas znaczy w klasycz-
nej łacinie [illegible] ale
z rodu wyższej arystokracji; —
widzimy przeto, iż ten wyraz
Bolar nie ma żadnego związku
z bojem, z bojowaniem, z wojowaniem
Podobnie ~~Bo~~ bolarski (bojarski)
~~b~~ bolarstwo (bojarstwo) — nie
[illegible] [illegible] [illegible]
wać [illegible] nie [illegible]
nym, bez zdaje mi się a wedle
wszelkiego prawdopodobieństwa
wyraz bolar [illegible] jest
[illegible] starosłowiań-
skim bolii którego Miklosich
tłomaczy na łacińskie przez major,
więc przez większy, celniejszy
mocniejszy, stąd przysłówek

Otóż to nawet ten jeden wyraz który by
się mógł (był) razem zdawać wyjątkiem od
naszego zdania okazał się być nad być
nawet wyjątkiem [illegible]. Tak,
lecz dość jest tych dowodów; [illegible]
[illegible]
[illegible] że wyraz
nasz ~~szlachta~~ szlachta slachta
[illegible] się ze słowiańskiego wyra-
zu slahta, slachta nie dla
tego że ten znaczy bitwę (szlacht)
ale [illegible], uważenie pochodze-
nie, ród, rodzinę — E

[illegible] Ukraińcy [illegible]
[illegible] szlachetnie [illegible] samego [illegible]
[illegible] jako pochodzi
[illegible] wyraz szlachta jako rodzie, [illegible]
oraz [illegible] ze szlachta, jak rodzie, królowie
[illegible], wojewodzie [illegible] [illegible]
i t. d.) — [illegible] które
wyraz łaciński „generosus" który
się szlachta nazywała, [illegible] wpro-
nosi [illegible] [illegible], [illegible] pochodzi
[illegible], [illegible], generare rodzić, płodzić
od genus, [illegible]
[illegible] Właśnie [illegible]
o[illegible] do nas [illegible]
[illegible] używa się wyrazu
[illegible] generosus [illegible] nawet w tej
[illegible] wyrazie [illegible], [illegible]
[illegible] z nas, [illegible], skoryje się on
[illegible] nawet do
[illegible] np. generalius [illegible]

Ale co więcej Lindego jest
[illegible] Lindem znajdujemy,
że [illegible] Ukraińscy słowianie
[illegible] wyraz
[illegible] używają
wyrazu szlachta [illegible]
[illegible] szlachtnej [illegible]
[illegible] że tak samo [illegible]
[illegible] Vindyjski [illegible] i czachie.

Lubo ani wątpimy
że odmiennie się w boju
w którym było najjaśniej
[illegible]
[illegible], lecz to co innego
[illegible]
[illegible]
[illegible] szlachta,
[illegible]
nie odnosi [illegible] do
pojęć nauczyciel [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
jak w tenże [illegible] ród

(A) Ponieważ my tu, nie
wchodzimy w sposób [illegible]
szlachectwo [illegible]
ani jakie było [illegible]
[illegible] pojęcie szlachty
nazwa [illegible]
[illegible] nazwane [illegible]
nie [illegible] się, w celu
[illegible] szlachty, [illegible]
[illegible] jako do
[illegible] ... str. 262
[illegible]
[illegible] prawach.

[illegible] (wino doskonałe [illegible])

przez Włosiot.—

Rozumiem tedy rzeczy i co do etymologii i co do istoty samej rzeczy dowiedli jakto jest wielkiem do prawdy podobieństwem, iż wyraz nasz polski ślachta, szlachta zostaje w najściślejszym związku ze starożytnym słowiańskim wyrazem slahta, slachta, w istym atoli znaczeniu rodu, ~~rodu~~ rodziny, rodzaju pochodzenia E

Zanim ~~atoli~~ jednak przejdziemy do ~~?~~ dalszych ~~tego~~ ~~wypływających~~ wniosków pozwolimy sobie wtrącić pewną uwagę —

Wiadomo nam jako w najświeższych czasach u nas; znakomite i uczone powagi ~~?~~ wywodziły wyraz polski szlachta, ślachta ~~zupełnie innym~~ ~~od~~ Szły bowiem zupełnie innym od naszego. Uważały bowiem jakoby ten wyraz nasz ~~pochodzi~~ tworzył się z nazwy Lach, Lachy, stąd zlachcenie ślachcenie się, szlachcic, szlachta, i td. — Ten domysł zrazu zresztą uderzający jako ~~?~~ pozornie według mojego zdania wszakże pełen powagi utrzymać się ~~nie~~ ~~?~~ nie może — Widzieliśmy ~~?~~ powyżej jako wyraz szlachta, szlachcic nie tylko znajduje się w języku naszym, w językach Lachów ale że owszem używaj się w językach słowian ~~?~~ nie będących, jakoto Lachami, ~~nie mających ?~~ jakoś w języku Czechów widzieliśmy powyżej że w językach czechów: a co więcej jeszcze w narzeczach ludu: słowackiego, windyjskiego, luzackiego znajdujemy wyrażenia ~~?~~ slechticstwo, slechta slechtic, slahta, szlachtnek, shlahta, ~~?~~ mające to samo ~~?~~ znaczenie ród, pochodzenie ~~?~~ mające to naszego wyrazu ~~?~~ zupełnie znaczenie ~~?~~ ~~?~~ naszego szlachcic szlachta Gdy atoli wszystkie te ~~?~~ wszystkie tutaj wymienione ludy słowiańskie używające tych wyrazów, slachta, slechtic i td nie wywodzą się od Lachów, ani

E

Co więcej jeśli zważymy, że oba te wyrazy są pewnym i tem samem wyrazem, obaczymy wnet ~~?~~ powiemy ~~?~~ nasze dowody, które są wielce do prawdy podobne nie mogą pewnej uchodzić za zupełnie bezzasadne wyrazy ~~?~~ nad ~~wszelkie~~ wyłuszczenie wszelkie.

Lachami zowią, zatem jasna rzecz iż [illegible]
niepochodzą
prazy. [illegible] od [illegible] nazwy Lach, Lachy [illegible] —
Lechickich
Dla nas atoli własnie z [illegible] wyrazów
[illegible] słowiańskich [illegible] tutaj przytoczonych
toby
[illegible] dla potwierdzenia naszego zdania
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
gdyby
cało gdy one jeszcze potrzebowały jakiegoś po-
jakoż
twierdzenia — [illegible], powyżej dowodzieliśmy
inną drogą i chybem własciwym że nasz wyraz slachta
że
slachta jest wszystkim [illegible] [illegible] staroni-
wyrazem
mieckim, [illegible], [illegible] dziś już przebrzmia-
łym a używanym przez blisko 1000 lat bo żywy wyraz
slahta, slachta, wcale atoli nie w znaczenie którym
ale w znaczeniu rodu, zadrugi, i [illegible] żadnemu
że właśnie te ludy słowiańskie które najbliżej z Niemcami zostawały
se siadawały z Niemcami, które [illegible] wyraz wzięły [illegible]
ściśle wszystkich
[illegible] w znaczeniu, by [illegible] ich, używają [illegible] i [illegible]
w[illegible] prost
używają tego wyrazu w znaczeniu rodu, zadrugi, i [illegible] Ł co by to
wrócimy [illegible] już do dalszego wa[illegible] zadania naszego [illegible] [illegible] [illegible]
padliśmy wznania w[illegible] albo
Dodaliśmy powyżej iż jeszcze staroniemiecki do którego nas
ów wyraz slachta należał utrzymał się u Niemców
się być ślad
jak się zdaje aż do początków XII wieku zatem do czasów
nad [illegible]
naszego Bolesława III Krzywoustego. — Przypuszcza- mostem. —
jąc teraz — co jest rzeczą wolną — że ten wyraz prze-
szedł — co już rzeczą polską być mogło przy-
niosł się w mowę polską być może przy-
puścić i to się stało [illegible] w epoce od Mieczy-
sława I do Bolesława III — co jest dosyć tem
jak uważam [illegible] do prawdy podobniejszym
jak [illegible] sobie przypomnieć, w jakich
[illegible] wtedy [illegible] na polskę
to czystych stosunkach [illegible] ówczesną jak często ówcześni
zostawała z Niemcami — jak [illegible] niemieckie
nasi Królowie zaślubiali sobie niemieckie [illegible] mało
Kaźmierz — wszelki przeciąga [illegible] [illegible] mało
co wielkim od lat stu (mniej więcej od 1030 do [illegible] 1140)
niemiecki
aż cztery [illegible] [illegible] rodem zasiadły
na tronie polskim: Ryxa, Zofia Judyta,

Salomea, Agnieszka). Nie trudno
bez domyślić można, iż każda z nich
~~przynosiła z sobą po~~ miała dla
siebie liczny pośród szlachty niemieckiej
(~~[illegible]~~) obojej płci — z których [illegible]
dość często trzymały się rody polskie.

Ta sama niedobra, a grzeszna i
zgubna pochopność do ~~[illegible]~~ [illegible]
~~[illegible]~~ obczyzny okazująca się, iż
używaniem francuskiego języka
z krzywdą własnej mowy ojczy-
stej mogła być także już na owczas
powodem przerwania się z cudzoziemcami,
i przyswojenia sobie nazw, stare-
cka i przyswojenia, zwłaszcza gdy przykład
niemieckiej obczyzny szedł od dworu — A
był to czasu w którym Francya mała
była mania, a język jej ~~nie stał~~
i obyczaj nie stał się jeszcze nieod-
łącznym. Dzisiejszy czas niechaj atoli nie zasła-
nia się, przykładem owych dawnych
wieków — Bo chociaż nawet było ~~[illegible]~~ (takiej nie mamy)
~~nie ma~~ pewności matematycznej,
że szlachta owa ~~prawdziwa~~ praojcowa wprost ~~[illegible]~~
przyjęła obcą nazwę, ona ~~[illegible]~~
~~w tylu [illegible]~~ krwią ~~[illegible]~~ doznała
~~[illegible]~~ [illegible]

~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
Wracając

Nie wdając się w dalsze a niepewne
(domysły, [illegible] [illegible] się zdaniem
(~~[illegible]~~ [illegible] przytoczone, możemy
[illegible] wielkie, do prawdy
podobieństwem domyślić się, iż [illegible]

Krwią w tylu wojnach
z [illegible] z Henrykiem II i
z Krzyżakami wylaną,
dowiodło swojej [illegible]
serca mojego a [illegible],
zamiast obcą nazwę,
[illegible] na [illegible]

Wracamy do przedmiotu naszego.—

~~Widzimy dopiero w wrazie i wrazie~~

Rzekliśmy powyżej że wyraz ~~staro-niemieckiej mowy~~ staroniemiecki slahta niegdyś ~~najpierwsze~~ przeniesiony do mowy Polskiej, jak się zdaje najpóźniej [około więcej więcej kończy się epoka staroniemieckiego języka. Uważmy przecież iż lubo wyraz skończyła się wkracza epoka tego staroniemieckiego języka, przecież wiele wyrazów jego przeszło w epokę następną. Tak podobnie i wyraz slahta, slachta pokazuje się jeszcze] w wieku XII stulecia ~~wyż z tworzony~~ ~~lubo~~ ~~utrzymuje~~ jeszcze w późniejszej niemczyźnie, bo w drugiej ~~jej epoce~~ czyli w średniej jej epoce (Mittelhochdeutsch, sięgającej ~~dochodzącej~~ ~~kończącej~~ się jak się rzekło do środka ~~aż~~ w 16 wieku) — Znajdujemy słowem wyraz ten jeszcze w Nibelungach (zebranych r. 1225) a nawet ~~w ostatnich~~ w najpóźniejszych, i ~~w~~ Minesengerach z końca 13 wieku, jak to widzimy w Glossarium tej średniej epoki języka niemieckiego ~~ułożonym~~ Wackernagela (ob. ~~Glossarium der~~ Glossarium der Mittelhochdeutschen Sprache i Ziemann Mittelhochdeutsches Wörterbuch) z nich się okazuje że ten wyraz slahta, slachta i w tym, dlatego w tem samem znaczeniu, a to ~~ważne~~ (+) był w użyciu jakie miał w najdawniejszej epoce — jeśli uważamy też iż ta średnia epoka była ~~tez~~ właściwie czasem najwyższego rozkwitu ~~dawnej~~ ~~niemieckiej~~ poezyi romantycznej, ~~bo wiemy że~~ ~~czyli wykwitała~~ ~~to~~ Minesengerów czyli niemieckich trubadurów. — lubo ~~ten wyraz tak, tak wiemy~~ ~~dalszego~~ nie wiedzie kiedy też wyraz slachta zaginął, czyli raczej kiedy on się zamienił na nowy, tak wyraz Schlacht i Geschlecht. ~~Później~~ jednak to pewna że on jeszcze żył w wieku XIII. Nie zdaje się do ~~...~~ aby on tak późno przeniesiony, jeszcze został do polskiego języka. Rozumiemy że on w tej pierwszej ~~epoce~~ epoce mógł być ~~przeniesiony~~ przyjętym E ~~...~~ (+) ~~...~~ ~~tak~~ właśnie owego wyrazu ~~starych~~ epoki.

...fariach ~~języka~~ ...

... niemieckiego

... ...ennik, pr...

... ...koch ...

E ~~...~~ w naszym kraju gdy samo wyrobienie się szlachectwa dopiero się tworzyło a niemiało jeszcze pewnej nazwy, owszem. Dla tego według mojego zdania takiej by mowa ~~na~~ w tej mierze przystać na czas wcześniejszy od ~~...~~ ~~epocowej~~ epoki przez nas oznaczonej niż na czas później od niej.

Otóż zostaje nam jeszcze jedno ważne zagadnienie dla nas do rozwiązania — Jakoż zachodzi pytanie czyli ów wyraz staroniemiecki slachta który prawdopodobnie

Y

~~Ktory [illegible]~~. Ktory prawo
padania jest nemym, wyraz
Slachta – czyli mówi on wyr-
azem niemiecki jest rzeczywiście
zdziero radzony z niemieckie-
go? To jest czyli on wy[illegible] owe?
Do niemców należy? Czyli
on mowi nie. [illegible], racz[illegible] do
~~słowiańsk~~ego języka ~~się~~ jeszcze
słowiańskiego się owa ~~[illegible]~~ stronie
niemiecka mowa chce ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ potrzebowanego
wyrazu –? Ziemann
~~Grimm~~ Graff l. c. i ~~Ziemann~~ przy, idące
Slachta Klade wyraz włoski,
schiatta – przez obalenie ~~[illegible]~~ niezgodność, ~~[illegible]~~
genus [illegible] ~~[illegible]~~ – Owszem więcej
wyraz niemiecki wustaw. włoski
chów ~~[illegible]~~ przekwitował przy, brat brudnie
schiatta – [illegible] od tego, [illegible]
ma teraz wyrazu jest wyczytano
niemieckiego w obu językach ~~słowiańskich~~
włoskim obecnym Da[illegible] najdzielniej
u Filippiego: owszem więcej
że wyraz Schiatta odpowiada
[illegible] nowoczytanym wyrazom. przecho-
dzi, że wszystkie [illegible] przechodzi,
ile, spiera się mowa przechodzi czynnik
nie, potrzebuje radzenia czynny
ten wyraz musi być z niemieckie-
go, wyraz [illegible] z [illegible] wątpienie
[illegible] – owszem wyraz zwraca się
Morf od Ostrołęcin – który
[illegible] zapierali się ~~[illegible]~~
lek. [illegible] ~~[illegible]~~
we włoskim. – Szaj ~~to [illegible]~~ ~~[illegible]~~
~~[illegible] [illegible] [illegible]~~
Dla naszego celu jest to rzecz
Dość obojętna w Słowiańszczyźnie ~~[illegible]~~ Posiadamy tylko to, że ~~[illegible]~~
~~atoli mogł~~

...zawsze nadawać ponutkai i języka
... Otóż Ulfilas Biblię
... w Moesyi ...
i mowa gocka jest ...
... wiele ... siostra niem.
... ten siostra nie równie
... i starszą (ponieważ nawet ...
..., że matką), Ulfilas który
był od r. 360 do r. 380 biskupem
gotów w Moesii (Moe-
zya jest krajem ciągnącym się
i wzdłuż południowego brzegu Dunaju
i zajmuje dziś Serbia (Moesya
wyższa) i Bułgarya (niższa
Moesya niższa) — przełożył całą
Biblię na gocki, z której nam
pozostały ... ułomki, otóż
... w prawdzie
... ale ... nie
więcej
...
że ten wyraz wiele się zmieniał aż
... do ... się w tych ...
... dla ... wiele
do ... ludzi ...
... się ... i ... a ... —
... i ... —
Takie zmiany samo przez się tłumaczy
... samo ... do
... aby ... nie ... od ...
... nie równie starszą od ...
... niemieckiej — A niemiecka
... mowa gocka, która jest ...
... jest starszą siostrą niem-
... a ... lub jak ...
... jest nawet ... matką niemieckiego —

Otoż w ~~Ulfilasie~~ u Ulfi[lasa] najdawniejszym pomniku mowy g[ockiej] mamy słowo czasowe Slahan (schlagen bić) lubo zas z niem potomny ~~podobny~~ go brzmie[niem] ~~podob~~ wyraz który od [illegible] raz pochodzenie a był [illegible] Slahta [illegible] brzmieniu do wyrazu [illegible] z wyżej przez nas przytoczonego ~~[illegible]~~ słowo [illegible] niż dzisiejsze niemieckie Slahan który [illegible] tak ważne, od [illegible] w tem, [illegible] jak wyrazem pierwotnie niemieckim albo gockim (+)

Uważmy się też teraz do języka [illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ pokrewnego, skandynawskiego który ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] jest niewątpliwie [illegible] od najdawniejszego [illegible] w nim ~~z~~ najdawniejszy wyraz slekt co oznacza [illegible] wyraz [illegible] pochodzenie ród, rodzaj, itd — Ten wyraz utrzymał się dziś w języku skandynawskim. Jakoż najdawniejszy w języku szwedzkim, odpowiada mu wyraz Slägte, slag odpowiada rodowi, rodzajowi, rodzinie, [illegible] a ~~[illegible]~~ [illegible] tak samo duński, [illegible] ma w języku wyraz Slägt —

Ł Także od pnia do języka ~~[illegible]~~ (chunni) [illegible] gotycki ~~[illegible]~~ [illegible] w nim radzaj ogólny wyrazu gdy wyraz Slahta ~~[illegible]~~ Slahta [illegible] wyrażał rodzaj szczególny pochodzenie od ogólnego rodzaju — (ob ~~Grimm. Gr. III 476~~ Grimma Gram. 476

Niebędę

(+) Ulfilas był od roku 360 do 380 ~~był~~ biskupem gockim w [illegible] (Moesia stanowiła krainę ciągnącą się wzdłuż południowego brzegu Dunaju nie dzisiejszą Serbią i dzisiejszą Bułgarią [illegible] [illegible]) On tłomaczył na gocki Biblię z którego utrzymały się ważne ułomki — wyraz Slahan [illegible] [illegible] się w [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — str. 447) — Rodzaj zaś [illegible] po gocku ~~[illegible]~~ kuni (genus) który Ł

nieraz już wyjaśniła słuszność,
[illegible] przyjmując w pieśniach — ~~[illegible]~~
się do ostatniego wypadków — Zastosowanie
[illegible] się okazuje, że wyraz
[illegible] nie jest to najmniej, zadnimy nie równie dawniejszego,
[illegible] — ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ a ~~[illegible]~~ żyje w
[illegible] więcej od ~~[illegible]~~ a nam [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ że ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ wszystkich ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] wielkiej prawdy, którą
[illegible] Słowianie przeniosły się ze
słowiańszczyzny [illegible]
jak przed lat 1000 do nas [illegible]
~~[illegible]~~ a przeniosły się i [illegible]
rodu, raczej [illegible]
Mowie albo o wielkiej prawdzie
[illegible] — i [illegible]
[illegible], iż [illegible] tej rzeczywistości
mojej. Prawie o absolutnej pewności
~~[illegible]~~ nie [illegible] — Jako [illegible]
nie [illegible] — Jakoż przed [illegible]
Kongresem, iż w podobnie [illegible] dawniej niż
mojej [illegible] w pieśniach ~~[illegible]~~
od słowiańszczyzny ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
iż w ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ a w [illegible]
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
i Klemi ([illegible] ~~[illegible]~~ i Danii) Polska
[illegible] ~~[illegible]~~ w [illegible] ~~[illegible]~~
i Losu [illegible] — ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
~~pamiętaj~~ [illegible] i w tych pieśniach
wyraz, podobnie do naszego [illegible]
~~[illegible]~~ oznaczają [illegible]
rad, raczej powszechnej
pamięci i [illegible]

więc w tej samej ziemi:
w tych starogermańskich
ludów które [illegible] i
zamieszkują Anglii, Francyi
Hollandyi, ~~[illegible]~~ w
Hiszpanii, ~~[illegible]~~ [illegible]
Danii, Norwegii ~~[illegible]~~
w onych [illegible] a lata
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ stały się
potem wielkimi,
części [illegible]
Europejskie — ~~[illegible]~~ [illegible]
jest pewno, iż ze wstania
iż ze tych pracowały,
ludów nie pewnych
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ nawet
przedhistorycznej, ~~[illegible]~~
[illegible] —
rasy, rodziny, pokolenia [illegible]
które dopiero [illegible]
znaczenie [illegible] — części
[illegible], ~~[illegible]~~ które
wielkości [illegible]
[illegible]
[illegible] — ~~A potem~~ a na
[illegible]

Nie będę atoli już mozolił czytelnika śledze-
niem dalszem tych ~~wyr~~ naszych wyrazów
po innych językach germańskich, bo to
co się dopiero powiedziało wyraźnie dowodzi
że wyraz slahta który był w używaniu
w staroniemieckiej mowie nie jest bynaj-
mniej wyrazem ściśle rodzimym nie-
mieckim, bo był w językach nie równie
starszych od najstarszej niemieckiej
choć dziś ~~jest także~~ już podobnie jak
ona przebrzmiałych — widzimy również
iż ten wyraz nasz ma sobie odpowie-
dnie wyrazenia w językach ~~niemie~~ a
~~nie drugich niemieckimi~~ a dziś jeszcze
żyjących a nie będących niemieckimi.

~~Z tego wszystkiego atoli~~
Z całego [prócz] ~~atoli~~ pobieżnego wszakże
rozumowania naszego wynika naprzód
iż według zdania naszego [z największą pewnością] wnosić możemy
iż nasz wyraz szlachta, slachta
szlachcic i to podobnie jak wyraz
staroniemiecki slahta slachta ma
główne na oznaczenie rodu, pochodzenia
potomstwa i tp. — potem ~~że~~ z tego
cośmy wyżej okazali wszystkie iż i ~~samo pewno~~ a
~~wielki bo nie ale~~
~~i Z~~ wielkiem [bardzo] do prawdy podo-
bieństwem, ~~wnosić możemy~~ owszem
~~wyrazem wolno~~ się możemy ~~z~~ iż nasz
wyraz ten szlachta pochodzi [od owego]
starego wyrazu slahta, slachta iż ~~z nim~~
nawet jest [z nim] jednym i tym samym
wyrazem — Prócz pod tym względem
już by ~~nie~~ wielkiej pewności [mieć] nie możemy —
mamy —

Z tego też powodu w całym porządku, lubo zachowywaliśmy należną oględność, a jednak mówiąc zawsze przynajmniej o wielkiem prawdopodobieństwie uzyskującem się bezwzględnego twierdzenia.

Jeżeli tedy albowiem ten wyraz znachodzi się już w językach starszych od najstarszej niemieckiej [illegible] zatem, też żadnej nie mamy absolutnej pewności, że wyraz ten nie był przeniesiony z wielu innemi do języka polskiego lubo nie [illegible] w czasach przed którą, wszystkie wiązał on się zapewne nie z wyobrażeniem szlachectwa, ale wprost oznaczał do samego co znaczenia [illegible] — [illegible] dziś słowiańskie [illegible] na ziemiach [illegible] ludzi [illegible] o [illegible] kości w [illegible] stronie — Z

Zatem innej prawdy [illegible] wieść o słowian[illegible] kie [illegible] do ludów starożytnych —

Uważmy w końcu, że obchodzące że nasze tak wiele nas [illegible] wyrazy mają z brzmieniem [illegible] wszystkich, od pewnego nie sobie wyrażenia jeszcze mają [illegible] które nie są niemieckiemi, a które nie są polskie [illegible] wyraża (jak np. Dania (Danis)) już zatem [illegible] należy, aby było trudno dowieść z absolutną pewnością nie, jakoby nasze wyrazy [illegible] jakoby że nasze [illegible] ludów [illegible] od tych nam [illegible] niemieckie słowy, niemieckie przez wyrazy końca Z. [illegible] niemieckie [illegible]

Druk.: Dzieła T. XII, s. 503-[illegible]

O najważniejszem zadaniu Filozofii w obecnym czasie

Skreślił Józef Kremer

Nie mamy się już czego tu dzie-
spostrzeżeń stwo nie tylko w innych
krajach ale i wśród nas samych
przebywa obecnie pod względem
religijnym ciężkie przesilenie
Nie tylko w świecie katolickim,
ale we wszystkich innych ko=
ściołach chrześciańskich, coraz
otwarciej coraz jawniej wystę-
puje przerażająca niewiara — co
więcej nawet wśród żydów
tak zwana oświata a wrze-
koma cywilizacya, wylęgła
odstępstwo od prastarej,
poważnej i najszczerszej wiary.

Przyznajmy że to co było
jeszcze za przeszłego pokolenia
miłym kamieniem, świętem, stało
się dziś obcem obojętnem dla wielu
serc ludzkich — w tem opusto-
szałem sercu

1. Zalim Leben der Gegenwart
Reichenbach — [illegible]
2. Flammarion Dieu dans la Nature
[illegible] mistrz od p. M. Straszewskiego
3. Die Gottesmörder — Bibl. univ.

2; 3 przestudyować [illegible] w Schnellkuie
wynotować sobie najważniejsze.
[illegible] — do książki [illegible]
ze sobą, notatki idą od strony
od lewej ręki do strony prawej.

4. Ulrici Gott in der Natur.
Bibliotekka
5. Bunsen Gott in der Geschichte
Bibliotekka
6 Wessenberg Gott und die Welt
Bibliot.
7 Frank System christlicher
Gewissheit — Bibliotek
8 Carriere Die Kunst im Zusammen-
hang der Kulturentwickelung
Bibliotekka.

dziś ciemno, głucho, mroźno – Dawniej
się sceptycyzm jeszcze się kryjący, a
indyferentyzm ~~przez~~ chłodny już
w obecnym czasie ~~dziś~~ stał się zaciekłym wszelkiej
~~religii~~ wiary wrogiem.–

To usposobienie bezreligijne
już wydaje zatrute owoce – umysły
najczęściej niedopatrzne – a takich
są ~~tłumy~~ liczne tłumy – przełamawszy
zapory swojej religii ~~wiary~~, ~~już~~ rzucają się na ślepo
w ciemne otchłanie ostatecznej negacji.
Zaprzeczywszy naukę wiary ~~chrześcijaństwa~~, przeczą
istnieniu Boga – Brak wyznania
stał się u nich zwątpieniem o istnie-
niu samego Boga, a nawet wprost wyznaniem
że Boga nie ma – czyli wyznaniem
jest bezbożeństwo, ateizm – Czło-
wiek tak zwany „bezwyznaniowy"
zrywa z Kościołem ~~i~~ na którego
łonie się zrodził; człowiek ateista
zrywa ze społecznością pośledniej rozumnych
– zrywa z godnością ~~człowieka~~ ludzkiej istoty
zrzeka się wysokiego znaczenia
człowieka – i spada poniżej zwierząt.

Zaiste – przekonanie że istnieje
Bóg, i przekonanie o trwaniu duszy
naszej ~~człowieka~~ po śmierci ciała, najściślej

(7) narwie cię kłosnie zebobonnym prostactkiem i strzeli jadowitym sarkazmem ~~Niechaj~~ Nikt nie zaprzeczy że dalece jest po większej części usposobienie świata, lepiej uznać fałsz choćby najsmutniejszy, lepiej zejrzeć światło wiary potęgom wrogiem i zaczepnąć źle, niż zwodzić siebie i udawać w sobie i w innych to czego nie ma. Z tem usposobieniem przeciwnym trzeba nam stanąć do otwartej walki do walki na życie i śmierć. Oświadczam jawnie ~~wyznaję~~ że to usposobienie zaprzeczające bytności Boga to zaprzeczenie istnienia ducha ludzkiego po śmierci ciała, zniewoliło mnie głównie do tej mniejszej ~~pra~~ rozprawy mojej.

A nazwie cię zabobonnym prostakiem, i odpowie

że sobą się wiążą. Kto nie przypuszcza bytności wiekuistego Boga nie może przypuszczać że duch ludzki po skonaniu ciała żyć może w wiecznym żywotem. Ateizm jest przeto ostatniem słowem negacyi, jest upiorem wysysającym krew duchową ~~*~~ ludzkiego społeczeństwa.

Za prawdę niemamy się czego tudzież. Ateizm napoczął społeczeństwo Europy, wżera się ~~coraz~~ ~~*~~ zatkiem co raz głębiej w umysły wszystkich warstw, przemawia ~~objawia się~~ coraz butniejszem ...aniem wśród ludzi. Wobec niego bytność Boga jest czczem marzeniem, a gdy się odezwiesz o nieśmiertelności ducha ludzkiego F odpowiada ~~jadowitym sarkazmem.~~

Z radością serca wyznaję że te objawy niewiary a rozczarowania bezbożności stwa, przez... w naszym kraju mniej ważą, w naszym kraju mniej gorzkie, mniej jaskrawe. Być

może, iż nad jeszcze broni dłużej śmiertelnej choroby nasze usposobienie ciepłe, uczuciowe, serdeczne co się mimowolnie wzdryga przed obecnej oziębłości a próżni w duszy; być też może iż w nas przebywa głęboki ostrzegający instynkt, wrożący nam jako dla naszego społeczeństwa tak rozwiniętego tak schorzałego bezreligijności a ateizm byłyby samobójczym ciosem, a że wszystkich ciosów już nam zadanych, już ostatnim śmiertelnym.

Lubo atoli przyznaję że ta zakamarzałość negacyjna zalewająca kiedy społeczeństwo u nas dopiero łagodniej, wstydliwiej niż w innych krajach daje się wnikać; przecież nie sądźmy z lekka tych pojawów, stójmy na straży ojczystego domu, przyjdzie pókiś jeszcze czas o obronie jego — Zaiste — jedności samo to, choć w dwojakiem

przybraniu, choć w dwojakim kształ-
cie z dwóch odwrotnych świata
stron, niby do dwóch wrót dobywa
się do ~~wrót~~ rodzinnéj zagrody na-
széj – Nie dziw przeto że ~~każdemu~~
w śród nas każdemu uczciwemu
a myślącemu człowiekowi prowa-
dzącemu tę walkę ciężko na
sercu, że mu w téj atmosferze ~~ciś~~
dusznéj brak swobodnego, ~~odde~~
~~chu~~ wolnego oddechu – Bo każdy
uczciwy i myślący człowiek przekonany
jest o tém wysokiém żywotném
znaczeniu uczuć religijnych, o
którém poniżéj obszerniéj nam
mówić przyjdzie –

Są ludzie zacni a mądrzy którzy
widząc tę powódź negacyi zale-
wającą obecnie Europę, ~~bywają~~
~~wszędzie tej~~ nie tracą nadziei
w lepszą ~~dla świata~~ przyszłość
świata – Oni ufają téj opatrzno-
ści wiekuistéj, co jest logiką
wszechrzeczy ~~świata~~ rządzącą ludzkości przez
wieki wieków, – Oni nie wątpią
jako ta dążność negacyi na
jest tylko przemijającą zarazą ~~niemocą~~ ~~chorobą~~,
z któréj się ludy wyleczą, wyzdrowieją,

oni stoją przytem niezłomnem prze-
(w ludzkich dziejach)
konaniu że jedynie zło a kłam-
przepada w ~~dziejach ludzkich~~, ale
że prawda jest wszechmocnej
(ona)
potęgi, więc przemoże złe demony
(a kłamstwami władzą, że)
nurtujące społeczeństwo – ~~to~~ prawda
(lubo)
nie przepada nigdy, bo ~~choć~~ się niekiedy
wydaje jakoby umarła i była
pogrzebiona, jednak ta prawda
kiedyś wstanie zmarłwych – a
w postaci nowej choć przeradzonej
ale odrodzonej a promiennej,
(się)
wzniesie triumfowa tryumfem i zapa-
nuje nad światem.

Mężowie tego przekonania
(pełną)
mają słuszność za sobą – Jednak
prawda która oni wyznają choć
(niewątpliwa)
niewzruszona, przecież nie zdoła
(obawo)
uleczyć w zupełności naszych ~~obaw~~
(własną)
boleśniejszych o naszą przyszłą dolę.
Historya nie zna pośpiechu;
Historya gospodarzy na wielką
skalę – w obliczu jej ~~cała~~ liczne
pokolenia i wieki całe są drobnost-
ką zdawkową, nie mającą zna-
czenia, gdy chodzi o przeprowa-
dzenie ~~[illegible]~~ żywotniej idei

oczyszczenie jednej z wielkich, od-
wiecznych praw w dziejach
ludzkiego rodu. — Lubo i my prze-
czujemy że świat kiedyś wydobędzie
i wyleczy się z tej negacji zgubnej,
i że żywioły dodatnie, zbawcze
stanowczy na ich miejscu znów
obejmą rządy w sercach ludzkich,
jednak przewidujemy niemniej
z równą pewnością, iż zanim się zanim nastąpi upragniony zwrot
spełnią, że nasze nadzieje jeszcze
ciężkie próby a straszne grozy
spadną na ~~ludy~~ państwa (i narody. — Otóż
~~jeszcze~~ jest temu blisko lat dwieście
gdy Leibnitz największy geniusz
swojego czasu jakby w jasnowidzeniu
ducha wypowiedział te prorocze
słowa jako „zdania przeczące bytno=
„ści Boga i przeczące nieśmiertel-
„ności duszy człowieka zgotują
„~~mocarstwa~~ Europie straszne
„powszechnej wywroty — Zdarzenia ~~Fo...~~ ostatnich czasów,
świeże, przerażające świat, świadczą,
~~wielkiego człowieka~~ ~~świadectwo~~
wróżbę wielkiego człowieka. Naród
potężny, świetny, ~~ostatni~~ wywołaniem
cyji negację tych praw od
wieku go toczącą przypłacił
~~wybuchem~~ wybuchem szalo-
nym, potwornym, gruchocącym, sławę
i potężeństwo i wielowiekową
~~a~~ wybuchem stokroć okropniejszym i ma-
nowniejszym niż wszystkie

tak liczne klęski w nieszczęśliwej wojnie poniesione—

Strachy nas przejmują gdy pomyślimy o naszém rodzinnem społeczeństwie. Pytamy czyliby ono zdołało przetrzymać tę grożącą mu chorobę negacyi — czylibyśmy ~~..~~ mogli ją przebyć szczęśliwie, ~~Czyli~~ i wraz z innymi ludami doczekać się owego spodziewanego a ~~z~~bawiennego żywota—?

Dzieje powszechne świata ~~nas~~ nas uczą, że każdy naród tylko tak długo żyje dopóki mu nie zabraknie ~~w jego duszy treści prawdziwej~~ treści duchowej, dopóki w duszy jego nie zgaśnie Bóg — wiedza o Bogu jest duszą duszy naszéj, gdy ta wiedza zamrze umiera naród, bo mu ~~nie~~ już nie staje wątku żywota — bo nie ma Boga w sercu!

Z tej prawdy wypływa druga, to jest prawda, że im naród głębiej przeniknięty jest religią tem jest znakomitszym — z historyi a świadczy, że ~~narody~~ właśnie te narody, które najwyżej wzniosły się w dziejach były narodami najwięcej religijnemi— Jakoż głębokie uczucia religijne wzmagają potęgę, jeszcze treść przyrodzoną narodu, tę treść którą on żyje, która jest wątkiem jego historycznego rozwoju—

9)

Na dowód tego naszego twierdzenia przywodzimy dwa najcelniejsze narody starożytności bo Greków i Rzymian, oba zaiste zasługują na obszerniejsze rozbiory które im poniżej poświęcimy-

Nie potrzeba nam się rozwodzić nad znakomitością greckiego ludu, co był bez wątpienia najgenialniejszym ze wszystkich ludów które kiedykolwiek zjawiły się na widowni dziejów ludzkości

Treść duchowa Grecyi jest tak zamożna, tak przebogata, iż choć ~~ta Grecya~~ ten lud umarł ~~a~~ jak lat temu dwa tysiące z górą, ~~ona~~ on jednak przebywa duchem wśród nas, my późne pokolenia żyjemy jego puścizną, jako treścią nigdy nie wyczerpaną. Po [illegible], po minionych latach uczymy się tej treści jego, czując i pojmując iż ona jest dla nas warunkiem koniecznym a podwaliną wszelkiego humanitarnego wykształcenia, przyswajamy duszy naszej tę treść bo w niej uznajemy talizman broniący nas od zdziczenia, od brutalnego materyalizmu.

Ta Grecya tak promieniejąca w historyi świata płonęła głębokiem religijnem uczuciem - Nie rozpatrujmy ~~[illegible]~~ już

nad tém jako żywot polityczny, naradczy
historyczny Greków ściśle ~~się~~ wiązał się
z uroczystością obrzędów religijnych
(np. igrzyska, wyrocznie, sądy, sejmy
pochody świąteczne, teatra itp.)
ale zwróćmy uwagę na najświet-
niejszy objaw tych religijnych
uczuć, bo na artyzm grecki – Helle-
nowie byli wszakże ~~..~~ i przedewszyst-
kiem artystycznym ludem – nie
twierdzimy bynajmniej jakoby
ten ich artyzm wypłynął z tej
nie z religijności samej – ale
ona stanowiła przeważny czynnik
w usposobieniu estetycznem
tego ludu – Bez tej gorącej pobo-
żności ~~Energia niebywała~~ sztuka
i poezya ~~Gra~~ grecka nie byłaby zapłonę-
ta tą świętością która są właściwą jej ~~cechą~~ cechą i która jaśnieje dziś
do dziś dziś służą wzorem a podzi-
wieniem na świat cały.

Grecya wyobrażała sobie swoich
Bogów jako jestestwa duchowe
ale odziane ciałem – To ciało
materyalne bez wszelkiej skazy
przewoźnem, stało się jakoby

niebiańskiem widziadłem
otulone ~~nas~~: idealną piękności.
Przeto też postaci marmurowe bogów
wywołane dłutem mistrzów ~~greckich~~
helleńskich, są jakoby postaci ludzkie
~~a przecież~~ ziemskie, są to formy
doczesne a przecież niebiańskie,
należą do rzeczywistości a są przecież nad najwyższym pięknem
ideałem — Mistrz grecki tworzył
skrzydła religijnego uniesienia ~~natchnienia~~ -
nia i w zachwycie natchniony
wznosił ~~wznosił~~ się ku niebu i ~~odzyma~~ na
~~ducha~~ i na wysokościach
olimpijskich odrywa ducha
obaczył arcykształty bogów —
Tak te ideały piękności tworzą
się ściśle z religijnem nama-
szczeniem ~~ludzi greck~~ mistrzów greckich

Zrozumiemy przeto ową chwilę
świętą w życiu arcymistrza Fidyasza ‡
~~Fidy~~. Fidyasz wykonał w Olimpii
postać Jowisza królującego na
tronie wszechświata — Mistrz ukoronowawszy duchem we wzniesieniem
dziele swojem wzniósł ramiona
ku niebu i błagał samego Jowisza,
ażeby go Boga ~~by~~ przebywającego
niewidomie nad gwiazdami by mu
dał znak że łaskawie przyjmuje
wizerunek swój utworzony przez
śmiertelnego syna na ziemi — I stał
się w śród pogodnego jasnego nieba
~~wśród~~ niewidzialny Bóg w dobroci
ojcowskiej ~~wypu~~ z dłoni swojéj
wysłał wśród pogodnego ~~nieba~~ ~~nieba~~

‡ które w Grecyi przez wiele pokoleń przechowały się pobożną legendą.

błyskawicę i grom na znak swojej łaski – ~~Grom~~ Piorun uderzył w posadzkę u stóp ~~wizerunku~~ posągu – miejsce to w posadzce stało się już na przyszłe wieki przedmiotem czci świętej dla późnych pokoleń – A sam wizerunek położony między ~~[illegible]~~ arcy święta,

Jeżeli religię greków uważać będziemy w tem świetle jej zjednoczenia z ich artyzmem, już w tedy uznać wypadnie silny przedział historyi helenów oznaczający dwie różne epoki –

W pierwszym z tych ~~działów~~ dwóch działów panuje ~~w całym greckiego~~ ~~ludu~~ w greckim ludzie cześć pradziadowa tradycyjna dla bogów religii narodowej – ścisłe kultowe poszanowanie możliwe staro greckiego obyczaju i praw ojczystych, poczucie moralności i powinności obywatelskich, miłość dziedziczna wolności ojczyzny – a spółcześnie ze starogreckiemi cnotami sztuka grecka ciągle się rozwija i dosięga najświetniejszego szczytu – [illegible] mistrze Fidiasz i Polykletos

13.

Wpośród greckiego ludu stanęły ~~[illegible]~~ posągi bogów jakby goście z nadziemskiej dziedziny, w cichym pełnym pokoju majestacie, niby duchy posągowe bez skazy, tchnące wieczystą, niezmąconą pogodą, ~~[illegible]~~ idealność nadziemska rozpięta po ich obliczu i całej ~~[illegible]~~ postaci. ~~jako~~ są to przychodnie z wyżyn olimpu wcielone przez natchnienie ~~[illegible]~~ twórców ~~[illegible]~~ do przywołania ich ludziom w ich życiu doczesnem na ziemi ~~[illegible]~~

Sztuka grecka w tym pierwszym okresie dochodząc najwyższego [illegible] potęgi swojego [illegible] w całej pełni swoją cechę charakterystyczną, a tym charakterem była wzniosłość — Te bogi to istne boskie żywe żyjące ogólne potęgi władnące naturą i dolą ~~[illegible]~~ ludzi śmiertelnych — (np. Fidyasza Jowisz Olimpijski i Minerwa Pallas Athene — Polikleta Junona)

Lecz właśnie w chwilach gdy życie duchowe Greków i ich sztuka promieniała najjaśniejszą wzniosłością, już wtedy choć niedostrzegalnie rozpoczęła wroga swoją robotę negacya — już w Grecyi naówczas zawiązały się zarody przyszłej niemocy duchowej.

Tak kończyć musiał następić
zwrot i w sztuce i w religii Hellenów
bo w całem ich usposobieniu człowiecz-
nastała druga epoka
rozwoju Grecji-
Wprawdzie i w tych późniejszych
czasach Grecy nie przestali być
ludem artystą - bo artyzm był
objawem najgłębszej ich
istoty - Ale sztuka stała się inną zmienioną
sztuka-
W tej drugiej epoce już nie chodziło
nie szło było na utworzeniu nowych
wzniosłości ideałów. - Mając
twory postaci bogów otoczonych
wzniosłym majestatem naśla-
dowali dawne wzory - Ich nowe
ideały już nie były wzniosłe ale
wdzięków i uroków pełne,
piękność nie była inną
a owe jeszcze idealne się postaci były
już do mniej ludzkich zbliżone.
Tak sztuka zstępowała stopnio-
wo w doczesne niziny, bogi
tej epoki drugiej już nie przedstawiały się
jako owe ogólne potęgi władnące
wysokości natury i dolą ludzi
śmiertelnych ale raczej bogami stali się
ludzkimi w
zbliżeni do usposobienia

do usposobienia i obyczaju człowieka rzeźby
pojedyncze (np. Afrodyta w kąpieli, Hermes odpoczywający, nogi...
Mars [illegible] [illegible],
litością wzruszony [illegible]
w tym samym duchu tworzył Skopas i Praxiteles.
Następnie sztuka stosownie do [illegible]
schodząc z wysokości bohaterów, ludzi
tworzy postaci [illegible] dotknię-
tych potęgą bogów (Niobe
Laokoon i t.p.) a w końcu
Herkules. artyzm bierze sobie za przedmiot
tylko jednostki a tak twa-
rzy niewielki ludzi rzeczywistych
lub idealizowanych (rzeźby
Alexandra W. przez Lyzypa
jeszcze ... wodzów (+))
Tak sztuka grecka skończyła
na uczczeniu jednostki ludzkiej.
Do tych samych wypadków
dobiegło usposobienie religijne i obyczajowe Greków.

(+) Co do istoty sztuki greckiej i jej
stopniowego rozwoju odwołuję się
do mojej książki Grecya starożytna
i jej sztuka Poznań 1868 w której
uzasadniłem zapatrywania tu
wyżej jedynie ogólnie skreślone.
Ob. również co o tym przedmiocie
powiedziałem w różnych miejscach
dzieła Podróż do Włoch. Wilno

Wygasła w ludzie heleńskim cześć
tradycyjna
pradziadowa dla bogów narodowych,
instytucyjne poszanowanie staro-
greckiego obyczaju i praw ojczystych,
ulotniło się
poczucie moralności i powinności
obywatelskich – a na miejscu dawne-
przyrodzonego
go czcigodnego usposobienia wylęgła
się sofistyka, ucząca jako nie
ma ogólnych prawd, ale że dla
każdego to jest prawdą co on sam
za prawdę uznaje – a zatem że dla
każdego
to pod względem moralnym jest
dobrem lub złem, (on ~~każdy~~ sam co ~~on~~ za dobre
lub złe uznaje. Tak przeto sofisty-
ka całą wagę, całe znaczenie
przywiązuje do jednostki ludzkiej
a gdy bogi narodowe już w oczach
Grecyi już nie są ogólnemi
potęgami które światem wła-
dają, – przeto znana szkoła
sofistów oświadcza że nic
o bogach wiedzieć nie możemy
(sofista Protagoras) – następnie
głosi że ~~bogi narodowe~~ wiara w
bogów jest sprawą chytrych
władców (: Kritias) – nako-
niec ta szkoła dochodzi
do ostateczności twierdząc że

§ Łatwą też sprawę miała sofistyka obalając wiarę ojców i moralności przekonania bo ta wiara dobyczej ~~wypływała~~ wynikała wyłącznie z tradycji z instytucji pojęcia

że żadnego bóstwa nie ma (Diagoras)

Gdy sofistyka była wyrazem ogólnego usposobienia ludu ~~greckiego~~ przeto Grecya stanęła nad przepaścią — od zguby uratował ją Sokrates, on przemógł naukę sofistów.

Sokrates zrozumiał że pojęcie że głosy serca, że instytutowe ze tradycyjne obyczaj działanie gdy raz wygasną w narodzie są na zawsze utracone a już nigdy wskrzeszone być nie mogą — przeto zrozumiał Sokrates że religia przodków ~~dawnych~~ oraz, że obyczaj starogrecki ~~dawn~~ razem że cnoty domowe i publiczne płynące dawniej z pojęcia tylko i instytucji już wymagają innego uzasadnienia — że chcąc Grecyą uratować należy te tradycyjne to pojęcie ten ~~zastąpić~~ instytut zastąpić inną nową a niewzruszoną podstawą. Tą nową a niewzruszoną podsta~~podstawą~~, a niewzruszoną podstawą ma być rozum, to jest rozumowanie dowody. Postanowił tedy Sokrates na drodze ~~filozofii~~, rozumu, wywodów rozumowych przekonać człowieków o ~~prawdzie cnoty~~, ~~o istnieniu~~ ~~Boga~~

~~✝ Pomnąt Sokrates że sofistyka miała łatwą sprawę obalając dawne ... dawne instytucje i pojęcia bo prawdy ... płynące ... opierające się ... były wyrazem ... dawna wiarę w bogów dawny obyczaj porządny, bo te wierzenia bo te obyczaje opierały się~~

17

o prawdach wieczystych będących podwaliną i dla każdego człowieka z osobna i dla każdego społeczeństwa ludzkiego —

Tak więc filozofia zastąpiła wówczas instytucyi tradycyjne i dawne wierzenia ~~dawny obyczaj~~ — dawną religię narodową Greckiej

Sokrates wysuwając swoje twierdzenia z rozumowań jako istniejące Bóg wszechmocny wszechmądry rządzący naturą ~~i losem~~ i losami człowieka — i wreszcie pod względem etycznym obyczajowym jako człowiek będąc jestestwem rozumnym jest powołany by się stał Bogu podobny, aby panował nad żądzą cielesną, a wzniósł się do poznania i wykonywania cnoty — na końcu Sokrates dowodzi rozumowaniem że dusza człowieka będąca jestestwem rozumnem jest nieśmiertelna — ze śmierć ciała jest wyzwoleniem duszy z więzów ziemskich, doczesnych —

Takową to była ~~naukii~~ filozofia Sokratesa, która on zastąpił dawny instytucyi obyczaj i tradycyjną religię Greków.

Tak Sokrates zasłużył się nie
tylko ziomkom swoim, ale i całemu
rodowi ludzkiemu dowodząc
rozumowo tych trzech prawd
które są konieczne napełniły
człowieka treścią żywotną odpo-
wiednią jego rozumnej istot-
Sokrates w karze – na śmierć
skazany – wobec skonu przed
spełnieniem trucizny, otoczony
uczniami – korzystając z dni
kilku – dowodził nieśmiertel-
ności duszy – Tak uświęcił
przedzgonną chwilę ~~wzniosła~~
wzniosłą
nauką – a tę naukę uświęcił
wzniosłą do przedśmiertną chwilą.
Wielki jego uczeń Plato
rozwinął naukę mistrza – Gdy
czytasz dzieła Platona rzekłbyś
że pisał ojciec Kościoła – Przeto
też mądrości Platona uważają,
jako zapowiedź nauki chrześcijań-
skiej i jako przygotowanie świata
do przyjęcia wiary Chrystusa.
Gdy później Grecja już się prze-
żyta, wtedy straciła właściwą sobie
~~[illegible]~~ treść, straciła sama siebie, scep-
~~[illegible]~~ więc sceptycyzm stał się
objawem jej skonu.

Grecya umarta - Parta pod despotyzm wymsłki - jéj synowie stali się przedmiotem urągowania i pogardy u innych narodów.

Rozwodziłem się obszérniéj o Grekach aby wykazać prawdę, którą sobie założyłem ~~jakoż~~ że Grecya będąca ludem tak znakomitym tak wysokiego znaczenia w historyi, stała się, wytasujéć tym ludem celującym z powodu bogatéj swojéj treści duchowéj, a ta treść jéj wzmogła się i społeczność spółczynnikiem religijnym - jakoż póki Grecya żyła jeszcze pełnéniejszém bez religii obejść się nie mogła; gdy straciła wiarę ojców i religię tradycyjną, zniewolona była zastąpić ją religią filozoficzną. wśród mędrców - który chociaż w Grecyi zrodzeni są, wtedy ... ichwała wszystkich nastepnych wieków i narodów -

Podobnie nie trudno będzie nam wykazać Rzymianie drugi narod również wielce znakomity w dziejach, przejęty był głębokiém uczuciem religijném.

21

Rzym pogromca ludów i wszystkich obszarów ówcześnie znajomego świata ~~a odbił~~ a podbił je imieniem Jowisza Kapitolińskiego co był uosobieniem rzymskiego państwa i [illegible] zamiarów Romy. Tryumfatorowie wracający zwycięsko z ostatecznych wojen [illegible]nia rzymskiego wstępowali uroczystym pochodem na Kapitolium i składali Jowiszowi pokłony korne i ofiarne dzięki za sławę orłów rzymskich.

~~Bogowie rzymscy lubo~~ obawiany więcej powagą dla których ~~nie~~ ~~były poezyą bogów greckich~~ ~~jaśniały~~

Bogi rzymskie lubo nie jaśniały ideałem piękności ani wytwarzały potrzebnej poezyi bogów greckich, ale Rzymianom [illegible] dla bogów swoich [illegible] powaga i groza. Te rzymskie jako obawiany [illegible] bóstwa (numina) ~~były~~ w prawdzie zimne rozsądkowe [illegible] a przecież święte ogromna [illegible] rzeczy ludzkie z boskiemi — stąd ~~to~~ też wyrazem zwało się religio

Ta religijność [illegible]

już w pierwotnych

zarodach Romy. Najwcześniejsi obywatele byli jakby ludem kapitańskim, ~~ich rody (gentes)~~ ~~tworzy~~ społeczne obrzędy religijne (sacra) ~~stanowi~~ stanowiły rady jego (gentes) Ci też najdawniejsi mieszkańcy ~~[illegible]~~ stworzyli, później arystokracyą, patrycyat rzymski – Rzym były zapewne sklonił w tych urzędach kast szlacheckich gdyż nie był przystąpił do Rzymu nowy żywioł ~~[illegible]~~ ludowy który rozszerzył posiadłości długą wywalczył a cierpliwą walką z patrycyuszami aż się dobił równości praw obywatelskich – Arystokracyi – # W tem pasowaniu się przez długie lata Arystokracyi z jednej strony a ludu z drugiej odznaczali się najwyższem umiarkowaniem a wzajemną szczerą uwzględniającą względów słuszności i narodów – Bo obie strony przejęte były czcią religijną dla całości ojczyzny i dla przedstawicieli Zgromadzenia kolońskiego. #

Po umiarkowaniu i zrozumieniu obu stron stało się powodem wielkości Rzymu i że urósł na pana świata.

Jak Rzym w rozwiązkach swoich jest szczególniejszym rzymskim ludem tak i jego religia była zbiorem rozmaitych kultów różnych stron świata. – i trzeba było to także wolne rodne

⁺ Jakoż Rzymianie stali wytrwale przy zasadzie przyczyny i skutku. Gdy spostrzegali w świecie różne zjawiska jakiekolwiek, uważali ~~bo~~ że te zjawiska muszą mieć powód, a powód w jakimś bóstwie dotychczas im nieznanym, więc bez odwłoki uznawali takie bóstwo odpowiednie zjawiskom. Stąd też bóstwa wszystkie mają charakter rozsądkowy i utylitarny, stąd też pochodziła skłonność Rzymian do przyjęcia i uznania bóstw obcych ludów, bo gdy postrzegli że te ludy miały ważne powody do uznania tych bóstw, więc i Rzymianie obcym bogom oddawali cześć.

odbierały cześć. ⁺ ~~Bo~~ Tak W Rzymianach [illegible] węzeł duszy to przekonanie że wszelkich Bogów sprzyja dola tak ludzi ~~[illegible]~~ wszystkich, jak i całego państwa. Więc też najwyższem było pragnieniem ich, aby zjednać łaskę bogów. Rzymianie pod [illegible] chcieli zawsze to, iż wszystko od Boga. Zatem pozostaje Religia rzymska miała [illegible] znaczenie polityczne, ~~była~~ religią rządu, ~~[illegible]~~ jak nie w tem znaczeniu, jakoby rząd [illegible] miał jej użyć posługiwać dla celów swoich, owszem ta religia była i osobistem przekonaniem każdego obywatela — ~~[illegible]~~ nadto każdy obywatel z patriotyzmu czcił Bogów, jako opiekunów państwa wszystkiego, i każdego z osobna obywatela — [illegible]

O Miłości ludzi (wywód filozoficzny.) 38

Zdaje mi się iż nie jeden z czytelników programu naszych wykładów, widząc że mam mówić o Miłości ludzi pomyśli sobie że takowe rozprawy są może zbyteczne bo o miłości bliźniego słyszymy naukę z ambon po domach pańskich, tej miłości uczy katechizm, tę miłość [illegible] w każdego z nas za pacholęcych lat wpajała matka przy wieczornym pacierzu, ta miłość ludzi sprowadziła nas w tej sali — ta miłość ~~ludzi~~ jest prawdą już powszechnie znaną, powszechnie przyjętą — tak zapewnie pomyśli czytelnik programu odczytów naszych.

Prawda — ale ~~mnie się zdaje~~ mam przekonanie iż właśnie dla tego iż idea miłości ludzi jest naszym powszednim chlebem duchowym, iż jest prawdą powszechnie przyjętą, zasługuje na badanie ścisłego rozumowego, na rozbiór ściśle filozoficzny — Tak idea powszednia, zużyta, będzie w prawdzie osnową naszą ale nasze zapatrywanie się na tę ideę będzie może mniej zużytem.

mniemam
] ~~rozważam~~ że wypłynie dla nas korzyść nie-
lada gdy ten zakon promieniejący we wnętrzu
naszej i odzywający się muzyką naziem-
ską w duchu naszym znajdzie potwierdze-
nie w naszym rozumie, i jeżeli się przeko-
namy że idea miłości jest logicznym
rezultatem wszechświata — że ona niby
nicią złotą snuje się poprzez wszystkich szczebli
~~natury~~ świata, wplata się w stosunki społeczne
czasem się ukrywa, niekiedy występuje
na jaw widny ale nigdy nie ginie —

Rozpoczynamy wywód nasz od twier-
dzenia iż miłość jest ideą wrodzoną ducho-
to twierdzenie głównym przedmiotem
wi człowieka — wyznaję iż to twierdzenie jest
przypuszczeniem, hypotezą, ale sobie z tem
przypuszczeniem postąpię jak się zwykle w
faktowych razach zachować należy by ugrunto-
wać hypotezę — przytoczę pewne fakta, które
wzięte odrębnie byłyby zagadką nie do rozwią-
zania, a dopiero wysnute z owej hypotezy
wytłumaczone być mogą z całą jasnością —

Naprzód jest faktem niezaprzeczonym iż
na widok czynów płynących z miłości bliź-
piersiach naszych
niego czujemy w ~~sobie~~ radosne zadowolenie
— a przeciwnie na widok spraw lęgnących
się z zawiści ~~u nas~~

3 budzi się w nas głos potępiający i odraza — ten fakt
jawnie świadczy iż w tajemniczych głębiach ducha
idea miłości - jak
naszego jakby sanktissimum przebywa wysłanniczka
niebiańska która wobec spraw miłości wtóruje im
radością, a wobec objawów złośliwości odwraca
się od nich ze wstrętem — Doświadczenie też nau-
cza iż serce zbrodniami skamieniałe mięknieje
topnieje gdy do niego przemówią dobrodziejstwa
i czyny anielskiego zrzeczenia się — Nawet całe
zamorskie
szczepy dzikie ludożercze ~~[illegible]~~, pogrążone
w okrucieństwie zdolne do przyjęcia wyższej kultury
i łagodnych obyczajów a których podstawą jest
miłość bliźniego — Takim szczepom nawróca-
nym wydaje się ich pierwotny stan drapieżny
jakby przespanym strasznym snem — Że miłości
idea jest wrodzonym czynnikiem ducha ludz-
kiego dowodzą nawet owe dwa klasyczne
pogańskie ludy bo Grecya i Roma starożytne
i ich poeci, prozaicy i filozofowie — Patrzmy
jakie zasady znajdujemy w ich pismach
— Jeden woła miłość jest wtedy prawdziwą miłością
gdy innym pomaga bez względu na własne oso-
biste widoki — Twierdzimy że dobrodziejstwa
wyświadczone drugim są najpiękniejszym dziełem
człowieka (Sophokles) a Plato jakby w natchnieniu
filozoficznym wyrzekł jako miłość urodziła
się w niebiosach, jest we czci u niebian, jest pięknością
Bóstwa i najszlachetniejszym przewodnikiem
człowieka — A Seneka choć pod Neronem woła
pomagajmy każdemu, ratujmy nawet nieprzy-
jaciela —

wyższem jest zupełnie wyświadczać innym dobrodziejstwa niż
4 takowe odbierać (Plutarch). + Moglibyśmy przytoczyć
jeszcze wiele ~~przykładów~~ i orzeczeń które lubo wypłynęły
ze serca pogan tchną mądrością duchem miło-
ści chrześcijańskiej – a złotymi nam się wskazują
głoski przecudną ja wyznajmy wśród z dawnych
kamieni –
Prawda iż idea miłości rozjaśniła dopie-
ro wtedy pełną światłością ludzki rozum, gdy wia-
ra chrześcijańska opromieniła i rozgrzała
serce świata – ale ta prawda nie obala
naszego przypuszczenia owszem potwier-
dza to nasze przekonanie iż miłość jest
czynnikiem 2 wrodzonym naszego 1 ducha.
Bo wiara Zbawiciela nie rzekła bynaj-
mniej prawd które by były obce duchowi
naszemu, owszem wiara Chrystusa wy-
powiada treść ścisłą która w duchu na-
szym już przyłożona zarodem – ~~ona~~ nau-
ka moralna chrześcijańska żąda tylko
żebyśmy tym się ~~stali~~ urzeczywistniali jak jesteśmy
w sobie – Bo ten sam Bóg który nam się
objawia w Chrystusie jest tym samym
Bogiem który stworzył człowieka –
Lecz – zarzucą nam – gdyby tak rzeczy
miały być gdyby miłość była czynnikiem
wrodzonym ducha naszego jakżeby się dziać ~~...~~
mogło iż ludzie tak rzadko płoną tą miłością
ku sobie, że tak często pałali nienawiścią
wrogą wzajemną –

5. że tak trudno ludziom widzieć zalety w obec-
nym a tak często dopatrują się stron ujemnych
a niedostatków. Lubo nie przeczymy tym
faktom ~~faktom~~ upatrzającym w ród ludzki
jednak oświadczamy że i te smutne ~~fakta~~ [nie choć]
nie obalają naszego twierdzenia — bo one ~~do~~ nie
dowodzą ~~tylko~~ jakoby miłość nie była wro-
dzonym pierwiastkiem człowieka, ale jedynie
świadczą iż obok tego nadziemskiego pierwiast-
ku żyją jeszcze w nas inne moce jemu prze-
ciwne i odwrotne, moce doczesne, ziemskie
samo lubne ze zmysłowego świata rodem —
Wie też człowiek mający wolność woli wi-
nien walczyć z temi wrogiemi mocami, winien
je ścierać by nie przytłumiły owego czynnika
[ciemnościowy z metallu rodem]
od Boga nam danego, z którym nas Stwórca
jako posagiem wyprawił w świat i życie
doczesne — Bez tych mocy wrogich, lubo mniej
ziemskich [potknięcia] nie byłoby wolności woli, nie
byłoby cnoty ani zasługi ǂ

Jestże potrzebniej dwóch aniołów których jeden świetlany wywodzący się z nieba drugi

ǂ Chodzi o to aby człowiek po ciężkiej pielgrzymce poprzez żywot doczesny zdobył ów posag czystości pierwotnej u stóp Bożego tronu —

Ale jak zadaniem człowieka jednostko-
wego jest przemaganie tych ~~x~~ mocy
doczesnych, zmysłowych i stopniowe
ich od nich wyzwolenie — i stopniowe prze-
cieranie swego niebiańskiego [czynnika] — takie
samo jest zadanie rodu całego ludzkiego
[Historya pow. jest szkołą wychowania a zarazem domem wychowawczym]
~~w historyi powszechnej~~ Ludzkości twoczy
ją przez wieki, poprzez lata tysiące, a droga
jej jest zaprawdę ciernistą, boleści pełna
~~jest to droga krzyżowa~~ — ~~Boleści~~ Katusze bez liczby, których
doznaje ród ludzki w tej drodze krzyżowej
są dla niego oczyszczeniem

 są ogniem wypalającym cząstkę ziemskiej, gdzie 6.
ziemnej jego istoty, a które ludzkie rad oblewają się krwa-
wym znojem, i siły się w tej drodze do tajemniczych ukrytych
murów wiary że się zbliża stopniowo do Pana na wysokich
światłach świetlistych, kiedy otrzyma wieńce, palmy męczeń-
stwa — Ta droga jest czyste postępem nieskończo-
nym — a przewodnią gwiazdą na tej drodze którą zo-
wiej jest (miłość nieskończona) ~~gwiazda przewodnia~~ — ~~nas~~ siostra owej betlejem-
skiej gwiazdy —

Rozumiem że fakta przedoczone ~~potwierdzi~~ ugruntowa-
ły nasze twierdzenie, które już więc samo faktem
się stało — faktem że miłość ludzi jest czynnikiem
wrodzonym duchowi człowieka — Teraz uważamy iż jeże-
li nam się uda wyjaśnić powód dla którego tak jest
czynnikiem jest, już to nasze twierdzenie stanie się
więcej niż faktem ~~ale~~ bo zamieni się na konieczność
logiczną — ~~Do tego przejdźmy~~

Powiedzmy atoli sobie iż wykazanie powodu dla
którego idea miłości ludzi jest wrodzona, człowiekowi
przeniesie nas w dziedzinę wcale finezji — jakoż należy
nam tę prawdę wysnuć ze wszechbytności a ogólne-
go zakonu na którym spoczywa cały system świata
Ta prawda nasza jest w tym względzie podobna
do innych wielkich wiekuistych prawd — jako
do bytności Boga — do nieśmiertelnego trwa-
nia ducha, ludzkiego — do wolności woli — Jakoż
takowe prawdy znalazły często dowodzenia
swoje w księgach filozoficznych — a jednak

te dowody nie były dostateczne a to ~~z powodu~~ z przyczyny że one brały przedmiot swój zosobna, odrębnie jak gdyby on był czemś samoistnym, jakąś całością osobno stojącą – zamiast ~~aby~~ uważać przedmiot ten jako ściśle związany ze wszechnicą jestestw, z całym organizmem świata – więc też i my chcąc ugruntować nasze twierdzenie jako miłość jest wrodzoną duchowej istności zając takowe ogólne stanowisko – Jednak nie czas potemu byśmy się wdawali najściślejsze szczegóły metafizyczne – wystarczy jeżeli się ograniczymy na ogólnych konturach w rozumowaniu naszem. –

Zanim się atoli zabierzemy do tych wywodów wprzód wypada nam się porozumieć co do znaczenia miłości – Powiedzmy że miłość na tem zależy aby jedno jestestwo znalazło siebie w drugiem, aby w tem drugiem siebie widziało siebie uznało – ~~jako we wspólności własnej~~ jedności. ~~swojej istoty~~ – miłość więc żąda zrzeczenia się swojej żąda poświęcenia siebie –

Teraz rozpoczynając wywody nasze kładziemy na ich czele jako zawiązek całego przyszłego rozumowania naszego prawdę że, Bóg stworzył świat. Jedna myśl Boża samodzielna, przedświatna, pramyśl Boga jakby ~~błyskawica~~ gromu w wiekuistości łono przedstawiła się w świat i wszelkie jestestwa rzeczywistości nieskończonej rozmaitości Ta myśl stworzenia Boża jakby promień była umknęła by, rozpadłszy błyskawicą

8

~~raz~~ na pryzmat krystaliczny rozczepiła się na
rozmaitości barw —
Ale ta rozmaitości zlewa się znowu w jedną za
czcółką w owo pierwotny jeden promień
biały —
Z tej prawdy że Bóg stworzył świat wyni-
kają trzy względy — bo trojakie stanowisko
zapatrywania się na stosunek Boga do
rzeczy stworzonych — i na stosunek tych
rzeczy stworzonych między sobą — 1° Że twory
jak te jestestwa stworzone mimo wszelkiej
rozmaitości swojej, i mimo różnicy która je
rozdziela, przecież należą do siebie, bo wszystkie
wypłynęły z jednej i tej samej ~~myśli jednej~~
myśli twórczej, z jednej i tej samej myśli
pierwotnej, z praumysłu — więc mają się do
siebie, jedności przedświatowa i nadświatowa
dusza w nich, zbliża je do siebie — ta jedność
ich przedświatowa trwa w nich — jakby pewien
~~harfy~~ po strunach eolskiej — ta ich pierwotna jedność
odzywa się w nich echem — nie mówimy że
ta jedność odzywa się ~~...~~ poruczeń
natchnieniem
wróżba, bo to było właściwości jestestw mających
obdarzonych duszą, a my ~~...~~ na tem
dawniej
stanowisku mówimy ~~...~~ wogóle o jestestwach
tak myślących jak mających, jak i mar-
twych bo bezdusznych —
2° Dopiero mówiliśmy iż te rozmaite
jestestwa mimo rozmaitości mają
i istniejąca jedność a to było pierwsze nasze stanowisko
ciążą do siebie — teraz wynika stano-
wisko drugie
wyższe

stanowiska są względności, one względem siebie
mają się jakkolwiek głębsze zapatrywanie się w stosunki
Boga do świata i wzajemny jestestw stworzonych

9 bo już twierdzimy iż jestestwa stworzone właśnie
z powodu tej ich ~~rozmaitości~~ mają się ~~do siebie~~ [w sobie], zależnie
nawzajem do siebie ~~każdy~~ [uzupełniają się nawzajem] się ze sobą w jedną całość
Świat jest harmonią różnych tonów bo jest dziełem
wielkiego mistrza – mistrz wielki obliczył
wszystkie szczegóły swojego dzieła, ~~więc też każde~~
~~jestestwo do zupełn~~ – i stworzył świat wedle planu [Świat jest harmonią – [illegible]]
nieskończonej mądrości swojej. Wszech rzeczy
~~stworzone~~ [stworzone] właśnie dla tej ~~mą~~ rozmaitości
nawzajem się uzupełniają i składają jedną
całość organiczną – [~~świat jest harmonią~~] w której każdy szczegół jest
zarazem skutkiem a zarazem powodem wszystkich
innych – Jak to widzimy już w organizmie ciała
ludzkiego lub zwierzęcego, w którym wszystkie
części wszystkie organa i członki nawzajem
do siebie się nadają i tworzą tak ścisłą łączną
całość iż ~~ka~~ [więc] każdy z tych szczegółów jest zara-
zem powodem a zarazem następstwem wszyst-
kich innych, ~~że~~ i są najściślej z sobą wzajem-
nem siebie uzupełnieniem – i dla tego dążą do siebie
3, To stanowisko wiedzie nas wprost do 3go najwyż-
szego twierdzenia że Bóg stworzył świat wedle
wielkiego planu mądrości swojej – wypływa
stąd że Bóg przy tworzeniu jest jestestwom stworzo-
nym, że Bóg udzielił siebie tym jestestwom
że Bóg jest w jedności ze światem – mówimy
tu o jedności Boga i świata, co ~~by~~ bynajmniej
nie znaczy ~~jej~~ tożsamości – ~~Bo gdyby~~
~~wziąć~~ Bo takowe orzeczenie byłoby poglądem
panteistycznym – i byłoby niedorzecznością –
Jakoż uważmy, iż już w naszej dziedzinie
ziemskiej ludzkiej słusznie mówimy iż

10

iż mistrz udzielił siebie dziełu swojemu, iż
tchnął w ~~swoje~~ dzieło ducha swojego, że się przegląda w dziele, że jest
w jedności z dziełem tem, ale byłoby nierozsąd-
kiem gdy ktoś rzekł iż dzieło a mistrz jest jedno
i tożsamo — ~~Jeżeli~~ Gdy zaś prawdą jest że Bóg tchnął
myśl swoją w świat, że się przegląda w tem dziele
nie też prawdą jest że Bóg z miłości tą się
w nich wiecznie jestestw — Głęboki a pokorny
Kapłan ów wielki Malebranche wyrzekł że
Bóg kocha świat — że Bóg nie może nie
kochać świata — że miłość Boga dla ~~stwo~~-
rzenia ~~[illegible]~~ wszechmocy stworzeń jest Boska
miłością własną — Bóg jest największą miłością
Jestestwa stworzone jednak do potrzeby miłości Boga
Otóż to są nasze trzy stanowiska zapatry-
wania się na Boga i na stworzenia jego.
teraz czas byśmy te trzy stanowiska z kolei [illegible]
wali — nie już ogólnie ale do wszystkich jestestw wszechogarniająco
Do stworzeń duchowych, ~~do jestestw~~ rozum-
nych —
Co do 1go stanowiska — rzekliśmy iż ~~gdy~~
lubo jedna myśl stwórcza Boża jak promień
biały w pryzmacie rozszczepiła się w nieskoń-
czonej różnorodności na jestestwa nieskończonej roz-
maitości i rozdzielone od siebie i w przestrzeni
i w czasie — przecież i to prawda że w tych rozdzie-
lonych a tak różnych od siebie jestestwach zostało
jakby echem owa ich jedności przedwieczna
w której byty w Bogu i jego przemyśli ...
~~Teraz~~ [illegible] dlatego właśnie to
jestestwa mimo różnorodności
dążą na wzajem do siebie
mające ku sobie —

43

11 To wielkie prawo pulsujące we wszech jestestwach iści się w człeku stworzonym, w człowieku właściwym – mimo różnicy zachodzącej między człowiekiem a ~~naturą~~ światem wiąże obie strony jedność mimowolna – [Jako przyrodnik, jako dziejowy] człowiek zajmuje się ~~naturą~~ przedmiotowym światem, rozgadywać jej prawa – ta ciekawość jest zarodkiem nauk ~~przyrodniczych~~ i umiejętności – Ale co więcej ta jedność człowieka i świata ~~natury~~ to wzajemne do siebie należenie obu stron wyślepuje [?] pierwsze w piersiach naszych magicznem poczuciem – wróżba – Treść ~~po~~ duszy naszej przeziera się ~~zwierciedli się~~ w naturze, a natura nawzajem ~~znaj~~ znajduje odzwierciedlenie ~~duje odgłos~~ w duszy naszej – stąd tłumaczyć sobie można dla czego człowiek cała duszą tonie we widokach natury pełnych majestatu lub piękności. Duch nasz wbija się w niebo gwiaździste a w piersiach naszych zapala się spółczucie dla firmament gwiazd płonących – E W ciemnym borze ze świętym dreszczem przysłuchujemy ~~szumom~~ sosen starych, śpiewającym jakby chóry w przybytku pańskim – pierwsza w tych chwilach błogiego zapomnienia jest tęsknota a serce nasze klęka nam w tej świątyni Bożej – Człowiek udziela naturze [?] nawzajem w duszy swojej, a natura nawzajem w odwdzięczeniu wraca mu ten dar ~~w po~~ przekształcony w idealną piękność. – To spółczucie wzniosłe dwojakie –

E w tych chwilach rozrzewnienia ~~dusza~~ samotności dusza nasza wita gwiazdy ~~samotna~~ samotne jako ~~siostry~~ ~~po Bogu~~, jako [3] powiernice [1] swoich [2] uczuć

12. ortowella dla natury, że jego widzenia siebie w naturze materyalnej – jest zarodem sztuki artystycznej – Bo i sztuka jest połączeniem myśli ducha z materyą – Dzieło piękności artystycznej jest przeznaczeniem, w którym materyalne przeprowadzone właściwościa – ~~Piękność duchowa~~

Ta atoli jedność wszechjestestwa w Bogu i w ~~prawie~~ w światowładnej opatrzności najdobitniej się okazuje w stosunkach wzajemnych ludzi do siebie, bo tylko wtenczas dobije wzajemności, współczucia, sympatyi – tak jednem słowem jest [znowu jest zarodem miłości wśród] nie jest obojętnym ~~ani~~ [illegible] co ludzkie

Ten stosunek atoli staje się ostrzejszym, a silniej wiąże wzajemnie [illegible] w wzajemnem

na Stanowisku II^gie na którym jak wielkość

wszystkich jestestwa dana każdemu, istnieje się ze sobą

nie mimo ich różnicy ale właśnie dla ich

różnicy – Bo gdy każde zwalczają rozumu jest

inne a inne niż żadne siebie nie jest

całością w sobie, ale ułamkiem – więc to

jestestwa uzupełniają się wzajemnie – a

świat składa się tym trybem w organiczną

całość, w całość wykształconą logicznie

Obaczmy jakie na to stanowisko przedstawia

w poglądzie [świat dalszym] ~~świat~~ i jestestwa wzajemnie ~~widzenia~~,

~~Co do ich zachowania~~ ~~się~~ ~~natury~~ ~~wszystkich dla~~ ~~natury~~ ~~już będą natury~~, ~~i~~ ~~losy~~

i ~~stosunek~~ ~~[illegible]~~ ~~pośredniczącej~~ ~~zamieni~~ ~~się~~ ~~[illegible]~~

Najprzód uważmy [atoli jest] stosunek artowielkiego do ~~Natury~~ [świata] na tym szczeblu – Na stanowisku

wszechjedności – jakoż wszelki artowielkiej jedności z ~~natury~~ [świata] się ~~naturą~~ [światem], wad wytwarzających [illegible] prawa – wszelkich pośredniczących

13 że ta ciekawość jest zarazem i przepowiednią nawet przyrodzonej umiejętności

~~czych~~ – Na ~~tem~~ obecnem stanowisku ta przepo-
wiednia się ziści – bo tu już chodzi o wzajemne uzu-
człowiek i natura stają wobec siebie jak równi z równym
pełnienie – ~~które~~ Człowiek bada naturę, rozwiązuje
jej zagadki, dochodzi ich praw i ustaw, a takowe
sobie przyswaja, a tem samem uzupełnia utwór
duszy swojéj – uzupełnia ją tem co do natury
należy zatem do świata wszechrzeczy od duszy od-
[illegible] – Następnie prawo uzupełnienia i tem
się ziści iż człowiek poznaje to prawo jako tajnik
Stwórcy w świecie ~~[illegible]~~ – A tak już wypełni całej
rozwijają się nauki przyrodzone –

Na stanowisku poprzedniem mówiliśmy iż ~~[illegible]~~
~~się~~ twórczość człowieka że wspólnym przedmiotem twórczości, uzyskania
się wspólnem dla natury, tak dalece iż człowiek
wcielił naturze duszy swojéj, że się samego wiecznie
widzi w tej naturze – a widzieliśmy iż to spólnem
jest przepowiednią sztuki późniéj – Teraz zasię na
obecnem stanowisku wzajemnego uzupełnienia
ziści ta przepowiednia się ziści – człowiek ten tu stanie
się radzi – w nim idealności, duchowości tak tęż się
ze strona materyalna z natury więc tu materya na-
pod ~~[illegible]~~ już dla umysłowo przyjścia ~~[illegible]~~ a przecież jest
wyrazem nadzmysłowego świata. w dziele sztuki jednoczą się
natury i idealności –
więc wzajemne uzupełnienie pod względem sztuki i idei
To wzajemne uzupełnienie i gałęzie jej jedność
się jeszcze tem że razem radzą sztuki i gałęzie jej jedność
się w spólnej całość która już stanowi świat piękności arty-
stycznej

Ale sztuka jest jeszcze ogniskiem uzupełniania
~~się~~ wzajemnego nie sięga, wieszcza z jego narodem –
Mistrz wieszcz, czerpie osnowę i natchnienie
swoje z narodu – jak ten kwiat co sam czerpie. sok
dla siebie z drzewa, ale
nawzajem

mistrz wieszcz uzupełnia naród swój, w dziełach [illegible]
swoich mistrzów, poetów naród ogląda siebie samego w nich
znajduje wszelkie pragnienia swoje i tęsknoty i zadośćuczynienie
swoje – te dzieła są wizerunkiem jego dążeń ukierunkowanych
do przyszłości idealnej – stąd zachwyt – stąd miłość i wieszczów, mistrzów
dla ich narodu, i nawzajem miłość narodu. Ale wieszcz
mistrzów i poetów – bo naród widzi w nich urzeczywistnienie
nieidealizowanie swojej własnej istoty – i uzupełnienie jej
Ale to uzupełnienie wzajemne urzeczywistnia się zarazem
nawzajem wszystkie jednostki – każda z nich jest indywidual-
nie osobnicza, nie tylko pod względem ciała, ale i co do ducha
to jest każda jest oryginalna w sobie nie powtarza się
~~ta~~ ile jest w świecie – Ta indywidualność ta różnica
jest właśnie powodem iż każda jednostka jest tylko
ułamkiem wymagającym koniecznie uzupełnienia
swojego – jest to prawo logiczne, które nie mniej wiąże
własnej, nie mniej wolicieli [illegible] (magnes
natury, elektryczności, chemizm) – Tak samo przez
się nadzie społeczności – widzi się teorya ~~[illegible]~~
o umowie społecznej, jest zbyteczna ze o contrat social które
~~[illegible]~~ Rousseau przypuszczał jest niepotrzebny
Ale choć to prawo uzupełnia się wzajemnie
ludzi i niemniej między ich ~~[illegible]~~ działa w nich
przecież odzywa się we mistrzach ich we formie
widzialnej – bo wszystko się wzajemnie – bo wido-
widocznej – bo wszystko się tylko uzupełnia –
sić chociby tylko [illegible]
To jest zatem dopiero ogólne prawo [illegible]
[illegible] obaczmy jego szczegółowe rozszerzenie
Pierwsza forma urzeczywistnienia jest miłość
[illegible] obleczeniem – jej celem wzajemne
[illegible] wzajemne ~~po~~ każda strona widzi w drugiej
najdroższe – widzi siebie w niej – i dla tego właśnie
jakośmy powyżej rzekli w miłości zaciera się
jednostka, ~~swój~~ zciera samolubstwo – Palmyrz
chłopiec za nim zostanie młodzieńcem
jest zarozumiałym –

15. zuchwatym, krnąbrnym i zgruntu egoistą –
stowem w nim broi rozbujała jednostka)
ale niechaj dojrzeje młodzieńczych lat – niechaj się
zakocha w skrusze – samolubstwo w nim
zgaśnie – wtedy całą ~~duszę~~ treść duszy swojej
widzi w kochance swojej – stąd rodzi się to
zwane ~~dość~~ dziwne zjawisko iż kochanek ~~nie~~
widzi w ulubionej ideał wszystkich
przymiotów wszystkie doskonałości – bo
on mimo wiedzy swojej uczcił jej wtrąc..
treści swojej, więc otulał ją jakby aureolą
tych przymiotów a doskonałości które
w nim samym przebywają – stąd też
im szlachetniejszy jest młodzieniec,
im wyższe jego ~~us~~ usposobienie tem jaśniej
wznieśli w oczach ~~tej~~ jego kochanka –
Z ~~miłości~~ zradzają miłości kochanka
poznać możesz wartość jego duchowa.
Ale miłość ta dopiero w małżeństwie
w rodzinie znajduje swoje uświęcenie
i swoją formę prawdziwie humani-
tarną – w rodzinie małżonkowie, rodzi-
ce i dzieci, i rodzeństwo mają
wzajemne uzupełnienie swoje
Rodzinie każdej przyświeca jeden i ten sam
duch jej wtrąciwszy a taczy wszystkich
którzy tak w miłości pełni zjednali
w jedności i całości świętą – i ~~Ale~~ już
~~kwiatem~~ miłość matki dla dzieci
jest najcudniejszym Bożym
kwiatem na ziemi –

16. Miłość matki jest czysta miłość – Matka jest śmiertelną – ale jej miłość jest nieśmiertelną – i przetrwa jej zgon ~~umarłej~~
Pamięć na umarłą matkę silniej zwykle bywa odczuwaną, niż odczuwa matkę żyjącej – za pamięć czysta staje na straży serca dzieci żyjących i broni od złego – Miłość rodzinna przyjmuje i dalsze pokrewieństwo i powinowactwo – Po rodzinie zawiązuje się dalszy stopień wzajemnego uczucia w przyjaźni – Przyjaźń jest nie w tem społeczna prawo nie we krwi społecznej ma prawo rodu ale jest stosunek czysto duchowy [illegible] też przyjaźń nabiera najwyższej świętości wówczas gdy przyjaciele stoją po stronie wielkiej idei, która w nich wspólnie społecznym wystąpieniem spólne idee
Dalszym stopniem jest miłość kraju, miłość do swojego narodu – Spólny kraj, niebo klimat spólny język obyczaj

~~spolne idee~~

17 Spólne radości, bole i obawy, spólne
tęsknoty, spolna przeszłość historyczna
sprawia że miłość do kraju że miłość
do narodu swojego jest wrodzoną mi-
łością, bo każdy ~~rzeczy~~ i w tym kraju i
w każdym z rodaków siebie widzi i siebie
znajduje — i siebie uzupełnia —
Ale bacznyż niechby społeczność
kiedykolwiek była jak najdoskonalej organi-
zowaną — żaden rząd nie wystarczy
wymogom indywidualności — Każda
jednostka jako indywidualna ma
swoje strony, swoje właściwości
których uzupełnienia wymaga, skąd
bez ui dzieje z wzajemnej społeczności
zawiązuje się stowarzyszenia według po-
trzeb i dążności jednostek — Tak sto-
warzyszenia mające głównie zarob-
kowe dobra bo materyalne na celu,
jak to np. spółki przemysłowe, handlo-
we — Albo rodzą się towarzystwa nauko-
we akademie mające na celu uzupełnianie
ich pod względem umiejętności i nauki —
Tak również powstają stowarzyszenia
których zadaniem jest rozwój sztuki
pięknej —

18 Ale inne Stowarzyszenia, najwyższego bez prawdziwie humanitarnego znaczenia są te które prosłają z miłości ludzi, których celem podanie ratowniczej ręki nieszczęśliwym i ubogim – ~~wiele~~ w tych stowarzyszeniach występuje już sama przez się miłość jako powód i cel – W tych stowarzyszeniach prawo wypełnienia objawia się nie tylko pomocą udzieloną potrzebnym – ale samo uczestnikowie wspierają się wzajemnie – Bo jak nabożeństwo się potęguje wspólnie pobożnością, tak i miłość ludzi nabiera wyższej siły i świętego namaszczenia gdy jest wykonaną wspólnie – wtedy ta społna praca przybiera się do uniwersalności wypełnienia – Takowe też stowarzyszenia ~~mają~~ miewają te wszędzie sobie cechę że są od wieków przy-związane do religii – A ta święta nauka religii nie nabożną wszystkich ~~xx~~ rzeczą nam objaśnia nam że dobroczynność wyjaśnia nam

ich niebawem –

Tak wstępujemy na trzecie stanowisko które nam wskazuje ~~że Boga ze świata~~ że Bóg jedności udzielił stworzeniom naszym jej myśli, że ta myśl Boża

wyjęta od Ojca i dana w każdym człowieku

19 Ta myśl Boża tkwiąca w jestestwie jest jądrem istoty a prawem jego rozwoju — Ten ~~czynnik~~ pierwiastek Boży jest pierwszorzędny [?] w jestestwach bez duchowych ale bez wiedzy ich — w jestestwach duchowych on o sobie znać daje naprzód poczuciem — a następnie jasną wiedzą — Ten ~~czynnik~~ pierwiastek wieczysty tęskni w piersiach człowieka ~~ku~~ do Boga jako do swojego stałku [?] początku — Ta tęsknota jest zawiązkiem wielkiej wiary i Religii — Im więc ten ~~czynnik~~ pierwiastek od Boga dany potężniej wyrośnie w człowieku tem silniej człowiek miłuje Boga i nawzajem tem więcej Bóg ~~pokocha~~ miłuje człowieka

~~Teraz~~ Trzeba jakoby poddanych aniołów zstępujących na Ziemię i wstępujących w niebo. Gdy Bóg [illegible] w ~~ozn~~ ~~czynniku~~ pierwiastku udzielonym w człowieku, więc też władze człowieka będą odblaskiem istoty Bożej — owe twory potęgi ducha ludzkiego będą w analogii z istotą Bożą, o ile może zachodzić analogia między istotą ~~Bo~~- Bożą ~~[illegible]~~ ogarniającą wszech świata wobec której zapadłe lat tysiące i lat tysiące które dopiero nadejdą, nie mają są jedną obecną chwilą

20 z człowiekiem którego istota utrwala ograni-
~~zostało człowieka~~ jako ~~stworzenia swoje~~ czego
doczesna — ~~to~~ Bo gdy w Boga wszechwiedzącej
~~Tak~~ mądrości — i wszechmocy twórcza
i wola najwyższa mości się przeprowadzone
w jedności są — w człowieka są w rozdzieleniu
mimo tej niedoskonałości jak wieczność i różnicy
między stworzycielem a człowiekiem przecież
i ~~w tych~~ ten pierwiastek Boży płonący
w duchu ludzkim nadaje obecnemu
świecenia stanowisku wszechio [illegible]
~~B~~ i rozwiązuje zagadki wszystkie
Tak 1° Mądrości wszechwiedzącej i [illegible]
względna prawda Boża ma swój odbitek
ziemski skończony we wiedzy w pozna-
niu człowieka — Na poprzednim za-
mysłu stanowisku umysłowym dopiero o umiejęt-
nościach, o naukach i o tem jak człowiek
badaniem przyswaja sobie treść przed-
miotów będących obiektem badania [illegible]
teraz na tem stanowisku widać że
do tego człowiek ma moc i prawo
sobie od tego nadane — Bo w nim samym
tkwi pierwiastek Boży myśl Boża
i w przedmiotach których bada tkwi
również tkwi myśl Boża, obie
te myśli zaś są jedności
sobie [illegible] oraz swoimi
myślami

~~22~~ 21 więc człowiek mocą tej myśli Bożej sobie udzielonej
~~zdobywa sobie~~ poznaje myśli Boże przebywające w stwo-
rzeniach, w zjawiskach których bada, i prze-
twarza sobie te myśli, a tak zdobywa sobie
prawdę –

2. Wszechmoc Twórcza Boża ma również
odbitek swój, a najwyższem wyrażeniem
tej twórczości ludzkiej jest twórczość wielka
wieszcza – Wykazaliśmy powyżej że dzieło sztuki
~~jest treść~~ pięknej duchowa wcielona we formy zmysło-
we – na obecnem stanowisku już poznaje-
my że tą treścią duchową jest idea zro-
dzona z owego pierwiastku ~~od Boga~~ danego
od Boga – Ztąd też wytłumaczymy sobie nie[illegible]-
ny popęd dla którego mistrz wieszczo-
w chwili zradzania ze siebie artystycznego
ideału przyszłego dzieła – jest w zachwycie
w uniesieniu, że przestaje być sobą tym
zwyczajnym człowiekiem ~~[illegible]~~ albo [illegible] w tej chwili twórczej
ponad siebie – bo jego posiadanie nie-
bierze go w niebo moc i posiadanie nie-
wyższa która go całego ogarnia do two-
rzenia zniewala – jest to ów pierwiastek
Boży, który nim włada, który go bierze
w posiadanie – lubo ~~zwadło~~ szczupłe
jest grono ~~wybranych~~ namaszczonych na mistrzów
i poetów, przecież każdy człowiek
wszystkie stworzenia duchowo oczekują
na gody piękności
artystycznej

22. we wszystkich Łkwi uspos[o]bienie (?) ... rozkoszować i zachwycać ~~nad~~ dziełem artystycznej piękności – jako goście z nadgwiazdzistych światów.

3. Wola Boża ogarniająca wszech stworzenia nieskończoną miłością – ma rozumienia ... wszechwiedny jakoż ... my przyjęli że Bóg udzielił światu ... ... w Świecie przegląda – Przypominamy orzeczenie głębokie pobożnego ze Bóg nie może nie kochać stworzeń swoich, że jego miłość dla nich jest miłością ~~B~~ własną Boga. Stąd wynika iż Bóg udzielając ... ... stworzonym siebie udzielił wszystkim ~~im równie~~ posagiem miłości – Każdy duch stworzony tęskni z Bogiem, ... miłości wszystkim miłością – a tak w miłości ... ... tęskni w Bogu jak ... ... a tem samem każdy równem spólnym ... ... miłości ... ... miłości – stąd miłość każdego u wszystkiemi – ... miłość ... ... dla całego ... człowieka ... ...

Miłość jest ... ... stworzenia ... ... ~~...~~

23. – Brak miłości jest ~~ba~~ odstępstwem od tego zakonu świata, jest przeniewierzeniem się własnej istocie, jest odstępstwem od siebie samego – od Boga –
Tak ~~prędko~~ widać że miłość winna przej- zagrażając go do stwierdzenia siebie, do zaspokojenia tak do- niewoli wobec człowieka, i urzeczywistnić się gdy już to stanie się w czynach – ~~a~~ a to tedy zwadzi się ~~az~~ dobro moralne –
Z tego stanowiska przełkowywamy się zdobytą mocą rozumu poznanie prawda – ~~po~~ że utworzona ~~ale~~ ar- ~~ze~~ były mieć piękność – że miłością zwadzone moralne dobra są jedną i tąż samą istotą Bożą w trzech różnych formach i postaciach –
~~Co~~ W całej dzisiejszej rozprawie wykazało iż miłość ludzi jest rzeczywiście ideą zwadzoną duchowni ludzkiemu i wynika z tego- wszech jestestw – z tąd i porządku świata –

50

Zdaje mi się iż nie jeden z czytelników pro-
gramu naszych tych wykładów, widząc
że mam mówić o Miłości ludzi pomyśli
sobie że takowe rozprawy są — bo o miło-
ści bliźniego słyszymy nauki z — tej mi-
łości uczy już Katechizm — tę miłość
świętą wpajała w każdego z nas za
pacholęcych lat — ~~ta~~ sala — ta miłość jest praw-
dą powszechnie znaną - ogólnie przyjętą
— Prawda - ale mam ~~przekonanie~~ tę pewność że
właśnie dla tego iż idea miłości jest naszym
powszednim chlebem duchowym, i
maxymą ogólnie przyjętą zasługuje
na rozbiór ściśle rozumowy - na bada-
nie filozoficzne - osnowa powszednia
ale zapatrywanie się nasze może mniej zwykłe
- nie będzie też bez korzyści gdy obaczymy
— ~~złote~~ promieni - gra muzyka nadziem-
ska, — jest zarazem wypadkiem chłodne-
go filozoficznego rozwoju - Będzie rzeczą
zajmującą gdy się przekonamy - nić złota
snuje - we wątku wszechrzeczy - co słońce
kach ludzkich - to się ukrywa - to na
jaw się okaże i błyśnie - to znowu się kryje
ale nigdy nie ginie

Z tych powodów w programie dodano — Rozpoczynam od twierdzenia — głównym przedmiotem i piastą wykładu — To twierdzenie nie poparte — prostem przypuszczeniem — przy które fakta — które wzięte z osobna, tworzą zagadkę nie do rozwiązania — a dopiero wysnute z owego przypuszczenia — Naprzód jest faktem — na sam widok — czynów z miłości ~~ludzi~~ płynących — wybiegłych z zawiści — w tajemniczych głębiach jako w sanktuarium — Z tym faktem ~~liczne do świadczenia i wszy ze~~ związku dwa inne — Z brodniarz słoneczny miały — głuchy na namowy — nieprzystępny dla rozumowania — obojętny na kary — Ludy zamiękniejące stopniowo na serce gdy przymierzenie możliwie ludzkiego otwarte dla — Grecyi i Roma — Jedenwota miłość jest wtedy prawdziwą, gdy ~~innym~~ ludziom pomaga bez względu na własną korzyść — Jeny uczy że dobrodziejstwa wyświadczone drugim są najpiękniejszem dziełem człowieka (Sofokles) — Plato jako w natchnieniu filozoficznem orzekł jako miłość uśmiecha się mędrcowi, jest wcześ w niebiosach, jest pięknością Bóstwa a najszlachetniejszą przewodnicą ludzi — a seneka pod Neronem ~~woła~~ powiada pomagajmy każdemu, nawet nieprzyjaciela — A Plutarch uczy że wyższem rzeczy jest wyświadczać dobrodziejstwa niż takowe odbierać — Zebrałem innych wyświadczać ... zasad, pogańskiej moralności mimo tych zacnych zasad, pogańskiej ~~Świat~~ mądrości wyznajmy że miłość ludzi wtedy dopiero wzajemnej pełni opromieniła świat gdy wiara — bo nauka prawda! Ale prawda nie obala — ~~tei~~ nauka ta Zbawiciela nie orzekła — i żąda abyśmy wypowiada jedynie treść — Bo ten sam Bóg który temu rzeczywiście stali czem — Bo ten sam Bóg objawił nam miłość i ustawę — ten sam Bóg

Lecz zarzucą nam — rzadko płoną miłością
a tak często pali ich zawiść — że tak trudno ludzi
a tak chętnie dopatrują — Nie przeczymy
tym faktom upokarzającym — ale i one
nie obalają naszego twierdzenia — bo one
nie są dowodem jakoby miłości nie — ale
dowodzą tylko że obok — moce — więc też zada-
niem człowieka — wyzwolenie — walka — jest to ~~zastąpi~~ postaci
Bez tej walki nie ma wolności ani
pasowanie dwóch aniołów — powstanie
człowieka by przemógł — bo wydobył ze
siebie — ~~i ten posąg d~~ i po ciężkiej pielgrzym-
ce do czesnej złożył Bogu ten posąg wszystko-
ści nieskalanej — Takie samo zadanie
rodu ludzkiego — Historya — streszczenie
owych czynników połączonych — Tworzy
ród ludzki — boleści ogniem czyszczącym — na tej drodze krzyżowej [illegible]
— a gwiazda przewodnia [illegible] palmy
wskazuje mu drogę do [illegible] ~~[illegible]~~
... ta gwiazda jest siostrą owej —
Mógłbym większą ilość faktów przytoczyć
ale myślę że któreśmy już przywiedli są
dostateczne by wykazać że nasze przy-
puszczenie jakie idea miłości ludzi jest
wrodzoną duchowi człowieka — same
jaz zamieniło się na fakt — to nasze
twierdzenie zamienił na konieczność
gdy ~~wy~~ zbadamy jego prawdy —

wypada się przenieść na dziedzinę - wszystkie wielkie prawdy - wszystkie dowody - odrębności - związane ze wszechnicą jestestw z całym systematem świata - Tak i my ale szczupłe wymiary czasu - nie rozpraw w części wyczerpujące - ogólne kontury

Wprzód atoli ogólnie istota miłości - jedność osobista - wsparta egoizm -

Bóg stworzył świat - jedna myśl przedświatna - pramyśl - rozczepia się - promień biały - pryzmat kryształowy

Trzy stanowiska co do jakiś względ każdy następny jest głębiej rzecz wyczerpujący - choć rzecz taż sama -

1e stanowisko - miłość rozumiej - przynależenie do siebie - jakby celem - jak gdyby jedność odrywa się od nich - jak gdyby porywa będące strony a wszystko - nie mówimy wszędzie co -

2 Stanowisko - mówiliśmy że miłość rozmaitości - teraz własnie dla tej rozmaitości - wzajemnego uzupełniania się harmonia - całość organiczna - świat jest organizmem - każdy szczegół ma swą - co jest to stanowisko uzupełnienia się wielkim i przyczyną - przeniesienia całości

3 Stanowisko Bóg stworzył świat - jest przytomny w jestestwach stworzonych Bóg w jedności ze światem - Panteizm sfera ludzka

Bóg tchnął w człowieka ducha swojego w świat – Malle-Branche –

Zastosowanie do jestestw duchowych

1. Stanowisko: 1) zajęcie się światem – chce przepowiednie, najpierw odgadywane. 2) uczucie jednoczące człowieka z naturą – niebo gwiaździste – gwiazda przewodnica samotna – Bór – szum – chory serce kapłanem – przenośna duszą... 3) sztuki zawiązek – czem dzieło sztuki? Czem to w ludzi do siebie – zajęcie człowieka w ludzkości nie obojętne – Tu już 3 strony człowieka

2. Stanowisko – wzajemnego uzupełnienia

umiejętność człowieka uzupełnia się treścią i porównaje ze wszystkiem, więc jest to prawo wzajemne świata – Sztuka pełna – w niej wzajemne uzupełnienie treści duchowej i formy zmysłowej – ze sztuki się dwóch światów – w danej formie uzupełnienie wzajemnie rodzajów, rodzajów sztuki 4) zacią forma wszechmiejska i naraz – Pod względem woli uzupełniania się niemowalne jednostki – a tu już gra spółdzielczości – Społeczności nie pełne, dalej szczegółowo istot bez Contrat social – w szczegółowo istot uzupełnia a) miłość kochanków – nie jest to tylko starania się w drugim jestestwie – 5) chłopiec – miłości samolubnej jednostki – miłość proboszcza młodzieńca – aureola – miłość probierzem

Miłości na uświęcenie dopiero w matr. sadownie
Wzajemne uzupełnienie w rodzeniu - miłości
matki - którym kwiatem - niezmiernie dwie matki
śmiertelna i t. d. - Znaczenie najwyższy
miłości stron danowych - miłości krajowi i
narodu - miłości do ziemiuku - całego
wszystko jeż formy istniejące - wzajemne
wanego tworze - są inne uzupełnienia z
wolnego wyboru - a różne do różne strony
indiwidualności - przyjaźń społna wyższa
ideał stwarzy szczyt ~~umiejętności~~ ~~oddziału~~
~~tej i estetyce - 2 Ster~~, zewnętrznych celów
więc stosunki zewnętrzny - handlowe, i
przemysłowe - 2 których celów umiejętności
sztuki - 3 sztuk pięknych - 4 humanistyczne
wszyste - uzupełnianie w dwojakiego znaczenia - uzupełnianie w dwojakiego
znaczenia - uzupełnienie w dwojakim kierunku - zaczyna też z pobocznem
tym - ocenem następnie
3 Stanowisko - Bogiedzielić stworzenia ~~od~~ -
Bóg zjawia od Boga pierwiastkiem swojego - Bóg życie odbył
~~Boga~~ w stworzeniu ~~wszystkiem~~ - w stworzeniu ale
z kiem - stworzeniach duchowych bez wiedzy
ich - w duchowych z razem poznanie
następnie wiedza - pierwiastki bez
w całości - wszystkie
Bogu jako
(dorodni wojenne

Im potężniej rozpłonie ten pierwiastek
Boży w człowieku tem silniej człowiek
• umiłuje Boga ale nawzajem tem
też silniej Bóg umiłuje człowieka
Na tem z łańcuszku rozwiązują się
zagadki wszystkie
Gdy Bóg odbłyskiem swéj w duchu natu-
wielka - więc też władze człowieka są
w analogii z ciałem Bożą o ile —
~~Bóg~~ Bogdy w Bogu mądrość bo bez-
względna prawda - i wszechmoc tworzenia
- i wola wielkość z miłością nieskoń-
czona przeprowadzona w jedności są
w człowieku poznanie prawdy - i moc twor-
cza - i wola są w rozdzieleniu i ograni-
czone -
1. Mądrość wszechwiedna Boża i poznanie
prawdy przez człowieka — Poznanie
ludzkie jest tu usprawiedliwione — bo
w rozumie człowieka goreje iskra Boża
i w prawdziwych badaniach goreje iskra
Boża — one wprawdzie ale zawsze
Boże więc pokrewne — więc może
człowieka poznawać się z nią może
i powinien —

II 2) Wszechność Twórcza Boża — na najpiękniejszym
wyrażeniu w doniosłości, w twórczości mieszczą wszelkie
— owa wyżej wspomniona treść duchowa, jest ideą
wradzoną z owego pierwiastku Bożego — mało wy-
brańcom namaszczeniem — ale wszystkim wszczepiona
nagoda piękności artystycznej

III Mówiliśmy że Bóg nie może kochać stworzeń
których — jest Bogiem miłości — tak udzielając cząstki
twórczości owego pierwiastku — tak każde jestestwo
duchowe łączące się z Bogiem miłością, wiąże się tem
ogniwem ze wszystkiemi — stąd miłość ku wsz-
kości w każdym z nas — Miłość jest wszystkich
jestestw rozumnych społeczną podwaliną
i doskonałością —

Tak prawda zdobyta nam pojmowaniem
— piękność nam twórczej potrzebne
— dobro moralne nam miłości wywołane
jest jedną i tą samą iskrą Bożą w
trzech różnych formach —
Tak codziennej rozprawie
wykazaliśmy że miłość [którą] za prawdę
jest ideą wradzoną człowiekowi

miłości – a wiara chrześcijańska – ale nie obce prawdy – Ten 54
Bóg – Zawarty – miłość [illegible] do [illegible] – a [illegible] często zawsze
[illegible] – a [illegible] – z upokorzeniem – [illegible]
– [illegible] wyzwolenie – walka dwóch światów – wolności woli
– zasługa – Historya – ród ludzki – [illegible] – wyzwolenie [illegible]
[illegible] – Katusze i męki – czyśćce – Boży tron – [illegible]
gwiazda przeprowadzi – wewnętrzne przeczucie –
O. Widzi się że nasze [illegible] przez naśladowanie
[illegible] – ponad wewnętrzny i ugruntowanie a [illegible] logiczne
[illegible] – [illegible] wykazanie przeniesienia na [illegible]
nie tu fizyki – wszystkie wielkie prawdy – [illegible]
– przedmiot [illegible] – [illegible] związany ze [illegible]
jestestwem z całym organizmem świata – Ale my [illegible]
[illegible] my ze ścisłością scientyficzną – ogólne kontury
wystarcza – [illegible] miłości – Bóg stworzył świat
myśl jedna przedświatowa, stworzenia – prawy st. 8 [illegible]
jak promień – Trzy stanowiska coraz głębiej [illegible]
Analogia z Historya – 1e Stanowisko [illegible]
echem – [illegible] jedności [illegible]
[illegible] 2 Stanowisko [illegible]
wzajemne uzupełnienie – świat harmonii, całości
systematyczna – 3cie stanowisko. Bóg [illegible] Materializacje
jestestwom – panteizm – nasza ludzka sfera – [illegible]
[illegible] boje [illegible] miłości Boga [illegible]
Stosujmy te stanowiska do [illegible]
1e Stanowisko – [illegible]
wielki i mały przedmiotowy – zajmuje [illegible]
poznania – [illegible] prawdy – C. społeczne dla natury
2 ~~Stanowisko~~ niebo gwiaździste – bory – szumy – [illegible]
[illegible] przenośnie zapał sztuki bo [illegible] ~~2 Stanowisko a społeczne~~ – C. społecznie
nie nad obojętne [illegible]
2 Stanowisko B. uzupełnienie – a poznanie uzupełnia
– [illegible] – i one poznają to prawo uzupełnione
C. pod względem sztuki – wzajemne uzupełnienie [illegible]
[illegible] uzupełnienie rodzajów sztuki uzupełnienie mistrza i narodu

Jeszcze [illegible] miłość jest zawsze gwarancją miłości
bliźnim pomaga bez względu na własne osobiste
i dalej (Cicero) – Inny mówi że dobrodziejstwa wyświadczone
gdy są najpiękniejszem dziełem człowieka – (Sofokles)
Plato jakby we filozoficznem natchnieniu wyrzekł jak [illegible]
uśmiecha się mądrości, gdy [illegible] czci i uwielbia, jest [illegible]
się Bóstwa i najszlachetniejsza przewodnica człowieka
– A Seneka choć pod Neronem przemawia – pog pomagać [illegible]
każdemu, ratujmy nawet nieprzyjaciół na szczęście
A Plutarch pisze jako wyższem jest szczęściem [illegible]
czyć dobrodziejstwa drugim niż ~~[illegible]~~ doznać od [illegible]

C współczucie wzajemne ludzi – ramice indywidualne – [illegible]
gdzie się mimowolnie nie zależne od woli prawo wyrze-
kał – [illegible] społeczna rzekome – [illegible] łączy
Szczególne uczucie – Miłości do [illegible] – potwierdzenie
naszej definicyi miłości – zwłaszcza że z [illegible] jednostki
samolubnej – chłopięce – [illegible] 15. młodzieniec
[illegible] treści wtórna – aureola – widz – pobierzem [illegible]
sei młodzieńca – nie ogólnik ale indywidualności duchowa – [illegible]
nieprzebrana osnowa dla poezyi i sztuki – miłość ideałem do poezyi – [illegible]
duchowa we formie ziemskiej – [illegible] natchnienie wszystka wyższa [illegible]
małżeństwo samoistny – ta [illegible] [illegible] [illegible]
zadana jest ferwor [illegible] – tej miłości – [illegible] [illegible]
uwypuklenie jej [illegible] 16 [illegible] matki – ona [illegible]
ten Bożym – ona święta i niezniszczalna – stąd matki – [illegible]
są opiekunkami [illegible] i ducha jego usposobienie
17 [illegible]
duch rodziny – dalej gmina – miasto ojczyzna – [illegible] [illegible]
ojczyzna – [illegible] [illegible] i [illegible] i [illegible] [illegible]
i [illegible] – religia [illegible] – serce – i [illegible] – [illegible]
wszystkie te wspólnictwa są naturalne – ale [illegible] 18. z [illegible] –
[illegible] dowolne – według skłonności – przyjaźń [illegible]
[illegible] – 1. naukowe 2 artystyczne 3. humanitarne
mające miłość i [illegible] na celu – dwojakie uwypuklenie –
jedno na zewnątrz drugie na wewnątrz – charakter religijny
[illegible] [illegible] – tęsknota
rozwiązanie zagadki wszystkiej
3 [illegible] – Bóg się [illegible] – ale [illegible] – [illegible] – [illegible] – [illegible] –
[illegible] – zasiadł wiary, Religii – i [illegible] z Bogiem – [illegible] [illegible]
Bóg się [illegible] – więc analogia [illegible] – A mądrości [illegible] [illegible] – [illegible]
[illegible] [illegible] – [illegible] – usprawiedliwienie [illegible] ale jaz w tej [illegible]
w [illegible] Stwórca Boga [illegible] się [illegible] ideą
[illegible] w twórczości poetyckiej artystycznej – treść duchowa jest [illegible] idea
jest to już dłoni – wygrany – [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] – Boga ogarniającą [illegible], miłość
[illegible] [illegible] Boże – C [illegible] [illegible] jako miłość – im [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] miłość dla Boga i
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ten [illegible] [illegible] miłuje – wszystkie [illegible]
[illegible] ten [illegible] Bóg [illegible] miłuje – wszystkie [illegible] – [illegible] [illegible]
w Bogu [illegible] się miłości [illegible] [illegible] [illegible] się [illegible]
[illegible], w [illegible] [illegible] Bożym, [illegible] [illegible] [illegible] we
[illegible] – [illegible] miłości [illegible] – [illegible] [illegible] – Tak [illegible]
odstępstwo od zakonu
[illegible], [illegible] [illegible], dobro [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ dobro
[illegible] mądrości prawda – piękność – i miłości [illegible] Boga, [illegible]
[illegible] są jednocześnie sama – są [illegible] Boga, [illegible] [illegible]
Tak [illegible] się że miłość ludzi [illegible] [illegible]
człowieka –

Theism spełnienie [illegible]

5.

Takie i takiej pojmowanej równe
przedłożenie w miłości ludzi
jest prawdą uznaną, prawdą
którą człowiek z urodzeniem na
świat przynosi — ale z tymi przy
— tą taką opozycją - [illegible]
z licznych stron — wołają jakoby
przy miłości ludzi była ideą wa-
(dziwną jakoby się dziać miała
że wszyscy ludzie potrzebą miłowa-
[illegible] ku sobie — że [illegible]
oszczerstwa - zawiści [illegible]
ich od siebie — że ludzie tak ...
słabi by w sobie znajdowali
niedostatki moralne i [illegible]
Kawernują się jak najlepiej
przeciwnie że im tak [illegible]
widzieć [illegible] [illegible]
przemieści [illegible] — nie przez tym
[illegible] ~~…~~ faktom upatka-
[illegible] — ale te
[illegible] teraźniej-
szych faktach nie obalają nasze miłowa-
nia, bo nie są dowodem, że idea ~~[illegible]~~
nie przebywa w ludziach — ale [illegible]
[illegible] odpowiada [illegible] moc pra-
[illegible] tej idei [illegible] moc [illegible]
[illegible] tej idei [illegible] [illegible]
[illegible] — [illegible] też [illegible] ~~[illegible]~~
[illegible] — ~~[illegible]~~
[illegible] [illegible]
[illegible]

± ~~przeciwnie~~ wrzeń miłości
przeciwnie —

mówię że go przytłumiała ale go
zniweczyć nie mogą — Dlatego też
~~nigdy~~ nie należy nigdy tracić
nadziei że człowiek się nawróci się
do drogi ~~się~~ do Bożej życia — ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
~~[illegible] potęgi miłości i~~
~~[illegible] cnoty jako do [illegible]~~ —
z ~~[illegible]~~ — Ten, ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ czynnik Boży a niów jeszcze przeciwny
czynnik ziemski, doczesny grzeszny
walczą w ~~[illegible]~~ wnętrzu człowieka
jest to walka anioła (geniusza) jasnego
z ciemnym skrzydłym aniołem (demonem) grzechu ~~[illegible]~~
a doczesności. Ale jeśli ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ prawdą jest
że nie należy nigdy tracić nadziei
że się nawróci do cnoty do miłości
Ze z tym nawróceniem wypada zastosować
też prawdę ~~[illegible]~~ Historya
do człowieka ludzkiego —
Pocz[illegible] jest ciągłym, # zmartwychwstaniem
ludzkości do coraz wyższego [illegible] — Historya
co coraz wyższej miłości [illegible]
jest wyzwoleniem, ludzkości [illegible] —
a zarazem [illegible] przygotowaniem,
a wyzwoleniem, do [illegible]
żywota — W Historyi [illegible] natura
coraz silniej [illegible] a
zwycięstwa; ziemska [illegible]
coraz [illegible]
[illegible]
ludzkiego.

Tak ludzkość ~~[illegible]~~ która [illegible]
ka przez wielki, poprzez [illegible]
[illegible] — a ta droga jest ~~[illegible]~~
[illegible] ~~droga~~ bolesna droga,
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] [illegible]
ognie które [illegible]
[illegible] ziemskiej [illegible]
[illegible] ludzkiego — a który
nad [illegible]
[illegible] — który [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] coraz [illegible]
[illegible] Bożą
[illegible] aniołki
~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] —

Zamioty z polna, z wyrzchwa–

~~Heilbronner~~. Tak się ludzki ~~idzie~~ kroczy przez lat tysiące przewalki ~~co coraz których~~ by się ~~zbliżył~~ do coraz być bliższym ~~...~~ nad gwiazdami szczęścia sam trzeba wieki całego drugi, Borzyga krain– ...nia, dolecieć pałacu ~~pałac~~ ~~który opoka nad~~ które nad ludzki ludzki ~~do świadcza~~ prosi u tej drodze krzyżowej są jak kły, czyszczą jego – uwo oględzi kolumny wypalając się ser– zelicer zeimskich; jaki swoją lity

Że zadośćuczyni do tych co twierdzili, że miłości jest urodzona duchowi ludzkiemu, że jest prawda z której, odkrywają nie jest przyjaciela przyjaźni ~~nas~~ nam teraz z badań ~~przyjaźnie~~ ~~...~~ ~~przyjaźnie~~ rozumienie ~~prawd~~ dowód ~~wynosząc~~ tego faktu teraz faktu

Zygmuntowi

podstawą pod tamże ~~...~~ ~~lecz ...~~ ~~tak jest: ... na wytłumaczenie~~ który naturalnie jest urodzonym, ~~prawd dla którego ... ... naszego – ...~~ ~~wynikiem ... ... ten prawd ... była~~ ~~atoli iż gdy zrozumiemy~~ ~~...~~ ~~samemu nas do przekonania~~ to twierdzenie nasze widzimy, iż ~~dotych~~ to twierdzenie, duch ludzkiego miłości jest wynikiem, ducha ludzkiego jako miłości jest wynikiem, fakt takiego, że tych było przez nas poparte faktami twierdzenia.

Tak wypowiadaliśmy na poparcie tego twierdzenia że miłości tylko na tym, że ~~...~~ sam widok wyroków z miłości, ~~...~~ nasze serce, nasze serca rozpromienił nie radości serce otworzyła ~~...~~ nie miłości. Wyrażenia ...nawet naucza zbrodniarza ... wymienialiśmy fakt ~~...~~ kiedy ... twórczości ... ~~...~~ ~~wynosząc~~ ~~z ...~~ ~~...~~ ~~prawdziwości ludzkich których~~ i kiedy przyjęcia ~~prawd~~ ... i kiedy przyjęcia ... ~~gr~~ i Tyszkiewicz ... odpowiadaliśmy na ... wiemy, i mogły na te twierdzenia ... ~~...~~ ... ~~...~~ wiemy i mogły na te twierdzenia.

Które by ~~ten~~ ~~...~~ – a na końcu, na poparcie tego ... które ... jest prawdziwie zadanie ... ... – ... ... jako prawdziwie ... Zdaje ~~się~~ się że te ... ...ników– przytoczone faktu mogły by, nad ... lemat

[illegible]

że to twierdzenie nasze o uwadze wewnętrznej jest ~~prawdą~~ samo faktem — lecz zauważmy, że gdy nam się jak zwykle [illegible] wykazać grunt tego naszego twierdzenia bez faktu — jeśli zdobywamy wyjaśnić sobie powód dla którego wewnętrzny jest uwadzeniem ... to jest to nasze twierdzenie nie tylko staje się wówczas nie ... ~~jako~~ ale faktem istniejącym — ale ~~do prawdy~~ także faktem koniecznym, ~~będzie samo prawda~~ ~~koniecznie~~ Że to ~~co do tych~~ o czem do tych czas ... mamy, że ~~jest~~ i zawsze stanie się koniecznością B. jeśli ... wykazać powód i grunt tego bytu —

Przecież ~~...~~ wszystko to wymaga ... przeniesie nas zaraz tego powodu w dziedzinę metafizyczną — to jest że wypada zaraz ontologicznie powód ugruntować na zasadach ~~ich~~ jako ogólnego wszechistnienia ~~na~~ na całości świata — I uważmy, że winniśmy w dziedzinie metafizycznej wszystkich ... wolności woli budować dowody wszystkich wolności Bożej — wolności ... prawd — jako byt ... ~~...~~ ... istności duszy człowieka — ducha naszego ... nieśmiertelności i ... bez ~~...~~ i innych prawdy nieskończonego ... znaczenia — Bo uważmy, że ... podobnych prawd, które najczęściej znajdujemy ~~przeprowadzone~~ ... przeprowadzone ... [illegible] celu, ... z wielką bystrością ... [illegible]

9

9

nie były dostateczne, więc ten
nie zaspokajały – a dla czego? Otóż
te dowody i wywody brały przedmiot
swój oderwanie to jest jako osobny
jako całostkę w sobie – nie łącząc go
wcale ze wszechnicą jestestw ~~[illegible]~~ brakło
więc tym wywodom z dowodom
gruntu [illegible] stopniami ‡ – Padając przy-
Ktąd – mając wywodzić duszę wznosze-
[illegible] nie wiar[illegible] duszy, z całym wyłą-
czeniem jestestw – ale brali ją wodoło-
bienia – [illegible] np. że dusza jest
jestestwem nie materyalnem wcale
[illegible] i odwrotnem [illegible]
materyalnych – więc [illegible] składają się
jestestwa, materyalne składają się
[illegible] z części [illegible] materyalne same
[illegible] zaś dusza jest nie mając [illegible]
[illegible] więc nie składa się z części
więc też nie może ginąć [illegible]
[illegible] nie może przestać istnieć
[illegible] niedostatecznym [illegible] filo-
[illegible] powinna
[illegible] jakowe być [illegible] rozwinięcie
na ontologii [illegible] ogólnym rozwinięciem
gruntowane ~~ontolog~~ na [illegible] jestestw – ~~w ontolo~~ [illegible] Znamię
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] co istnieje.

‡ czyli np. ana-
~~tom fizyolog~~
zdatany [illegible]
jako organ, jakaś
część swojego ciała
np. wątroby, wszelki
[illegible] jako wszelki
osobne, ona [illegible]
dopiero może być pełne
zrozumiane aż [illegible]
[illegible] zespół
z całym organizmem
którego stanowi
ona [illegible]
[illegible] całego
organizmu [illegible]
[illegible] każdy
organ jest [illegible]
składnikiem [illegible]
[illegible] całości każdy [illegible]
[illegible]
każdy jest [illegible]
składnikiem, każdy
[illegible]
[illegible]
w tym [illegible]
[illegible] całości organizmu
[illegible]
[illegible]
[illegible] wszelkie
[illegible]
całej [illegible]
i [illegible]

[illegible] zatem wszech [illegible] dopiero być
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] było
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
jest [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] jest

10.

prawda która już jest zapowiedziana, choć
symbolicznie [illegible] na [illegible] niebieskich [illegible]
że owo to prawda nie [illegible] wszelkiej
jako proroctwo wznieca [illegible] aż
Dopiero w dzielnicy wznioślejszej duchów [illegible]
stają się rzeczywistością pełną —
Otóż podobnie się rzeczy mają z wyrodzeniem
wiecznym jako pierwiastkiem wiedzenia,
~~[illegible]~~
ducha [illegible] i w prawdy całej
wyrazić [illegible] ~~[illegible]~~,
i zogólnić [illegible] logiki Bożej ~~[illegible]~~ gdy [illegible] ~~[illegible]~~
[illegible] porządku [illegible] wykładając się [illegible]
dziecięcia [illegible] [illegible] [illegible]
chcąc [illegible] [illegible] do [illegible] [illegible]
~~[illegible]~~ chcąc wywodzić [illegible] spekulacji
[illegible] metafizycznej [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ~~ogólnych~~ [illegible] myśli —
[illegible] ogólny [illegible] —

II
Z tego [illegible] [illegible] wyrazić [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Boga
Ojca naszego słowem. Boga
do [illegible] — wszystko to [illegible]
[illegible] [illegible] jednem [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
do Boga — [illegible] [illegible] [illegible]
Rozpoczynamy od [illegible] [illegible] prawdy [illegible] Bóg [illegible]
Ten jedną myśl [illegible] [illegible] myśli [illegible] zamyka — Bóg [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] która
[illegible] jest [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ myśl jedna — która
[illegible] [illegible] słońca, [illegible] świat! — [illegible] myśl [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] była myśl [illegible] [illegible] się
[illegible] [illegible] jak [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] stworzenia [illegible] ~~[illegible]~~
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
rozczepia na promienie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] barwne [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] Boże myśli [illegible] — [illegible] ~~[illegible]~~
[illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ Boże myśli stworzenia — [illegible]
[illegible] myśli stworzenia [illegible] myśli jedności —
~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]
[illegible] we [illegible] stworzenia, [illegible] [illegible]
[illegible] stworzenia [illegible], co [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] stworze-
nia —

Myśl Boża pierwotna 11

Stworzyciel ko-... wieloczesny

Ta jedność przedświatna i nadświatna jestestw stworzonych jest pierwszą 2 urodą, 1 mitości —
~~[illegible] jedność przedświatna w Bogu jestestw ...~~

Rzekliśmy że jestestwa stworzone mają się do siebie dążąc ku sobie mimo ~~[illegible]~~ ich rozmaitości która je rozdziela
Teraz ~~[illegible]~~ posuniemy się dalej powiedzmy że te jestestwa wśród tej rozmaitości wiążą się w całość, ~~[illegible]~~ się raz ową w jedną całość — doskonalej ożywiającą jedności całości — bo świata Bożego — Ten świat jest organizmem, jest harmonią, bo jedności a współrzędnych [illegible] — która wśród rozmaitości itworzy się dla swojej rozmaitości i wiąże do całości — i stworzy się w jedności, ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
Tak widać [illegible] w i jej wiele się wyrazić i utwierdza wzniesienia się urodą i mitości. —

Każde jestestwo wedle swojej natury się coraz dopełnia swojego [illegible] i całkowicie w sobie, każde [illegible] się do innych uzupełnia się w całości, w układzie przy tem jest myśl twórcza Boża, przyjęta jest mądrości wszystkich przez stworzyciela — mądrości które świata w wszystko obejmuje wedle [illegible] tego planu, który jest całości a każde jestestwo wykonawcą tego planu, ~~każde jest tylko~~ który jest celem całości i każde jest [illegible] ~~[illegible]~~, się ... sługą — wszystkie się łącznie do celu — każda [illegible] z stworzenia, pomaga organizmu [illegible]

12

Ale baczmy że sama ta jedność
organiczna jestestw świata sama podaje
nam treść a wyższy wzgląd uzupe-
[illegible] (słownikiem) Rozważyliśmy
że ~~każde~~ wszystkie jestestwa wedle
swojej istoty odnoszą się ~~do~~ nawzajem
do siebie, każde jestestwo wedle myśli
Bożej której jest wyrażeniem dopełnia
zadania swojego w tej nieskończonej
pracowni wszechświata — w każdem w
~~przykładowo~~ szczególe i we wszystkich
razem jako w ogólnej całości obaczmy
jak Bóg — Bóg siebie uwielbił stworzeniem
swoim — on siebie w nich uwidomił
w nich się ucieleśnił! — ~~Bóg [illegible]~~
Bóg samego siebie widzi we [illegible]
w świecie — Bóg sam się w nim przegląda,
Bóg ‡ miłością łączy się ~~z~~ ze [illegible] — Bo miłość jest ~~[illegible]~~ zrzeczeniem się siebie
stworzeniem — Bo miłość jest od siebie —
siebie w jestestwie cudzem od siebie
jest kochaniem siebie samego w jakichś i trafnie
różnego od siebie — ~~[illegible]~~ [illegible] ad,
myśl ^od tła a pobożny ~~[illegible]~~ [illegible] — to siebie
wielki Bóg kocha w nich — to siebie ‡
widzi w sercu — Miłość Boga dla
w ukochaniu jest miłością — ‡
Boga — Bo jak coś miłuje
owo na się tej stworzyła
uspo[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] owe tony
ta [illegible] Boga do wszech stworzeń wogóle
bez różnicy stworzeń
wogólności

‡ Tak kocha te stworzenia
przedstawia ~~[illegible]~~ nam miłości wzaj-
wzajemnej jej podobne

13

Pewar jest zasłonięty by wszelki do [illegible] stworzeniach rozumnych

Pierwsze stworzenie było tak że myśl światowa [illegible] wewnątrz jedna w sobie rozwinięta też wnętrzności jak pewni byty [illegible] społeczeństwa pierwszego świata, które świeci [illegible] jak jest [illegible] jeden z promieni, [illegible] społeczeństwach duchowych — rozkwitanie że gdy te promienie byty jednym i tym promieniu światła ten promień [illegible] widzi [illegible] [illegible] nierozłączny [illegible] ich rozerwaniu, [illegible] w nich [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] przez promień społeczeństwo [illegible] więc [illegible] dzieje się społeczeństwa [illegible]

Duchowe ~~[illegible]~~ promieniowanie [illegible] [illegible] pierwotne [illegible] [illegible] instynktowny [illegible] tak [illegible] w nich [illegible] wiedzieć a [illegible] [illegible] [illegible] duch jak [illegible] dzieje się ze wszystkich [illegible] promieniowanie wyrażenie: jednym z tych płonących promieni [illegible] że nim byt [illegible] za [illegible] [illegible] więc zapala [illegible] [illegible] przez [illegible] [illegible] [illegible] myśli boskich [illegible] — bo [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] promieniowania, [illegible] jedności [illegible] duch [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] duchowe [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] jedności [illegible] ne [illegible] —

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ludzi —

11

a tem samem wzmaga się w nim
żądza, aby źdźbło swoje rozszerzyć
obogacić swoją treść bezsiłą pewnie —
ło Boga społnie [illegible] w nim
istniejących — a to obogacenie dzieje
się mocą badania, mocą widzenia
sobie prawdy — mocą umiejętności
Ale za żądzą [illegible] jak wiele [illegible]
[illegible] [illegible] — Boży wiele [illegible]
jest nie [illegible] [illegible] jest [illegible]
[illegible] swoje [illegible] [illegible] [illegible] —
[illegible] [illegible] — [illegible] [illegible]
cej w [illegible] —

I Dwojaki stosunek ~~[illegible]~~ [illegible] — uczuciowy,
jeden uczuciowy — drugi badawczy — [illegible]
[illegible] — żądzi [illegible] miłości [illegible] firmament
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
natury — To ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] treść [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] treść [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~
[illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] miłości, aby [illegible] [illegible] [illegible]
i [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible]
— [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] — Tak [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] — [illegible]
[illegible] treść [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] — a [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] miłości — a [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]

15.

i opowiadanam jakby sierotka
melodyjnej, na śpiew serca nie-
szczęsnego — ~~Z tego~~ więc ~~zdaje mi~~ ziemi-
ny tracimy wiele wszystkiego [illegible]
widoczne tej natury — Potrzeba [illegible]
[illegible] zdaje nam się [illegible]
my [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] się, [illegible]
w pustkowiu — i spotykamy [illegible]
natury z nią spotykamy [illegible]
jednoczą się jak dwa tony, zlewają-
się w akord.
Z tego spotkania natury, z którą
jednoczy się nasza dusza [illegible] — bo albo
(dwojakie są przymioty) ~~[illegible]~~ przymioty odzywają się
których [illegible] natury albo
[illegible] nasze [illegible] natury
[illegible] [illegible] [illegible]
które [illegible] i przyczyną [illegible] tak
natury, ~~[illegible]~~ [illegible] nasze [illegible]
[illegible], każdych [illegible] albo
czyli rozkochany [illegible] [illegible]
na [illegible] [illegible] [illegible]
~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] miłości
[illegible], o [illegible]
[illegible] na [illegible] —
Poczciwym [illegible] w [illegible]
[illegible] z natury, [illegible]
[illegible] nam [illegible] —

16.

O organizacji wielkiej naszej władzy
kolei żelaznej — wiedz pewny już i kolejek
owej machiny która się dowodzim, jak
ślepe ich, niektóry zapomniany w ciasnej
otwórka oszukująca na krwawej pracy
i niewoli wychowanego — ale wy mogę
[illegible] o kulturze o cywilizacji
[illegible] słowy [illegible] mający
się owa [illegible] uwłaczanie nie [illegible]
celu aby wszystkim utrzymanie nie potrzebny i —
nauczyć [illegible] i [illegible] niepotrzebny
i tak jak wszystkiem świętem, — wiedzieć
miłości !!

Drugim owa chorowitość jak [illegible]
nam i ~~nie~~ nie mimo [illegible] w [illegible]
stworzony dla utrzymania dla tej [illegible]
[illegible] mają się do celu. [illegible] się do celu
[illegible] jakoś wymyśli tę zasadę doskonale
rozumny? [illegible], powiemy że każdy ponieważ
[illegible] jeśli [illegible] — że [illegible] nie [illegible]
[illegible] wszystkich [illegible] — że [illegible] każdy [illegible]
się [illegible] [illegible] — że każdy [illegible] Przewodnicy
jako [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ do [illegible] [illegible]
że każdy [illegible] [illegible] [illegible] i wola
[illegible] — ~~a~~ [illegible] mimo [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] — [illegible]
[illegible] — [illegible] — [illegible] mimo [illegible]
[illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] —
każdy i [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] by [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible]

Ale właśnie dla tego aby jednostce
rozumnie wykonywać [illegible] zakon [illegible]
aby narażając się [illegible], dla
[illegible] [illegible] [illegible] dla [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] wzajemne
[illegible] jest korzyść wzajemna
które [illegible] się [illegible] się [illegible] ǂ
~~[illegible]~~ że połączenie się a [illegible]
[illegible] wzajemne jest rozwojem
wzajemnem [illegible] [illegible] prawa
dąży do coraz wyższego udoskonalenia # że z udoskonalenia [illegible]
[illegible] owoce błogie bez [illegible]
dobra do ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]
społeczności —
Z tego stanowiska [illegible]
widziany, [illegible] [illegible]
[illegible] —

Lecz [illegible] jest wykonanie
[illegible] rządu ludzkiego i ten, [illegible]
[illegible] ludzkiego, [illegible] ~~[illegible]~~
~~[illegible] [illegible] [illegible]~~
~~[illegible]~~ Każda epoka [illegible] dla [illegible]
się ~~[illegible]~~ jest [illegible] [illegible] ludzi
[illegible] [illegible] [illegible] się ludzi
się [illegible] wzajemnego [illegible] [illegible] [illegible]
~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] ludzi [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
formy — Pierwotny formą jest [illegible] [illegible]
[illegible] dopiero [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] jednego — prawdziwe [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ǂ Tak rozumie się w [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] prawa [illegible] [illegible] [illegible] —

Dlaczego [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] jest [illegible] [illegible] jest [illegible] —

18

on w tesne, mieni [illegible] ~~[illegible]~~ olub
jakby za siedliska awreolę i wielkim
sumieniem kochanki mojej – on nie jest
ciemny widzi oko widzi dzieło najgłębsze
trzeci ducha mojego – Ale miłości
kochankom samo [illegible] w wolności
w radości – Tu [illegible] miłości
[illegible] do [illegible]
miłość radosna – Tu w [illegible]
wielkiej ~~[illegible]~~ miłości do duch
[illegible] Boryń – Tu [illegible] radości.
[illegible] się nie [illegible] przyjęcia [illegible]
i [illegible] – [illegible]
w końcu [illegible] się [illegible]
wolności wielkiej – nam
dziwność [illegible] – [illegible]
[illegible] najwyższe [illegible]
[illegible] że [illegible]
[illegible] – ale ~~[illegible]~~ [illegible] się osobne sumienie
[illegible]
społeczne [illegible] [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
według [illegible] [illegible]
z tych [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
~~na~~ zacznijmy [illegible] ~~[illegible]~~
ludzi [illegible] – ~~[illegible]~~ [illegible]
z ~~[illegible]~~ [illegible]
do wszystkich [illegible] – a z [illegible]
[illegible] – a [illegible] od
nie [illegible] w społeczności [illegible]
par [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
~~Do~~ [illegible] ~~[illegible]~~ zawieszenie
ludzi ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]

Albo też te miłości wielkie
jest wiele, [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~
[illegible] [illegible] wielkie
pamięci [illegible] [illegible]
wielka [illegible] ~~[illegible]~~
[illegible] [illegible]

[illegible]

(4)

Owo atoli [illegible] skarżący się [illegible] że od-
dzielić [illegible] do jednostki i [illegible]
nie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
wszystkie uzupełniamy celów, zdolności
[illegible] kapitały – a czyż nie [illegible]
którego idea dodatnią do przymuszonej
sprawiedliwości [illegible] jest tem – sprawiedliwości
[illegible] jest ~~[illegible]~~ [illegible] każdemu przymus – takiej
[illegible] [illegible] jeden, dla ideałów [illegible]
[illegible] [illegible] – Po dobra materyalne [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] –

Trzeci rodzaj społeczności jest [illegible]
jednym [illegible] tu często spotykamy
[illegible] materyalny ale już rozpromieniony
[illegible] ideałowym,
[illegible] [illegible] we formy
tu już idea [illegible] a tak stoją
[illegible] materyalne – jest to już [illegible]
przed [illegible] – Tu już głębiej
artystyczne [illegible] – Tu już [illegible]
idei się [illegible] [illegible] [illegible]
Bo nie tylko [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] się zupełniej [illegible] ale [illegible]
[illegible] – a ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~
gdy każdy [illegible] każdy [illegible] ogólnej idei
nie tylko jest wyrazem [illegible] jest [illegible]
[illegible] ale zarazem jest [illegible] narodu,
[illegible] epoki i synem [illegible] [illegible]
nie tu jak [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] będzie – [illegible]
jak [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ale [illegible] [illegible] ideały
[illegible] [illegible] – Tak się [illegible]
o [illegible] głosy – [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Zachwyt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Tu już [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] idea – [illegible] gdy [illegible] [illegible] [illegible] ideałem gdy on sam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ideał [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] idea [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ideom [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] celu – [illegible]

ale wraca nawzajem, stawiając mu na oczy

ducha swojego, nie w całym [illegible] narody [illegible] [illegible]

którymi [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

przez ideę jego nadzieje, wesela, radości i tkliwy

między narodem [illegible] a [illegible] [illegible]

a [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]

[illegible] [illegible] Kunu—

Następnie z kolei forma wyjaśniając uczucie

już jest uczuciem duchowym [illegible]

przemienia ducha aby jako [illegible] ~~[illegible]~~ idealnym

[illegible] [illegible] [illegible], [illegible], albo aby [illegible]—

[illegible] się sama przez się—jako prawda—

[illegible] [illegible] [illegible] to [illegible]

jako ~~[illegible]~~ badania [illegible] [illegible] [illegible]

rozwoju [illegible] i badania [illegible]

celu—[illegible] [illegible] [illegible] aby [illegible] [illegible]

[illegible] bo [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]

myśli [illegible], aby [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~

[illegible] [illegible] myśl [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] jak [illegible] [illegible] [illegible] dla [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] bo [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] i [illegible] [illegible] [illegible]

a [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible]

myśli [illegible]—[illegible] [illegible] [illegible] [illegible],

swojej—Ale [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]—[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]—badacz [illegible] [illegible] a [illegible],

[illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] zdolności i [illegible] [illegible]

obiera sobie [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible]

Tak się dzieje i w ludzi pracujących około
kier[illegible] samego przedmiotu jednego się
do społecznej pracy (bo nie [illegible] nauki
porządkujący — nauki lekarskie — techniczne
literatura i prawo i td) a gdy nawet w takiej
[illegible] nie [illegible]
spracowanie nie [illegible] jednego a więc
tylko każdy pracowicie jest innych wrogami
bo indywidualny — a teraz [illegible]
współtowarzysze — Tu takowe [illegible] bo nie
dla umysłowości wszystkich [illegible] — bo nie
[illegible] sam [illegible] [illegible] ludzi [illegible]
[illegible] — do [illegible]
Do umocnienia się [illegible] [illegible]
obecnie [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] jak [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] jest [illegible] [illegible] a tak [illegible]
[illegible] się [illegible] — [illegible] ludzi [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ich myśli i [illegible] —
pastelne [illegible] formie [illegible] jest [illegible]
[illegible] jest [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] — [illegible] [illegible] [illegible]
i w [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] cele jak [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] na [illegible] —
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Te [illegible]
[illegible] celu [illegible] do [illegible] i [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] dla tego tak [illegible] [illegible]
[illegible] i [illegible] w [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] a [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

§ Przypominam [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Towarzystwa Dobroczynności — Bracia [illegible] [illegible] — [illegible] Ale [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] — i [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] —

‡ Zmiany się zdaje że [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sam [illegible] przez nie [illegible] [illegible], bo sam gdzie potrzeba serca [illegible], i się [illegible] [illegible] sam [illegible] [illegible] nie [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

22

odpowiedział ogromnemi modłami nie zdania
wywołały dwójnasób
do tylko stworzenia nasz ~~wszyst~~ coraz —
światowe tylkich stworzeń, których ~~tamtego~~ i liczne
chytrych gorliwych mistrzów ludzi przez tych
osób jak apostolności czcicieli — ~~[illegible]~~
a tylko zgromadzenia w religii nazwana ten
i z pobłogosławienia religii
jak porządek ze ~~od~~ wszystkich naszych najpiękniej
ze składali ze stworzenia ~~[illegible]~~
zgromadzenia ze [illegible] [illegible]
~~[illegible]~~ ze to którego stworzenia nasz [illegible]
zaświecenia się przez cościemnią nasz tych
w dojmitowe kościelnych stworzeniach całe
tych braciom nielitościwej — A jest to nowe
[illegible] nowego stworzenia
ubogi w pierwszych posło ~~[illegible]~~
cześć ~~[illegible]~~ autentyczne wierni dobrowolnych
~~[illegible]~~ naszym wiele ~~do~~ do ubrażeniu
ze składać dzieło się, i ubrażeniu
suchy w i całkiem, nigdy żeby tych
chlebem nocnym — Ale co błogosławione
myśl że tego wierzaje stworzenia
wywołane [illegible] brata, ludzi potrzebę
się wskazanej [illegible] [illegible] — Obecnie
mające tych tak [illegible] ludzi być
ale tam tylko braterstwo którzy ojcem
społeczny — więc stworzenie [illegible]
potrzebę się, w [illegible] którzy się [illegible]
wszystkie naszej społeczności swojej — a
[illegible] w naszej do największa
tej prawdy jest tylko [illegible] do życia
i przynajmniej wrócić do ocean [illegible]
religijny — także
[illegible]

3054/3
16,84
3
20
15
25
24
14

23.

z którego się zapatrujemy na stosunek Boga do jestestw
Przekonaliśmy się że Bóg stwarzając świat i wywołując jestestwa
z nicości, stworzył je wedle myśli swojej – w każdem
więc jestestwie przez łono jest wola [illegible] myśl Boża – Ten stosunek jest najwyż-
szym, że on w sobie zawiera wszystkie prawa
od których [illegible] przyczyn – [illegible] jest
potwierdzeniem wszelkich prawd, i rozwiązaniem
wszelkich zagadek – myśl Boża, która jest przy
łonie w każdem stworzeniu [illegible]
Tego prawem, jestestwo wedle tej myśli [illegible]
[illegible] się rozwija – Jestestwo bez duchowe jest
posłuszne tej myśli ale o niej nie wie
Co jestestwie duchowem ta myśl staje się
nam [illegible] wiedza – [illegible] wiary
tem Bożym pierwiastkiem, [illegible]
o Bogu, że go przeczuwa że do niego [illegible]
jak do swojego [illegible] wszelki
to jej [illegible] wszelkiej
wiary w Boga i [illegible] wszelkiej pierwiastku Bożym
w tej myśli, w tym pierwiastku a [illegible]
[illegible] stworzonej
[illegible] duchowna [illegible]
pierwiastku od Boga danym [illegible]
Bóg – Stąd [illegible]

Zgadujemy że to objawia nam się bezwiednie [illegible]
[illegible] jakieś [illegible]
z ideą bożą – ale [illegible]
[illegible] stworzenia, [illegible]
[illegible] – a stworzenia [illegible]
Co Boga wiedza, wola, [illegible]
[illegible]
[illegible]. Tak [illegible] w Bogu [illegible] świat i [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] prawdy
[illegible]

24

O poznaniu naoczniejszej poezji. ~~[illegible]~~
wszystkie z jedności człowieka, jako we wszech
w ruchu i w tworzeniu tu tylko ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ przypominamy, iż gdy we wszech tajemnic
prawdy jest zawsze w Stwórcy Bogu jest ta
rzeczy mistyka — ale jedno i tak samo — to całe
życie prostoduszności w zawsze sercem szczerym Przyjmując
i spadnie na szczyt bez poznania tem bardziej nad
I stąd niewiara dla człowieka jako prawo natchnienia Boga
~~[illegible]~~ myśli których i ~~[illegible]~~ i poznania ~~[illegible]~~ a wszystko
poznania ~~[illegible]~~ jest [illegible] prawdą nie ~~[illegible]~~ Boża
mieć wszystko w nas, to jest tajemnice wszędzie zwana także prawda
wtajemnicza ducha — a tak jak Bóg — tworzenia — i ona światło — to jest węgiel
2° w Bogu potęga tworzenia — i ona zawsze jest wiedziona Boża palmą przez wiatr
się wielkim człowiekiem — Tu stanąwszy na polu
sztuki i poezji — która jest tworzeniem naszym człowieka
To sztuki i poezji jako ~~[illegible]~~ jest poezji — taki
i każdymi i ~~[illegible]~~ pierwszej siedzi Boży w którym
mocą człowieka [illegible] tworzenia zadanym
stają się w tłumie mistrza nieszczęsnym — nie nie ziemi
i ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ w tych miejscach człowieka
i jak nad ~~[illegible]~~ jako poznanie [illegible] poetycznym
a jak wszystko w [illegible] wieczności
nadzwyczajności — w tych chwil [illegible] [illegible]
wiedzieć idei — [illegible] które jest wszędzie wszechw
widzimy więc i ~~[illegible]~~ idee, które jest wszędzie sztuki
poznania są prawdą — jest wszędzie i tak samo prawda
[illegible] — jak te jedno i tak samo prawda
tylko że w tobie jest wszystko —
3. Bóg jest w człowieku, Bóg we wszystkich
[illegible] w człowieku w [illegible] w wieczności
w [illegible] Boga [illegible] człowieka w [illegible]
w miłości Boga [illegible] w miłości ~~[illegible]~~ w człowieku
a człowieka i [illegible] miłość
~~[illegible]~~ w miłości ~~[illegible]~~
[illegible] — [illegible] [illegible]
[illegible] — taki [illegible]
jako [illegible]

25.

jest [illegible] [illegible] — Ta miłość
stanęła ~~stoja~~ na ofierze — nie poniżeniu ciebie a
tem samem na wzniesieniu ponad ciebie
jako wyższą nad człowieka — bo to powiedzenie
do wzniesienia potrzeba uznania za
ducha — i w tem jedynie miłość ducho-
wa tkwi — Taka nie [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] iż [illegible] [illegible] miłości
[illegible] mają [illegible] [illegible] usprawiedli-
~~[illegible]~~ wienie które [illegible] za [illegible] [illegible]
człowieka — Takiego [illegible] widzenie
jako to prawda w [illegible] [illegible] [illegible]
Kobiecie — bo ta prawda która jest
[illegible] [illegible] jest prawdą w
[illegible] [illegible] — ta sama prawda
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
jak [illegible] — a [illegible] [illegible] [illegible] —
jako [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Bóg.
~~Ta miłość Bogu [illegible]~~ [illegible] a [illegible] Bóg
swego [illegible] [illegible] udzielił miłości
jest miłością, więc udzielił miłości
człowiekowi [illegible] go [illegible] [illegible]
swojej istoty — [illegible] [illegible] [illegible]
jako [illegible] Boga a [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] tem [illegible]
[illegible] [illegible] Boga — [illegible] [illegible]
[illegible] Boga [illegible] miłości
[illegible] [illegible] a [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

Lekkość do lekkich – Lekkość do [illegible]
ich a pojmowania – Dostępność lekkości do
wszechświata się [illegible] a niebo lekkość
by wskazała w niej dostępność
miłości Boga jak ta wielka i [illegible]
~~ale wobec tej miłości nie ma~~ [illegible]
Miłość Boga wszystkie ogarnia
~~mil~~ ogarnia ~~miliony~~, [illegible]
miliony – Bóg ukochał a [illegible]
ziemię się [illegible] ukochał gwiazdy
[illegible] ich wywołał miejsca [illegible]
im wskazał [illegible] [illegible]
niebieskie przestrzenie – Bóg ukochał
[illegible] wstąpił, [illegible]
dzieje jakoś [illegible] we [illegible]

O Rozwoju Społecznym.

Grecyja, zamieniona przez Rzymian pod nazwą Achai w Rzymską prowincyję, żyje w nas, i jako Klasycyzm razem z Rzymem występuje — Jak Rzym był spadkobiercą po Grecyi, tak my jesteśmy spadkobiercami po Rzymie — Grecyję należy kochać przez Rzym, a Rzym należy poznać przez Grecyję — Co tylko Wschód zapracował, Grecyja wszystko spożyła, wszystkie żywioły starożytnego Wschodu występują w Grecyi; świat klasyczny Greków jest najwyższym wykwitem Wschodu — Średnie wieki oddają się z miłością światu starożytnemu. Dzisiejsza cywilizacyja, jeżeli chce siebie poznać, musi poznać przeszłość starożytną, której naukę posunąć naprzód trzeba koniecznie przeszłości. Gdy Kolumb odkrył Amerykę, a Kopernik ~~[illegible]~~ światom niebieskim nowe przepisał prawa —, człowiek został upokorzony, świat zapanował wtenczas całą wiedzą, całym rozumem — samoistnie —, a do tej samodzielności ducha ludzkiego, przyczyniła się głównie znajomość świata starożytnego —

Człowiek składa się z ciała i ducha; oba te czynniki powinny znaleźć swoje zadowolnienie w świecie — Materyjalizm wszedł w teoryje filozoficzne, ale w nich nie ma wyższych celów, nic nad wzniesienia — Przemysł jest potrzebny w każdym narodzie, biada narodowi, który nie ma przemysłu, ale klasycyzm jest właśnie antidotum przeciw zmaterjalizowaniu się świata — fakultet filozoficzny pieści i uprawia umiejętności dla umiejętności samych, dla idei —, i zapobiega oddaniu się zupełnie materyjalizmowi — W wydziale tym filologyja, Archeologyja, Historyja star: zajmują 1sze miejsce, a młodzież poświęcająca się tym studyjom, ma stać na straży humanitarnego rozwoju przyszłych pokoleń.

Świat Grecki, jak i cały świat klasyczny, jest harmonija świata duchowego i zmysłowego; idea u Greków umiała przepromienić materyję, a duch odziany jest zawsze w szaty zmysłowe; lud Grecki jest ludem-artystą — Filozofija i sztuka gr: rozwinęła się na tle samodzielnym, każdy Grek, był jak posąg z jednej sztuki odlany, gdy przeciwnie późniejsze narody jedne na drugie wrażeniami działają — Bylibyśmy bardzo ubodzy, gdyby nam odebrano co greckie i rzymskie —

Jak się ma filozofija do sztuki u Greków? Jaki jest wogóle stosunek filozofii do sztuki gr: —

Ten stosunek można poznać ze stosunku człowieka do Boga — W każdym dziele człowieka, widzimy odblysk jego własnej istoty, chociaż jest różnica pomiędzy mistrzem a dziełem samym — Duch boży jest dziedzictwem całego rodu ludzkiego — W człowieku jest myśl siebie świadoma, światłość boża obecna w człowieku.

rozszczepia się na pojedyncze promienie — Promienie w Bogu są nieskończone, w człowieku skończone — W człowieku popędy: parcie do wiedzy, do poznania prawdy wiekuistej, nieskończonej —, potęga twórcza —

Filozofija jest promieniem do wiedzy tęskniącym. Sztuka jest promieniem dążącym wiedzę przedstawić w kształtach rzeczywistych, a obie wypływają ze źródła bożego —, i filozofija i sztuka są zwiastunkami wiekuistych idei — Żywiołem filozofii jest myślenie czyste, wolne od uczuć i fantazyi, bo te uczucia są różne —, a filozofija uczy nas jednej tylko prawdy, bo rozum i myślenie jest wam wszystkim spólne. Na wschodzie nie ma czystej filozofii, bo tam występuje tradycyja, uczucie — Żywiołem sztuki jest fantazyja, przedstawiająca to, co gra w duszy i sercu człowieka —

Żadne jestestwo nie stanowi samo w sobie całości, one żyją śród przypadłości; zadaniem filozofa jest zajrzeć w serce jestestwa i poznać, co jest w nim wiekuiste i prawdziwe, wolne od przypadłości. Dzieła sztuki są jednostkami, mają swą indywidualność (: Indywidualność jest tą stroną jestestwa, którą się różni od wszystkich innych :) — Idea jest dziełem twórczości, myśl zaś jest dziełem naszego poznania — Przypadłowości w dziele sztuki są pozorne, dzieło sztuki jest czymś oderwanym od świata — jest wolne od rzeczywistości — idea w nim płonie — Piękność ma dwie strony (części), jedną idealną, duchową, nadświatową — drugą cielesną, pustą, materyjalną — Człowiek nie stwarza dzieł wyższych od Boga, bo on tylko pozory tworzy, chociaż dzieła sztuki wyższe są od utworów Natury — Nie można powiedzieć, że dzieła sztuki są czczym bawidłem, bo w nich prześwieca idea wiekuista, nieskończona, nadziemska —

Człowiek żyje w ideach, one są w nim zrodzone — ale idee istnieją niezawiśle od człowieka — Dzieło sztuki jest piękniejsze od robaczka, ale robaczek jest nieskończenie doskonalszym — Filozof żyje i oddycha w nieskończonej idei, on żąda, aby się przez wszystkich uczuć — Piękność i sztuka są stworzone tylko dla człowieka, a fantazyja jest nieodstępną od uczuć gorących człowieka — Najwyższym rodzajem sztuki jest sztuka religijna — Sztuka jest stara nauczycielka narodów, ona rodzi religiją — filozofija następuje daleko później — filozof prawdziwy powinien się uwolnić od potęg, które żyją w człowieku, chociaż on jest synem swego czasu, to z drugiej strony wznosi się nad epokę w której żyje — Każda filozofija jest córą poprzedniej epoki — Ostatni systemat filozoficzny jest w takim stosunku do całej filozofii, jak się ma najwyższy organizm do wszystkich niższych ustrojów + (: wszystkie niższe systemata filozofii będą czynnikami ostatniej epoki :) — Wielkość i geniusz filozofa polega na tym, jeżli on potrafi ocenić wszystkie filozofije i stopić je w sobie — To co pierwej było absolutną prawdą, w ostatniej epoce filozofii staje się prawdą względną — Niemcowie karze się najtwardziej we filozofii —

Filozofija przemawia do obcych narodów, jest dla wszystkich wspólną – Indywidualność poety jest wyobrażeniem ogółu do którego należy – Poeta jest synem swej natury ojczystej, swych dziejów ojczystych, swej religii itd. Dlatego poezyja i dzieła sztuki nie przemawiają tak do obcych narodów, jak do ojczystego – Hellada pod względem sztuki była wzorem dla wszystkich narodów.

Filozofija zdobywa idee bezcielesne, bezkształtne, bada istotę ducha ludzkiego, i wysnuwa z niej samą jego treść, to, czym ten duch jest sam w sobie – Sztuka rodzi się z fantazyi, wcześniej się ona pojawia duchowi ludzkiemu niż filozofija – Sztuka porywa widza, całym ogromem działa na niego, dlatego pierwotną nauczycielką ducha ludzkiego była poezyja była sztuka – Homer był przym: nauczycielem narodu gr: – Jeżeli filozofii chodzi o wydobycie czystych myśli, więc głównym jej zadaniem jest bez przypadkowości wysnuć myśl –, dlatego co jeden filozof wysnuje, to się dostaje puścizną wszystkim narodom – W Sztukach Pięknych, w Poezyi, wchodzą wszystkie pojawy duchowe narodu, więc sztuki Piękne pewnego narodu, nie przemówią tak do innych narodów, jak przemówiły do spółczesnych. Ale jak się zdarzy lud, że wszystkie czynności ducha we harmonijnie rozwinie (i myśl i fantazyja razem), to taki naród będzie prawdziwie artystycznym, będzie wzorem dla wszystkich innych –, a takim narodem jest Grecyja – Dlatego to tak rozumiemy, tak czujemy sztukę grecką; i indyjska poezyja np: już tak nie przemawia do nas, bo tam nie ma harmonii –

Filozofija dochodzi myśli bez formy, bezbarwnej – Sztuki Piękne te myśli, te idee, te prawdy, odziewają we formy cielesne – We filozofii chodzi, aby poznać prawdy i zakon, który położył Bóg na podwalinę światów, aby zdobyć te idee, te myśli, które u samego Boga są prawdą – Dzieła sztuki nie są prawdziwe, są one tylko pozorem prawdy; ale w tych pozorach odzywa się nieskończona prawda, i przypomina człowiekowi jego nadziemskie pochodzenie – Piękność istnieje tylko dla człowieka: wobec Boga nie ma piękności, ale jest tylko doskonałość – Naturze też nie chodzi o piękność –

Kiedy człowiek piękność zobaczy, dusza jego porywa się rozkoszą, bo przypomina sobie idee nieśmiertelne, które widziała obecnie na łonie Bogów – powiedział Plato – Prawdziwa filozofija potrafi ze wszystkich systematów zrobić całość, a nawet dalszej rozwagi dalej formuje się może mistrz, nie jego poprzednicy (: Pierwszy, który coś nowego wynajdzie, jest geniuszem np: wynalazca maszyn parowych – inni, co udoskonalają wynalazek, są tylko talentami :) – W Sztukach Pięknych, w Poezyi, nie można utworzyć takiego samego dzieła, jak je pierwotnie

utworzył mistrz-artysta (: np. Madonna Raphaela, Dziady Mickiewicza :), bo to jest dziełem natchnienia. — We filozofii przeciwnie można napisać dzieło takie same, a nawet wyższe —

Filozofii nauczyć się można, sztuki nauczyć się nie podobna, do niej trzeba natchnienia, inaczej powstanie utwór zimny, bez duszy — Miłość macierzyńska, przywiązanie do kraju, zacność, sprawiedliwość, pierwej w sercu człowieka mieszka, nim tego nauczy filozofija — W Grecyi jest harmonija filozofii ze sztuką, świat uczuć i rozumu, przedmiot i podmiot, wszystko jest w zgodzie — W Grecyi filozofija jest spółczesna sztuce, razem z nią się rozwija — U innych narodów pierwej sztuka powstaje, a później filozofija; niektóre narody nawet wcale filozofii nie mają. — W Grecyi wszystko odbywa się z największą konsekwencyją; odpowiednie epoki sztuki, mają odpowiednie epoki filozofii — Grecyja jest narodem wskroś artystycznym, i na tym polega właśnie klasycyzm Grecyi, że treść duchowa, ma to samo wyobrażenie zewnętrzne, a zarazem formy zewnętrzne są przepromienione duchem.

Co w Bogu jest jedną światłością, w człowieku rozpromienia się na pojedyncze blaski; co innego w człowieku chcieć, wiedzieć, myśleć, a w Bogu wszystko jest razem, wszystko stanowi jedność —

Powstanie Grecyi w dziejach ludzkich. Czem jest Grecyja? —

Grecyja przedstawia nam dwie strony: 1. że należy do świata starożytnego 2. że należy do ludów Zachodu; jest ona początkiem dziejów europejskich, jest wykwitem całej starożytności, ma czynniki starożytnego świata, ale ma pierwiastki i nowe należące do Zachodu — Oba te czynniki znowu będą się zestrajać w Grecyi w harmoniję —

Charakterystyka świata starożytnego i świata nowożytnego —

Cały Wschód starożytny i poczęści dzisiejszy, oddany jest pod objęcia natury, człowiek tam jest niewolnikiem opanowanym przez naturę, grają w nim wpływy świata zewnętrznego i własne ciało, zmysł — Wschód nie zdoła odróżnić świata zewnętrznego od własnego ducha, od siebie samego —, co znaczy: że nie umie odgraniczyć uczuć i fantazyi od myśli i rozumu — Tam człowiek nie zna prawdziwego znaczenia swego, tam nie ma osobowości, tam są tylko symbole, wyrażające się zagadkowo (: każden symbol jest zagadką :), a te symbole malują uczucie człowieka —, są mieszaniną treści duchowej, idealnej, i formy zewnętrznej, więc nawet te symbole nie są osobami. (: W mytach greckich przeciwnie bóstwa są osobami :) Stąd Wschód nie ma swej właściwej historyi, bo tu nie ma szczeblowania w rozwoju ducha —

Artyzm grecki jest nieśmiertelny, bo włożył w sztukę całą treść ducha swego; zabytki greckie są,

Arkusz II.

się wzorem po wszystkie czasy i wszystkim ludy; i bardziej do nas poezyja gr: przemawia niż średn: wieków. Cywilizacyja grecka potężnie żyje we krwi i w duchu nowoczesnych ludów. —

Sztuka i filozofija grecka, rozwija się na tle historyi i polityki Greków — Grecyja jest syntezą między starożytnym Wschodem a Zachodem — Ludy starożytnego Wschodu oddane są duchem pod więzy natury i cielesności, więc dlatego forma społeczna jest despotyczna, więc dlatego kasty; myśl tam nie jest wyzwolona, czysta, lecz plącze się z fantazyją. Na dalekim Wschodzie nie ma religii w czystym znaczeniu, jest tylko religija symboliczna, więc i sztuka jest tylko symboliczna. Wschód nie ma mitów, więc albo jest Panteizm, albo bogi pomieszane są z zwierzętami i roślinami — Osobowości tam także nie ma bo Wschód nie zdolny odnieść się do siebie, i stać się przedmiotem własnej swej myśli — I historyi nie ma na Wschodzie, bo historyja jest rozwojem ducha ludzkiego — Odrazu tam państwa wielkie wyrastają, ale nikczemnieją i upadają niebawem — W ogólności i teraz życie stoi na Wschodzie, chociaż już nie ma pogaństwa, bo tam nie ma idei — Ale i Wschód ma swoje zasługi: od Wschodu uczyliśmy się Arystotelesa, Maurowie pierwsi znali cześć dla kobiet, odwagę rycerską, uczucie honoru — my to od nich przejęli —

Tymczasem ~~świat~~ w świecie nowożytnym chrześcijańskim, a mianowicie przed 16 wiekiem, duch nieskończony wznosi się nad materyją — Dzisiejszy świat chrześc: stał się panem całej oświaty starożytnej — W średnich wiekach jest zupełne zerwanie ducha z naturą, stąd ta tęsknota za naturą, to marzenie i dumanie — W dziełach sztuki średniowiecznych każda jednostka, każda osoba, wznosi się do nieskończo~~ności~~ wartości, bo się otworzyły przepaście duchowe, więc spirytualizm, idealizm jest charakterem nowożytnej Europy. W świecie chrześc: życie narodów jest długotrwałe, a nawet nieśmiertelne. ~~Tak~~ Taki tylko lud jest narodem i ma historyję, który zapracował duchem, i przyczynił się do kultury świata — Na Wschodzie nie ma rodziny, bo nie ma czci, ani uszanowania dla kobiet

Grecyja nie jest ani Wschodem star: ani społecznym ludem zachodnim, ale Grecyja już się wyrwała z pod natury i jest w niej jedność ducha i materyi, a nawet wyższość ducha — W Grecyi nie ma rozwodu tych dwóch światów tak jak na Wschodzie — Osobą w Grecyi jest obywatel grecki, niewolnik nie jest osobą. Uznanie obcych za osoby, pokazuje się dopiero po Aleksandrze Wiel: — Grecyja w najświetniejszych czasach swoich była Republiką — Na Wschodzie każdy człowiek jest synem i niewolnikiem natury, w Grecyi przeciwnie nie jest jej niewolnikiem, ale natura silnie nań wpływa, czyni go magiją, i zwierciedli się w duchu Greka i wylada całą swą potęgą, w serce greckie — i w siły duchowe całej Grecyi —

Grecja leży w położeniu bardzo szczęśliwym, nie ma tu skwarów południa, ani mrozów północy, które trudzą i trapią człowieka. Trzy pory roku następują tu zwolna po sobie, a nie ma wcale ostateczności. Pozioma i pionowa rzeźba Grecji jest arcy-mistrzostwem Natury. Poziomą rzeźbę stanowią brzegi Grecji; pionową góry, skały. — Grecji nie daleko do Azyi, nie daleko do Afryki do Italii, Sycylii — Grecja zrosła z Europą, ale tworzy się szeregiem wysp z Azyą. — Grecja posiada pełność pełną majestatu: tak się ma co do konturów do Europy, jak Europa ma się do Azyi (: Afryka zaś: nie ma żadnej rzeźby pionowej :) W Azyi życie ludów nie działa tak na siebie jak w Europie, nie ma tyle wpływów wzajemnych jednego narodu na drugi; każdy prawie naród żyje w zamknięciu u siebie, odgraniczony górami i stepami jeden od drugiego — Europa z 3ch stron jest oblana wodą; Atlantyk łączy ją z nowym światem, dużo ma zatok, morza głęboko wchodzą w ląd stały — Europa ma ogromne półwyspy, pobrzeża morskie długie, wyspy wielkie — Plastyka całej Europy jest arcy-dziełem Natury. Europa ma olbrzymie równiny Scytyjskie i Germańskie, wysokie góry Alpejskie, sieć ogromną rzek spławnych —

Grecja prawie cała złożona z półwyspów — prócz tego ma rój całe wysp, które jakby most tworzą Grecyą z jej matką Azyą. Grecja cała może podzieloną być na 3 części: jedna część ziemi gr: należy do wysp, 2ga do półwyspów, 3cia stanowi ląd stały — Wyspy są bardzo ważne w życiu Grecji: do każdej wiąże się jakaś tradycya z dawnych wieków, pełna prześlicznych często a głęboko filozoficznych mytów. Wyspy te utworzone z łomów wulkanicznych, szczyty ich, i cała budowa malownicza; niektóre są jałowe, nieużyte; inne ozdobione najszlachetniejszą roślinnością, a prawie każda z tych miryjadów wysp i wysepek jest całostką w sobie, ma swą własną historyą, swą własną legendę —

Między wyspami Jońskiemi wymieniamy główniejsze: Itaka wyspa Ulyssesa — Corfyra (Korfu) ma wielki udział w wojnach Peloponeskich, na niej żył ludek Feaków, tu się utulił Ulysses — Creta (Kandyja) tu Jowisz się wychowuje, Saturn (Kronos) panuje tu w złotych czasach, tu Duch zaślubia się z Ideą, tu zasiada Sprawiedliwość w osobie Minosa, idea prawa, sprawiedliwości, karności, tu pierwsza się odzywa. Dedalus tu jest pierwszym sztukmistrzem, tu sławny wreszcie labirynt Kreteński — Rhodos przestawał handlem, zachowuje dawne swobody obywatelskie, tu kwitnie sztuka — Kos sławna jako ojczyzna poetów i artystów tu się rodził Apelles, Hypokrates, Aphrodite — Naxos tu przebywa Tezeusz, Aryjadna, Bacchus (bóg wieszczenia) — Paros sławna kosztownym marmurem — Delos tu Latona rodzi Apollina i Artemidę, więc ta wyspa poświęcona poetom — Chios sławna z wina i poetów, tu Homer miał się urodzić — Skyros tu mieszka król Lykomedes, tu Thetyda prowadzi Achillesa —

(: Achilles przedstawia męstwo, odwagę gwałtowną, Odys-
seusz mądrość, roztropność; obaj razem wzięci, dopiero
stanowią całość i ideał męzczyzny:) – Lesbos ziemia
rodzinna muzyków i śpiewaków, ojczyzna Saphos
Lemnos niebianie na nię strącili Hephestiona
(Wulkana) bożka ognia – Tenedos stąd wypadają po-
twory rzucające się na Laokoona –
Wielką rozmaitość przedstawia natura Grecyi, stąd
wszystkie żywioły rozwijają się do najwyższej doskona-
łości. Grecyja prędko rozkwitła ale i prędko okwitła –
Grecyja przedstawia porę życia, kiedy duch jest w równowa-
dze z materyją, stąd życie jej krótkie, bo to wio-
sna świata!!

Do Półwyspu Peloponeskiego mnóstwo półwyspów pom-
niejszych jest przyczepionych – Peloponez pod względem
pionowym jest zachwiałym, w północno-zachodzie jego
stronie są wysokie góry, w środku też jest wyniosły,
stąd idzie życie pasterzy (: Arkadyja:) – Krainy arkadyj-
skie giną pod ziemią, a blisko morza znów wypływają –
Morea czyli Peloponez reprezentuje część półwyspową
Grecyi i jest on bardzo misterny. Herodot porównywa
go do liścia jaworowego – W środku Peloponezu jakeśmy
już powiedzieli kupią się góry, śród nich dolina Ar-
kadyjska – Argolida pokryta gajami oliwnymi wdzię-
cznym wabi do siebie uśmiechem – Lakonja, Messe-
nija są też półwyspami. Achaja składa się tylko
z morskich krawędzi – Lakonja przerznięta rzekami
gwałtownymi – Elida jest niziną, mokrą, urodzajną,
kraina święta, bogom poświęcona, tu świątynia Jowi-
sza Olympijskiego – Peloponez związany jest z Attyką
przez przesmyk mały Koryntski –

Od północy Thessalia nie liczy się do właściwej
Grecyi, była obroną przeciw najezdniczym hordom.
W środku niej biegną góry Pindus stanowiące za-
chodnią granicę Arkadyi. Od tego idą 2. pasma
północne Kambuńskie pasmo i Otrys pasmo połud-
niowe – 1sze stanowi ścianę północną, 2gie stanowi
ścianę południową Thessalii – Poza tym pasmem bie-
gnie Macedonija – Dolina Tempe utworzona przez
rozerwanie się ziemi – Thessalija zatem jest kotliną
zawartą między 4ma pasmami – Wino, oliwa, tany
zboże, sławne bydło (: walki byków, Centaury:) i konie
(: sławna jazda Thessalska:) – są produktami Thessalii –
Tu Jazon, Philoktet i Achilles się rodzą – Grunt
urodzajny Thessalii wydawał rośliny lekarskie, stąd
Thessalija słynęła czarami i gusłami (: sławna czarodziej-
ka Medea, kochanka Jazona:) – Jeszcze za czasów rzym-
skich odbywały się na ziemi Thessalskiej czary i kwitnę-
ła magija –

Na południe pasma Otris, ciągnie się 2gie pasmo,
a dotykając morza, tworzy sławne wąwozy Thermopylskie.
Na zachód zachodniego pasma gór Thessalii, rozłożył
się sławny Epirus, siedziba Pelasgów. Natura tu dzi-
ka, nieużyta, wejrzenie ma srogie, tu był wstęp do
Tartaru, do Orku, tu wody piekielne płyną Ache-
rontu – F tu przebywają duchy i widziadła, tu mury Cy-

Thessalia była kra-
jem zbożnym, mia-
ła ogromne pastwi-
ska –

(: tu cały grunt ska-
listy, był sceną i
świadkiem wybuchów
i rewolucyj natury.

F (: torzy dwa za-
tojce, czarne nur-
ty, przepadają w
państwie podziem-
nym –

klopejskie złożone z ogromnych głazów i bałwanów, robo,
ty Pelasgów, tu świątynia i wyrocznia Dodońska, gdzie
kapłani wróżyli z szumu liści, z powiewu wiatru, oraz
z brzęku naczyń porozwieszanych po drzewach - tu król
Pyrrhus, i Baiza [illegible]
Każdy Grek jak przebył granice Epiru, dopiero czuł
się być u siebie, tj: we właściwej Grecyi - tu sama na,
tura odgraniczyła ziemie, aby same w sobie stanowiły
osobną całość. W Helladzie są pagóry i osobno stojące
samotne góry, wznoszące się pod obłoki. Na południe Epi,
ru, nad morzem Jońskiem jest Akarnania, tu góry
są porosłe lasami, tu wznosi się skała biała jak śnieg
Leukka, z której się rzuciła Sapho w morze; z niej się
rzucali ci, którzy kochali bez wzajemnej miłości -
Od wschodu leżnie Doris mała krainka, w której
kolebka szczepu Dorytskiego. Do tej krainy łączą się po,
dania o Herkulesie, stąd wyruszyli Heraklidowie -
Trzy szczepy Lokrów małe mają znaczenia - Jedna
lokryjska kraina, mieści Thermopyle - Phocyda sławna
swym Parnasem zarosłym lasami, którego szczyt
świeci wiecznym śniegiem i lodem; tu mieszka Apollo
i śpiewa. U stóp Parnasu stanęła sławna świątynia
Delphy na cześć Pythyjskiego Apollina (i węż Pytho za,
bity przez Apollina) - Na cześć Apollina co 4ry lata ob,
chodziła Grecyja uroczystości delfickie - Apollo bóg pie,
śni i lutnista wyzwala ród ludzki od mocy materyal,
nych, i odtąd światłość panuje w umysłach ludzkich -
Tu Grecyja cała odprawiała igrzyska, tu poeci śpie,
wali hymny, historycy czytali dzieła - hymnom znów
towarzyszyły flety i lutnie -
Na wschód Phocydy rozszerza się ● błoga Beocyja
Beotów uważano za ludzi oddanych zmysłowości, to
pochodziło stąd, że ziemia przez nich zamieszkana,
była bardzo ludna i bogata jak drugi Egipt, jej
brzegi jak Nil wylewały wodę mętną, która czyniła
grunt urodzajnym, tu była Flora nadnilowa - Beo,
tom płynie życie mlekiem i miodem. Ateny zazdro,
ściły Beotom tej szczęśliwej ziemi, więc zarzucali
im brak rozumu, ograniczenie, bezmózgowość, gnu,
śność - Jest w tych zarzutach coś prawdy, gdyż gdzie
Natura sama wszystko wydaje, bez pracy człowieka,
tam łatwo nie wyrabia się myśl - stąd przysłowie
o głupocie Beotów. Ale i Ateńczycy łaknęli wina
beockiego, ryb beockich, i sprzedawali je na targach a,
teńskich - Beocyja sławna jest z atletów potężnych i
z dobrych żołnierzy - Herzod, Pindar, Epaminondas,
Pelopidas i Plutarch tu się urodzili - Beocyja była
krajem muzykalnym i sami bogowie jej mieszkańców
przeznaczyli na muzyków i śpiewaków. tu jezioro Ko,
pais pełne trzciny, z której robią fletnie, tu się wzno,
si Helikon, tu św: zdrój Aganipe, tu Apollo często
zstępuje, tu pełno ziół leczących, co nawet rozum
jąd odejmują, tu są tajemnicze groty, tu ojczyzna
Gracyj - Na szczycie Helikonu wznosi się świątynia
Apollina - Tu są, jeszcze dwie rzeki: Lethe, która
poi zapomnieniem i Mnemosyne, odświeżająca pa,
mięć dawno doznanych rozkoszy - Ojczyzną wszystkich

Arkusz III.

(: Niobe z Niobida, mi znajduje się we Florencyi :) —

miast beockich są, Teby. Amphion, sławny śpiewak, na którego granie skały się poruszały, jest założycielem murów tebańskich. Jego małżonka, jest Niobe, zła, niemiła z boleści za wielką szybę i utratę ukochania, wyjęła. — Na gruncie beockim działy się najsmutniejsze dziejach wydarzenia, które potém przeszły w nieskończoność. Antiope ma pochodzenie z Teb, do Teb siedmiobram, wiązały się przywiązane losy Edypa — Dzieła wielkie do Atlasa rozwijają się w Tebach: jak Edyp, Eteokles i Polynikes, Antigona. Te Teby, spomiewirane w oczach Grecyi, przyczyniają się za sprawą Epaminondy i Pelopidy do wyswobodzenia Grecyi. Teby upadły pod ciosu Aleksandra W., który je zburzył, oszczędzając domek poety Pindara. Od Aleksandra W. datuje się już pewny upadek Grecyi, gdyż wewnętrznie daleko wcześniej upadła —

(: Północy ku Południowi wiodzie wydrawce drogę górską. Zachodnia część tego pasma gór zowie się Cytheron, a wschodnia Parnas. Tu za tym pasmem leży Attyka 40 mil □ wynosząca załudnie, od natury skromnie obdarzona, lecz tu zrodziły się wszystkie sztuki i umiejętności, tu jaśniały najwyższe cnoty obywatelskie — Attyka rysuje się potrójnym trójkątem. Natura tu prawie wokrąg morska, jest społeczeństwie najwyższym hellenskim natury. Kraj ten wcale nie bogaty; dwie rzeki Kefizos i Epilissos jedyne, bez tej, środ skwaru letniego nawet wysychają, grunt Attyki jest kamienisty, wymagający twardej i ciężkiej pracy rolnika. Płaskie ziemi jest tu łagodniejsza niż gdzieindziej — Dwa pasma gór głównie się tu wznoszą: 1. Pentelikon stykający się z Parnasem, sławny marmurem, jako materiał gotowym do rzeźby. 2. Himetos (: wschód :) ślicznych konkerów, tu były sławne pasieki. Na południu Attyki szczery przepaścisty przylądek Sunium (: dziś Capo Colonna, bo tu stały kolumny, które w morze runęły —

Attyka cała nie miała więcej, niż ½ miliona mieszkańców — Akropolis, skała marmurowa, to niby rodzaj Wawelu hellenskiego, a na niej się wznosi gród sławny — Ateny. Żadne państwo nie może się poszczycić tak wielkim pocztem znakomitych ludzi, jak Ateny — Solon, Pizistrat, Aristides, Perikles, Cimon, Themistokles, Alcibiades, Euripides, Skopas, Praxiteles, Anaxagoras, Sokrates, Plato, Aristoteles tu się urodzili. Koło Akropolis wznoszą się przestawne mury Cyklopejskie, z jednego boku był tylko przystęp do Akropolis, i tu Perikles wybudował sławne Propyleje, składające się z 5 bram, spoczywających na kolumnach dorykich. Tu wznosił się Parthenon, świątynia Pallas-Athenie poświęcona, w której się znajdował posąg Minerwy ze złota i słoniowej kości. Na murach stał posąg spiżowy dłuta Phidiasa Ateny bojowej (: Athene-Promachos) — (Sławnego Jowisza Olympijskiego wykonał Phidias w Elidzie) — Na cześć Minerwy odprawiano uroczystości Panathenaeów — Dike Apteros bogini bezskrzydła, zwycięztwa i bogini ? miały umiejące świątyń,

nie po obu stronach Propyleów – Naprzeciw Akropolis mie-
ścił się Areopag, a niedaleko odeń wznosiła się sławna
mównica: Pnyx – Dalej szedł Pantheon i Portyk, Prytan-
neum, Akademija, Choraliczne posągi (: uświęcające pa-
mięć sławnych śpiewaków:) Theseion, posąg na cześć Te-
zeusza – Ale najsławniejszą ze wszystkich była świątynia
Jowisza Olimpijskiego –
Prócz teatrów, gmachów publicznych, świątyń ateńskich
nie było pałaców prywatnych, ale maleńkie, skromne chał-
ki ceglane, i to jest charakterem miasta Aten. Spichrze
składy, znajdowały się w porcie Phaleron, otoczone murami
od morza. Phaleron był połączony z drugim portem Pireus.
Rolnictwo było bardzo poważane w Atenach – a opiekuje
się niem Demeter (: Ceres :) – Pallas Athene wiodła walkę
z Pozejdonem o to, kto ma przewodniczyć Atenom – Ateń-
czycy zakładali piękne ogrody – Morze swym ruchem sil-
nie i potężnie przyczyniało się do rozbudzenia fantazji
Greków. Okolice Grecyi były śliczną panoramą, ten widok
nęcił umysł dalej i zachęcał do handlu, stąd stosunki Aten
z Italią i Azyą –
Ateny, w porównaniu z dzisiejszymi miastami, były mia-
stem bardzo podrzędnym. 19 tysięcy wszystkich obywateli by-
ło zaledwie, a z niewiastami i dziećmi było razem
78.000 – Attyka najmniej była obdarowana przez na-
turę, ale była najpiękniejszym wykwitem natury greckiej, a
Duch Attyki, był spotęgowaniem ducha całej Grecyi – Wstrzemięźli-
wość panuje umiarkowanie pod każdym względem, będące
cechą wszelkiej szczęśliwości – Atene była opiekunką Aten,
a zarazem boginią światłości – Gdy się urodziła Atene,
na odgłos tej wieści radosnej, budzą się inne boginie i
rozsiewają swe dobroczynne dary na ludzkość całą, gdy
przedtem była ciemność nad ziemią a ludzkość spała w
letargu niewiadomości – Nad Attyką zasklepił się prze-
czysty lazur nieba, o jej brzegi odbijają się fale grają-
ce morza, dokoła niej roztacza się przecudna Panorama
i przesuwają się jak w kalejdoskopie przerozmaite a prze-
cudne widoki – Porty attyckie, zataczają się łukiem amfi-
teatralnym, góry chowają w swym wnętrzu bogaty zasób
złota i srebra (: wszędzie odzywa się praca w każdym kierunku.
Na Zachód graniczy Attyka z wązką taśmą kory-
nty, przytyka do Megary, ubogiego kraiku, 8 mil kw. wy-
noszącego, skalistego i nieurodzajnego – Od wschodu Atty-
ki wązkim skrawem niby wąż, ciągnie się wyspa Eubea
(: Negropont :) – Tutaj morze zowie się Euryppus – W je-
dnym miejscu Eubea od lądu stałego tylko o 100 kroków
jest oddalona, dziś jest tam most żelazny przepuszczający,
cy statki pod sobą, w jednym miejscu ma tu morze
prąd bystry, w drugim cichy i łagodny – Dwa miasta waż-
ne są tutaj: na stronie beockiej Aulis (gdzie Agamem-
non zatrzymany, ofiarował Ifigienię bogom), na przeciw-
nej stronie miasto Chalcis, gdzie Arystoteles w końcu
życia przebywał

Góry tej okolicy mają charakter wulkaniczny, bezlud-
ność ta wielka – tylko motyle cudnych kolorów i świerszki
błyszczące tu przelatują – Góry mają kolor martwy, oło-
wiany, i przedstawiają widok rażący oczy gdy zostaną
oświecone błękitem nieba i promieniami słońca.
Tu niedaleko Salamis, owa sławna wyspa, wąskim
tylko przesmykiem oddalona od lądu /: tu sławna bitwa
z Xerxesem, i zwycięstwo Themistoklesa :/ – Na Sala-
minie przebywał Ajax. – Między Attyką i Argolidą
występuje z wód Egina, sławna wyrobami garncarskimi
i handlem /: R. 1811. podróżni znaleźli tu świątynię
i posągi, znajdujące się obecnie w Monachium, które
odpowiadają 1ej epoce filozofii Natury, gdzie występuje
gruby realizm – twarze u tych posągów są maskowate,
a reszta ciała misternie wykończona :/ – Każda góra
i Dolina pokazuje tutaj nowy nastrój, nową dekora-
cyją natury, co też bardzo wpłynęło na nastrój ducho-
wy Greków – Natura ta przyczyniła się wielce do poezyi,
i utorowała filozofii greckiej –
Nie tylko ta plastyka grecka wznosi nas nad co-
dzienne życie, ale i kontury ziemi greckiej są bar-
dzo szlachetne, pełne wspaniałości i wdzięku, wszyst-
ko jest narysowane linią wdzięczną, falistą, a tym
konturom odpowiada znany klimat, roślinność i
świat zwierzęcy ~~w~~ Hellady – klimat miły i łagodny,
dzień – ranek i zmrok trwa bardzo długo, barwy, świa-
tła i cienie silnie grają, co także musiało wstrząsnąć
w sercach ludzkich – Podczas dnia klimat dość skwarny,
lecz za to noce chłodne, a wiatry wiejące od gór i
mórz odświeżają i ożywiają powietrze – Burze morskie
srożą się, wpadają na lądy i oczyszczają atmosferę –
W północnej Helladzie natomiast panują częste mgły.
/: Dawniej Grecyja ~~to~~ cała była zadrzewioną niż dzisiaj –:/
Natura grecka odziała się osobliwą roślinnością, zda-
je się, że wtóruje nastrojowi duchowemu Grecyi – tu
nie ma ani karłowatości, ani ogromu, ani fantasty-
czności jak na Wschodzie – tu wszystko umiarkowane,
a pełne rozmaitości, Natura tu nie ciśnie, nie od-
biera człowiekowi wolnego, swobodnego ducha – Słusz-
nie ci mówią, którzy nawet wegetacyję grecką zo-
wią klasyczną, gdyż ani bardzo wybujała, ani nie
karłowata –
Świat zwierzęcy jest również taki sam. Grecyja obfi-
towała w zwierzęta dzikie i polne – poeci greccy
znali jeszcze lwy wolno bujające, znali niedźwiedzi,
wilki dziki itp. Bogactwo świata ptastwa, oraz ryb
w morzach i jeziorach greckich nadawało myśli po-
pęd do badania Przyrody –
Ważną rzeczą jest pochodzenie Greków – W Grecyi by-
ło skrzyżowanie rozmaitych szczepów, stąd harmonija
wszystkich sił, która stworzyła i sztukę i poezyję i filo-
zofiję grecką – Grecyja odbywa lata młodzieńcze nowo
życiem ludzkości – myśl i porządek, obyczaj i uczucie są
w ścisłej harmonii z sobą –

Odróżnić należy ludy pierwotnie zamieszkujące Grecyję. Pierwotnymi mieszkańcami Grecyi byli Pelasgowie, którzy zasiedli wielką część Grecyi – oni mają w sobie wszystkie warunki i żywioły przyszłej cywilizacyi Gr: Byli rolnikami – przywiązali się do własnej skiby, kochali swą ojczystą zagrodę – Ich praszczur Pelasgos, nauczył ludzi pieczenia chleba, mierzenia gruntu itp. nie znali Pelasgowie ofiar krwawych, tylko składali ofiary z owoców ziemi, oni dali początek owym pelasgijskim czyli cyklopejskim murom, które świadczą o ich siedzibie stałej, o ich cierpliwości i dzielności. Homer zowie ich boskim ludem – Najpierw mieszkali oni w górzystej Arkadyi, w Argos, na Tessalskich równinach, w Beocyi. Dodona była ich 1szą świątynią – Jeden szczep Pelasgów odrodził się od nich, byli nim Pelasgowie Tyrreńscy, którzy odbywali wędrówki, nie mogąc usiedzieć na miejscu, i stąd zwano ich wędrującymi bocianami – Pobocznymi szczepami Pelasgów są: 1. Lelegowie, siedzieli w Akarnanii, trzymali się przylądku Leukkas. oraz przebywali w Lakonii. 2 Karowie, mieli grubą wymowę języka greckiego –

Niektóre z tych ludów strzegą ogniska domowego, wyrabiają obyczaj domowy i cześć dla umarłych – Do nich przybywają z różnych stron cudzoziemcy, chociaż niektórzy twierdzą, że to były tylko wymysły i oszukaństwa kapłanów – Kadmus przewodniczy fenickiej osadzie, buduje Teby – Pelops przybywa do Elidy nadając imię Peloponezowi – Z Egiptu zamyślony, ~~[illegible]~~, [illegible] tarnik grobowy przysyła Helladzie swego Cekropsa – Ludy, do których należeli ci przybysze, pewnie były dzielnymi ludami, pełnymi siły i energii, bo kto się puszcza na morze, ten musi być odważny –

Dorowie, Eolowie, Achajowie i Jonowie stanowią główne 4ry szczepy które się wyrobiły w Helladzie, uzupełniając się nawzajem – Dorowie, lud surowy, rubaszny, hardy, nieugięty – Jonowie, lud miękki, łagodny, i mówiący, harmonijny, przypomina więcej Azyjatyckie pochodzenie; 2ie te ludy stanowią rdzeń Grecyi – Eolowie i Achajowie są mniejszego znaczenia –

Na czele Jonów stoją Ateńczycy, ale i oni są czymś innym, niż ci Jonowie pierwotni, gdyż nabrali już hartu od pierwiastku doryckiego, temperament i usposobienie duchowe są u nich w zestroju, koniecznie u nich przybiera pewną lekkość, wesołość, nawet kult, cześć dla bogów jest wesoły, jakby od niechcenia – Ciało Greków było pełne, z piersią szeroką i sangwinizm wziął górę w usposobieniu Ateńczyków – u nich lekkomyślność, dobroduszność, zarówno energia ducha i jakiś talent – można by ich porównać z dzisiejszymi Paryżanami – Wszystkie władze i pojawy ducha gr: łączą się w jeden wielki akkord, w jedną wielką harmoniję – W ich fizyjognomii jest to osobliwym, że między czołem a nosem jest linija prosta, bez przegubu – więc profil grecki jest zgodny

Arkusz IV.

z harmonją wewnętrzną; czoło jest wyrazem ducha, a nos
usta i niższa część twarzy, jest wyrazem zmysłowości, u Gre-
ków te 2 wyrazy połączone w harmonją, duchowość nie gó-
ruje nad zmysłowością, – przeciwnie u ludów północnych, czo-
ło ma więcej charakteru duchowego, idealnego, a niższa
część twarzy ma więcej charakter ziemski, fizyczny –
Linja prosta między czołem i nosem musi się mieć
w pewnym stosunku do kształtu całej twarzy; linja po-
prowadzona od ucha do nosa, powinna tworzyć kąt pro-
sty, z linją pionową poprowadzoną od czoła do nosa
(: kąt Kampera :) – Im rasa mniej szlachetna, tym bar-
dziej kąt Kampera przechodzi w kąt ostry (: np. u Mu-
rzynów :) – im znowu ten kąt ostrzejszy, tym czaszka
wypuklejsza, w tył się zawracająca – Idealizm u Greków
nie jest oderwany, ale wspiera się na materyi – i dlatego
życie Grecyi tak krótkie, bo stanowi tylko przejście w ży-
ciu całej ludzkości – Hegel mówi: że przegub między
czołem a nosem pokazuje: że u nas, co jest zmysłowe
nie jest zidealizowane i przeciwnie – a u Greków co jest
w wyższej części, co jest duchowe, uzmysławia się – i a
co jest fizyczne, zmysłowe, nabiera charakteru idealnego.
Wyobrażenie Greków o piękności właśnie zgadza się z tą har-
monją – Oczy u Greków są wyrazem duszy, choć martwe
u każdego boga greckiego są inne oczy – Żaden z bogów
nie ma wysokiego czoła, co jest uderzającym, albowiem
wysokie czoło uważano za szpetne, jako oznaczające prze-
wagę idealności – Nosy zlekka zadarte uważają Grecy
za piękne, warga wyższa powinna wystawać nieco nad
dolną, broda powinna być zaokrąglona, dołek w niej do-
daje wdzięku, ale jest przypadkowy –

W posągach greckich głowa zdaje nam się być za mała
w porównaniu z resztą ciała – W obliczu greckim jest brak
indywidualności, będący skutkiem gry wewnętrznej duszy;
spotykamy w nim tylko piękność formy; a główną różnicę
widzimy tylko we włosach, w oczach, w ustach lub po-
stawie – Inne włosy ma Jowisz, a inne Pozejdon (u tego
ostatniego są jakby mokre); inne nogi ma Apollo, a in-
ne Bacchus. Właśnie ten brak indywidualności był przy-
czyną, że mistrze do innych przedmiotów uciekać się musie-
li – W twarzach greckich jest ogólnikowe wyobrażenie, gdy
tymczasem u nas każda statua, każdy obraz Matki Panny
jest inny, ma swoje indywidualne znaczenie bardzo głębo-
kie, toż samo nasz Zbawiciel i inni święci. To dowo-
dzi indywidualności samego artysty, który dzieło utworzył.
Rzeźba jest czymś ogólnikowym, nie może wydać wyrazu
jaki jest w oczach, a jednak była sztuką ukochaną od
Greków – i to właśnie jest charakterem Grecyi, i dowo-
dzi, jak mało Grecy dbali o indywidualność, skoro obra-
li rzeźbę za główną sztukę –

Z formą cielesną najsilniej łączą się szaty. Te szaty
greckie są symboliką greckiej harmonii – Grecy chcieli
zawsze uduchowić to, co było materyjalne, stąd wszystkie
narzędzia służące do zaspokojenia potrzeb zmysłowych, mia-
ły formę estetyczną, były zidealizowane –

Ruck

Ruch i kształt ciała jest wyrazem ducha, więc szaty po-
winny pokazywać formy ciała, powinny uwydatnić jego
ruchy. Szaty greckie były podające się ruchom ciała
okrywały ciało, a pokazywały formy cielesne, dlatego
że szaty są jakby częścią uzupełniającą. Dwojakie były
szaty greckie. Jedna była nakształt teraźniejszej koszu-
li, druga długa i obszerna, właściwie tylko płachta kwa-
dratowa (: Himation :). Trzeba było umieć ją zarzu-
cić, chodziło o to, aby spadała w fałdy harmonijne,
któreby się nie kotłowały, często była 2a razy podpa-
sana. Prócz tego uważali Grecy na chód wyszukany,
poważny.

Tak jak szaty odziewają cielesność, tak język odziewa
ducha. Język Grecki jest niezmiernie harmonijny;
język ludu, nie różni się od języka książkowego, ani
języka uczonych.

Grecja jest pierwszym narodem europejskim, a je-
dnak do starożytności należy. Na Wschodzie człowiek nie
wie, że jest osobą, u Greków pierwszy raz spotykamy
uczucie osobowości. Grek wie, że co innego duch, a co
innego natura, że duch powinien panować nad naturą,
dlatego pierwszy raz u Greków mogła wystąpić sztuka i
filozofija. Kto chce być artystą, powinien i fantazyją
i techniką panować nad naturą, gdyż tu początek umie-
jętności. Na Wschodzie jest tylko sztuka symboliczna;
symbol wyraża wprawdzie treść duchową człowieka, ale
nie ma między nim, a duchem człowieka ścisłego związ-
ku, gdyż ta sama treść duchowa dla swego wyrażenia
inną formę przybrać może. np. skrzydła mogą oznaczać
czas, śmierć, nakoniec słowo itp: W symbolice osobno
stoi treść, a osobno forma. W fetyszyzmie znak i treść
są z sobą pomieszane, tu materyjał ma nadane zna-
czenie duchowości np: Apis, Ibis są żywymi symbola-
mi. Między symboliką a fetyszyzmem stanęła sztuka,
bo tu duch z materyją połączony, bo tu dwa te pier-
wiastki nawzajem się przenikają, bo duch przepro-
mienia materyję. Dlatego u Greków religija jest my-
tem, bo tu zaraz pierwszy zajaśniała osobowość.

Grecy wysokie a szerokie czoło uważali za szpetne, co
u nas jest dowodem przewagi siły duchowej. Przewaga
ducha reprezentowaną jest przez rozum. Szaty greckie
są uduchowieniem potęg cielesnych, u nas przeciwnie
szaty są wskroś oddzielone od ciała. Mowa grecka jest
wskroś klasyczna; język odpowiada w zupełności treści
duchowej; stałość i niezmienność jest główną podstawą
harmonii języka greckiego, w dyjalektach pokazuje się ta
harmonija. Charakterem literatury greckiej jest to, że
język ludowy jest zarazem językiem artystycznym i książ-
kowym, stąd język ten zawsze świeży. U Greków poeci
i mówcy dzielą się z dwoma narodami. Doryzm i Jonizm
języka przenosi się do sztuki, stąd porządek dorycki i
joński.

W Grecyi duch ludzki emancypuje się, ale nie zrywa
z naturą jak w wiekach średnich. Natura powinna być

Służebnicą i wyrazem wyższej duchowości, nieskończonych, wielkimistych celów człowieka — U Greków musiała się wywiązać osobowość, poraz pierwszy ona w dziejach greckich występuje, ale nie doszła jeszcze całej swej pełni; duch grecki nie zerwał jeszcze zupełnie z Naturą i zmysłowością, ale jest z nią w harmonii — Osobowość w pojęciu greckim nie jest absolutną przewagą duchowości, ale jest zebraniem w jedność wszystkich mocy człowieka; więc wobec osobowości człowieka, natura już staje się samo przedmiotem dla myśli człowieka — i to jest początek umiejętności prawdziwej —

Na szczycie Parthenonu przedstawione jest urodzenie się Pallas Atheny, bogini dojrzałości, która zbawi świat — gdyż on martwy i głuchy, dopiero na wiadomość o przyjściu na świat bogini mądrości, budzi się z letargu — bogini ta rodzi się bezpośrednio, z mózgu Zeusa — tym sposobem rodzi się i sztuka — Fetyszyzm jest pomieszaniem rzeczy materyjalnych i duchowych — Symbol jest jakiemś już ściśle rozdzieleniem rzeczy materyjalnych od duchowych. Treść duchowa i znak tej treści, mają się luźno do siebie, duch nie przenika swego znaku —

Poeta powinien wcielić formę w treść obrazu, a to tylko przez osobowość stać się może — Obok filozofii i sztuki, rodzi się u Greków 1szy raz kunszt pisania historyi — Żaden wschodni naród nie ma historyi pisanej umiejętnie, dopiero u Greków ją napotykamy, gdyż tu przez osobowość człowiek sam zostaje z własną myślą swoją. Wschód nie ma filozofii, bo u nich myślenie z fantazyą i tradycyą i symboliką — W Helladzie dopiero 1szy raz wyzwala się myśl z pod potęgi symboliki i fantazyi —

Herodot, to 1szy historyk, Homer 1szy poeta, Thales 1szy filozof — Religija Gr: różni się od religii ludów wschodnich, bo na Wschodzie jest tylko symbolika, nie ma prawdziwych mitów, gdyż te rodzą się dopiero w Grecyi. Na Wschodzie ogół przeważa nad jednostką i osobą, w świecie chrześć: oznaczenie osobowe jednostki jest połączeniem wschodniej symboliki i greckiej harmonii — U Greków nie mogła jeszcze jednostka zajrzeć w nieskończone, własne głębie duchowe; duch grecki nie potrafił się odróżnić od świata zewn: i do zdobycia tego świata zewn: dojść nie mógł. Świat grecki uznał swą osobowość, ale nie odrywaną od zmysłowości, i takimi są bogi Greckie — Wszystko co zmysłowe, materyjalne, jest tylko atomkiem, nie jest całością, np. organizm człowieka jest także ułamkowy, bo rozdwojony na płeć — tylko w dziedzinie ducha jest całość i jedność. Dlatego u Greków Panteizm, bo każdy z bogów, jest czynnikiem zmysłowym, fizycznym, dopiero wszystkie bogi greckie stanowią całość. Jedność bogów Greckich polega na pokrewieństwie krwi i familii — Zeus, najpotężniejszy bóg, wyraża jedność w tej wielości. Nareszcie fatum, jeszcze potężniejsze od Zeusa, trzyma wszystkie bogi na swoim tle —

Bogi greckie są osobami, w których wszystkie siły duchowe i fizyczne, łączą się w jedną harmonję. Osobowość ta, roz-dziela się na wielobóstwo, bo to co zmysłowe rozszczepia się na wielość; bo to co zmysłowe, nie zdoła wyrazić całkowicie idei, stąd potrzebuje uzupełnienia. Bogi greckie nie są sym-bolami; będąc osobami, mają myśl swoją. Powodem my-tów gr: jest to: iż cielesność z jednej, a duchowość z dru-giej strony, naraz się przypominają. Bogi greckie wzrosły z poezji: Hezyjod, Homer, Phidias stworzyli bogi gr: i dali je swym Grekom. Bogi te przypominają jeszcze symbolikę wschodnią, jak np. Chaos itp. ale te bogi niebawem są strącone, a na ich miejsce zasiadają bogi duchowe. Dążeniem głównym ducha greckiego, jest uni-kanie wszelkiej ostateczności. Zeus jest potęgowany z in-nymi bogami przez Fatum. Każdy bóg gr: ma swój świat, i a wszystkie bogi mają znaczenie potęg etycznych, chociaż mają też i swoje słabostki. Bogi greckie nie są abstrakcyjami, chociaż mają znaczenie ogólne. Hermes (Merkury) różni się od innych bogów, on jest o-piekunem ludzi, którzy się czymś skalali, on jest opie-kunem jednostkowych ludzi. Symbolika w wyższych bo-gach słabo jest wyrażona: dopiero w niższych bogach jak w Sylenach, Satyrach, Faunach, Trytonach, Nimfach, Dryadach silniej występuje. I w tym właśnie wielkie mistrzostwo Greków, że potrafili połączyć przejście z formy zwierzęcej do ludzkiej.

Sphinx grecka jest także ~~zagadką symboliczną~~ zjawiskiem symbolicznym. W starożytnym świecie człowiek był zagadką: Grek dopiero rozwiązał zagadkę. Z wiarą Greków w swe bogi, łączy się ich kultus, który nie był tak jak na Wschodzie wyłącznie przywiązany do stanu kapłańskiego. W Grecji kult bogów nie ukrzepuje wolności i swobody myśli. Bogi greckie są ideałem piękności, są spokojną natury ludzkiej, gdy tymczasem bogi wschodnie nie mają nic wspólnego z ży-ciem ludzkim. Schiller mówi: że bogi greckie czuły po ludzku, a Hegel powiada: że bogi greckie uczuły się na ludziach, gdy ich sprostał człowiek. Sam ten kult bogów greckich, był harmonią piękną między światem cie-lesnym a duchowym.

Wyrocznie także stanowią harmonię z duchem greckim. Szmer potoku, szum wiatru i liści, są to głosy natury wiedające się w usta kapłana który wróżył. I wszystko, cnotości Gr: jest harmonja ogółu z jednostką. Jednostka łączy się z ogółem państwa, instynktowo poddaje się ogó-łowi państwa. W Grecji nie różni się człowiek prywatny od obywatela: cnoty prywatne są zarazem cnotami poli-tycznymi i obywatelskimi. U Greków górnej idea cnoty; u nas przeciwnie górnej idea powinności. ~~Osoba~~ u u nas człowiek powinien walczyć i łamać się z sobą, aby do-pełnić powinności. Osoba u Greków nie doszła do całego znaczenia duchowego więc i niewiasta nie doszła do pełne-go znaczenia swego. Familija u Gr: nie ma tej godności co u nas, dlatego nie ma u Gr: imion familijnych.

Arkusz V.

Krainki greckie stanowią osobną całość; co jest powodem mnóstwa samodzielnych państewek. Państewka te zbliżają się do jedności spólnymi wyroczniami, związkiem Amfiktyjońskim i spólnością bajów i igrzyskami. Igrzyska były zmysłowe i duchowe; więc i tu związanie świata zmysłowego i duchowego – Strona polityczna życia greckiego łączy się ze stroną religijną np: Uroczystości Panathenaeae. Pantheon, świątynia wszechbogów, jest zarazem świątynią wielkich ludzi – Minerwa (Pallas Athene) jest zarazem bóstwem i Palladium, opiekunką Aten. Dyjalekt grecki dorycki, występuje obok melodyjnego jońskiego, a zatem wszędzie harmonija, wszędzie jedność z odrębnością w zestroju.

Możemy zatem powiedzieć: że ogólną charakterystyką Greków, było to, czego nam brakuje: tj. zestrój wszystkich władz duchowych i cielesnych, harmonija świata duchowego i cielesnego, gdy przeciwnie charakterem naszej historji jest jednostkowość. U Greków jednostkowość, osobowość nie ma tak głębokiego znaczenia; bo u nas osobowość ma więcej duchowe znaczenie, a u Greków nie można wyobrazić ducha samego przez się; on zawsze jest oblężony w ciało, nawet już poza grobem, na polach Elizejskich, materyja więc u Greków ma jeszcze wielkie znaczenie. Stąd Hellenowie są ludem-artystą z natury, bo artyzm: jest duchem oblężonym w kształty cielesne – W historji nowoczesnej życie jest tylko przejściem, wstępem i my nie możemy się obejść bez wyższego świata, a przedział między życiem doczesnym a przyszłym jest ogromny, przeciwnie u Greków i tu harmonija, bo przejście z życia doczesnego do wiecznego nie jest tak wielkie jak u nas.

Ludki greckie tworzą osobne całostki i osobne Rzeczypospolite bo sama naturą są już odosobnione od siebie, która mocno na nich działa. Emancypacji zupełnej ducha, ani korzenia się przed naturą jak na Wschodzie nie ma u Greków. Wszędzie u nich jest harmonija, wszystkie władze i rozum, i uczucie i skłonności zmysłowe zgodne są u nich wszędzie, i to właśnie stanowi Klasyczność. Bo główną klasyczności cechą jest: że wszystko co się objawia we formie zmysłowej jest przeniknione duchem i przeciwnie – Tymczasem w Romantyzmie mnóstwo jest zostanie treści w głębi duszy, której za zmysłowe wyrazić nie zdołamy. U Gminu zachowana jest w większości cała treść każdego narodu, grunt poezyi i uczuć jest u gminu – ale gmin daje nam ~~co~~ tylko samą treść i surowy materyjał.

Bogi greckie są dziełem piękności, dziełem Poezyi – ~~pierwej się urodzi~~ Artyzm to odrzuca, co przeszkadza co razi i psuje urok, a zostawia to tylko, co uderza i silnie przemawia do naszej duszy – co stanowi treść duchową. Poeta prawdziwy odrazu treść i formę poczyna, a w chwili natchnienia wstępują razem w sobie oba te pierwiastki – i tworzy – Podmiotowość w życiu greckim nie występuje jeszcze tak silnie, bo nie zna nieskończonej wartości swojej – Grecy nie znali różnicy między życiem prywatnym a obywatelskim, publicznym, dlatego człowiek jako człowiek w Grecyi nie jest wolny, jest wolnym dopiero obywatel – Dzieci niewolnika, tam muszą

był hołdowanie materyi – Nieszczęśliwy, niesprawiedliwy przesąd mieli Grecy: że obywatel Gr: ubogi był żaden, a niewolnik to koniecznie jest zły.

spólne Wielość Rzeczypospolitych Greckich łagodzi się, przez ognisko łączące je w jedność – Grecy wszystko personifikują, nawet opisując naturę, wprowadzają osoby, stąd ta plastyczność niedorównana niczem poezji gr: Grekom dają bogów poeci i artyści, u Rzymian bogów tworzy potrzebę jak: bogini Febry, Potopu, Moru, Pokoju itp: były to bogi bez żadnego żywota – U Greków każdy bóg ma swoją historyą, ma dwie życie pełne treści, a we wszystkich mythach jest najwyższa harmonja i łaskawość. Osobowość grecka nie jest zupełnie głęboką, a znowu z drugiej strony jest tak silną, że się wszystko u nich w osobowość zamienia. Stąd Grecy nie potrafią opisać natury; chcąc np: opisać gaje, góry itp: zaraz wprowadzają osoby jak Fauny, Nymfy itd. Grecy należą do Natury, nie czują tak natury jak my: My czujemy nieskończoną tęsknotę do natury; koło inny świat; my pozyczamy własne uczucia naturze, u nas tak ślicznie peizaże, bo człowiek tęskni za Naturą, jak za Rajem straconym i ożywia ją swoim uczuciem. U Greków są krajobrazy bardzo ugdrne, jakby je dziecko robiło (podobne, jak na naszych lichych tacach) – Epopeja Homera jest tak plastyczna, bo tam wszędzie wprowadzone osoby. Dla tego jej nikt nie dorówna – Rodzina grecka nie ma tej woni co nasza rodzina, tej świętości co u nas, bo kobieta nie stoi na tej wysokości co u nas, co kobiecie dało chrześć: ale znowu niewiasta gr: i rodzina gr: wyższą jest od rodziny wschodniej – Andromacha, Elektra Antigona pochodzą z czasów heroicznych Grecyi; później miały mniejsze znaczenie kobiety w Grecyi – Rzeczpospolita Platona nie była wzorem dla niego, jest wzorem dla nas; on znosi małżeństwo, a zaprowadza wspólność kobiet i to właśnie dowodzi małej czci dla kobiet – U nas małżeństwo jest rzeczą serca, u nas kobiety są dopuszczone do towarzystwa męzczyzn; kobiety rzym, itd np: żyły osobno, nie pokazywały się w gronie mężczyzn, bo nie miały wykształcenia, obywatel ateński i rzymski nie znajdował żadnej przyjemności w towarzystwie kobiet –

Tylko do tego się tęskni, czego się nie posiada; człowiek chrześć: tęskni do Natury; natura doń przemawia całą swą potęgą, ona mu jest kochanką – U Greków nie ma wielożeństwa, ale też nie ma i rodziny jak u nas. Aristoteles mówiąc o rodzinie, nic nie wspomina o kobietach. Rodzina u Greków ma na celu rodzeń dzieci. Śluby u Gr: są zawierane z religijnymi obrzędami, ale te obrzędy są bardzo słabe. Bożyszcze potęgi i panowanie się obrażonej młodzi nas razi trochę, ale tam dozorcy przestrzegają porządku, i kara śmierci była wyznaczona na tych, którzyby się dopuścili niemoralności.

Uczty są charakterystyką obyczajów Greckich – u nas zejście się rodziny, i ołtarzem rodziny że tak powiemy, jest objad, jest wieczerza – U Greków uczta (sposobu jedzenie) ma 2ki charakter. Z jednej strony życie prywatne łączy się z życiem publicznym, a powtóre: potrzeba naturalna jest idealizowana przez estetyczność. Umiarkowanie było wielką zaletą Grecyi – Na Krecie, w Sparcie np: były codzienne, publiczne uczty, więc to co miało być jednostkowym, nabiera charakteru ogólnego – Estetyka odbywa się u Greków nieodździalnie – Przy ucztach odzywały się pieśni, dowcipy i żarty; przy ucztach obywatele poznawali się bliżej (kobiety i dzieci nie miały w nich udziału) – Sposób gotowania był zawsze ten sam: ubijana czarna polewka, drób, zwierzyna, owoce, były zwyczajnemi potrawami uczt greckich. W Sparcie po 15stu obywateli schodziło się razem do uczty; ci co obok siebie mieli walczyć, jadali także razem siedząc przy sobie. Kto upolował zwierzynę, nie mógł jej sam w domu zatrzymać, ale musiał ją razem spożyć ze swymi spół obywatelami, stąd rodziła się przyjaźń i koleżeństwo /: W Atenach nie było spólnych obiadów:/ – Po obiedzie następuje Simposion, gdzie puchar był głównym warunkiem: ale Grecy nigdy nie nadużywali trunku, ówszem z góry zapowiadali, że ~~sobie~~ sobie podołają – Po Simposionie następowały zabawy, pieśni, żarty, śmiechy, gry itp:

Sprzęty domowe Gr: są wielkiego znaczenia dla nas. Sprzęt, stołowe, służące do zaspokojenia potrzeb codziennych idealizowano, nadając im kształty estetyczne i piękne formy ornamentowano – W średnich wiekach chodziło też o piękną formę; ale w średn: wiekach jest ta sama wszędzie linija, ta sama myśl, co dowodzi przewagi spirytualizmu nad światem zmysłowym, materyjalnym, lecz oraz ~~mot~~ monotonii, niebołotności, oderwania się od ziemi, narzucenia ornamentyki bez względu na naturę przedmiotów – W Grecyi ornamentyka jest wydobyta z natury przedmiotów, wszystko jest zastósowane do ich istoty –

Właściwie chodzi nam o charakter filozofii i sztuki gr: lecz przedtem rzućmy okiem na sztukę pisania historyi gr: – Trudno pisać historyję jak Tukidydes, bo w nim zestrój duchowy ze zmysłowością, bo on bezstronnie przypatruje się faktom, bo on faktów nie koloryzuje swym uczuciem – pisze plastycznie, nieraz też nie zimno przypatruje się wypadkom, tak jak posągowi – Przeciwnie u nas historyk pisze stósownie do nastroju swego osobowego; u nas historyja ma spólność ze stanowiskiem Autora –

Co się tyczy filozofii gr: ta pod wielu względami zdaje się być podobną do filozofii nowoczesnej, bo cała Europa nakarmiła się ogromną fil: gr: gdy wieki średnie nawróciły się do klasycyzmu – Filozofija gr: przedstawia 2a czynniki: 1. bierny tj: ciało, zmysłowość, i czynny tj: duchowość, ale Grek nie mięsza tych pierwiastków razem

razem tak jak Wschód, co je bierze jeden za drugi – Grek nie potrzebuje pracować nad zestrojem tych 2ch czynników tak jak my, bo jemu jedność wrodzona – Bogi gr. są człowiekiem greckim pojętym, i wzniesionym wyżej. Grek nie widzi sprzeczności między duchem a ciałem: Duch gr. nie poddaje się zmysłowości, nie tonie w niej; dla tego jest zarazem człowiekiem i obywatelem; Dziś mamy w nim przeciwieństwo ducha i ciała: powinności człowieka wywodzi z popędów wrodzonych, i bierze środek między niemi – Filoz: średniowieczna ma przeciwnie to trudne zadanie, aby dwa te przeciwieństwa razem zestroić.

Wszystkie głosy i potęgi Grecji są jakby jednym akordem, a to usposobienie duchowe Grecji odbija się w jej fil: i sztuce. Najwyższa epoka fil: i sztuki gr: stanowi urzeczywistnienie tego, co stanowi istotę ducha gr: Dla tej wewn: harmonii i wewn: zestroju, Grecja już drugi raz się nie powtórzy – Przeto jest w innym znaczeniu ludem klasycznym. Rzymianie są uzupełnieniem star: klas: świata –

Jak się ~~w~~ iści usposobienie duchowe Grecji we filoz: a jak się iści w sztuce?

Z tego cośmy rzekli, pokazuje się, że duch grecki jest zestrojem wszystkich potęg i władz – Grecja się z nim rodzi; nie jest on wcale ostatkiem właściwej jej pracy. Dwie dziedzinie, dwie potęgi zupełnie różne są w człowieku; obie te potęgi stoją w harmonii u Greków chociaż się różnią od siebie (i jest rozmaitość w jedności, a jedność w rozmaitości) – Oni wiedzą, że duch jest czemś innym jak materya; wiedzą, że duch jest stroną człow: samoistną – ale duch u nich nie jest odwrotnym wręcz materyi, więc ta harmonja jest taka, a stąd ta wielka spokojność u Greków – U nas duch przeważa, podnosi się do nieskończonego znaczenia, on chce wszystko ogarnąć: życie pozagrobowe, Boga, przeznaczenie człowieka – W najwyższych radościach Grecji, odzywa się jakiś dźwięk elegijny, nieskończony, nieodgadniony – Że bogi gr: są nieśmiertelne a odziane są ciałem, to jest sprzecznością, a sprzeczność ta idzie przez cały żywot ~~w~~ Grecji – Grek nie potępia popędów natury, ale żąda, aby rozum nad nimi panował, a to że się nie oddaje namiętnie materyi i zmysłowości, stanowi właśnie godność Grecji – Grek nie pojmuje, że każdy człowiek jest wolny; on pojmuje osobowość z greka; i stąd u Greków niewola, bo u nich człowiek nie jest uszanowany, tylko obywatelstwo –

Za złe miano Sokratesowi, że mówiąc gestykulował: bo to było oznaką braku umiarkowania, bo to było dowodem namiętności – Dualizm grecki jest różny jak 2a dźwięki, z których każdy pojedynczo wzięty jest inny, a razem zlewają się w jeden ton, w jeden akord. – Sokrates mówi: Zastanawiam się

nad

Arkusz VI.

nad własnym wyobrażeniem prowadzi do prawdy; a my się pytamy, czy moja myśl i zastanowienie się prowadzi do prawdy? Druga wielka różnica między gr: fil: a naszym zapatrywaniem się jest ta, że u nas jest sprzeciwieństwo między światem zewn: i wewn: między istotą a zjawiskiem. Nowoczesna filozofija chce wyjaśnić, jak się ma to co duchowe, do materyi – Grecy się nad tym nie zastanawiali, u nich jest w tym jedność i harmonija – W nowożytnym świecie Chrześcijańskim uczucia i pojęcia, bylebydopełnić żądania ustawy moralnéj – Grecy nie uznawali tego dualizmu, jaki my rozróżniamy, i to jest głównym charakterem filozofii Gr:

Pierwsza Epoka fil: gr: była filozofija Natury. Pierwsze potrzebienie myśli bierze Grek od Natury, nie pyta się o Etykę, ~~bierze~~ odbiéra wrażenie od przedmiotu zewn: i dopiero na wewnątrz idzie – Drugą Epokę reprezentują Sokrates, Plato i Aristoteles: ona jest najwyższym szczytem fil: gr: Nareszcie 3cia Epoka stanowi upadek fil: gr: a ostatnim jéj kresem jest Skeptycyzm. Nowożytna fil: zaczyna się od powątpiewania, chce zbadać pewnik, zasadę niezawodną, i dopiero od téj zasady rozpocząć pracę swéj myśli – To jest pewnik: „Cogito, ergo sum" – Z tego Cogitare wywodzi Dekart o istnieniu, i to jest głów: charakterem nowoż: fil: – W nowoż: fil: z 1éj strony stoję Ja ze swoim poznaniem, z drugiéj strony przedmiot, który mam poznać – Sam nawet podmiot (Ja) staje się przedmiotem, gdy się stanie przedmiotem mej myśli –

Jaka jest sztuka Grecka? Z tego usposobienia Greków wyprowadzić jaki jest charakter sztuki gr: wogóle? 2. Jakie są Dzieła Sztuki gr:? 3. Jaki rodzaj sztuki odpowiada najwięcéj usposobieniu Gr:? 4. Czyli to usposobienie ogólne Gr: wszystkim rodzajom sztuki nie nadaje właściwego charakteru?

Sztuka jest ideą prawdą wieczystą, nieskończoną wyrażoną w szatach zmysł: mater: – U Greków jest w tym zestrój, więc Grecyja stanęła na szczeblu artyzmu; przeciwnie nasza treść duchowa nie może się pomieścić w formie zmysłowéj – duch grecki tak wielkim jest artystą, że i historyja jego jest artystyczną – Z zestroju wewn: Greków i to się pokazuje, że w Helladzie jest zupełna równowaga między treścią duchową i szatą zewn: że to, co jest we formie, jest przepromieniowane duchem i przeciwnie – i to właśnie nazywa się sztuką klasyczną – Z tego zestroju wynika i to, że tu po raz pierwszy osobowość występuje; charakter czynników osobowych każdy ma swe prawo, to ta jaźń cielesność, materyja łączy się z osobowością: stąd niewola, wzgląd na rodowość itd. Ta osobowość wyraża się głównie w pojęciu bogów gr: bogi gr: mają charakter, mają typ, ale nie mają głębszéj wewn: indywidualności i tę to właśnie literackich sztuki, reprezentuje Sztuka Gr:

[forma, nie może objąć nieskończonéj treści duchowéj –

W obrazie malowniczym widz przynosi idealność swoją, ale ta idealność powinna wzięść górę nad zmysłami.

malarstwo powinno być złudne. Muzyka jest sztuką wyrażającą nasze uczucia, ale nie jest zdolną wyrazić myśli naszych; myśl jest ostatecznie wyrażona dopiero w Poezyi. Epos jest właściwym charakterem poezyi Greckiej.

W Grecyi nie ma twardego dualizmu w żadnej dziedzinie sztuki. Wiemy, że piękność i sztuka jest uzmysłowieniem idei. Jeżeli treść duchowa znajdzie uzmysłowienie swoje, a w materyi nic nie będzie, coby duchem nie było przejęte, to w tym będzie równowaga, i to stanowi w ścisłym znaczeniu piękność. Sztuka klasyczna jest tożsamą równowagą treści i formy zmysłowej i tym głównie różni się od sztuki romantycznej. Piękność prawdziwa, polega na równowadze: więc jeżeli treść duchowa weźmie górę, to się ta treść duchowa nieskończenie uwzniośle, i to zowiemy Estetyczną wzniosłością. Piękność Komiczna, jest tam, gdzie jednostki materyalizm, przeciw temu, co jest nieskończenie wiekuiste. Ogólną formą sztuki gr: jest piękność spokojna. Fatum u Gr: wznosi się nad jednostką, ale jednostka tym się podnosi i równowagę wykazuje i że ma tyle świadomości, iż walczy z tym Fatum. To fatum ma miejsce nie tylko w Epopei, ale przechodzi także w tragiczność, bierze górę nad bohaterami, a nawet nad bogami, bo i te bogi są odziane szatą zmysłową chociaż nieśmiertelne. W tym charakterze Bogów Gr: zachodzi sprzeczność, a z niej rodzi się tragedyja i komedyja. U Greków jednostka nie stanęła na wysokości takiej, jak w nowożytnych czasach, więc u Greków nie ma wyższej komiczności.

Z harmonią Grecką ściśle łączy się osobowość; pojęcie osobowości jest wypływem tej harmonii i przyczynia się do charakterystyki sztuki i poezyi gr: Sztuka gr: jest apoteozą osobowości gr: Osobowość po grecku pojęta jest dalszym charakterem piękności gr: W poezyi gr: jest panującą Epos, a obok niej tragiczność. Z tej osobowości wynikło też i to, że sztuka przedstawiająca osoby, jest sztuką ukochaną przez Greków, a sztuką tą jest Skulptura. W rzeźbie forma zewn: jest przewyższająca; więc zrozumiemy, że ta plastyczność stanowiła istotę każdego rodzaju sztuki gr: gdyż Grekom nie chodzi wcale o przewagę mistrza nad dziełem swoim. Tragedyja gr: pod względem formy doszła najwyższych swoich szczytów. Co się tyczy architektury, to ona włada proporcyą rozmiarów, ona jest sztuką symboliczną, nie przedstawia osób, nie przemawia do nas wprost. Ludy Wschodu są przedewszystkiem budownikami, one budowały mieszkania dla bogów. Ale bogowie-osoby zagościły dopiero na ziemi gr: ~~Zatem~~ Za tym idzie, że architektura jest sztuką panteistyczną bo tu myśl we wszystkich przestrzeniach rozlana a nigdzie nie ma jednego ogniska. Więc architektura nie wyraża ducha gr: architektura nie jest jego odbiciem. W Architekturze wzrok nasz mierzy niemo widzy;

ory, patrząc się na dzieło sztuki, już nie mierzą, bo te formy wystawiają się z pod praw matematyki i wyzwalają się w przestrzeni choć wnieruchomości. Dzieło rzeźby ma ciężkość swoją w samym sobie, w środku swoim, gdy w architekturze chodzi o obrachowanie ciężenia materyi. Rzeźba nie ma rzeczywistych światet i cieni, gdyż światło zewn: oświeca rzeźbę. Rzeźba gr: wyraża osobę, ale nie jestto osoba chrześc: światło zewn: tylko rzuca na nią swe promienie, wewnętrznego światła w niej nie ma — Wiele osób razem wziętych, czyli grupa, jest przeciwna rzeźbie. Rzeźba powinna przedstawiać tylko jedną osobę, bo posąg odosabnia się od świata, jest spokojny, chociaż nie ociężały, gdyż powinien mieć taką postawę, aby z niej mógł przejść do wszystkich ruchów. Na obrazie malowanym nie chodzi nam o formy, bo tu wyraz indywidualności i barwa nam to wynagradza — w rzeźbie gr: przeciwnie nie ma głębszej indywidualności — tu główną rolę

gra forma. — W innych sztukach świat chrześc: może się mierzyć z Grekami jak np: Szekspir może iść w zawody z Sofoklesem; świątynie gotyckie ze świątyniami greckimi ale rzeźbie gr: nie sprosta ani Canova ani Thorwaldsen. — Malarstwo przedstawia złudne cienie i światła, idealną perspektywę i więc malarstwo jako idealne, nie jest tak właściwe sztuce gr: — Świat chrześc: jest przedewszystkiem ojczyzną muzyki; przez muzykę uczucia się wykształcają i dusza się uszlachetnia, dlatego pacholę uczy się muzyki, choć muzykiem wcale nie zostanie — Co się tyczy poezyi, ta też jest sztuką właściwą Grecyi — Poezyja łączy w sobie wszystkie poprzednie sztuki, ona buduje, rzeźbi, maluje, ona ma w sobie dźwięki i muzykę, dlatego jest najwyższą ze wszystkich sztuk.

Jaka jest właściwość każdego rodzaju sztuki w Gr:? A najprzód architektury. Architektura gr: różni się od oryentalnej i romantycznej. Harmonija duchowości i natury jest piętnem architektury gr: — Teraz stawiamy pytanie: co jest w arch: czynnikiem idealnym a co przyrodzonym? — Czynnikiem przyrodzonym jest wzgląd na materyją, na wzgląd z którego budujemy; budownik powinien uwzględnić ciężkość, czyli prawa statyki, siłę i trwałość, czyli warunki konstrukcyjne, techniczne. Pierwiastkiem idealnym, duchowym, ~~jest~~ jest piękność proporcyj, ornamentów. — Architektura grecka łączy w sobie te obydwa czynniki — Co jest pięknością u Greków w tym też jest harmonija — np: W kolumnach greckich jest harmonija między oddaleniem jednej kolumny od drugiej — Piękność architektury gr: jest warunkiem konstrukcyjnym, materyjalnym, słupy z głowicami, fryzy, architrawy nie są czczą ozdobą, ale wypływają z potrzeby konstrukcyjnej. Każdy budynek gr: jest całością w sobie, wszystkie części architektury tak sobie odpowiadają, jak odpowiadają członki w ciele ludzkiem. Tam nie nie można odstawić ani odrzucić, bez popsucia całości —

W Epoce wstępnéj filoz: występuje razem z poezyją; w téj epoce pojawiają się 7 Mędrcowie. Epoka ta rozpoczyna się od Thalesa, a kończy się na Sokratesie — Thales jest spółczesnym Solona — Solon stanowi prawa republikańskie; z nim zaczyna się pierwsza prawdziwa Rzeczpospolita na świecie, a z Thalesem rozpoczyna się pierwszy raz śród dziejów ludzkich filozofija. Tak pod względem filoz: jak i pod względem politycznym wznosi się Thales nad jednostki pojedyncze — Przeciwnie w Sparcie widzimy zniszczenie jednostki pod strychulcem jedności ogólnéj — Od téj pory Grecyja staje się samą sobą. Epoka ta stanowi filozofiją ludu —

Nad Thalesa wznosi się Xenophanes, Parmenides i Zeno. Daléj Heraklit, i Empedokles który stanowi znikanie i zjawianie się; następnie Atomiści i Anaxagoras — Tu pierwszy raz filozof rozumujący, uznał rozum w przedmiocie swoim. Teraz idą Sofiści, którzy chcieli obalić dawną epokę; i ale świat już zmądrzał w téj porze; i żądał zamiast tradycyi przekonania rozumniejszego, rozumnego. Sofiści mają wielką jednostronność dodatnią, oni biorą człowieka ze wszystkiemi przypadkowościami — Sokrates bierze człowieka ogólnego za miarę wszechrzeczy, i uratował Grecyję od upadku — Sofiści obalili filoz: dogmatyczną, a filoz: 2giéj Epoki dążyła do zupełnego zwrotu swéj natury — to samo widzimy także w dziedzinie rzeźby i architektury — W 1éj Epoce pokazuje się już styl Dorycki i joński — Doryzm utrzymał się w Sycylii i Wielko-Grecyi. W zabytkach sztuki z téj epoki (np: w Dianie Efezyjskiéj) nie ma jeszcze wyrazu duchowego, ale panuje w nich ciężkość; ~~są bez~~ są bez życia, lubo jest symetryja w ułożeniu figur czyli ugrupowaniu. W Epoce téj rzeźba nie wyzwoliła się jeszcze z pod objęć natury; części czysto materyjalne np: oczy i nogi wykonywane są z największym mistrzostwem, a twarz nie ma żadnego wyrazu, bo artystom chodzi o naturę, o rzeczywistość. To związanie z naturą wynagradzają sobie ornamentyką. W téj Epoce żaden filozof nie pyta o duszę, ale o materyją, o naturę —

492 przed Chr: mają miejsce wojny perskie; w epoce téj duch gr: wyswobadza się od natury; i sztuka się też wyzwala. Druga Epoka jest najwyższym szczytem życia gr: — a rozpoczyna się od Peryklesa — Najznakomitsi poeci, filozofowie, historycy, rzeźbiarze, zbierają się w téj Epoce, która dzieli się na 2 okresy — Głównym charakterem tego czasu jest rozzuchwalenie się jednostki. Wojny perskie które się ukończyły na początku téj epoki, wpłynęły głębsze uczucie w dzieje gr: i życie gr: — Od téj pory Sparta staje się państwem lądowym, Ateny państwem morskim — Wybucha wojna Peloponeska, którą możemy nazwać cywilną, obywatelską — Pod Peryklesem Ateny dosięgają szczytu swéj potęgi — i artyzm też dochodzi największéj wysokości — Światłość zewn: i wewn: zlewa się w harmoniją — Ateny stają się teraz

Arkusz VII.

ogniskiem mądrości gr: a poeci ówcześni są wróżbita-
mi tej najświetniejszej epoki –
Eschylos przedstawia potęgę dziką, surową, a pełną
grozy i majestatu; w Sofoklesie widzimy południe wiel-
kości gr: Pod Eurypidesem jednostki coraz więcej nabie-
rają potęgi; w nim występuje cała treść ówczesn: człowie-
ka, ale on przedstawił już konanie ducha gr: – Pindar
jako Liryk odpowiada Eschylowi – U Tukidydesa prze-
bija się racyjonalizm; często on żartuje z podań religijnych
z niego. że tak powiemy: jest relaxacyja moralności i
zasad wszelkich – jest to pewien rodzaj osobliwszej świato-
ści, gdy burzy wszystko co dawne, a nowe podaje –
Aristophanes jest złączony ze sobą nadwaje; jest
z jednej strony chwalcą dawnych podań, dawnej cnoty,
a sam z drugiej strony wyśmiewa bogi i poniewiera
tradycyją. Mała bardzo różnica co do wieku zachodzi
między Eschylem, Sofoklesem i Eurypidesem, a każdy
z nich jest reprezentantem innego zwrotu ducha gr:
stąd możemy poznać, jak krótkie jest życie Grecyi.
Historyja, filozofija i sztuka idą z sobą w parze
i zupełnie sobie odpowiadają; w każdej dzielnicy
przechodzą te 3. stopnie, te trzy epoki rozwoju,
szczytu i upadku ducha gr: – Pierwsza epoka przedsta-
wia jakeśmy już powiedzieli, pierwiastek twardy, suro-
wy. Druga jest kwiatem życia gr: a trzecia epoka
jest wtenczas, gdy Grecyja jeszcze jest piękną, ale już
nie odziana wielkością i majestatem –
Pierwsza epoka filoz: gr: kona, a występują Sofiści.
Człowiek, jednostka, do siebie samego się zwraca, so-
bie samemu dogadza. Sokrates widzi, że tradycyja gr:
nie chce uratować Grecyją i społeczeństwa greckie. Żąda,
aby człowiek, chcąc poznać czym rzecz jest, przypatrzył
się wyobrażeniu ze wszystkich stron. – Plato postępu-
je jeszcze wyżej i mówi: że pojęcie, idea, istnieje w
świecie, choć jej człowiek nie pozna; człowiek tyle ma
prawdy w sobie, o ile się w nim przebija idea, a to
co człowiek zbada, jest tylko odbiciem idei – Plato pod
względem poezyi odpowiada Sofoklesowi, a pod względem
rzeźby Phidiasowi – Aristoteles wznosi się jeszcze
wyżej gdy mówi: W każdym przedmiocie tkwi idea,
a my ~~powinni~~ powinniśmy wydobyć z niego ideę;
w każdym przedmiocie są 2ie potęgi forma i materyja
a do nas należy, te 2ie potęgi rozdzielić i zrozumieć.
Strona empiryczna Aristotelesa odpowiada pod względem
poezyi i sztuki swej epoce. Dążność artyzmu jest dwoja-
ka, bo dwa pierwiastki przedstawia: dorycki i attycki.
Szczep dorycki ma reprezentanta swego na Peloponezie
joński, ma przedstawicę swego w Atenach. Ateny [illegible]
[illegible] państwa greckie: więc w miarę tego jak pierwiastek

jońskí przenosi się na Ziemię Europejską, poczyna się mo-
dyfikować i nabiera świętecznośći — Na wewnątrz w budo-
wlach ~~~~~ gr: jest porządek joński, a kolumny na zewnątrz
są doryckie; joński pierwiastek utagodził surowość do-
ryckiego; a ołtarzem ich pośrednictwa są Ateny —
Tak samo Ateny zaczynają być stolicą filozofów —
Anaxagoras powiada: że nie wystarcza ruch atomów
do wytłumaczenia porządku świata; że trzeba przypuścić
iż na dnie materyi jest pierwiastek duchowy, jest
myśl i idea — Nowocześni filozofowie chcieli spro-
wadzić rozmaite szkoły filozofów gr: na Doryzm i Jo-
nizm, lecz im się to nie udało —
W pierwszej Epoce filoz: rozwiniona wytężenie na przed-
miot, jest czysto przedmiotowa. U Sokratesa głównym
przedmiotem jest człowiek; naturę Sokrates bierze
ze stanowiska teleologicznego, a więcej się zajmuje
człowiekiem i postępowaniem człowieka — Następca jego
Plato, zwraca uwagę na stronę logiczną i etyczną;
a Aristoteles mówi: że wnętrze natury, że wnętrze
człowieka, ma takie same prawa jak świat zewn:
Tery zatem podmiotowość z przedmiotowością — Wie-
kuiste te prawdy są uwydatnione w dziełach sztu-
ki, a mianowicie w Rzeźbie i architekturze —
Jedność tą podmiotu z przedmiotem pokazuje się w
Architekturze, w świątyni postawionej na cześć Pallas-
Atheny, pod przewodnictwem Peryklesa — W Rzeźbie
występuje szkoła attycka i peloponeska — Charakterem
tej szkoły jest to, że stwarza bogi i odpowiada Pla-
tonowi; głównym w niej mistrzem jest Phidias —
(Minerwa, Jowisz Olimpijski) — Druga szkoła ma
za przedmiot piękność idealną człowieka, a głównie
ciała ludzkiego — tu należy Polikletos (Sremiarz)—
Patrząc na Jowisza Olympijskiego, czujemy, że taki
ludzie nie chodzą po Ziemi. Czoło u niego wyniosłe,
groźne; brwi nabrzmione; oczy pełne wyrazu i bla-
sku choć mało; usta pełne dobroci, uśmiechnięte.
Co się tyczy czoła Jowisza, to zdaje się: że to samo
czoło jest jakąś istotą odrębną, żyjącą. Wszystkie miejsca
nie są zjawiskiem promiennym idei nadświatowej; wobli-
czu Jowisza Olympijskiego jest idea piękna uosobiona,
bo takiego oblicza nie ma na Ziemi — ale ta nadświa-
towość nas wcale nie razi; bo formy zmysłowe są tutaj
w harmonii z tą ideą —
Na Parthenonie uderzają nas ornamenta na fryzie
i baereliefy przedstawiające życie Pallas-Atheny — Na pocz-
tą Panathenaea Dziewice ateńskie tkały płaszcz (Palla-
dium) i ofiarowały go Pallas-Athenie — Na fryzie cały orszak
tyn była cała ta uroczystość w płaskorzeźbie przedstawiona.

Phidias sobie wyobrażał, że na tej uroczystości są obecne wszystkie bogi gr: i cieszą się chlubą i chwałą ludu ateńskiego. Na szczytach czyli trójkątach Parthenonu były już nie płaskorzeźby, ale całe figury. Na jednym szczycie była walka Pallas-Atheny z Posejdonem, która przedstawiała, kto ma panować nad światem: a była uchwyconą w chwili, gdy Posejdon wywołał konia, a Pallas drzewo oliwne. Na 2gim szczycie jest wyobrażone urodzenie Pallas-Atheny, gdy wyskoczyła z głowy Jowisza ubrana w zbroję, z tarczą Meduzy w ręku. Po obu rogach trójkątów są głowy końskie przecudnej piękności. Parthenon utrzymał się aż do wyprawy Jana IIIgo pod Wiedeń. W owym czasie Otto Königsmark na czele legii cudzoziemskiej dochodzi do Aten. Turcy mieli w Parthenonie złożone zapasy prochu. Podczas bombardowania Aten wpadła bomba, zapaliła składy prochu i rozerwała Parthenon 1799 r. Sułtan turecki dał lordowi Elghinowi firman, do zbierania zabytków sztuki gr: w Atenach; do czego on się wziął z wielkim barbarzyństwem niszcząc i łamiąc wszystko. Lord Elghin sprzedał potém te pamiątki parlamentowi angielskiemu za ogromne pieniądze—

Po wojnie peloponeskiej inny kierunek przybiera życie greckie. Występuje pierwiastek (jednostkowy, reprezentowany przez Eurypidesa, Aristotelesa, Praxitelesa Lizyppa i Skopasa. Pierwiastek ten ma charakter ludzki, empiryczny— Praxiteles tworzy wtenczas ideał Aphrodity więc przedstawia uczucia ludzkie— Lizyppos tworzy Hermesa, reprezentanta słabości ludzkich— Poliklet tworzy Junonę— Drugi ludzki element tej Epoki, objawia się w tym, że mistrze przedstawiają tragiczność— Tu należy Niobe, na twarzy której przebija się duma z rozpaczą, a jest dziełem Skopasa— Trzecim pierwiastkiem, którego typem sztuki ówczesnej jest portretowanie i uczłowieczenie boskiej natury (: Aleksander W. każe się rzeźbić tylko Lizyppowi, a malować Apellesowi :)—

W Epoce III wiara w bogów skonała, więc następuje wiara i cześć dla ludzi. Występują trzy szkoły filoz: Stoików, Epikurejczyków i Sceptyków. Pierwsi t.j. Stoicy cofają się w siebie i przestają na sobie; żądają aby człowiek opierał się na rozumie; z ich nauki wyradza się kosmopolityzm. Epikurejczycy żądają, aby człowiek opierał się na swych uczuciach— Sceptycy w nic nie wierzą, opanowało ich ogólne zwątpienie—

Zobaczmy, jak te 3 kierunki filozofii przedstawiają się w sztuce:

W poezyi główną gra rolę Idylla — Artyści w swych dziełach pokazują uczucie indywidualne, chwilowe — jestto czas, w którym tworzą się dwie szkoły: w Pergamie i na wyspie Rhodos. gdyż w tych dwóch miejscach żył jeszcze duch, choć słaby, dawnéj Hellady —
W grupach przedstawione są bitwy i zwycięztwa nad dzikiemi Gallami — Tu należy, umierający Gladiator (: jeden z Gallów :), znajdujący się w zbiorach Kapitolińskich w Rzymie, a przedstawiający jednostkę człowieka pochwyconą w chwilach przelotnych —

Druga szkoła na Rhodos podobne dzieła tworzy. Tu należą 2ie rzeźby: 1. Sławny wół farnezyjski przedstawia Amphiona, który w Antiopie skazanej przez Dirkę na przywiązanie do rogów byka, poznaje swą matkę, i Dirkę wiąże do rogów byka — 2ga grupa jest owa znana grupa Laokoona, który wraz z dwojgiem dzieci, węży śmierci padają, za karę dawnych grzechów ponieważ te dwoje dzieci spłodził w kazirodztwie — Te 2ie ostatnie rzeźby nie mają już takiego znaczenia co Niobe, nie ma w nich tragiczności, bo i twórczości już nie ma; należą one do tak zwanej Epoki Macedońskiéj, reprezentującej jednostkowość w Sztuce. Architektura téj Epoki służy zbytkom ludzkim, stawia świątynie królom i bogatyrom, co już dowodzi zupełnego upadku Grecyi, który ze zburzeniem Koryntu, rzeczywiście nastąpił —

Eh! cóż mówić
co tak kochający
a zachwycający w jego
wdzięku? — x czego
on się ~~[illegible]~~ podobać
może?

+ ~~daleki~~ Ukorzenie
daleko od wszelkich
nawet szlachetniejszych
i wyższych —

rzeczywiście. Tak powszechnego uznania co widzą
w tym Faunie? Czy to z tego że on sobie
kancyję nie wymyślił jeszcze żeby miał
być powabnym, owszem z kompozycji
opiewano mi że on wcale nie taki
ba, ~~że~~ nawet sprzeciwia się przytem, że mu daleko
~~nam dozwolił do~~ ~~od wszelkich~~ ~~szlachetności owoców~~, na cięższej kamieni +
~~[illegible]~~ że to hultaj ~~i hultaszczka~~. Otóż nicość
wyłącznie ten faun który nie ~~[illegible]~~
przyjemny ani szlachetniejszego ~~[illegible]~~ oblicza
który on hultaj ~~[illegible]~~ i hulaj dusza nie tylko
jest pełen wdzięku i powabu, ale rze-
czywiście on każdego ~~[illegible]~~ najpiękniej oczywiście ocza-
ruje ~~[illegible]~~ kto się tylko na niego spojrze-
~~Tego~~ Powiem wam zaś jednym słowem
na czym to dużo — ~~od naszego faun~~
od cała potęga naszego fauna
jest wdzięk — cała gracja —
Warto tedy tysiącem sobie obejrzeć nieco
i rozebrali znaczenie wdzięku —
Powyżej prawiąc o d. Carlino rozło-
żyliśmy pojęcie komiczności ~~[illegible]~~, a bardziej
lubiem ~~[illegible]~~ co już nieco w spekulacyj-
metafizycznie zarysował, teraz dla
odmiany — puścimy się metodą odwrotną
~~bo oparłszy~~, bo drogą doświadczenia
więc empiryczną, ~~oparłszy~~ ~~a~~ oparłszy się a raczej ~~by~~
tedy na faktach mniej więcej tych
(~~całą~~ dojdziemy) do ogólnych prawd —
A na takowy fakt niechaj nam
posłuży wrażenie nasze, faun ten wyś-
ciwy, a zarazem wyobrażenie o wdzięku
który w takim nas pobudza +
~~[illegible]~~ faktem przemawia przedziwny

Otrzymujemy więc że ta ~~[illegible]~~
majorja nazwisk, które wcale ~~nie są~~ nie mogą uchodzić
za odznaczenia istotnej piękności a przecież ~~[illegible]~~ ~~Wszak i też~~ Wszyscy się godzimy że
są ~~[illegible]~~ to dzieła pełne.
Dzieła ~~stanowią~~ ich powab naczelny
~~[illegible]~~ i nieporozumienia. — Wszak ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ te prawdy
~~[illegible]~~ czysto wtórne podrzędne nam
nam znane —

Cóż z tego wypływa? Bezwzględnie jak z jednej strony ~~[illegible]~~ prawdzi-
wa ~~[illegible]~~, istna piękność nie obejdzie się
bez dzieła, bez gracji, tak z drugiej strony ~~[illegible]~~
~~być~~ może być dzieło bez piękności —
Z tego ~~[illegible]~~ następnie wnosimy, że dzieło
nie jest jeszcze pełną oznaką piękności prawdziwej
lecz że jest jedynym z symptomów
piękności, że jest niby stopniem do niej

że w dziele a piękności pełna istnieje uzupełniona od niego.

Wszak też wznioślejsze choć [illegible]
a niewątpliwie jeszcze nam nie [illegible] ~~piękności~~
by mieć [illegible] w obrazie [illegible]. Wszyscy
dzieła —

Przejdźmy teraz do dalszych faktów. Wszyscy
zgadzamy się na to iż dzieło w tym jest prawdzi-
wym dziełem jeżeli nie jest wymuszonym. Bo każde ~~[illegible]~~ dzieło ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] 60
i ~~[illegible]~~ udanym ~~[illegible]~~ zamiast być powabem ~~[illegible]~~ odstręcza od
udanym sztucznym ~~[illegible]~~ bo staje się [illegible], [illegible]
siebie. ~~[illegible]~~ Z tego ~~[illegible]~~ warunek a zarazem
~~[illegible]~~ wynika nam drugi ~~[illegible]~~ prawdzi-
wego dzieła to jest że on powinien być
naturalny, ~~[illegible]~~ płynąć z natury
stały ~~[illegible]~~. [illegible] ze
powinien być ~~[illegible]~~ zaletą jego natury a nie
wyrobiony [illegible], a tem samem że powinien
być [illegible] [illegible] samej
natury, a nie ~~być~~ [illegible]. Wiemy zatem więc że każde dzieło
prawdziwy [illegible]

bez wiedzy osoby czującej nas wdzięków

swojem. — Można mi

Ktoś z wykwintnych zarzucić że wdzięk

obiera rychło postawy i

t. d. bywa często sztucznie wykonany — wykwintnie a nerwowo

i łacności na siebie — Ta uwaga

jest słuszna, ale ona nie tylko nie

osłabia naszej prawej zasady ale nawet

jak jest potwierdzeniem. — Bo chociaż

wdzięk nieraz bywa owocem wykształcenia

toć on w tej stanie wyłącznie

wdzięków gdy nauczenie przyj-

dzie w naturę, gdy od tej osoby bije

pełna wdzięku

nie myśląc nawet o tem stanie się dla niej

przyjemny i postawy wdzięczne swobodne — Nawzajem

jest naturalny — tak samo przez

nam przyjmie jako fakt że rodzi się chowa-

nie nie zdoła na dar wdzięku.

Bo wtedy i jedynie wtedy

jest jeśli się najwięcej zaradzeń

gdy wdzięk już nie wiele wydalności i wtedy łacności zdoła

wychowanie i wdzięcznie — gdy wdzięk

rownież jest dar od natury udzielony

a wdzięk prawdziwy właściwie

umiejętny naturalny dla tego właściwie

on może się znaleźć w takiem naszym fam-

nie którego czuli mają pewnie być nie

być wykwintnie, i dla tego widzimy że grację

go tak często w dziewczątkach,

w dzieciach małych, w góralach naszych, dla tego

wszystkiego, nawet w ruchu niektórych zwierząt

niekiedy — w tak młodych bywają

tak gracyjne —

Z tego samego powodu,
~~dla tego~~ słusznie mówimy o gracyi
którem poruszają się gałęzie np. wierzbiny
nawet uwiędłe, ~~...~~ poruszane
przez lekki powiew, co więcej ~~...~~ podoba się
~~...~~ się nam „~~wdzięczne~~" ~~...~~ ~~...~~
„wdzięczne" linie któremi się wydają, wiją
ścieżki w parku, ~~...~~ Dla
~~tego~~ a gdy stanie my na mogile wzniesionej
szczyt się na górze Sgo Bronisława, srebrnej wstęgę, która
zachwycamy się ~~...~~ ~~...~~
~~...~~ sobie wijącej w dolinie Wisła
od Karpat do Bałtyku
kontrowersy swoje ~~...~~ w szeroki galeryi
~~...~~ poruszającej ~~...~~ gracyi, nie ~~...~~ ~~...~~
~~...~~ ~~...~~ ~~...~~ ~~...~~ objawia się swobodnie
~~...~~ ~~...~~ jeżeli wszelka ~~...~~ swobodnie rozwinie
sama natura, że same gałęzie rozigrane
lub zgwałcone sztuczną strzegą w woli
ruchów swoich, ~~...~~ ~~...~~
ruchów swoich, ~~lub Wisła~~ ~~...~~ pobliskich kolorowa
~~...~~ i szlachetne ...
~~...~~ straciła by ~~...~~ ~~...~~ wdzięczności
~~nie~~ swego wygody ~~...~~ sztuka chciała ją
bieg swojego gdyby ~~...~~ sztuką chciała ją
ujęć gwałtem wymuszonej karby
uwięzi, gdyby ~~...~~ jej chciała nadać
kształt ciągłej linii prostą a lawirującej
ścieżki się wystrzelić. — Bo owe ścieżki
parku, tubo ~~...~~ ~~...~~ ...
~~...~~ się kręcą, ręka ludzka o tyle
będą miały wdzięku o ile mistrz
zakładacz umiał ukryć sztukę a udać
naturę. [~~...~~ Rownież ...] Zasada jest więc pewna, że w ruch i w istocie swojej ~~...~~ koniecznie
być winien naturalny, zatem najpierw
niczego nie ma tylko co jest naturalne
było wdzięczne —

~~Iwo Przypomnienie~~

Tak tedy ~~[illegible]~~ się zlepiły
nam dwie ~~[illegible]~~ w dziele, ~~naprzód~~
~~ze~~ naprzód że w dziele obejdzie się bez
sztuki piękności, a powtóre że w dziele
~~jest~~ winien być naturalny — Obie te
prawdy ~~[illegible]~~ znaleźliśmy drogą empiryczną
bo jako sztuka istniejąca w
rzeczywistym przekonaniu — Ale ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ te sztuka właśnie dla tego że
~~nie były [illegible]~~ się nie rozwinęły
rozumowaniem ale ze były znalezione ~~[illegible]~~
~~jeszcze~~ podane, są ~~[illegible]~~ luźne i
odosobnione, więc teraz się z sobą rozumowa-
Gdy raz one obie są prawdą, więc pewnie organicznie —
wiemy się z [illegible] się z sobą organicznie —
Jakoż uważmy! — W dziele jak już wiemy
jest natura, ale natura ~~[illegible]~~ ~~jest [illegible]~~
~~[illegible]~~ należąca ~~[illegible]~~ przypadłością, uwagi
przypadkowości, jedynej natury
która sprawia że ~~[illegible]~~ system ~~[illegible]~~ uzna-
nie ~~jest~~ zdolen być system, ~~[illegible]~~ nie zdolen być
nem mojej idei, ~~[illegible]~~ nie zdolen mojej
właśnie tem samym istoty mojej
być ~~[illegible]~~ winno, że tedy nie jest
przedmiotem pięknym swoim nadającym.
Zatem obejść się ~~ze [illegible]~~, bo
~~[illegible]~~ dla czego w dziele obej-
~~[illegible]~~ dzie się bez najwyższej piękności, ani dla tego może
się ~~[illegible]~~ bez niej obejść i owszem
~~[illegible]~~ objawić bo się objawia
~~[illegible]~~ naturalnie, zatem natura
która często przy należąc przypad-
kowości, tem samem nie bywa piękną
zaś w sztuce ma ... tego wyraz

ale jedynie naturalnie
~~[illegible]~~
wszystkie akcenty
się jako należące

A tak widzimy jak się nam tłumaczą abstra-
kcje ~~oba~~ nasze pod czasu warunko-
organicznie nawzajem uzupełniające
się wzajem. ~~Dod Ztąd~~ Dodajmy jeszcze
~~uwagę~~ uwagę że gdy się zdarzy jestestwo
~~które~~ dla którego natura tak była
życzliwą że ~~je~~ go nie sparaliżowała swemi
niedostatkami przypadkowemi w takiem
razie ~~w dziele po~~ w dziele łączy się z pięknością

~~(Z tego wynika~~ ~~[illegible] prawdziwie~~

~~Z tego [illegible] się ustala nam [illegible] absolutnie~~
~~ale już [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]~~
~~możemy w dziełach [illegible] Przypomnijmy sobie albo jeszcze naprzód~~
~~[illegible] osobny przez się wielki~~
~~albo wszystko samo przez się nie jest naj-~~
~~wyższą pięknością przecież jest stopniem do~~
~~niej i jeden z jej pierwszych warunków,~~
~~jakoż a po tem pamiętajmy że każda~~

~~Teraz możemy sobie już nieco~~

~~Przypomnimy~~ Przypomnijmy sobie że wielkiemu [illegible]
~~Chciejmy sobie~~ Jeżeli ~~sobie teraz przypomnimy~~ samo przez się jest
~~wszyscy [illegible] wielkie~~ jako dzieło nie jest wprawdzie
całą pełną pięknością bo przecież jest najbliższym
stopniem do niej i jednym z jej warunków.
Więc teraz możemy sobie sformułować bliżej
jego istotę wielkiej, mówiąc iż on jest tym
niewielkim pięknością która się objawia
~~Dopiero~~ w pomimo nie ~~mimo~~ naturalnych
mimo ~~przypad~~ ich przypadkowych, owszem.
Tedy piękności najczystszą sama jest objawem
idei we formie mistycznej ale już prawie istot-
wolnej od ich przypadkowych, wszelkich
objawem tej idei ~~we formie~~ o ile ona ~~się~~
może być widomą we formie naturalnej, umieć
nie umieszczonej jeszcze do przeczystego najczystszego ideału.

Z tego

~~Tak twój nie~~ Z Tego czasu wielki widzimy
potwierdzenie w naszym Taurie [illegible]
atoli że jak [wyraz] natura nie tylko służy
się do ciała ale ~~nawet~~ także do czci wspo-
mnianym mieniu do ich pozostania do
[duszy] ~~[illegible]~~, t.j. tez wszelki nie tylko jest
cielesny ale raczej do duszy się odnosi
[mowie] ~~Zatem~~, służąc przyczyny wypadki do
~~wszelkie~~ tego duszy pojawia ~~[illegible]~~
przeciwny że ~~od~~ wszelki ~~pod tym względem~~
w tym mieniu [dorozumianym] uważany w tedy ~~jeśli~~
będzie mieć miejsce jeśli idea będzie
~~[illegible]~~ jakby danem [odnośny] samym, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ a z ...
~~[illegible] a nie [illegible] [illegible]~~
~~[illegible], [illegible]~~ jeśli ~~idea~~ [jako], a ...
... prawdy mający się jako przeciw
w ciele istotnej. W takowym razie ludzi
to co zacne, co [cierpliwe, święte] ... miłości, [czemś wyrażone], niby
Boga [itp.] będzie czemś naturalnym — wszelki
w samej [indywidualności] natury, natchnieniem
tego [illegible] w duszy [illegible] wyłącznie przeciw
mające, wyłącznie w obliczu
i ... i pojawi się w obliczu
w ... [illegible] [wyrażony] ~~[illegible]~~ pokazać i tego
~~Porównywać~~ ~~wszelki~~ ~~wszelkie~~ wszelki

~~Obie~~ Rozumie się że i tez wszelki [illegible]
przeciw a przeciwne [illegible]
może —

Porządek ~~wszelki~~ [illegible]
[illegible] wszelkie mają [illegible]
[illegible] mimo ich różnicy, zatem tez
~~obu~~ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] prawdy
~~obie~~ wyższe [illegible] — Jakoż gdy oba mają
[illegible] w naturze
[illegible] ~~nie [illegible]~~ wyrażonej, a takowa ~~[illegible]~~

~~Zatem~~

A to tem więcej że wszelki duszy objawi się wszystkiem ciała że oba są przez naturę ~~nawet~~ dane, i nie mogą jedno i toż samo zwątło — widząc, tedy że wszelki jest czemś duchowo samym słowem — ~~a nawet~~

~~[illegible] także musi~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ — a nie będzie [illegible] w czemś a nie będzie [ani] naukowe walki, ~~[illegible]~~ a ~~[illegible]~~ do ~~[illegible]~~ że [illegible] ani rozumowanie [illegible] i myśleniem nie wiadomego — choć prawda że i tez dar [illegible] rozumu, tym być może.

jest w każdym człowieku inna a inna, zatem jest jego właściwością osobistą, zatem, lecz każdy wdzięk jest organicznym a [illegible] osobistym. — ~~A to bo~~ ~~nawet to tylko nie jest osobistym~~ ~~[illegible] jest ujęte jako prawda ogólna~~ mocą ~~[illegible] wyrozumowania z myślenia~~.

E Uważmy że sama przez się grzeczność dla tego nie jest osobistą, bo jest prawidłowo ani ogólną, jak też znany ~~[illegible]~~ obyczaj ~~sama przez się~~ oparty ~~na zasadach~~ ~~[illegible]~~ na wyrozumowanych ~~zasadach~~ ogólnych zasadach także nie jest li osobistą zaletą.

~~Stąd~~ Za tym idzie że wdzięk ~~[illegible]~~ jest prawdziwie osoby ~~i należy do osoby~~ ~~[illegible]~~ samej — stąd rozumiemy mocą ~~[illegible]~~ bezpośrednim wrażeniem — wdzięku tak zjawiającego się bezpośrednio.

Następnie gdy jak się wielka wdzięk nie jest ~~nie jest [illegible]~~ ale jest własną przyjmowaną wrodzoną od woli, bo ~~[illegible]~~ natura, zatem ~~też~~ jest li ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ prawie zawsze [illegible] wdzięk tam ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ nie ma rozwojowanie [illegible] ~~z woli~~, ona nie ma rozwojowanie wielkie ani wielki, i dla tego ~~[illegible]~~ wielkie [illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ wdziękowi — [illegible] ~~[illegible]~~ wdziękowi — spokój wesoły lubo [illegible] — rozwojowanie a wielko z woli

Przecież ta ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ słabi najczęściej ~~[illegible]~~ przecież bynajmniej nie się z wdziękiem — Zatem pytamy jest jego jedyna cechą — Zatem pytamy jakimże trybem pojawia się wdzięk? ~~[illegible]~~ Odpowiedź powinna nam wypłynąć już na to pytanie ~~[illegible]~~ z powyższych wywodów — Jakoż ~~pytamy~~ ~~[illegible]~~ by sobie rozwiązać to ~~[illegible]~~ zagadnienie zwrócić naprzód uwagę na wdzięk pojawiający się ~~[illegible]~~, ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible], więc ~~[illegible]~~ cielesnie myślowo — bo ten jak widomy, ~~jest~~ łatwiej ~~[illegible]~~ bywa ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] a ~~tem samem~~ ~~[illegible]~~ a utworzy nam drogę do pojęcia wdzięku duszy.

Piękno jest pierwiastkiem piękności, piękno samo jest pewnym zadatkiem pełności pomimo że nie oddaje jeszcze pełnej najwyższej, prawdziwej pełności.

Powiedzieliśmy więc powyżej że wdzięk przestaje na naturze jak ona jest a nie wymaga jeszcze formy, ani też ideału najwyższej pełności [illegible] jakkolwiek strona porostaje na obrazie pełności -? Zaiste wdzięk przyjmując formy przypadkowe, nie będzie istotnej pełności, a mając pomimo tego objawić pełność jemu właściwą, może ją tylko [illegible] wyrazić [illegible] pełnością na chwilę i porywczej!, [illegible] Pełność zaś na chwilę [illegible] jest aby całemu na ich harmonii, to jest aby one chwili następującej składały w całej [illegible] chwilowe składały całości swe zestrojone w sobie. aby [illegible] (tenże [illegible] a [illegible] aby one melodyjne [illegible] ze sobą [illegible] tylko [illegible] mogły zamienić czyli to [illegible] potrzeba, czyli [illegible] formy [illegible] nie [illegible] pałacu [illegible] czyli [illegible] kamienne [illegible] nie może [illegible] przykład [illegible] światła [illegible] i bez [illegible] Prawda że to [illegible]

że te wszystkie przykłady przywodzę przeciwko
bezruchowi a jednak wdzięczne — uważmy atoli
~~dz~~ że mimo tego i w kalkowych przewodach
obecnym jest ruch, bo naprawdę jest obecny i owa wciąż
w samym wdzięku, którego my w oczach widać
za liniami wdzięcznymi tych przewodów
same odgadują poruszenia, również tak
wdzięczne jak też linie same — a powtórz
jak życie się spieszy a o wdzięcznej postaci
i gracyjnych formach nie wiąże się nie
jest martwe ale życiem i tym ruchem
tak też rzeźbiarz, budownik, ogrodnik
=pisarzy tej, rzeźbiący posąg, stwierdzając malarz
aby nijace świętości i postaci ruchem, od razu z ziemi ruchami
człowieka ~~...~~ wdzięcznego przywodzi
~~...~~ wdzięczności cechą wszelkiej ~~...~~ się
ruchy harmonijną obecny tenże jak bywamy ~~...~~ też prawdy
ruchy harmonijną w wszelkim duszy. Podlegamy
zatem i do wszelkiej duszy. Podlegamy się
przez przyczyny nie zależy tych owoców, bo oni zostawiwszy
wszelkie oddalać od siebie, bo one zostawiwszy
prawie się nie mogą zdać ~~...~~ piękne
wszelakiej wrodzonej właściwości natury —
obcy ~~...~~ wrodzonej właściwości natury będą
złe wszelka w ruchu wdzięczne cała duszy
~~...~~ w niskiej, ciało w ruchem duszy
i samo — gdy dusza wierzchnia, nie ... Zatem też
chodzi o wszystkiej ... nie będzie miała wszystko co
wszystkie ~~...~~ potrzeba tego ~~...~~ aby myśli się powziąć o
ruchach ciała i ... rozsądkiem
zewnętrznego życia duszy, —
~~...~~ tego aby mógł obrazem chcieć
przyjęty nawzajem, że siebie ale być
w ścisłej z sobą harmonii, aby one
swój porządek składały całość wzajemnie
w sobie zestrojoną — Bo że serca, z głębi
duszy nie wyklepiąte ~~...~~ nie wyklepiąte
Już nie wykluczało
rozkaz by zgoła
ułożeń, aby wszystkie duch
swój bogata była

była najdoskonalszą harmonię zgodą — świadczą o szczęśliwej i błogiej ~~[illegible]~~ świadomej natury. ~~[illegible]~~

Powyżej mówiliśmy jako wdzięk czy li zaleta osobista tak osobliwie silnie ~~[illegible]~~ przyciąga do osoby wdzięcznej, ~~[illegible]~~ a teraz ~~[illegible]~~ baczmy z jakie ta ruchy ciała i duszy stanowiące we właściwej ~~[illegible]~~ pozie ~~[illegible]~~ właściwą wdzięku, ~~[illegible]~~ niby ~~[illegible]~~ przy ~~[illegible]~~ wiążą widza z przedmiotem w dziwny — Porównania wdzięczne dwa rozmaite wypływające przyczyny a ciebie zachwycają na widza jako melodye przypadające do serca i słuchu, przy taneczny ~~[illegible]~~ śnie którego już w słuch już sobie ~~[illegible]~~ następujący który dopiero wszystkie ~~[illegible]~~ uwodzi ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ masz usłyszeć, uprzedzasz ~~[illegible]~~ naj-tkliwszy, jakby słuchem duszy ~~[illegible]~~ blim mówiła i myśli ich wymarzenia i spa-daniu, a gdy ~~[illegible]~~ melodya już w tok, ~~[illegible]~~ przemija twoje ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ zdaje się jakoby płynęła ~~[illegible]~~ wszystko płynie za twoim natchnieniem, w twoim ~~[illegible]~~ jakoby była ~~[illegible]~~ duchem właśnie twoim ~~[illegible]~~ a ~~[illegible]~~ jakoby była ~~[illegible]~~ ciebie wywoływaną ~~[illegible]~~. Wzajem, melodya wywołując ~~[illegible]~~ w ciebie dziala, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ niewolając je uśmiechem by ~~[illegible]~~ płynęły za ich graniu muzyki. ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~

swój

a nawzajem [illegible]
i mnogki, [illegible]
[illegible] Tak tedy [illegible] ([illegible])
a [illegible] by wypełniać ne
le mnogki i [illegible] tworzyć, i nawzajem
ona wypełnia ne [illegible] tworzy, [illegible] twoje
jest to ciągłe oddawanie i [illegible], ciągłe wzajemne oddawanie siebie
ciągłe [illegible] przelewanie się wzajemne
Tak Tym [illegible] [illegible]
się [illegible] — Ale uważmy
Ale [illegible] To oddawanie [illegible]
w [illegible] na [illegible], jeżeli [illegible] — [illegible] pełności a [illegible]
[illegible] jeżeli sobie przypomnimy coś [illegible] — obawiamy się [illegible]
[illegible]
[illegible] jest nie równie
[illegible] niż [illegible] przez się
[illegible] — Jakoż [illegible] a [illegible]
[illegible] jak się [illegible] pełniej idei
[illegible] doskona—
jest [illegible] samym [illegible]
[illegible] nad [illegible]
[illegible] wobec niej [illegible] jako
[illegible] [illegible] a [illegible]
[illegible] naturalnych niedostatków i [illegible]
[illegible] od tej pełności [illegible]
[illegible] wobec nad prze—
[illegible] idei — [illegible]
[illegible] w [illegible] się [illegible] — Bo
jak [illegible] idea [illegible] nie [illegible] nie [illegible]
[illegible] [illegible] natur [illegible]
[illegible] w [illegible] postaci
skąd [illegible] jako [illegible]
do siebie samego, bo [illegible]
[illegible] idea która [illegible]

niewiasta nie przemogła przypadko
wo rzeczy przyrodzonej, owszem niewiasta
się nad nią wznosi tu — skąd ileż potężniejsi-
stwo kiedy widzą z wdzięcznym po prze-
mianem, wobec za jedną wadą niż tę mę-
żem, przewidziany. — ~~Zatem~~ który go przeciągnął
mężczyzn i wolą na niego i przypo-
legł ~~[illegible]~~ umysłem —

~~Przeciwnie~~ Owoż ta sama ~~wtajemniczenia~~ przyrodzona
~~wdzięku~~ naturalności przyrodzonej wewnętrznie
będąca istotą a która innym wewnętrznie
wdzięku jest zarazem wskazówką
że on raczej jest wtajemniczenia płci
niewieściej niż męzkiej — jakoż nie
niewiasta jest bliższą natury one strona
swojego serca a idzie za natchnieniem
wewnętrznych głosów ~~przyrodzonych~~ — za
niewieścich w jej duszy. A niewiasty
umysł o to dzieli by ona te uczucia może
sobie uświadomienia
a natchnienia rozumowaniem prze-
mienia na idee ne ogólne zasady,
niewiasta jest więcej
życia — jej cały kierunek jest więcej
osobisty, — ona raczej przytacza o człowieku
~~(który?) niż o rzeczy~~ (co niż o rzecz (czło-
wiek). — ona więcej bierna, o wiele-
więcej skąd to wdzięk jej co mimo
jej miłości i wabi, rozumie
jest zaletą ~~[illegible]~~ płci niewieściej —
które wraca się wraży w męża, dla
~~[illegible]~~ serca uczucia wradzone, albowiem
serca nie powinno, być ~~[illegible]~~ w 2tar-
ciu; to obowiązki

(nie tylko do uczucia)

jego jest dobić się zasad ogólnych, przełamujących jako zasady w świecie moralnym — on powinien walczyć by się ich dostrzegł, by je w sobie widział bo w tej nie tylko woli miał wolę dobra ale woli widział dla czego on jest dobra, woli chować swe ogólne prawidła jako swój a mianowicie jako swój a mianowicie w tamtej woli mojej — i woli sądził o wartości tej mojej woli w tamtej — Ta walka z sobą, do dobijania o prawo osiągnięcia mojej woli zadra charakter i godności mojej sobie wydra raz w wartości swojej wyjaśni się na cmentarz uwadze — Ta wydra raz się postawi i walki cale jego postawić i zmienić w sobie świadomych — a walki z sobą jego woli walki jeszcze uwadze prawo jego woli walki wolę uprawia godności —
jeszcze raz wszystko jest cechą, otrzyma nie wszystkie godności nowe cechą mózgu, z tego wnosimy że
z tego wnosimy widzimy tedy że wszystko jest cechą ale tylko cechą prawną niewiasty, a godność jest cechą prawna mózgu, ale że wypływa że i wszystko do wszystkich kobiety tego się wznosi godności a do godności mózgu wszystko jemu właściwe.

I

O widzisku.

Gdy staniesz wobec piękności oddajesz jej hołdy, ~~że~~, ale ta cześć twoja dla niej pochodzi z pełnej ~~wiedzy~~ świadomości twojej: wiesz dla czego ta piękność jest pięknością, uznajesz ją z całem przekonaniem siebie przytomnem.

~~Bo widzisz. Bo bo widzisz że~~ Ten przedmiot piękny i co do kształtów form i barw ~~marnie~~ nawet jest wcieleniem, urzeczywistnieniem wzniosłe doskonałem ~~owego mu odpowiedniego pierwowzoru~~ który przed świata stworzeniem przebywał w myśli ~~woli~~ stwórcy ~~a nie woli~~ a mistrza wszech ~~bytności~~ rzeczy; ten przedmiot piękny, jest tej myśli Bożej ~~kopią odpowiednią tak doskonałem urzeczywistnieniem~~ ziszczeniem, o ile niem być może jestestwo cielesne, z pewnością materyalne doczesne ~~doczesne~~

~~A gdy potężny Boży duch jest twórczem urzeczywistnieniem myśli Bożej więc wszystko co dzieło to przemienia [illegible] myśl [illegible] pierwowzory wszech rzeczy stworzonych w treść i w pamięć [illegible] przedmiotów obecnie składasz hołdy a cześć więc słowem przemienia tą myśl Boża wypada~~ ~~Tak stojąc~~ Twoja ~~duch~~ ~~porównywa~~ porównywasz piękności pierwowzoru z owym pierwowzorem przedświatowym, *uznajesz (*z jasną wiedzą twoja) że ona i wogóle całość i w szczegółach jest jego odbiciem i urzeczywistnieniem. Więc ~~w tu~~

Ta
~~ta~~ jej tkwiąca zniczyła ta ~~jest piękny~~ zachwyt
wprawia aż w zachwyt
~~wysławia dzielności~~ przypomnieć
bo
(bądź Ci przypomina dzielnice
nadziemską, unosi cię i zmusza
nad poziom rzeczy ~~ziemskich~~ potocznych –
ale ~~ator~~ z tego zachwytu dwoiego sprawę
sobie zdać możesz – ‡

Inaczej się dzieje z wzniosłem – wdzięk
to czar, to ~~[illegible]~~ urok ~~[illegible]~~ który cię wikła
przenika, bierze całego w posiadanie a
z którego sobie nie zdołasz zdać sprawy
bo wiesz tylko że cię ogarnęła potęga
moc nieuprzedzona, tajemnicza, obejmująca do ciebie, przeniknęła Ci, ~~[illegible]~~ ta moc
ta moc nasycała ta tobie
zagadkowa – ~~ta~~ ~~która~~ już nie zostaje
zewnątrz ciebie ale ~~[illegible]~~ wnijmuje się
w słowa –
~~Godzi się więc abyśmy istoty~~ te
istoty zagadkowa
~~Ta zagadkowa istota wdzięku~~
~~niechaj nie będzie dla nas wstępnie~~
~~nauka do ale~~
Ta zagadkowa istota wdzięku
niechaj ~~będzie~~ wstępnie będzie dla
nas przystępną jej tajemni-
cę rozwiązali, a to tem bardziej
że lubo nam trudno się uwięzić
słowami i definiować, wszyscy
~~wszyscy~~ we wszystkich nas
żyje przecież odczucie o istocie
wdzięku – Przeto już wszyscy
wszyscy ~~[illegible]~~ czy czynimy wyjmując
zdania które mogą być dla nas zasadnicze
~~[illegible]~~, do określenia

‡ Tworzymy jeszcze ~~ta~~ piękność
zostają zawsze same, bez Ciebie,
nie zlewa się z tobą, owszem na zawsze
zostaje przedmiotem zewnętrznym
Piękności twoi nowi napełniać
od zepsucia

ściślej mego ~~natury~~ tajemniczej
natury wdzięku—

~~Przys~~
~~Podsłuchający~~

~~Podsłuchujący~~

Tej sceny często oceniemy. „Ta kobie
ta nie jest wprawdzie piękności
ale tchnie wdzięk który nie umiem powiedzieć
nym, jej uśmiech jej ułożenie [illegible]
są tak wdzięczne że [illegible]
serce—

Z każdego zdania wypływa nam
zasada ~~[illegible]~~ wdzięk bez pięknoś
ci, że wdzięk obejść się może bez
piękności—

Z innego znaczenia tej sceny
wnioskujemy— Ta kobieta jest piękna
bardzo piękna, ale ta jej piękność
zimna
~~nie~~ przemawia do serca bo jest

bez wdzięku—

Z tego zdania ~~[illegible]~~ wnosimy
my że piękność bez wdzięku
jest piękności niedostateczną,
nie ~~nie jest piękności~~, nie jest
nie jest pełną piękności—

Teraz obaczmy którym przymiot
tom zawdzięczamy przymioty
wdzięku—

Kto z nas nie widział Paduy ~~[illegible]~~
spostrzegł
~~[illegible]~~ jak to ~~[illegible]~~ nam
gorzej ✗ czyli ~~[illegible]~~ widzi
się [illegible] czyli co [illegible] ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ lub czyli sama ~~[illegible]~~ prze
rastają [illegible] ~~[illegible]~~ bywa
przypadkowe wszelkiej ~~[illegible]~~ —Z tego
wdzięcznego utworzenia
się nie jasnej

ziemię jak rysownikiem by był szczytne ~~[illegible]~~lo
~~[illegible]~~ ujął ołówkiem złotym
na życie całe w albumie — często ~~[illegible]~~
sercem wzrok przypisujemy wielki
~~[illegible]~~
często wołamy ok tam w Tatrach
gdzie jakże się wdzięcznie którę
nad łąkami wodą — Zaś i ... ~~[illegible]~~ berw
zwróć kiedy przesuwa lśnie paprocy —
twórczość bez końca drobny ruchu ... wtedy
wolem wydziela — ~~Ba pozyczając~~
Ni nadto wdaje się spotykamy ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ w jeziorowa ~~[illegible]~~
bez ... Nad mrowia ~~woda~~ słoneczka
brzoza zawisła oblicze kiedy woni
przeglądając się w zwierciadle
wodnym, przyłożyć wietrzyk porusza wdzięcznie wszechstronny
te jej gałęzie niby fale zielone
~~albo~~ Ma sza porusza wierzby
bujnie pochłaniana gra ~~[illegible]~~
gałęziami gałązkowi i bez liściem
niebo w mroku na tle tkliwym
niebo wieczorne obrysowanie niby
graniczna
wdzięczna pieśń natury — Ba cóż więcej
najpiękniejszy w dziele ... wreszcie
nęcących. Zwy zalotności ...
mógł Krakowskich spojrzeć ~~[illegible]~~ oczy
w dolinę kiedy ~~spojrzeć~~ pomiędzy wzgórze
równie ~~takie~~ tonąc, takie i dolinę,
Kraków przemówił tym, końca
brzeg nawą — Panna oblała
Królowa a ucałowawszy
stopy Wawelu

natura
ruch
kobieta
gracja
dusza a muzyka obrazem
budzenie ...

II

~~[illegible]~~ żegna stary gród, jak ~~po robótki~~ wszystkie
swoich ~~starych~~ lat i nie sięga pióro. Bo jej
[illegible] do [illegible] — bo jej [illegible] do [illegible]
ale patrz ~~jakie~~ jakich ~~jak~~ to z wdzięcznie wije
się jej ~~[illegible]~~ wielka [illegible], nie jako
~~[illegible]~~ i żegnając ją [illegible] jest tu
Tamy do [illegible] wstążki i dzwonki — Tak
[illegible] ogrodnika gdy w parku ~~[illegible]~~
[illegible] wije się świetlik, i ~~[illegible]~~ i wszystkich
[illegible] harmonijnym [illegible], gracje [illegible]
i nie dając mówić, [illegible] kiedy i [illegible]
Lecz przecz nam więcej przykładów — Przyłożenie
[illegible], ~~[illegible]~~ [illegible]
w [illegible] zasady ~~[illegible]~~ bo prawdą, że wdzięk
nie jest bynajmniej owocem wiedzy
siebie świadomej ale raczej Natury
A najwyższy Natura cała — dziewica
[illegible] bezwiedny, które się nie mają
świadomości o sobie — Tak świetlik, [illegible]
~~[illegible]~~ wody, kwiat, ziemia — owoc — [illegible]
nawet i gdy on się u [illegible] nie wie
o woni, wdzięku — on ~~[illegible]~~ nie pojmuje — jest
wdzięk ~~[illegible]~~ jest mimowolnym — bezwiednym
Stąd też rozumiemy dla czego
~~Kobieta [illegible] [illegible] [illegible]~~
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] Kobiety
nie ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] one
nie [illegible] w szczególe [illegible]
o tem wie — Ale wdzięk Kobiety [illegible]
gdy ~~ona jest [illegible]~~ ~~[illegible]~~ to będzie wdzięk
a jej wiedza, gdy ona wie o nim ~~[illegible]~~ [illegible]
wrodzony, nie jest już
natury, ~~[illegible]~~ jest niedoprawdą [illegible]

nie jest wdziękiem — F —

~~Ponieważ~~ z powyższych uwag przy których [illegible] ~~[illegible]~~ ołoż ze samych

się ~~[illegible] zasada — bo jest~~ wynika że wdzięk [illegible]

~~[illegible]~~ mieszka w ruchach — Ruchem my wyrażamy się [illegible]

na zawsze roztaje na zewnątrz wdzięk, wdzięk zaś

jest mocą która przenosi się ku tobie, zbliża się do

ciebie i pociąga ~~[illegible]~~ cię w okrąg — bo tam

[illegible] abstrakcyjnie;

jest dopiero ~~[illegible]~~ uznawanie abstrakcyjne — wdzięk

idealnie [illegible] się wyrażający [illegible] — to wdzięk

Kobiety, które gotowe są je porównać

nie przekładać — ~~[illegible]~~ [illegible], twory, kroczenie [illegible]

~~[illegible]~~ i głos wdzięczny jak [illegible] usprawiedliwia

jest ruchem — Ścieżki się nie [illegible] — ale

~~zasługują~~ [illegible] w woli nasz pomagający ~~[illegible]~~

ich wdzięczne także powinny ~~[illegible]~~ wiedza się

bo biegnie za ich kontekstem,

Oświadczamy [illegible] w prostszym [illegible]

zasadę to jest że wdzięk jest racjonalny

niewiastę a mniej mężczyźnie — Przy czym

tego prosta — Bo [illegible] ośmielić [illegible]

tem ~~[illegible]~~ się zasadza aby [illegible]

aby ~~[illegible]~~ pojmować się [illegible] [illegible]

jestestwa, więc [illegible] dalekie [illegible]

[illegible] która [illegible] Kobieta [illegible] się [illegible]

[illegible] mężczyzna, [illegible] — Do [illegible]

[illegible] [illegible]

należy aby [illegible] [illegible]

[illegible] siebie, aby [illegible] F o [illegible]

Stanie [illegible] obecna [illegible]

te prawdę [illegible] co to [illegible]

[illegible]

O z tego ablicza potęgi

O piękności idealna [illegible]

a pełna [illegible] jest to [illegible] —

Znajdzie to [illegible] [illegible]

i [illegible] [illegible]

stworzeń [illegible] [illegible]

nad ziemią ~~[illegible]~~

z a [illegible] [illegible]

dobroć [illegible] wdziękiem

[illegible] [illegible]

F a [illegible]

Ale [illegible] [illegible]

że do [illegible] piękności

potrzeba [illegible] wdzięku

zatem i piękności [illegible]

nie będzie [illegible]

~~[illegible]~~ bez wdzięku

Znamy ~~[illegible]~~

[illegible] Jowisza

z [illegible] [illegible]

w [illegible] a [illegible]

[illegible] [illegible]

[illegible] ~~[illegible]~~

[illegible] ~~[illegible]~~

[illegible] ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ [illegible]

[illegible] [illegible]

jak [illegible]

Jowisza Olimpijskiego [illegible]

[illegible] przez Fidiasza



~~Ale~~ Jako to „zarzuci nam wiele
kto, wdzięk ma być wyłącznie
sprawą natury a przecież wszędzie
nie ze staraniem, kształcie
czy człowiecze może nadać sztu-
ka niedbałości wdzięczne uło-
żenie wdzięcznego poruszenia a
niczność ~~pr~~ przytomnie się do
wdzięcznego harmonijnego chodu
Zgoda ale to zdanie nie jest by-
najmniej zarzutem przeciw
naszemu sposobowi widzenia
rzeczy, ale owszem jest jego potwier-
dzeniem - Bo w ogólności po-
wiedzieć trzeba że kształcenie
wychowanie
to tedy tylko owoce przyniesie.
pięknie się przyjmie ~~[illegible]~~ we wy-
chowaniu, jeżeli ją pierwiastkowi
jeżeli się stanie jej usposobieniem
raczej umiej
po jej we wszystkiem - jej natura -
~~Bo stroi wdzięk prawdziwy~~
Nie będzie wdzięku jeśli wycho-
wanica w utworzeniu wrodzonej
ciele
ukłonach, [illegible] będzie ~~[illegible]~~
sobie przyswoiła
na~~[illegible]~~ się ~~tylko~~ radę
i lekcyj metra tańców - ale
te rzeczy, i wtenczas nie w tedy
będzie wdzięczną jeżeli się ~~stanie~~
ostatnio ~~będąc~~ a nawet [illegible]
ich
bez wiedzy - jeżeli się stanie jakoby
rzeczą jej natura bez świadoma-
dla
ale dodajmy tego wdzięku nawet
całkiem nie zasłania
najmniej

wychowanie ~~i przestrzeganie~~ troskliwe
i ~~nawet~~ szkoła dana przez przestrze-
ganie ruchów i lekcye — wdzięk prawdzi-
wy ciała ma jako obaczymy więcej
przyczynę to, bo wychowanie ~~daje~~
zdrowość ciała —

Tutaj chciejmy wspomnieć ludzie
~~nasze ... jako wdzięk Hollandyi~~
~~w głowie i przekonaniu~~ dla czego
nazywa dopiero o wdzięku ciała
spowodowany zarówno o ruchach ułoże-
niu, chodzie —

ubierali myśli głębokie, prawdy odwieczne
które już słowami wyrazić nie ~~umieli~~ mogli
Tęczy już [illegible] [illegible] [illegible] nowszej [illegible]
~~Bo~~ ~~Bo~~ Zdrojem wdzięku to nie Borek ale
boginki - ale dziewica gracyi - Talia, Eufrozyne
i Aglaja one Jońska [illegible], [illegible]
wszerz ~~[illegible]~~ rosi spada ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible], i spojrzenie tobie [illegible] [illegible]
Te trzy wdzięcznice [illegible] twarzyczki
weź, owych olimpijskich opiekunek
sztuki i umiejętności - Bo już wszelkie
i umiejętności [illegible] biedna aż ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ [illegible] nie [illegible] wdzięcznice - ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ ~~Bogini [illegible]~~ - ~~[illegible]~~ [illegible]
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ mądrości, [illegible] [illegible]
sztuki składają ofiary gracyom ~~[illegible]~~
błagają o ich łaskę [illegible] Venus
(Afrodytes) bogini piękności [illegible] - ale
jej brakuje jeszcze wdzięku - więc Gracye dają
jej przepaskę ~~[illegible]~~ co już [illegible]
wdzięków i dodaje jej potęgę [illegible]
[illegible] Zeus (Juno) ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~, królowa Olimpu, małżonka bogów
[illegible] [illegible] Jowisza
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]
[illegible] że jej piękności [illegible]
majestatem [illegible] - [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] od Afrodyty przepaskę
a [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] - ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
gracyi [illegible] [illegible] [illegible] co [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~, do ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] [illegible] w [illegible] - ~~To~~

Potem z tego mytu widzi [illegible] [illegible]
~~[illegible]~~ wszystkie [illegible] [illegible] [illegible]
wszystkie - Venus dopiero pełna [illegible]
gdy ją [illegible] przepaskę [illegible] gracyo
[illegible] ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~

[illegible] [illegible] na [illegible]
i [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] -
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] - Bo [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] -

Wcale pojmujemy [zupełnie] [illegible] oddzielnie, odpowiada
ja co znaczy że wszystkie mogą być oddzielone
od piękności.

[zasadniczy pojęcia wyrażenie]
Jak tedy jak umiejętnie wydobędzie nam
~~[illegible]~~ ściślej ich tylko wszelkie. Dodajmy
jeszcze dla uzupełnienia naszego ogólnego
pojęcia o dobrem, ostatecznie ~~[illegible]~~
od uwagi powiemy, wzajemnie go z pięknością
mówiliśmy że w tej [illegible] przedmiotach [illegible]
w nowych kształtach formach i cechach,
objawie jest odzwierciedleniem, wcieleniem ~~[illegible]~~
[rzeczywistej] myśl Bożej w materyalnym świecie, jak odbicie ~~myśl Boże idee Boże~~
utworzonym — ~~Ale myśl Boże~~ i inne
~~nie tylko~~ Ale są ~~idee Boże~~ do materyalnej
idee Boże które się nie odnoszą ~~[illegible]~~ do człowieka
tylko których [illegible] do duchów, do jego
duchów odnoszą się do duchów [illegible]
uchodzą — są to idee etyczne postępowania
one są przeznaczone dla postępowania
człowieka, są rzeczywiste ustanowione
[illegible] w której spoczywa i [illegible] idee pro-
[illegible] rozumnym [illegible] idee
[illegible] [illegible] wszystkim w duchu
[illegible] od [illegible] [illegible] [illegible] jak by
[illegible] — [illegible] [illegible] Boży [illegible]
ten [illegible] [illegible] [illegible], by [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] na zasadzie postępowania
by ja [illegible] na [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] i [illegible] [illegible] moralnych
[illegible] o [illegible] prawdach [illegible] [illegible]
[illegible] się poddawał [illegible] [illegible]
przez [illegible] i [illegible] [illegible]
rażące się [illegible] [illegible] [illegible]
natury — Idee [illegible] [illegible]
prawdy Boże objawiające się nie tylko
[illegible] w zasadach
[illegible], nie tylko [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] a [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] a [illegible]
serca — [illegible] [illegible]

Te zasady stają
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] do
których się [illegible]
które [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]

obiegła słońcem ~~[illegible]~~ złoto wiekowe
wzgórz i lica jego ozłociła się łuna wielkiej
myśli — łuna co wyłącznie [illegible]
się oblicz — o[illegible] [rozmiłowanym] w promieniu — [illegible] [illegible]
[illegible] swej ogień wielkiej bezwiednej
mimowolny on do natury [illegible], —
Tak się dzieje z [illegible] on urokiem
~~[illegible]~~ o którym mówi [sama] postać owa —
Co więcej przemawiający ~~[illegible]~~ [illegible]
nie tylko nie jak [illegible] postaci [illegible]
ale co więcej wielka [illegible] jak [illegible]
[illegible], [illegible] — czyli przyjmuje
wszelk [illegible] która [illegible]
[illegible] jej [illegible] [nigdy] nie — [illegible]
~~[illegible]~~ będą widziane — [illegible]
Z ową przyjemną — ! ~~[illegible]~~
z [illegible] ! Stąd widzimy że piękno [illegible],
~~[illegible]~~ wielkiemu być mimowiednym, żeby być
od natury danym, żeby być sprawą natury
[illegible], żeby być wrodzonym, żeby być ~~[illegible]~~
[illegible] natura —
Ale zawołacie czyli nie widzimy że
wielki bywa tak wiele najpiękniejszych [illegible]
[illegible] wychowania — Prawda jak
[illegible] wychowanie ~~[illegible]~~
[illegible] wychowania ~~[illegible]~~ — przez wychowanie
wewnątrz [illegible] się ~~[illegible]~~ natury
przechodzi [illegible] ~~[illegible]~~
[illegible] się

Rzeczywiście choroby najpiękniejsze nie [illegible] choroby [illegible] — Ale [illegible]

Ale stąd urosła dla nas zasada że widzieć
nie wymaga wiedzy, bowiem on być
przypisany estetstwom bardziej przera-
dzy, naturze samej przez się — Toć
Toć również i geniuszom obdarzonym
duszę np. oczym, o tym, który zaczął
wiecznie się na spoczątek patrzących
kosach Boskiej jest natury — I nasz
gród jak wymaga natury z-
on nie wiedział o tym sednie który się ukra-
na sklepie chodzi, rozkłada się na
drogi szkło — a nam tak wiadomie o tym
tonący wiemy, o tym nie wiedział — który się
jak wymaga natury
[illegible] spaja klamrą natury się
Bo nawet

± On nie pozuje!

[illegible] bo nam wiedzieć ± Bo nawet
w ludziach wyższych rozwoju duchowego
nawet w geniuszach zaraz
znajdzie się strona do natury należąca
jak to ta strona która się objawia
nam wolnie — bez wiedzy — Malarz
wodnie onyma [illegible] Kopernika
w sobie tej nocy — nie bo widzianej
w samotności nocy — nie bo spoglądając —
milczeniem oczu na niebo spoglądając
Mikołaj wzrok [illegible] cało w górę —
tam Mikołaj wtenczas jak był klasycznie
rozradowany — w tym jak był klasyczny
Boży zapalił się wewnątrz, że
nie złoci się [illegible], ale tarczą
Drolna jak ziemia przez
świętości planety tarczy
kołowrotnym

33

Bóg ~~[illegible]~~ stworzywszy myśli jako
pomocnicze cząstki mądrości ~~[illegible]~~
stworzył wszystek świat we wszech
jestestwach materyalnych wydzielicy świata ~~wszy-~~
~~stkiego~~ te idee ~~[illegible]~~ wszy-
stkie tkwiące w jestestwach natury —
~~[illegible]~~ jestestw ~~[illegible]~~ wszystkich
~~[illegible]~~ obliczy się ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ prawem że więcej odpo-
wiednie idei ~~[illegible]~~ ażeby im
~~[illegible]~~
jest wyraźniejszym wyrazem tej
odpowiedniej jemu idei bożej
tym jest ~~[illegible]~~ piękniejszym. Dla tego
[illegible] na wstępie „prawdziwie
piękny jest człowiekiem prawie
„doskonałym owym pierwowzorem
„który przed świata stworzeniem
„przebywał w myśli ~~[illegible]~~ mistrza
„wszechrzeczy, jest tej idei Bożej
„tak doskonałym odzwierciedleniem, o ile
może być mizerne jestestwo cielesne
(jawiłko do [illegible] (+) — Piękniejszy
tam jeszcze że prawdziwie piękny
będąc odzwierciedleniem myśli wielkiej
ty ~~[illegible]~~ zachwyca umożliwia
wielka ~~[illegible]~~ sfery nasuwa ~~[illegible]~~
z której płyną te idee —
Lecz te idee Boże uczulające
ciała jestestwa materyalne a tak
zadane piękności ~~[illegible]~~ są pierwsze
jedną dzielnicą myśli Stwórczej
inne idee ~~[illegible]~~ pomocnicze
w państwie duchów stworzonych
równem się wszystkim [illegible] —
‡

adiutacz Pytanie
(+) Dla czego jedne jestestwa
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ więcej a drugie które tworzą mniej
są piękne, ~~[illegible]~~ toby
wymagało osobnego omówienia
tego tłumaczenia a które
się obecnie wdawać nie możemy

‡ ~~[illegible]~~ Za ich sprawą
widzimy się wartościami jako
w jestestwie duchowem różnią
obie ~~[illegible]~~ objawy które stano-
wią jego istotę będące
wnoszące go ~~[illegible]~~ ku [illegible]
nad świat rzeczy materyalnych
a będące odbiciem jego wielkości
Te idee Boże ~~[illegible]~~ jaśniejące
w duchu człowieka są zarodkiem
wielkiej religii, bo człowiek stworzony
tłumiąc w sercu człowieka bądź
w nim tęsknotę do wyższego piękna
tęsknotę do nareszcie
ozwiemy.

Te idee ~~[illegible]~~ Boże gorejące w duchu człowieka
[~~tych idei~~]
~~[illegible] spracowany dzięki [illegible]~~
co ~~człowieka jako pierwotnie ducha~~ –
[rodzą ~~[illegible]~~] [polegają]
~~[illegible]~~ twórczą artystyczną
która jest choć ziemskim przy–
ćmionym odblaskiem Bożej
wszechmocy. – Lecz ta twórcza malowanie, które artystom bo mistrzom i mistrzom sztuki przed wzrok albo człowieka który by sam się
artystyczna nie udzielona jest
[mistrzom]
~~wolenie kola mistrzów sztuki~~
[~~twórczym~~] ~~jest to [illegible]~~
~~jednak [illegible]~~ [albo]
~~jednak Władzy człowieka~~ [illegible]
~~[illegible] [illegible] sam się~~
~~[illegible]~~ [illegible] ~~któryby~~ [illegible]
był twórcą jej [illegible] [illegible]
~~[illegible]~~ jest [illegible] [więc rozkosz wrażenia ~~[illegible]~~]
~~i rozkosza~~ wobec dzieł wiecznie
[illegible] [illegible] sztuki –

Te idee Boże żyjące w człowieku
są powodem pragnienia wiedzy dążącej
do ogarnienia tajemnic świata – ~~[illegible]~~ ona to
~~[illegible]~~ odblaskiem choć
[illegible] promieniem mądrości
Bożej –

~~[illegible]~~ Te idee Boże są ~~[illegible]~~
zakonem a ustawodawstwem
wieku[illegible] ~~[illegible]~~ E dla wszechduchów
stworzonych więc jaśnieją w duchu
[~~[illegible]~~ prawdziwie]
człowieka ~~[illegible]~~ prawa moralności
[~~[illegible]~~ istotnej]
obyczaju – one stanowią istotę jego i są odbiciem nieskończonej Dobroci ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ nadprzyrodzonego ojca
~~Zadają~~ Zadaniem człowieka jest aby
[ten posłuszeństwa]
~~by [illegible] Boża~~ w sobie ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ świątobliwość rozwinął
by go uczynił zakonem życia
swojego – E bo odstąpieniem od tych
praw jest odszczepieństwo
człowieka od własnej swojej
istoty –

E i przemagał pokusie
zachcianki ziemskiej
swojej natury

O Wdzięku –

Wdzięk! To czar, to oczywiście to urok który się całego ogarnia, który się w słowo przenika – a jak z każdego czaru uroku sprawy sobie zdać nie możesz – ~~odurz~~ opasany jakby wonią nad światem nie wiesz co się z tobą dzieje ani umiesz zdać sprawy z własnych uczuć twoich

1 Gdy zaś stajesz z podziwem co oblec pięknością oddajesz jej hołdy z całą wiarą z całej wiedzy ~~się~~ z całej duszy ~~w~~ przystanowisz ~~w~~ w sobie – Podziwiasz te kształty, jakbyś patrzał na postać która dobro ~~o~~ uszeta z ołowi twórczej pełności Bożej – te kształty dziś obleczone, złotych, uż ręczni robiętć, pełnią wzorem Bożym, nad tą na przelewającej w ... myśli ~~[illegible]~~, wszechmocny ... ręcznej wszechmocny ... w kształcie ... – ~~[illegible]~~ ~~postać~~ objaw Pomoc ... ani o duszy twojej mówić sobie ... ma ... widzisz ... jakim była ... od ... Bożego ... ~~[illegible]~~ jako doskonałe ...

odgadnięta jakim był ten pierwo-
wzór gdy jeszcze stał obok Bożego
nad gwiaździstą [illegible] który
~~spo.~~ [illegible] na słońcach — tobie
postaci swej [illegible] się odblaskiem
myśl Boża jaką była ona
stworzeniem wszech — ~~[illegible]~~
która w tej myśli Bożej istniała
w niej Bogu [illegible] wszechłasie
od czasności — [illegible] od owad
~~Ba ta~~ [illegible] ta pięknem
Ci ~~odnowi~~ powrócić do [illegible]
stopień się zeboczyny [illegible] modlen
się bo wszystkości obiecany jest
[illegible] opasu niebioski — ~~[illegible]~~
Piękności to forma życia doczesna
życia, upadła ze świata niebieskiego
z [illegible], a ten jest niebieskich
idealne [illegible] nadziemskiej piękności
więc istnieje się w świat nadziemski
a tutaj [illegible] — nie [illegible]
[illegible] tym to co nadziemsko
[illegible] to [illegible] w ciele [illegible]
objawi — a [illegible] nas
oczy nasze, [illegible]
[illegible] — więc
ten który mędrzec Platona
od [illegible], [illegible] tajemnic
świata [illegible]
niedoli obaczy [illegible]
[illegible] się myśl Bożą

N. Łuszkiewicz miał wykład o ołtarzu W. P. M. i dowodził że ten ołtarz przedstawia teatrzyk jak to bywało w tych wiekach które dramatycznie przedstawiały sceny święte dla ludu — Ulrici w komentarzu nad Shakspearem [illegible] wielce [illegible] miejsce o tych teatrzykach o początkach dramatu z kultu [illegible] to Ulrici nawet to [illegible] swojej [illegible] — Ulrici [illegible] mam [illegible] dalszy [illegible] [illegible] Helence pobożna [illegible] od 10 [illegible] lat, [illegible] rozkłosują [illegible] [illegible] Krakowa, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] wielkiej [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] potęga [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] w sprawach [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

~~Odczyt publiczny~~
~~Józefa Kremera~~

na

Porównanie rzeźby greckiej
z rzeźbą czasów chrześcijańskich
a w szczególności ze szkoły
Wita Stwosza
~~wedle odczytu~~ pośmiertnie
~~[illegible]~~ Józefa Kremera
nabytnia
(wedle odczytu ~~[illegible]~~ przez
autora na fundusz ~~Albumu~~ odfotografowania
wielkiego ołtarza w Kościele
~~[illegible]~~ N. S. P. Maryi w Krakowie.)

Cześć i [illegible] w [illegible] Krakowie że ~~osoby~~ [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ przybyli z dalekich stron ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] w naszym Kościele ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ ~~Wita Stwosza~~ Krakowi. Ale [illegible] [illegible] natury [illegible] [illegible] na [illegible] obrazy ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] wielka [illegible] Kraków nasz — [illegible] ~~[illegible]~~ nie tylko jak [illegible] [illegible] wielkim [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dla [illegible] [illegible].

~~wiecznie~~ To najdroższe obraz ukochanej
przed nimi serca w wielkiej sumie [illegible]
ręka – bo ten obraz pamięta stare
lata on z pradziadów dziedzictwem
przeniósł ze sobą przeleszono – ten
w mód starej rzeczy przechowała
się chroni w wyszczerbionej oddrzewia
ozdobi – ten mu zwierciadlanie ~~ozdoby~~
rzeźb samej tajni [illegible] ~~ozdobiony~~
kwiecistej ‡ lub rycerza z brojnej
z klasztornie zamożnej orzeczonej
wszelkiej ciemne dawno – A w klasztorze. czasy
(a teraz w kruchtach klasztornych
~~kto~~ [illegible] na ścianach po posadzkach wpisane
które się zachowały które których
mienią prawie odbarwione z [illegible]
nie przez poranki? ze trzystu lat
wiedz – lub z trzystu lat ukrytych
na nie wszystkich świętych a utworzyła
w przed [illegible] [illegible], tak
odstępi aby z ogrodu malarz
z ruin w galerii obraz – Lśniące
~~[illegible]~~ barwy nieba ~~[illegible]~~ Klasztornego
Krakowskiego lub Kościuszki lub
herby we fresku świętych lub
w barwach sandałów – Lśniące
Kościołów ślady jeszcze daremne
więc, nic im nie ujmą bo matryca czuje
przewyższony, w skrytości, więc
~~[illegible]~~ wyżywające nie drzewo, nie modlitwa
pod niebiosy – ale dosięga – pamiętając
później ten, Krakowie dziś lata
biedny, ubogi – to Król w łachmanach
nędzy; on jeden tkwi stary, [illegible]
i nie wojsk obyczaj, wierny
aby i nawet swoi narodowi narodowe
~~[illegible]~~ [illegible] Krakowa

‡ a na nich wyryły te ozdoby wiadomo
co pamięta przodków [illegible]

gospodyni dla Moskali
[illegible] nie chcę
[illegible]
wiązanie

byłem mimo wszystko jeżeli pomni-
ał twórczo wyście [illegible] ne
narodowi — jakiś pomnik
z wszystkich narodu się dziwi-
ęcmi —!! ~~Ta~~ ale jeszcze naj-
więcej się dziwić mogę Krakow
Polakami wielkimi ułomnościami w
spisie — którzy nie mniej [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], że radne [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] dziś [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], a [illegible] [illegible]
[illegible]! [illegible] [illegible]
w [illegible] Krakowie [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] — [illegible]
z [illegible]! [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] —!!!
Adam

Przybywają pokolenia do pokolenia,
[illegible] tłumnie dusiło silnie
nas coraz więcej, z [illegible]
nych, przyszłość [illegible], co
dusiła skąd nasz komendant
cnota [illegible] — co się tłumie
młodych z [illegible]
nas już to prawda że imię
tak Kolenda [illegible] tak do piekła
[illegible] jeszcze [illegible]
[illegible] nich się
[illegible] — ale my co się nam
już nie wiele należy strachy
pomyśleć, iż nas już brakło
[illegible]
[illegible] — a snopek po wszystkim
[illegible] do Bożego [illegible] —
ale bo też nie ma bardzo
[illegible] —! [illegible]
[illegible] Boże abyśmy [illegible]
żebyśmy [illegible] miasta
więcej ważyć niż młodzieża bracia
[illegible], albo żebyśmy mieli
[illegible], [illegible] ludzi-
Za godniejsze, i zacniejszych [illegible] oni nam
[illegible] do serca
swoją, [illegible] nam sławy
komendanta do nich [illegible]
a [illegible] jeszcze [illegible], bo
oni — młodsi — obejdzie
bez nas — [illegible] wszystko
gra muzyka, [illegible] władza [illegible]
[illegible] anioł [illegible]
a życie tak [illegible] pielgrzymki
rozkłada się

w przeszłości, choć i bratnie niedokona-
nych losów, ani awantur co to w jednej
chwili mogą wszystko poruszyć — W
starszych ludzi
naszym kołku co raz rzadziej, najczęściej
iej, co raz też smutniej; samotniej, dłu-
~~ba~~ patrzy na cmentarz nasz Kra-
ków stary, bo na cmentarzu po
murowane
grobach, drzemią nasze świętości
i bohaterstwa E
i przyjaciele dawni — Ale nie tylko
na cmentarzu, nie tylko po grobach
ba w samym mieście, w samej
pierwszej miejskiej świątyni, na-
wet na wielkim ołtarzu gromadzą
się grzechy, widzi dla [illegible] dawnych ty-
od ofiarnem przypomina, jak to bywało
lat — od dziecka każde pokolenie do Mariackiego Kościół
przychodzi dziatwa uczyć się przed
ołtarzem Bożym trzem — E wznosząc oczy
i ludzie i starzy, i jasne gorejące
miecze, i skarbiec wszystkich oczy
spoczywały na tych obliczach świętych,
postaci — bylibyśmy w środ swojego
To też to
żywota — Te święte postacie były
treścią tak gorących modłów, ~~[illegible]~~ błagania
wiernej rzeszy, że ich ~~[illegible]~~, ch się
~~[illegible]~~ tak rzeźbił i tak głęboko
i ~~[illegible]~~pita dusza, i postacie święte
na ołtarzu, w pieśń on słowita — n
szkło — Stąd gdy później umarł, też
który tak się głęboko, gorąca modlił

E Zostały nam się dawne
~~[illegible]~~ Krakowska szkoła

E, i sami my wszyscy sami
dziećmi będąc, wzrastaliśmy
starsze pokolenia, ~~[illegible]~~ uczyliśmy
~~[illegible]~~ jako młodzi i starzy.

w sielkiat wystąpił dusza, w te postaci
święta — Jeżeli przeszedł przez wszystkie czy-
szcowe, i przed ostatecznym, wię
uroczysty i pełen majestatu pół po [illegible]
Te grupy świętych postaci ścież nas [illegible]
z dawna wystąpionemi lata — Ich cięta ~~na~~
jeż od dawna, już od wielu lat nie [illegible]
tama podziemie, ale duchem [illegible]
czysty wisze już nas starych a tym, [illegible]
i miły, jest dla przyjmowania między
dawnemi a nowemi laty — ~~widzi~~
to najpiękniejsze
widzieć jest nawet dla przywołanej-
nych skrytek, dla najświętszych
tajemnic serca naszego ~~jest najpiękniejszy~~
Zdaje się że gdy ~~w~~ stanie obce
tych świętych postaci, dawna gene-
racya, dawno porzucone niegdyś ~~t~~ znam [illegible] i są
nam obecna, przy tomie, że naszej
potrzeba, strzegą nas i za nas te [illegible]
obrona — Jest szata nad szafy [illegible] E
Ale uważać na tem nie [illegible]
~~ta~~ bo każda generacya pokolenie
bez samo o sobie powie — więc ta
sama działa osobna która ~~się~~
~~wpo~~ w chwili obecnej [illegible]
ołtarza, ona znów ~~powie~~ postanowi
rzeczy mniemana że święta starsi ludzie
i ich ojcowie i matki i starsza bracia
ona sama ~~swe~~ przemodlą w sobie.
i znów oglądać kiedyś będą w tej
postaciach świętych kochanie swoje
miłości swojej które od dawna [illegible]
ne ~~[illegible]~~ na Ziemi — widać [illegible], że ta,
ołtarz jest przeszłą drogą które
pokolenie po pokoleniu kiedyś przeciętne
dziedzictwem [illegible]
[illegible]

E my na chowany z dawnemi
lat przyszłości serdeczne

s
celiny

domową a z tych wszystkich pamiątek
ale również tak cofać się można
w dawne już dawno przeplynione
generacyi – Pomyśleć tylko – owe
czasy Rzeczypospolitej Krakowskiej –
– a czasy Księstwa Warszawskiego
[illegible] [illegible] kiedy to [illegible] [illegible] procesje
i wojska Księcia Józefa – czasy ~~Augusta~~ poczynił. –
Jan III aż przed potrzebą wiedeńską
~~[illegible]~~ Sasów – a dalej jeszcze [illegible]
naprawdę – i patrzał się postaciom
Jan Kazimierz ~~[illegible]~~ aż który w trzy [illegible]
ciemną koroną on mieszczaństwo
mieszkał na ziemi – a jeszcze dalej
w wiek 16 ty aż jeszcze na Wawelu
świecił dwóch Zygmuntów stolica – a dopiero
gdy w Krakowie przez trzydzieści tego wieku gdy
stary Kazimierz Jagiellończyk siedział na
stolicy polskiej – a Długosz uczył swoich
polskich i wychowywał królewiczów pol-
skich – wtedy Wit Stosz ów majster
nad majstry strugał te postaci wiel-
kiego ołtarza – a całe ~~[illegible]~~ miasto
było w ruchu, w każdym sercu mówiąc było
[illegible] ~~[illegible]~~ kto tylko mógł nieść ~~[illegible]~~
ofiary, i dalsze [illegible] [illegible] krwawego
dobytku – wtedy porodziły się postaci
w ruchu majstra nad majstry owego
Wita Stosza, Tak widzi jako ołtarz
kiedy jego święte postaci najświętsze
[illegible] nas a przestraszyć całego
kraju i miasta naszego –

a jego królowa ona która
stopą rodziła sześciu synów
z których czterech ~~[illegible]~~ panowaniem
na królów a piąty, pomnieniem
miał pójść świętym patronem polskim
– gdy Długosz kreśli

Grabowski 364 str.
powiada że w 1477 ołtarz
robić zaczął.
Nazywają go wyraźnie
mistrz niemiecki Wit

Ogrojec — na cmentarzu
— oba kamienne posągi
z stronach ogrojca przy-
wiezione z miejsca (z
walka [illegible] go odci-
[illegible] Pan Jezus modlił
Grab. 366.
J. Guttenberg wynalazł druk 1436
w roku urodzenia (pewniej-
szym 1438 ~~Stosa~~ Wład. Warneń-
czyk ~~[illegible]~~ [illegible] rządy objął

w r. 1448 założenie Bibl. watyk.
rozkwit literatury klas. [illegible]
1464 akad. sztuki we Floren.
1469 Lorenzo Medici
1469 Izabella kastyl. poślubiona
Ferdynandowi Kat. [illegible]
1471 Pierwszy ołtarz portug.
wyprawa [illegible]

Rok urodzenia Stosa niepewny
bo waży się między 1438 i 1447 —
Jeżeli pierwszy, to w chwili śmierci
miał 62 lat jeżeli drugi to miał
lat w r. 1500 53 — a ten wieku
wystarczył już by się dostatnio
ustawić.

To pewne że w r. 1472 już był
sławnym mistrzem, bo w tym
roku poruczono mu wykonanie
ołtarza Panny Marii — jeżeli
się urodził w 1438 więc mistrzem był
34 lat — jeżeli się urodził w 1447
więc miał lat gdy mu poruczono oł-
tarz ~~[illegible]~~ 25 lat.

Z tego wynika że raczej się urodził
1438 lat a nie zaś 1447 bo był
za młody — bo w 25 latach nie mógł
się dorobić jeszcze sławy — która by
sięgała aż do Krakowa —

Porównanie

rzeźby greckiej ze rzeźbą czasów chrześcijańskich
a w szczególności ze sztuką Wita Stwosza

skreślił Józef Kremer.

(wedle odczytu publicznego mianego przez autora na fundusz odfotografowania wielkiego ołtarza w kościele N. S. P. Maryi w Krakowie)

Często się zdarza w naszym Krakowie że osoby ~~[illegible]~~ wielbiące zacisze święte sztuki chrześcijańskiej, zapewne i wpatrzeni też w [illegible] zostają [illegible] rzeźba czasów chrześcijańskich a w szczególności do skulptury greckiej, także do arcydzieła znakomitego ~~[illegible]~~ Marjackie owe dzieło Wita Stwosza ~~na naszym ołtarzu [illegible]~~ ~~[illegible]~~ — w porównaniu do owych posągów które ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] wyzwolone ~~[illegible]~~ [illegible] Praxitela Lysippa i innych wielkich mistrzów [illegible]

~~Często się zdarza w naszym Krakowie iż osoby [illegible] jak podziwiam [illegible] wobec naszego wielkiego marjackiego ołtarza co jest arcydziełem ~~naszego~~ Wita Stwosza. Krakowianie pytają, jak się ten ma [illegible] utwory naszego mistrza do zabytków skulptury dawnej Grecji które [illegible] tak drogą [illegible] a szczególnie europejskiej~~

starożytności ~~[illegible]~~ [illegible] dziwniejszym ~~[illegible]~~ europejskich

Zdaje ~~mi~~ się więc że nie będzie może zbyteczna gdy się porównamy co do prawdziwości tej sztuki [illegible] ~~[illegible]~~ obu tych wielkich a [illegible] epok.

Jednakże pomimo że a gotę ~~[illegible]~~ [illegible] skulptury cech charakterystycznych greckiej a ~~nasz~~ obok tego chrześcijańskiej ~~[illegible]~~ nie widzimy przynajmniej [illegible] Potrzeba nam przedewszystkiem [illegible] skąd się wzięły te cechy, bo w tej jedynie zdołamy ~~[illegible]~~ dostatecznie i ściśle porównać pod każdym z tych epok z drugą, i ocenić jej wartości artystycznej.—

Jakoż owe cechy charakterystyczne ~~[illegible]~~ nie są [illegible] ~~[illegible]~~ szczególnego przypadku a czego dowolności ludzkiej

Owszem one są objawem koniecznym bo wypływem wewnętrznego usposobienia każdej epoki — Jak drzewo według rodzaju swojego daje znać o sobie owocami swemi, tak też każda epoka rozkwita kwiatem, owocem jej sztuka — Bo każdy nawet geniusz jest wyrazem swojego czasu i swojego narodu —

Lecz właśnie dla tego to one tak wiele mają — widzimy raźniej [illegible] gdy wyrażenie sztuka chrześcijańska: Sztuka chrześcijańska rozwijała się przez długie wieki — Jej początek zawarł się jeszcze w katakombach, gdy [illegible] w owych podziemiach tajemniczych najświętszej pamięci.

Katakomby należą do tych pomników obecnego Rzymu które najgłębiej przemawiają dziś przychodniom [illegible] zwiedzającym najmniejsze [illegible] dumania i wrażenie myśli o drogach którymi poszła widzie wielki rząd [Zstępujesz po schodach w podziemne zapadłych — zewnątrz ogarnia cię cisza [illegible] niema uroczysta — [illegible] wielkie [illegible] wyrażone w [illegible] ale wije się kilka piętrowym zawsze [illegible] w tem — korytarze ciągną się [illegible] rozwijając grubo [illegible] z gromnicami w kształcie [illegible] w ścianach [illegible] otwory [illegible] rzędem przymurowały umarłych, biegną otwory [illegible] obok ciebie i przed sobą, ‡

‡ Zda ci się że tu [illegible] słuchasz [illegible] i pieśni [illegible] zegnające [illegible] że [illegible] zawsze [illegible] prawda [illegible] ojca.

Wśród wielogodzinnej pielgrzymki
obcowania się
od czasu do czasu napotykało przestrzenie
do Kaplicy! W nich kamienne sarko-
fagi świętego męża lub niewiasty
jednej co krwią i słowem oficerem
dali świadectwo o wierze. Na sarkofagach
nerbożne prostem ~~kamienny~~ ołtarzem bohatery
Boże, patrza na cześć uroczystym
pokojem. — Na ścianach, na sklepie
kaplicy ~~przygaste~~ sklepieniu malowania, różne
kwiatów i mistycznych gałązek otaczają
figury rozwijające się całem wiekiem
od ~~[illegible]~~ pogańskich w
Pompei lub Herculanum. — Ta sama
technika, ta sama na pozór dawna sztuka
ale przez te formy dawne obumarłe to
przecież duch inny, bo przecież
duchy mające gwiazdę i zorzę
świat na ~~[illegible]~~ wszystkość całą — to ten
duch wytłumaczy się na jaw jasny
jak mokry stojący z głuchej
zwyklej pozwarstki. —

Te głębie podziemne nocne były
Kościołem a zarazem cmentarzem
w którym się modlili ojcowie a spoczęli
na zawsze tryumf ~~Łotery~~ ich Bracia
~~Boży~~ Boże — w tych katakumbach
złota kolebka wiary — i złota kolebka
sztuki chrześcijańskiej

Od ~~tego~~ czasu w którym te sar-
kofagi ustrojono w rzeźby, a ubierano
w malowania
owe ściany i sklepy ~~w malowaniem~~
w katakumbach
~~malowaniem~~, kości ~~[illegible]~~ złożone
rozsypały się w pył, zapuścił światło
pochodni wowe otwory grobowe
wyłkły
ściek a ujrzysz pięknoty tu tu — od tego
czasu upłynęło półtora tysiąca lat
Przez ~~trzy~~ tysiące ~~ieki~~
~~rolstadem~~ i ~~Od tego~~ ~~czasu~~ ~~[illegible]~~ ...

~~Wśród wielogodzinnej pielgrzymki~~
~~od czasu do czasu spotykało obcow-~~
~~niej się przestrzenie — to kaplice — w nich~~
~~sarkofag świętego męża lub niewiasty~~
~~świętej co krwią i słowem oficerem~~
~~złożył świadectwo o wierze — na sarko-~~
~~fagu wzbożone bohatery Boże, patrzą~~
~~na cześć uroczystym pokojem~~
~~następnie~~
~~Na ścianach kaplicy malowidła,~~
~~między to zwoje kwiatów, gałęzi,~~
~~ciesiory, otaczające figury rozwijające~~
~~się całym światem od pogańskich~~
~~w Pompei — ta technika ta sama,~~
~~sam rysunek, ale przez te~~
~~formy dawno obumarłe przecież~~
~~[illegible] duch inny, [illegible]~~
~~duch mające gwiazdę i świat w [illegible]~~
~~[illegible] — światła on~~
~~— całą wszystkość~~
~~na jaw jasny jak mokry~~
~~się wytłumaczy~~
~~stojący z głuchej [illegible] przeszłości~~
~~ki [illegible] —~~
~~Te głębie podziemne nocne były~~
~~Kościołem a zarazem cmentarzem~~
~~(dormitorium) w którym spoczy-~~
~~wali tryumf łotrzy Boże~~
~~w tych katakumbach~~
~~złota kolebka wiary, i kolebka sztuki~~
~~chrześcijańskiej —~~
~~Od tego czasu gdy te sarkofagi~~
~~rzeźbiono te ściany i sklepy~~
~~[illegible] ustrojono malowaniem~~
~~[illegible]~~ ... owe kości
rozsypały się
zapuścił światło
~~[illegible]~~
i szczerze

Przez te długie wieki w tym chrześcijaństwie zachowało w podziemiu
w ogóle w ogóle mowę jedną i tą samą wtrąciła sobie szkoła,
~~[illegible]~~ rozwijającą się od wielkiej pogańskiej
zdołała przebywać długo, a wieku tornej epoki swojej
rozwoju — Dziś duchem chrześcijańskim jest tak bogata że się
wyraża słowa wzruszeń odmiennych epokach, wzruszeń i stylach bez
nadwerężenia, bez wyczerpania swojej szkoły — wszystkie tajemnicy

~~a wreszcie pomocy~~ w oczach Od tego
czasu upłynęło półtora tysiąca
lat z okładem

Która z tych epok winna być ~~gło~~ ~~główną~~ przewodnią przedmiotem obecnych ~~...~~ ob-
~~szych~~ rozpraw naszych – odpowiedź
na to pytanie uzasadnia sama przez
się z celu naszego ~~obecnego~~ dzisiejszego zebrania
Mamy mówić o znaczeniu artystycznem ~~naszego~~ wielkie-
go ołtarza w ~~naszym~~ Kościele ~~N. P.~~ Krakow-
skim N.S.P. Maryi, o ołtarzu który jest
arcydziełem ~~...~~ naszego Wita Stwosza
~~zatem epoka Wita Stwosza będzie bez~~
~~mistrza będzie osnową zatem bez mistrza~~
zatem i styl tego mistrza i epoka
jego będą głównie osnową naszych
uwag – Ta epoka przypada na wiek
piętnasty, a z którego na czas od roku
1400 do 1500. – jest to czas rozpoczynający
się od śmierci Jadwigi ~~zob~~ a obejmujący
[illegible] całe panowanie Władysła-
wa Jagiełły, i syna jego Warneńczy-
ka, następnie rządy Kazimierza
Jagiellona – na końcu Jana Olbrachta
~~Tempus~~ ~~Lecz jak~~ ~~...~~ ~~obszernym~~
Lecz ~~podobnie~~ jak mając mówić
~~o ...~~ o sztuce dwudziestoletniej
ograniczymy się do pewnego jej
okresu, do pewnego jej typu czasu
tak podobnie omówimy ściślej
~~omawiając~~ się ograniczymy co do przestrzeni
do pewnych ~~co do~~ krajów i ludów które
co do miejscowości ~~które~~ odrzeczny
mieli ~~na~~ przewagę na względzie
~~mówiąc~~ rozprawiając o sztuce.
~~Bolesław prawda~~ A wyznajmy, że duch wszy-
stkich był przeważnie wielki
dwudziestoletni ~~był~~ ~~...~~ [illegible]
notujemy w ~~...~~ przypomnieniu ... szczególnie
sowie ludy i kraje.

Dodajmy, iż w niektórych epokach dziedzictwo społeczne słabo w różnych krajach stało [illegible] twórczości artystycznej a tak dziecię w każdym narodzie [illegible] wogóle mówiąc pewniej jednej postaci

uzasadniał i przyrodzone ich różnice a tem samym zbliżał ich artyzm do ziemi zaciosając jako dosadne rozmaitości ich [illegible] ich strony różnica pochodzenia ludów, różne ich dawności i usposobienia naturalne, prowincji i dola różna, różne położenia i warunki geograficzne ich ojczyzn i stan klimat, na koniec różny materyał który dostarczała każdemu narodowi ziemia jego, słowem te wszystkie czynniki stanowiące podobne różnice ludów i krajów wydały też różnice szkół ich artystycznych, objawiające się w dziełach a [illegible] stylu ich i tej samej epoce, styl szkoły artystycznej wogólności był specyalny wszystkim ludom prawie u każdego ludu odznaczał się swoim charakterem. Te odrębności wtaczając nas do dziś wszystkie niezdolności przestrzeni [illegible] ogromnej [illegible] w której głównie mowa [illegible] o sztuce chrześcijańskiej [illegible] średnich wieków – ornamentyka [illegible] i w naszej [illegible] w sztuce wieków i [illegible] polsk[illegible] szkołach a także różności [illegible] w krajach które wogólności nazywamy północy [illegible]

Teraz obaczmy czem jest Grecya [illegible] w niej spełniają czynniki i porównajmy ją ze sztuką chrześcijańską [illegible] w [illegible]icach dopiero co [illegible] bliżej oznaczonych –

Stańmy umysłem na wysokości XX
[illegible] swej, [illegible] całą [illegible]
a tym samym całej energii
rozgrzejmy się duchem w te ~~wielkie~~ niezmierzone
przestwory wschodu ~~na~~ które były
widownią tworzenia się i pracy pełnej
trudu, twórczości, wypracowanych rzeczy
dziejowych. Tam w Azyi i starym Egipcie
spotykamy ~~dzieła~~ zabytki sztuki olbrzymie
w rozmiarach, rzeczy podobne do dzieł potęgi
natury niż do dzieł rąk ludzi śmiertelnych
~~[illegible]~~ jednocześnie na
[illegible] też że robotnicy tej
krwawej doby [illegible] nie jednego
[illegible] ale [illegible] [illegible]
rzeczy które po sobie [illegible] się
~~[illegible]~~ prace by ~~[illegible]~~ dalszym
ciągiem [illegible] ~~[illegible]~~ myśli
przez ~~[illegible]~~ [illegible] i [illegible]
[illegible] — ~~[illegible]~~ Choć [illegible] te dzieła
ogromem [illegible] podziwiają [illegible]
nie pałace, piramidy, całe góry
[illegible] [illegible] [illegible], które [illegible]
[illegible] [illegible] zawsze do celu
[illegible] — jest one zawsze do celu
podobne prawie jednostajnie prawie
nie znają ewolucji twojego rozwoju. Jest to
raczej praca [illegible] [illegible], podobne
do pracy [illegible], mrówek, bez swobody
fantazyi, a prowadzona potęgą natury
[illegible] która rośnie i [illegible]
w tych ludach — ~~[illegible]~~ Obejmuje się
wkoło w tych [illegible]
[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Matejki obraz [illegible] Pola —

O Azyi i starym Egipcie
uwagi Menzla, Springera
i Carrière Die Kunst tom I

[illegible] na Akropoli a [illegible]
dziś wobec [illegible] — ~~[illegible]~~ [illegible]
Partenon [illegible] [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~
[illegible] Peryklesa, i Fidiasza [illegible]
~~Kolumn, [illegible]~~ ~~[illegible]~~
Kolumny ~~[illegible]~~ [illegible]
~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]
o wielkiej, ludzi o wielkich celach,
wielkich mistrzów biały marmur
[illegible] świeżo ~~przybrały~~ [illegible]
lat tysięcy ~~[illegible]~~ które [illegible]
słońca [illegible] przybrały kolorek
~~[illegible]~~ złocisty [illegible]
przybitko [illegible]
~~[illegible]~~ słońce i kolory [illegible]
wej greckiej natury — [illegible]
widzisz to [illegible] tak [illegible], tak
[illegible] [illegible] [illegible], one
umarły a żyją ‡ Znać że umarły
przebywa duch ~~[illegible]~~ [illegible]
Poznaj że [illegible] [illegible]
Która dostała [illegible] [illegible]
na [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~
a ~~[illegible]~~ i Theseja [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]
ale [illegible] [illegible]
w Akropolis — a [illegible] [illegible]
[illegible] Partenon ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] kolumn —
2 jak te [illegible] [illegible]
[illegible] — a [illegible] a ~~[illegible]~~
[illegible] [illegible] [illegible]
a co dopiero [illegible] ! Jakże
to [illegible] one [illegible]
od [illegible] [illegible] aż [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ Boże [illegible] —

‡ Choćby widzenie nie był znawcą
sztuki, choćby nie miał [illegible]
[illegible] [illegible] go [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] te
rzeczy, a to [illegible] te proporcje
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] harmonia całości; [illegible] ~~[illegible]~~
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
~~[illegible]~~ Tu [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] proporcji
[illegible] [illegible] — one [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] [illegible] — one
[illegible] [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]
~~[illegible]~~ [illegible]

VIII

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] dla ducha [illegible] aż
[illegible] ~~Polykleta~~ i [illegible] Phidiasa
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] rotundy na scenie
Partenońskie, i ~~[illegible]~~ sprowadził
[illegible] ~~pan~~ [illegible] [illegible] [illegible]
i [illegible] [illegible] [illegible] – [illegible] [illegible] przeciwko
[illegible] na [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
~~Rost~~ Rostra – [illegible] jak ~~[illegible]~~
z tutti quelli ~~[illegible]~~ [illegible] się
~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ducha, [illegible] [illegible], a [illegible],
swodnie
[illegible] [illegible] – i [illegible] i [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] i [illegible] –

Ale jak ta [illegible] grecka [illegible]
rozdwojona sama
[illegible] [illegible] [illegible] jak [illegible] [illegible]
którą jest objawem i [illegible], [illegible]
na [illegible] na [illegible] [illegible]
z [illegible] [illegible] jego rozdzielony [illegible] [illegible]
profetów [illegible] [illegible] [illegible]
się ~~[illegible]~~ ~~prof[illegible]~~ ~~[illegible]~~
i [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] – Więc w tym [illegible]
błogim [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] z których [illegible] na Wschodzie [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ które na [illegible]
ogromnych [illegible] [illegible] ~~które~~ ~~[illegible]~~ [illegible] na [illegible] [illegible]
~~[illegible]~~ Wschody
~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
na [illegible]
we [illegible] natury [illegible] – ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]
[illegible] się [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
przyrody aż [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] [illegible]
~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible],
[illegible]: [illegible] [illegible] [illegible], aż
w [illegible] ~~[illegible]~~, [illegible] się [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
Kołyszą się palmy w [illegible]
i [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]

Nadto [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] na [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], bo [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], –

[illegible] [illegible]
[illegible] do ~~tej~~ natury
[illegible], i [illegible]
na [illegible] ducha

IX

Tak się dzieje że życie ojczyste Greków pełne a rozmaitości sił przyrodzonych, które już może dawniej prawie zbyt ostatecznie ~~zbyt~~, ale z tych sprawności nie przerywa samowtórnie, ale raczej dąży w dalszej ich [illegible] do zrównoważenia, aż się [illegible] koronie — ~~[illegible]~~ a tym sposobem właśnie wszystkie te rozmaitości zestrajają się ostatecznie w jedną harmonijną całość — Jak ta rzeźba ojczysta Greków jest ustrojem tak i ciało ich też ustrojem i tak rozmai, ~~[illegible]~~ organizm ich cielesności, ~~[illegible]~~ żaden organ, żadna funkcja [illegible] żaden z członków, nie wysuwa przewagi nad inne, wszystkie na wzajem się ~~[illegible]~~ uzupełniają i łącznie w jedność składają się wspólnie [illegible] zdrowa [illegible] prawidłowa ‡ Członki całości harmonijnej — ~~[illegible]~~ i pod względem [illegible] mocy i objawy zdrowia [illegible] w jedności. U nas [illegible] się w jedności [illegible] ~~walki [illegible]~~ rozsadek [illegible] ~~[illegible]~~ i [illegible] walki na zbiór; i [illegible] ~~[illegible]~~, cielesności i [illegible] [illegible], [illegible] i myśl, [illegible] [illegible] a ~~[illegible]~~ [illegible] zasady życia, [illegible] a [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] i [illegible] ~~[illegible]~~ publiczne [illegible] a [illegible] ~~publiczne~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ i [illegible] podobne potęgi i [illegible] walki [illegible] [illegible] więc [illegible]

‡ Często rzeczywiście jest doskonałe narzędziem, doskonałe [illegible], dla artysty —

Każdy walczy w duszy jak początkowo zgliszcza
i cisza i razy i wszystkie rzeczy ślady
jeśli ta wojna skończyła się zwycięstwem
rozumu nad żądzą [illegible], [illegible]
zasad porządkowych nad demonem potęgi.
wszędzie ~~[illegible] nad~~ ponad zgliszcza i urwiska
serdeczny
wszystka [illegible] się [illegible] wewnętrznych walk
[illegible], zwycięstwo a jednak Grecya nie miała tylko walk
[illegible] [illegible] odległy [illegible]
harmonia wielkich sprzeczności –
o
~~[illegible]~~ więc też u niego ~~[illegible]~~
duchowości i materya, spirytualizm
i materyalizm ~~[illegible] [illegible]~~ się zlubowały
przymierzem [illegible] wielkie – trwałe
nowoczesnym, ~~[illegible]~~ te ostateczności
potęgi bijące ~~bez~~ tutaj bo ~~[illegible]~~
to spirytualizm odrywa się od mięs – ‡
ni kości i zatem wbija się pod
obłoki gdzie w pewnej pustce
do materyalizm grzęźnie w [illegible]
zapominamy o wolności i jego [illegible]
zapominamy o [illegible] jak [illegible] a [illegible] – ‡ [illegible]
~~[illegible]~~ wielkości bez [illegible] –
Ten ślub duchowości i materyi
u greków, ~~[illegible]~~ harmonia tych dwóch ~~[illegible]~~ czynników
[illegible] też [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
ludziom artystycznym – Bo i dzieło
sztuki ~~[illegible]~~ jest ~~[illegible]~~ objawem ~~[illegible]~~ [illegible]
ducha w materyi – ~~[illegible]~~ jest [illegible]
[illegible] – [illegible] – wielki
słabym [illegible] świat nadziemskiego
sztuki; ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
2 ~~[illegible]~~ O tóż ~~[illegible]~~ dzieło ~~[illegible]~~ szuble.
czystoty greków, cecha ~~[illegible]~~ [illegible] w Grecyi
najbliższym [illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ jest tu tak
jak ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ doskonała harmonia ducha i materyi aż ta harmonia ducha i materyi
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ jest tak doskonała i z radości
tych dwóch czynników
~~[illegible]~~ nie panuje nad drugim
więc już [illegible]

‡ Ten zawodny ekscentryczny spirytualizm i jego ostateczność, bo materyalizm ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ bijący wtóry przeciw celem a tak samo się zwrócił obrotem ku nowo społecznie wielki.

melodyi, duszy
Ta równowaga ducha i ~~ciała~~ ~~w [illegible]~~ Hellenów,
patrząc na zjawiska myślowe wewnątrz widzi ideały swoje
i ciała sprawiła że wzroku ducha wszędzie
~~[illegible]~~
widzi ~~[illegible]~~ formy, a na tych
patrząc wewnątrz swoje własne ideały wcielił, i [illegible]
i na nawzajem przedmiot ten, a na tym wraz
tym nadał treść idealną, ~~[illegible]~~ wcześnie
wołająć, [illegible]
śpiewają o ~~Bogach~~ a ~~[illegible]~~ idealności
a~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ a tak z duchowości
ich ludzi umarłych, że potrzeba przebranie
w postaci bogów — Natura przestała się
[illegible] ich oczach
być materyą, bezduszną, ale stała się
harmonią duchowej
ożywioną bogów. Ta harmonia natury
i myślowej mocy, ta zgoda ~~[illegible]~~
i fantazyi stanowi wiarę, szczęście
[illegible] być ten
uczoność greckiej — [illegible]
wspaniałości magicznej przyrodzie
— z pomocą
[illegible] serca, dynamiczności osobistej [illegible]
obywatelskiej, jednostki a ogół społeczny
~~obywatel~~ a to wielki
złączył się akordem — ~~[illegible]~~ jednej
jednostkami, ani się też jedności
[illegible] ogóle zresztą wyższej
atenskiej we wolnym ogóle jednostkowy
wolność, tak że to wielki jednostki obywateli
beznadziejne [illegible] wszelkich
wewnętrznej na tym
i [illegible] swe siły
bez nadchodzącej [illegible] [illegible]
oddawał się ogólnej i narodowej
stąd jednostka przestał być nawet.
Cancer 10. nie miała wagi — Ale jednostka bo ateńska
jako obywatel był środkiem dla ogółu społecznego
~~[illegible]~~ stan ogólny jest i [illegible] — życie publiczne
celem dla greka szczytem rzeczy — stąd nie
było dla greka szczytne wewnętrznie [illegible]
życie wewnętrzne a [illegible] wewnętrzne [illegible]
ten myśl [illegible] i rozumnie — zatem ten
~~[illegible]~~ wszechstronności umysłu nowoczesnej jako
gibkości ~~[illegible]~~ bezdenna nowe
i z wolnością ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ i z [illegible] ty, [illegible]
nie zrażając się [illegible] i myśl, nowe
bezmierny marzenia ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ nie byli, wiele
[illegible] [illegible] marzeni — tak było [illegible]
[illegible], który istota wymagała
Grekom, który istota wymagała a prawie —
doskonałości, jasności, [illegible] — [illegible]
wszelkim umiarkowaniem — [illegible]
miarą wszystko była główną zasadą, [illegible]
[illegible] myśli
[illegible], a [illegible] — i umiarkowanie
to było wynikiem zdrojem
wolności —

X

Za drugi brat jako dwo
dziecu Drugi tragik
~~tak~~ Sophokles obrany wodzem
przez lud co był zaszczytem czy
jego tragedyą Antigoną lubując
lub szczytnemi uczuciami tak,
spokrewnioni myślom — I patrzmy
zważajcie, że oboje wiedzy wielkiej
o wodzu i pierwszości tego lud
zebrany ~~[illegible]~~ mający
sądzić wahał się — w trzymaniu stał
się w ludy pojmujący dziwne
wodzów wszystkich — lud mający
swoje sądy — oni przyznają
wreszcie Sofoklesowi — Pan
Dziś zapewne trudno byłoby
[illegible] generałom oddawać
tronu ocenianie świata poezyi

w czasach naszych kiedy ona tylko wytknie
(X) jedną stronę którą wtenczas treścią nazywa, on zob-
nięciem, ten drukowanym, co innym, ~~[illegible]~~ jeden
czuci się sztą i rozumie się [illegible] ten toaletą, co drugo
Grek był człowiekiem pełnym, całkowitym
wszechstronnym — a to właśnie dla tego iż był
harmonią i zjednoczeniem wszelkich wielkich
czynników osoby nieprzemijających — Poeta
wielki a pierwszy tragik Eschylos który
tragedię jak zjawisko natury jak grzmoty
potężne wyprowadził i z wielką mocą
ujęte ten poeta a nie tylko słowa aktów
się ~~[illegible]~~ dzielnością wojsk zasłynął którego
potęgę bojową uczuli wrogi perskie pod wodzą
pod Maratonem, i Salaminą — Perikles
na którego mądrości politycznej czczą tylko ...
ojczyzny, on polityk tem więcej, sławny
wreszcie; ne ~~[illegible]~~ w krajach jako były wciąż nie-
ustanni: ze zdolności wojennej —
szedł zarazem ~~[illegible]~~ zdolności wojskowej
ten Perikles obejmujący orlim wzrokiem
wspaniałości świata, pamięta zawsze, i słowy
nadchodzi pulsa serc — a przecież pamiętaj
nie był ten sam spływający władzy objawiający nad
ulgi swej jego władzy wielkiej całej przepaści
harmonią — Ten Perikles który
waga, prosta swojej zadanie że ~~[illegible]~~ obecnie
ze zdrowiem sprostać ~~[illegible]~~ iż on „był" się
usunął — ten Perikles był nie tak
tchórzem że wiedy nie uchwalił „Dobrem
wszystkim wiernej wolności — a sławy — a
ustanawia zawsze przyjaciele nasi
aż ten wielki człowiek umarł, przyjaciele
mając się przy jego przytomności stracił
~~[illegible]~~ przypominali sobie wielkie zasługi
zdolności, i
i ten ten ogromny umarły Perikles sam pewnie
porzucił i rzekł zapomnieliście o najlepszej
rzeczy, że żaden przeze mnie obywatel
nigdy sobie — ~~[illegible]~~ żałoby
obywatel nie przywdział, [illegible] żałoby —
A cóż dopiero Sokrates, on tak dalece ponad
odzew tak wyższym całkowitym człowiekiem, że
jego filozofia którą samem jako życiem, a wzorem
nawzajem wypowiadał jego filozofię, on przedsta-
wia najwyższy pomnik swojej
i prawdziwej myśli

Dlatego też ony ze ~~[illegible]~~ [illegible] a mało jest pierw[illegible]

boskiego niepodobieństwo jest dostateczne

którą więcej cenił dobrem. — Ten Sokrates którego

wyrocznia delficka ogłosiła za najmędrszego z ludzi

ten Sokrates ~~kto~~ który mówiąc, ducha czystości

moralnej zasady i prawdy które dziś jeszcze

służyć będą na zawsze wśród ludzkości

ten Sokrates ten mędrzec z greckiej [illegible]

we wnętrzu swoim, miał wyrocznię swoją — ten

Sokrates ~~nie był pedantem on~~ był pełny [illegible] przy[illegible] [illegible]

walczył mężnie [illegible] [illegible] [illegible], a uczył

z ludźmi, lubił wesołe towarzystwo,

ogródki i soc[illegible] spełniał, zakosztował [illegible]

z przyjaciółmi, [illegible] spełnił [illegible] rozmowie [illegible]

umiejętnie [illegible] [illegible] —

~~Lecz skąd~~ Lubo [illegible] ~~był~~ że całkowitej

harmonii wszelkich [illegible] Greków była wielka

[illegible] charakter ~~[illegible]~~ [illegible]

i ich całej ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] wielką

[illegible], to my dobijamy się [illegible] [illegible]

wewnętrznej harmonii i [illegible] [illegible]

a natury, darem dana, [illegible] [illegible]

dla nas i u nich [illegible] [illegible]

duchowych a [illegible], wewnętrznie

~~życie~~ a wewnętrzne życie, [illegible] [illegible]

nie było [illegible] [illegible] [illegible] było [illegible]

[illegible] [illegible], [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] duchowych, [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible].

— . . .

zgadzam wreszcie który nadaje
sztuki najściślej odpowiadał-
-ej istocie ich – Tym nadrzędnym
sztuki nie mogła być architektu-
ra, bo umie jej duch jeszcze nie jak
ściśle duchem, symetria umiejąca mogące
lecz ~~za~~ porównaniem architektonicz-
na jakiejś, od których duchu
za jego symbolem, ale duch nie
wchłonął w jeszcze osobiście, ~~[illegible]~~
bezforemna jako dawniej [illegible]
sztuka odpowie duszy istocie
Ta sztuka nie mogła być i malarstwo
ducha nie umie to wyłonić jej
bo w niemy nie wyłonienie, bo malarz
malarza jako malarz, bo [illegible]
w obrazie malarz rzeczy [illegible]
cielesna duchem, [illegible] zatem
stoję w idealizowaniu, z tego
jak wszystkiej materii, od idealnej
sztuka i czucie ~~stoję wśród~~ w malarstwie
nie w rzeźbie nie w [illegible]
ale przez [illegible] a tem
zarazem w idealnym – a tem
więcej muzyka która [illegible]
a materią stoję i [illegible]
[illegible], [illegible] wykładając
i [illegible] w [illegible]
ne [illegible] [illegible] w [illegible]
i [illegible] [illegible] [illegible]
nadrzędne [illegible] [illegible]
więc jako widzi się [illegible]
[illegible] stojąca w [illegible]
architektury i malarstwa
była tej sztuki [illegible] nad wszelki
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] najściślej odpowiednie
ich istocie i [illegible]
duchowemu.

jak posąg

Jej przedmiotem jest postać człowieka więc ~~[illegible]~~ wyrażenie jego nosi dużo z materyi, w tej postaci duch nie jawi się symbolicznie, ani echem, ale wyjęty wprost [świadomym] przybraniem, na nią [illegible] — Ta postać człowieka jest idealnie i realnie wyjątkowo jest jego nosiciela najpierw tylko ducha swobody sobie użyczonego

nawet w marmurze w posągu z materyi nie jest wrażenie, nie ~~idealnie~~ [illegible], ~~posąg jest~~ materya zimna, ~~[illegible]~~ jest dotykalna a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] naturalnie tak ~~[illegible]~~ duch wprost z materyi wprost [illegible] w posągu ~~[illegible]~~ obie te [illegible] zrównoważone — [illegible] w harmonii nieodłącznej. —

Grecya tedy tak wolny była w pełni [illegible] [illegible] [boskiego] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] nie [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] jego rozwinięta się najwyższą doskonałości, Doskonałości tak wielkiej, że przez [illegible] lat [illegible] [illegible] pozostały antyczne na [illegible] prawidłem naszej i ludy — Lubk. G. G. 108. 109. 110, 111

To przywiodła ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] a tem samem [illegible] dla [illegible] [illegible] wolności artystycznej nam spostrzeżeń ~~[illegible]~~ z [illegible] [illegible] w dziełach [illegible] ~~[illegible]~~ które nam ~~[illegible]~~ się [illegible] przechowały, [illegible] ~~[illegible]~~ całej Europy —

XIII

Grek żył wogóle społecznością swojej, a ten ogół był jego żywiołem któremu się oddawał, którym oddychał, ~~człowiek jednostkowy z właściwością indywidualną~~ na ~~którym się różnił od wszys~~ człowiek indywidualny ginął w obywatelu, ~~ta~~ jego osobistość ~~jest~~ właściwa każdej jednostce ludzkiej którym każda od każdej innej się różni nie miała znaczenia wobec potężnego ogółu — a to tem ~~więcej~~ mniej że w Grecyi nie rozwarły się jeszcze głębie duchowe we wnętrzu człowieka który wczesny żył ~~duchem a~~ światem zewnętrznym — Zatem idee i ~~rzeźba~~ posągi greckie nie mają fizyonomii osobistej, właściwości indywidualnej nie [illegible] od wielu dusz i ich treści ale są raczej ogólnikowe wizerunki postaci bohaterów bogów są ogólnemi potęgami a wyrażeniem ~~czegoś~~ społecznym wszystkich Greków, że więc są dalekie od cech jednostkowych przypadkowych [illegible] którymi się odznacza ~~ją~~ [illegible] każdy człowiek od wszystkich innych — Abstrakcyjnego wnętrza który się wyrażał ~~naprzód~~ na obliczu, był powodem że w greckiej rzeźbie nie tak skupiła się uwaga w obliczu ale w całości [illegible] ciała. (ale ciało było harmonią [illegible]

~~Tak wyrazem~~ Czynnikiem tej cechy ogólności abstrakcyi był też przecież ów profil grecki nadający jak sam przez ~~każdy~~ się obliczem posągów i postaci pewnej jednostajności, pewnego ~~że~~ niby rodzinnego podobieństwa

~~Wszczem~~ Wszczem w Grecyi w których plemię ognisku [illegible] odkryli w lutni i [illegible] śpiewali [illegible] bogów i bohaterów. Bogi i bohatery te wyobrażenia greckiego ludu twórcza dusza greków ~~[illegible]~~ uosobione w bogach, wniesione do olimpu — więc też postaci tych bogów ~~[illegible]~~ były podane przez poetów greckich

Z szczegółów składających się w pewną piękność — owa harmonia ducha i ciała wewnętrznie wyrażała się w pięknościach form cielesnych — Przez to formy ciała przemawiały nadzwyczaj. Szaty greckie nie ukrywają, nie zakrywają, ale podkreślają formy cielesne

X/11

Co więcej oblicza starożytnej rzeźby brakuje oczu, źrenicy, pewnego ożywienia spojrzenia – Ta właściwość wrześnie wynikła z ogólnej abstrakcyjnej natury plastyki starożytnej, bo wiemy że [struck] ze źrenicą spojrzenie jest najwyższym wyrazem że duszy, przez tak drobny organ natury, [struck] niejako wyłącznie duchowe – Sujet pogańskie [illegible] tak piękny jak grecki [struck] [illegible] świętości ze wnętrz – brakło mu świętości płonącej wewnątrz – Podobnie włosy na głowie, czoło, usta broda i [illegible] nagie prawidłowe –

Te cechy oblicza plastyki starożytnej jedynie z [illegible] się odnieść [struck] [struck] [illegible] do właściwości [illegible] bóstw –

Co więcej – nawet wtedy gdy rzeźbiarz greckiego było zadaniem artystycznym wyrażenie [illegible] przez artystę, mistrz układał rysy twarzy tak, aby złagodzić ich proporcje [illegible] piękności, zbliżał takowe do ogólnego typu piękności – [struck] [struck] Takie postępowanie jest „stylizowaniem” wszystkich takowe było to dalekie od [illegible] natury, [illegible], był dalekim od wyrażenia właściwości indywidualnej. Idea wszystkie już [illegible] między sobą – ǂ

[illegible] okoliczności [illegible] rzeźba grecka wmiesza barbarzyńskiej wątku – Bo jeśli zadaniem plastyki wyrażenie jest piękność charakterów rzeczywistych

ǂ albo wszystkie cząstki obejść wrażenia wspólnego wyrazu spojrzenia. [struck] właściwości oblicza – ale w twórczy wszystkie obraz te [illegible], [illegible] jakkolwiek, a [illegible] nie [illegible], ani [illegible] niedoskonałym [illegible] [illegible] być [illegible] nie [illegible], [illegible] tam [illegible] [struck] – o [illegible] objawy –

ǂ Znać że Grek uwolnił się od natury musiał być już pierwej, [struck] [struck] albo twórczy na tle natury mniej [illegible] do duchowej ideału. [struck] Najwyższy [illegible] grecki [struck] i najwyższym piękna duchem, był [illegible] [illegible] jak [illegible] Grecy
288 idealizowali – [struck] [illegible] [illegible] [illegible], [struck] [illegible] [illegible] [illegible], wola, [illegible] – ǂ

XV

(nie zleedanych, nie udanych jako w ma-
larstwie) nie wzerba wrócić a nich
przenieść — Grecy uważali że malo-
wanie posągów, będąc nie wtórem
wem wtrąceniem rzeźby w dziedzinę
malarstwa — Tak nie marmur
biały lecz dziwnie ~~natur~~ nadający
się do wszystkich sił twórczych
a petrycznych [illegible] najokazalej
bogów oblicze [illegible]
w takiem w dziedzinie rzeźby — Jak
zwierzę spiż nadawał się doskonale
nale do dziedziny [illegible]
szere ~~ta~~ do posągów [illegible]
Koń, Lwi itd — Biało
barwy, stanowi czystość [illegible]
na, treść rzeźby ‡ bez barwy [illegible]
sama przez się wyraża plastyk
sztukę najwięcej niż zawsze to
od naszym nastrojem od [illegible] ideałem

Gdy w dziełach rzeźby obok idealnej
duchowej równie silnie występuje
natury bo pełne ciało posągu
będzie [illegible] natury [illegible]
dotykalną, więc widzimy, że
sam przez posąg już sprawia wymiar
natury, naturę, że zrobiony kromkę
natura ~~bytu~~ oddająca posąg
bytu by natury [illegible] tylko
Grecy więc ~~[illegible]~~ nie ~~[illegible]~~ [illegible]
naśladowali natury, [illegible] — ~~[illegible]~~ [illegible]
a [illegible] gdy im chodziło o [illegible]
miejsca w których [illegible]
~~[illegible]~~ przedstawiona w posągu
~~[illegible]~~ [illegible] wnętrze
[illegible] [illegible]
domu itd.

‡ Lubo greccy rzeźbili ~~ta~~ i barwili
[illegible], ~~[illegible]~~ a posągom
[illegible] [illegible] osadzali
[illegible], zabarwienie ich
lubo nawet nie kiedy złocili
[illegible] [illegible] [illegible]
~~[illegible]~~ dla [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~
[illegible], ~~[illegible]~~ i [illegible] [illegible]
ale bynajmniej nie dlatego
aby ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
nadać rzeźbom podobieństwo
do natury do [illegible] [illegible]
[illegible] b. II 63

nawet w płaskorzeźba z kształtem
używali [illegible] a oddał np. przez
drzewa, kawałek skały, nawet [illegible]
etc. tak [illegible] których [illegible] opuścić [illegible]
mędrszej Grecy uważali za najchwalniej
[illegible] nem oko [illegible] pokazać go [illegible]
na [illegible] rzeczy [illegible] najpoważniejsze drzewa krzywy
albo też dzieło prawdziwe
[illegible] lub gdy —
architektoniczne [illegible]
w danej rzeźbie, co jest [illegible]
[illegible] przy [illegible]
Bo dzieło architektoniczne w [illegible]
harmonii i całości [illegible] jest obrazem
[illegible] [illegible] w swojej całości
a harmonii [illegible]
Z zasady wtedy co wytworzy
wynika że nawet na płaskorzeźbach
coś co jest przeciw przyjęciu rzeźby
o malowaniu greckiem [illegible]
czy o udawaniu przedmiotów
przedmiotu w rzeźbie to jest przedmiotów
które nie mają wnętrze [illegible]
np. drzew, krzewów, obłoków
oddalonych [illegible] które
kontury w naturze są zastąpione
[illegible] [illegible]
Ale co więcej Grecy wiedzą nawet
[illegible] [illegible] o źródłach
o perspektywie, [illegible]
bo widzieli że [illegible]
oddalenia [illegible] do dali
[illegible] perspektywy
linearnej [illegible]
[illegible] odległości
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] np. posadzka
kwadratowa
pewnie na
[illegible]
itd.

perspektywa nie ma
nawet w płaskorzeźbach

Feuerb. 75 i następne II

110

w których każdy [illegible] ma osobne
swoje osoby, w których [illegible] [illegible]
przy [illegible] jest [illegible], [illegible]
[illegible], w których sama ta [illegible]-
nie [illegible], spirytualizm [illegible]
wyrastał i [illegible], a nadto rozdzie-
la się jeszcze na [illegible], które
[illegible] [illegible] [illegible] na wykształ-
conego [illegible] [illegible]
ato ze spirytualizmem [illegible]
[illegible] chrześcijańskim [illegible]
[illegible], [illegible] cielesny [illegible] dla czego
[illegible] jest [illegible] więcej odpowie-
[illegible] chrześcijaństwa — a dla czego
[illegible] [illegible] jest [illegible] najwi-
[illegible] [illegible] jest [illegible] zba-
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] zbawienie
wienie — ~~[illegible] w której~~ [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] jest
[illegible] [illegible] [illegible] duszy
[illegible] ~~[illegible]~~ bez cielesne — [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] się na [illegible] — bez [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] myśli [illegible]-
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] —
Rozumie się że z [illegible] dla nas [illegible]
ducha, [illegible] [illegible] [illegible] spirytual-
chrześcijańskim — [illegible] się spirytual-
na indywidualne — Bo indywidualność
jest [illegible] ducha wyrobionego ze [illegible]
A w ~~tem~~ [illegible] na świat [illegible] być
mistrzem nad mistrze — [illegible] nie
[illegible] [illegible], o idealnej pełności
myślowa — ale pełność duchowa
[illegible] jest [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] — Pełność myślowa jest tylko
abstrakcyjna.

Potwory ze te postaci w całkiem ich
cała w wyrazie ich oblicza, głębokie
wyrazista indywidualności nie zachowało
tej twarzy, ~~[illegible]~~ a każdy tej twarzy wy-
razem cała głębokie historyi cierpie-
nia, ^mają^ każda z tych postaci wiele przebo-
lało przecierpiała, a każdy widzi
wpływ w niebo wpatrując się — które
stoi, w którym się opiera, a przecież każ-
dej z tych postaci każde ~~z tych~~ oblicze jest
pełne prawdy a mistrzostwa, jak te
~~[illegible]~~ z powiązaniu się niebo, szczegóła
doczesnego — w chybieniu wszystko to się
doczesności — Malarstwo jest sztuką
odpowiednią chrześcijaństwu — nic
choć do niebo przywołało ^mistrz^ nie pomoże
~~[illegible]~~ malarstwo — figury pozbawione ^oblicza^
barwami — a ~~[illegible]~~ one mówią w niebo
się w nowy świat mistyczny — ~~[illegible]~~ grube
bogato postaty oddalają się od materialności
od doczesnego świata — one przemawiają
i serca, nadziemskie, [illegible] — Które
[illegible] nowemu [illegible] do ekspresyi
[illegible] [illegible] na [illegible], to pozostanie
[illegible] najszlachetniejszem [illegible] serca nasze
a przecież mimo ten [illegible] blasku, które
przyjmuje, ta cicha [illegible] które
przemawiają przez nas — Tak tworzy
[illegible] i ołtarza naszego chwała ^artystów^ [illegible]
[illegible] w [illegible] krajach i po dalekich
obcych ludach — ~~a~~ kiedy do [illegible]
[illegible] jego [illegible] religijnej
nadobnem jest tej [illegible]
[illegible] Panny —

A tak wyrażone ich indywidual-
ności cecha osobista, a charakter
duchowy głęboki — Ale z drugiej
strony one

Ale ten ołtarz i pod względem
sztuki Europejskiej jest ważny, albo-
wiem gdy go porównać z dziełami staro-
żytnych mistrzów ~~sta~~ sławnych twórców, równie
dziwnie geniusz ludzki się
1 wyrażał niegdyś Fidiasza, Polikleta
Praksytelesa Skopasa – dzieło ~~Fidiasza~~
3 niesie go tylko odmiennym przepi-
sem, od tych widzi dzieł szkoły
dawnej – są to dwa światy, z wiem
sobie odpowiednie które [illegible]
~~[illegible]~~ świata – ani jego
nie jego ~~[illegible]~~ geniuszu nie
2 możecie porównać do posągu
Włodzimierza Potockiego i ani sławne
statuy Kopernika w [illegible] się ~~[illegible]~~
ta [illegible] na swej i [illegible]
wielki mistrz Thorwaldsena
[illegible] odłupanej [illegible]
starej ~~[illegible]~~ greckiej. – Rzecz nie
łatwa do zgadnienia – Rzeźba
z istoty swojej, jest po prostu na-
wskroś pogańska – ona naj-
wyższy szczyt swój we formie ludzkiej
w postaci człowieka, a nadto ona nie
z tego jak malarstwo które na
płaszczyźnie tworzy i myśli formy
oddalenia, [illegible], [illegible]
nie ale rzeźba, ma do czynienia
z rzeczywistą ~~[illegible]~~ a prawdziwą, a jej
dzieła mają rzeczywiste miejsce
i [illegible], a widzisz cokolwiek [illegible]
istnieje rzeczywiście

Kształty ciała niezmyślone
ale rzeczywiste, ideał duchowy
przywłaszczył na się formy w całe
nie [illegible], duchowości się też
wcieliła w stronie materyalnej.
Taka jest natura skulptury
w ogólności - Ale w [illegible]
tego ta gałęź sztuki niedopo-
wiedziana ~~się~~ jest ~~od~~ duchowi
chrześcijańskiemu, w którym
duch nieskończenie przeważa
nad materyą, w którym żywot
ziemski jest tylko przygotowaniem,
kwiatem który rano [illegible]
gwiazd [illegible] a [illegible] który ~~podcięty~~
podcięty, ~~[illegible]~~ umiera ta sala też duch
chrześcijański [illegible] [illegible]
[illegible], nie dziwgami, w którejkolwiek.
formy które przeglądają ~~gwiazdy~~
niebiańskie; ‡ ~~który, typa~~ Ten duch chrześcijański, okazuje tryumfy
swoje nad materyą ze wszystkiemi
[illegible] nad [illegible] [illegible],
gotyckiemi [illegible]
[illegible]; ale niby tytany [illegible]
się tolkie [illegible] ogromne, [illegible]
od siebie, w których [illegible] murowane [illegible]
chrześcijańskie
w szybę - Ten spirytualizm taki
sprawił że w [illegible] duchowy [illegible]
się w jednostkach indywidualnych
wiele różnych między sobą,
stąd każdy [illegible] jest całkiem
różne, od innych

‡ albo wierszy swoje wiersze
wzniosła ~~[illegible]~~ [illegible] wiersze
sprężonych w [illegible] -

538
361 – 66

Z figury [illegible] [illegible] [illegible] 4½ [illegible] [illegible]

112

Boga Rodzica [illegible] [illegible], ~~[illegible]~~
wśród narodów syna swojego — [illegible]
[illegible] księżniczki ~~[illegible]~~ promienie
królów niebo i ziemi w koronie nie [illegible]-
[illegible] — Zamieci opromienia. Trójca święta
z obu stron zamyka się ołtarz [illegible]
n. [illegible], w płaskorzeźbach przedstawiane
sceny z [illegible] z
tajemnice dziejów narodu się
polskiego — Koronacya odbywa się
za sprawą ~~[illegible]~~ Trójcy przenajświętszej
[Tak się dzieje w ołtarzu ~~[illegible]~~ [illegible], celem
ogarnia [illegible], bo wiemy go z
generacya której punkt — i której
przyszłość — [illegible] prawi [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible] — i
z [illegible] [illegible] — a pra
[illegible] [illegible], że [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] nie
[illegible] [illegible] [illegible]
się [illegible] — te, [illegible] [illegible] — i
[illegible] — a [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
Teraz jak stychai [illegible] [illegible]
~~[illegible]~~ prostale myślenia a [illegible]
[illegible] tego dzieci [illegible] a ze
[illegible] [illegible], — [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

Wielce Szanowna Pani! Chcę jak ciężko zawiniłem,

Pani tak późno na Jéj ~~list~~ odezwę odpisuję. Przemienie

moje stanu i samego siebie! Pani wielce

Temu przyczyną że też list Jéj ~~tak~~ dla mnie pochlebny

a ~~[illegible]~~ a ~~[illegible]~~

a ~~[illegible]~~ objęte

a ~~[illegible]~~ Pani raczyła

w powieściach ustawi by

mnie zaszczycić wyrazami które ~~tak mnie~~

nigdy ~~[illegible]~~ podnieść mogą mi się w których

w sumieniu

i pewności gdybym nie przekonał się że ~~one~~ [illegible]

nie są skutkiem moich osobistych

zasług ale raczej łaskawości Pani – ~~od~~

niedawno

Adresatem się zapisem, bom pragnął zarazem

i podziękować uczciwie Pani za ~~łaskawe~~ ~~[illegible]~~ [illegible]

Jéj pismo a przytem coś pewniejszego

zamiarów

oznajmić – wyrazić Jéj wszelkiego powodzenia

orzec względem ~~artykułu~~ ~~[illegible]~~ wygotowania

jakiegoś artykułu dla czasopisma Jéj –

Pozwoli Pani przeto

Iż ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible]

ciągłej pracy literackiej ~~[illegible]~~ [illegible]

takiej

tylko będzie dla mnie możliwem, jeśli zostanę

[illegible] obowiązków [illegible]

[illegible] i tym razem [illegible]

[illegible] dopiero [illegible] – Roman

Lipca – ~~Jak~~ [illegible], [illegible]

umowie

[illegible] otrzymałem [illegible]

obok mnie [illegible] – [illegible]

[illegible] kancelaryjne [illegible]

mowy, [illegible] – absorbujące w myśli – [illegible]

~~[illegible]~~ oddalić od siebie tych [illegible]

ich jest zarazem ciężarem [illegible] do posady

profesora – a nadto [illegible] ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ – [illegible]

[illegible] od tego [illegible]

obowiązku –

W Szlachetnem potomności bycie nie łacno rzecz się jeszcze
macami literackiemi obok niewiadomych utalentowanych — Prócz
jednéj którejś artykułu przydłuższy, dla Tygodnika
Illustrowanego którem jeśli przed niebo laty
przyrzekłem współpracownictwo a dotychczas określić
dotrzymać nie mogłem — Rad jestem, owszem
ze to byłem, w którym Ateneum przedtem przyszła
do Albumu Powszechnego Dobroczynnego Warszaw-
skiego, ten też owszem, tak też Biblioteka Warszaw-
Zatem Obraz obrazu. oten w prawdzie owszem
wówczas od innych, Pisma powstają, a w Warsze
wie ale widzę, iż zbiorowości nie odpowiednie
wołam — Przecież: rozkaszcze i przypadkiem
nie otworzą i przyszłe, ile tak tworzą tam
i nadarzy ten prace, ich mowy — iż chcący
notrzeć myśli — Jednakowoż nie [illegible]
się bynajmniej nadziei iż niedo tych tkanoż
bez mogą urzeczywistnić, lecz dla Blasku
Szkło twarzy w niepamięci nie mogę — Co się tyczy
[illegible], oczekuj je Pani samo owszem
Proszę jedynie aby Szanowna Pani racztem
uczynić w swoich opowiśnie wnadesłanie
artykułu, nie swój powód wolności wszelki
nie odmiennie religijnych, iż ze mimo
Upraszam, najszczerszej niż ujmie Szanowna
y i bardzo Pozwala Jej Pani przy tem w tak

1

I

Często u nas osoby wielbiące z całej duszy sztukę chrześcijańską i dzieła naszego Świata pytają ~~jakim~~ w jakim też stosunku zostaje rzeźba chrześcijańska do skulptury greckiej – ~~czem są dzieła~~ jakiego znaczenia artystycznego są nasze Postacie na naszym ołtarzu [illegible] do owych posągów które czystą [illegible] sztuką Fidiasza Praxitelesa dyszą a które przechowują się w muzeach europejskich jako skarby które dotąd nas przejmują [illegible]. Gdy dobrze zrozumiemy te cechy nie trudnym będzie porównanie ich znaczenie rzeźb tych dwóch epok.

✝ Ale proste wyliczanie tych cech niczego nie dowodzi, nie dość wiedzieć że rzeźba grecka odznacza się temi pewnemi cechami a chrześcijańska znowu innemi sobie właściwemi. Potrzeba nam jeszcze zrozumieć (to jest trzeba zrozumieć) skąd one się wzięły, trzeba wiedzieć dla czego tak się stało – a wtedy dopiero zdołamy obie te epoki ze sobą porównać i ocenić ich wartość artystyczną –

Często mi zadawano [illegible] pytania, jak się też mają dzieła naszego Świata w stosunku do dzieł starych greckich mistrzów np. do dzieł Fidiasza, Praxitelesa, Lysippa i td. ~~Ze~~ Zdaje mi się że nie będzie [illegible] rzeczą zbyteczną gdy się porozumiemy co do prawdziwego znaczenia sztuki rzeźbiarskiej obu tych wielkich epok – wykażemy cechy właściwe staro-greckiej skulptury obok cech charakterystycznych rzeźby chrześcijańskiej a mianowicie dzieła naszego Świata – ✝

~~Prawie wszystkie tych rzeźb [illegible]~~ ~~cechy~~ Jakoż ~~Prawie~~ takowe cechy charakterystyczne nie są przecież jej dziełem przypadku, a dowodem [illegible] [illegible], one są z konieczności – bo są wypływem usposobienia wewnętrznego każdej epoki – Bo jak każde drzewo wedle rodzaju swojego ma właściwy sobie kwiat ~~[illegible]~~ i owoc – tak też ~~wszelki~~ każda epoka ~~ma~~ wydała [illegible]

właściwą sobie sztuka — Ballady nawet
gminnisz jest tym samem czem two-
rzego jak jest tym swojego narodu

Ale właśnie dla tego że mają tak
wiele mają — musimy sobie znaczyć
nasze wyrażenie „sztuka chrześcijań-
ska" — gdyż sztuka chrześcijańska
rozwijała się długie bardzo wieki
zanim tak zaś wystąpiła jeszcze
w katakombach — gdy pierwsi chrze-
ścijanie kryjąc się przed prześladowcą
dziką pogańską — modliła się
śpiewała w tajemniczych podziem-
niach — w tych nocnych ciemnych katakombach
wierna w którą tu się została
zabytki pobożne w malowaniach
i rzeźbach — od tych czasów sztuka
chrześcijańska rozwija się
aż do dnia dzis jest to
półtora tysiąca lat zaledwo
Przez tak długi czas sztuka
chrześcijańska choć przechodziła
ogólnie zmiany zawsze przecież
czując sobie właściwe pracę
odmieniła się od tego pierwo-
Kresy swoje — więc pytamy
który z okresów wieków był głównym
przedmiotem dzisiejszych rozpraw
naszych —

Na to pytanie niech będzie
odpowiedź

Jakoż mamy zarazem wspomnieć
o Wieku Stwosza — więc należy nam okazać
okres jego, stulecie jego — tj. jest wiek
15 — Bo choć rok urodzenia nie pewny
to jednak pewną się wyrazić rzecz
że w pierwszej połowie 15 wieku gdy
pracę ~~albo~~ około ołtarza rozpo-
czął w r. 1477 więc że dowodem że
w tym roku już musiał być człowiekiem
gdy mu wykonanie dzieła powierzono
dojrzałym — choć Wit Stwosz umarł
w 16 ~~wieku~~ stuleciu później jego wiek męski
więc najwyższa potęga jego talentu
przypada na stulecie 15. — Tak
więc ~~[illegible]~~ musimy o
sztuce chronologicznej będziemy
niebyt [illegible] na baczności [illegible]
owe sto lat od r. 1400 do 1500.
Tego ~~[illegible]~~ Panie [illegible]
że to jest czas [illegible]
się od śmierci naszej Jadwigi
i obejmuje w sobie [illegible]
panowania Władysława Jagiełły
następnie panowanie Władysława
Warneńczyka — następnie rządy
Kazimierza Jagiellończyka — w końcu
Jana Olbrachta —
Ale jak ograniczyliśmy się ściśle
chronologicznie do pewnego czasu lat
więc się oznaczonych tak
przecież ściśle do przestrzeni
będziemy w niniejszych rozpra-
wach [illegible] wszędzie
potrzeba [illegible]
Europy —

– Więc pytanie jakiem było usposobienie duchowe Grecyi dawnéj a [illegible] chrześcijańskiéj w 19 wieku w środkowéj Europie położonéj –

Grecya więc to dwa światy wcale od siebie prawie w całości [illegible] w każdym z tych dwóch światów inne życie płynie, inne [illegible] odmienne [illegible] treść. ‡

[illegible] na [illegible] Grecya [illegible] i nastrój jéj ducha – lud Grecyi w rozwoju ludzkości stanął na równie wyższym szczeblu niż te ludy starego wschodu które wyprzedziły w Historyi – owe Indye, Babilonia, Assyrya, Egipt i te wszystkie inne ludy wschodu oprócz jednego hebrajskiego ludu [illegible] w materyi, natura [illegible] więc tam je w służbę i niewolę – Tam władającą [illegible] wielkie zadze a człowiek bezmyślnie, a człowiek całe [illegible] nie wie o duchu [illegible] wielkim tym który w nim [illegible] wa, on się [illegible] odczuć się na [illegible] jak [illegible] swojego [illegible] tak [illegible] się wielkim [illegible] ‡ [illegible] natury – [illegible] duchowe i [illegible] w słońcu [illegible] w Tygrysie, w [illegible] bóstwo – [illegible] że [illegible] wyrabia sobie bożyszcza w których [illegible] szlachetnym [illegible] [illegible] ciężyła [illegible] np. [illegible] Kroqulca, [illegible]

‡ Więc też cech charakterystycznych a odróżniających te dwa światy jest wiele bardzo – [illegible] ograniczymy się do tych [illegible] które nam pomogą do rozjaśnienia cech [illegible] tych dwóch epok –

Δ Bóstwo wschodu nie są jeszcze [illegible] wolą, one to bóstwa jeszcze się [illegible] z materyą i naturą –

[illegible] rozpusta [illegible] obrzędów [illegible] ‡ [illegible] nad nim władał który despotyzm [illegible] despotyzm jest przewagą materyi

II

Dopiero nad Grecyą zaświeciła tęcza
zarania jak po długiej ciemnej nocy
trapionej snem straszliwym — Grecya
nie miesza zaraz, lecz dzieli ducha
a materyą — owszem ona odróżnia
ducha zwycięstwa ducha [illegible]
przyrody — w więcej Grecya umie
nawet wyższość ducha od materyi
Stąd też umie znaczenie osoby nie
że osoba jest całością nie zawisłą
osobną, samoistną mającą rozum i wolę
Pamiętajmy, że w Grecyi po raz
pierwszy uznane było znaczenie
osoby — ~~Grecya uznała [illegible]~~ To
uznanie jest wielką zdobyczą do-
konaną przez lud Grecki — ǂ Stąd też
~~lud grecki~~ Grek umiał też poddawanie
się bezmyślnej chuci, słabszy
żądzom ciała, stąd też posiadł ~~znamię~~
godność swoją i stałość obywatelską
ale z drugiej strony choć on umiał
odróżnić ciało od ducha przecież
nie zdołał jeszcze pomyśleć ducha
bez ciała, ani ciała czystej materyi
bez ducha — Tak więc ciągle wcielał
ducha w ciało, a materyę ~~nade~~
uważał jako przymiot ducha — ∆
kilka danych przykładów ~~bo~~ wyższości
nawzajem i udowodnią [illegible]
Tak wiedzieli, że idea boska
jest duchem ale gdy tę ideę
uosobowiali, stąd zrodził
się wielobóstwo — cały Olimp
Bogów — oni są w prawdzie ducha-
mi ~~ale~~ osobami są nieśmiertelni ale
z osobami [illegible]
obdarzeni ciałem. — Bogowie i bogi-
i boginki mieli
słabostki i ułomności
ludzkie

ǂ Lecz i to prawda — że Grecya
zdobyła sobie idee osoby
~~[illegible]~~ jakby w zarodku [illegible]
przesadza, owszem nie
osoby, wszystko personifikuje
Ale Grek widział w sobie sam
jako osoba umoralnił

∆ Tak ~~[illegible]~~ w Grecyi znajduje-
my harmonię ducha i
materyi — w pełnej równo-
wadze tych dwóch czynników

Pobożna się na niebo, zachwycenie się bawią się płatkami, cały Olimp pełen kwiatów — ~~[illegible]~~ co więcej ~~[illegible]~~ bogini i boginki zalecają się wartami naturalnemi, albo wołają w słowach Rodziców do dzieci, albo w słowach matrimonialnych rodzeństwa, kochanków, przyjaciół. Pestalozzi nadziane ~~[illegible]~~ za godem [illegible] tych odosobnionych bóstw [illegible] tego [illegible] że nad niemi włada spólny król ~~[illegible]~~ Jowisz (Zeus) pan nieba i ziemi. Ale jako to panowanie nieby konstytucyjne — wzywa ich na spólne rady których [illegible] — ale nie bieda z olimpijskiemi rajcami, się przygadują, bogi a mianowicie boginie często dąsają się na siebie, przymawiają sobie, a bogi wadzą się czasem tak ostro i zacięty — [illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ że im bardzo [illegible] Jowisza. Często zas wszystkim dom Jowisza na uczcie, w kole bogów i bogiń radośna na niebie zasiadają ambrozją a Hebe [illegible] a podczas Ganimed nalewa im wspaniały nektar. A tak im błogo, tak im wesoło że śmieją się owym sławnym olimpijskim śmiechem — ‡

Ale jak to widzimy istoty duchowe bogów materyalizowane ze stałymi naturze fizycznej — Tak równie [illegible] uduchowiają, idealizują materyę naturę — Natura, cały świat fizyczny napełniony duchami a [osobami] przyrody [illegible] się [illegible] tych duchów, które.

‡ a gdy bóg stał [illegible] całem niebie [i na ziemi] Bóg to Apollo bóg poezyi i pieśni [illegible] wszystkie z lutni swojej i śpiewał hymny, i śpiewał na cześć [illegible] — a bogowie słuchali — słuchali — aż [że] serca im [illegible] Apollon[a] [illegible] w środku radości [illegible] i [illegible] wesela [illegible] na Jowisza czoło [illegible] przesłała chmurka — Pan nieba i ziemi pomyślał że się [illegible] bogi z [illegible] — Bo na [illegible] bogów [illegible] nowa, nowa [illegible] [illegible]! a tych [illegible] [illegible] [illegible]

bo osobowo [illegible]

personifikowane

za osobami, ~~[illegible]~~ wszystkie cała natura wszystkie jej moce są personifikowane

Gdy wśród słońce wschodzące
i zachodzące – to Febus – Apollo
wodzący rydwan promienisty
po niebie – a wyprzedza go w
~~zorania~~ w przód zorza purpurowa,
aurora – jutrzenka – Błyskawica
grzmot – to Zeus miotający
gromy – Rozhukane morze
to gniewny Posejdon – wietrzyk
to z [illegible] z Tetydą swawolący
to z [illegible] – Etna a-
[illegible] Afrodyty – to kuźnia Hefajstosa
bucha ogniem to kuźnia [illegible]
Wulkana – Bo po wodach [illegible]
lodowych pływają ich [illegible]
najady Trytony ± Po łąkach
[illegible] wesoła [illegible]
każda rzeka, każde źródło ma
swoją boginię – Tak nawet
[illegible] przyrodę, ~~[illegible]~~
i na ziemi życie [illegible]
~~była~~ materialne bywało idealizowane
Bo cóż już może bardziej materialne-
go jak potrzeba pokarmu i napoju
A jednak i pod tym względem widzimy
idealizowanie u Greków – Zapraszali
na ucztę gości z [illegible] się zwracali
we wieńcu kwiatów, biesiada
odbywała się w śród zabaw śpiewów
i rozmów zajmujących, nadto
lutnia obchodziła kolejno
[illegible] każdy zaczynał puchar wychylał
musiał zaśpiewać piosenkę wdzięczną
lub opowiedzieć anegdotkę – Tak według
wodziły się w rozmowach uchodził
czas – Niekiedy nawet gospodarz
sprowadził mimów, by żywemi obrazami
przedstawiali sceny mityczne

± Echo – nieszczęśliwe było
między drzewicą, ale [illegible]
zniknęło, tak wysechała w
całości jej ale [illegible] – nikło –

[illegible] niebłaganie – a dawno
wyszło chodziła i grała dawne
przepowiednia Orfeusza i [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~

z przygody bogów i bohaterów —

Bo wszystkiem idealizowania i ko
nej materyalnej świata przetworzenia
nawet sprzęty naczynia owego czasu
owego powszedniego przeznaczenia — od
prostego adjacencyjnego naczynia prawie
rzeczy neapolitańskich, które się przechowują
na cmentarza sprzęty dawnej Grecyi — które
rzeczą za raz wygrzebane w Pompei —
Bene [illegible], lampy, kagańce,
[illegible], puchary, naczynka ampuły
drobne pięknie uformowane, nawet jest tam samo
one estetycznej formy widziane
[illegible] kości — a nie jest to
[illegible] tylko najmniejsze
[illegible] wszystkie
ornamentykę ale ornamentykę
samowolnie naznaczony ale ornamentykę
która się bez przesadnie wyższa
z przeznaczenia właśnie każdej rzeczy —
nawet ucha od [illegible]
od praktycznej naczyń kuchennych, a tych ucho jest bez
[illegible] ozdób
dowodzi wszystko artystyczne
dążą od drobnego zawsze innego się
szlachetnej
owoce widzi mej formy — przewiduje
nam garnki — [illegible] brochetki
potrzebny. Tak widzimy widzimy
jak te idealności lamy matery
a ducha w niej stosowania —

Z tego cośmy dotychczas o Grecyi
starożytnej rzekli widać już w duchu
harmonii się warunkowa materyi i ciała
ducha i ciała się zanurzona w naczyniu ten
dla wszystkich wielkiej mądrości
zrozumieć można wielkie znaczenie
ciała cielesności
zrozumieć można dlaczego Grecy tak
wielką wagę przywiązywali do piękności —
wielką wagę przywiązywali do piękności ciała — Bo
estetyczne do piękności ciała —
w ostatniej [illegible] piękności jest
niczem innem tych wszystkich duchowych
wyrażających się lepiej
mistrzowsko,—

To miasto które przez 1700 lat
blisko pod popiołem [illegible]
dowodzi nam [illegible] przechowało
nam pomysły wolności, cudowne
formy. —

Przeciwnie te sposoby obecnie
zaś [illegible] których [illegible]
nie są niczem dziwne tu [illegible]
rokoko, ale [illegible]
obejmują one [illegible]
dzisiejsze są skomplikowane
według motywów greckich tak
nam wszystkie [illegible]
sevrskie, kandelabry i
lampy salonowe przy tem
są utworzone według motywów
starogreckich

To jest iż duch ludzki, ciągle postępujący przez wieki i narody, o tyle się rozwinął w Grecyi, na tem szczeblu stanął w Grecyi iż jeszcze cało[illegible]ego treść nie mogła się wlać we formy zmysłowe, a zatem, że cały mógł się wlać w dzieła artystyczne — to jest przyczyna, że Grecya jest właściwie ludem artystycznym.

~~Junacy~~ Z tego co się wtenczas o Grecyi [illegible] widać że [illegible] ~~[illegible]~~ Grecyi wielkość [illegible] wtedy dla ~~[illegible]~~ [illegible] nie wyjęła się jeszcze wyprowa[illegible] nowego życia, zewnętrznego na zewnątrz [illegible] —Δ

W Grecyi ~~Junacy~~ [illegible] się dzieje w świecie. Tu nie tylko duch dziecięcy odrzuca się od natury od materyi ale wznosi się o całą nieskończoność nad materyą, nad naturę — ‡ Chrześcijanin nad materyą, nad naturą wznosi się nad doczesności zmysłową ziemska nie ma wagi ani znaczenia, że życie doczesne jest tylko popasem, wędrówką, że chce ten świat jak tak przez który prędzej nie cało wieki [illegible] tak, by się bez nadziei bez wiary [illegible] wyższej, niż jeszcze nie zadowolony — Skąd ta ~~[illegible]~~ niezadowolenie i najwyż[illegible] niezadowolenie z doczesności — ziemski nie wystarczy że wszystko, zbawienia rozkosz [illegible] wiary w sercu chrześcijańskiem, stąd tęsknota nieskończona ~~[illegible]~~ do nadzmysłowego świata. Stąd lekceważenie natury a światem, skąd też i wielkie ciała [illegible] znaczenie ~~[illegible]~~

Δ Brzydko się głębi wnętrza, głębi [illegible], nieznośności tęsknoty

Spirytualizm! życie wewnętrzne

‡ Chrześcijanin nie rozumie świat materyalny a duchowy są w bezwzględnie ~~[illegible]~~ różne od siebie

Tęsknota nieznana głęboka wzięta w sercu, w sanctissimum pieśni chrześcijańskiej śpiewają proroctwa ~~[illegible]~~ melodye nieziemskiej i pewności szczęśliwości zagrobowego życia.

Owszem w średnich wiekach natura
uważana za wroga – wstręt do zaj-
mowania się naukami przyrodniczemi
bliskiemi bywali tylko ludzi [illegible] –
w średnich wiekach a nawet jeszcze
w szesnastym [illegible] spotykamy
[illegible] [illegible] sobie
[illegible] [illegible] – spotyka-
[illegible] [illegible] – nie do
my po borach po puszczach [illegible]
[illegible] pustelników, [illegible]
[illegible] oddzielających się [illegible]
od świata [illegible] i [illegible]
[illegible] w samotności [illegible]
sam [illegible] z bogiem – Natura jest
[illegible] a ~~[illegible]~~ wobec tych [illegible]
wewnętrznej – Dla chrześcijanina
[illegible] wartość artystyczna
obraz wobec którego się modli
i [illegible] – Obraz prawdziwy [illegible]
[illegible] jest wewnątrz [illegible]
się w samej [illegible] [illegible]
jego ducha –
Tak przeto [illegible] [illegible] [illegible]
że [illegible] życie [illegible] wewnętrzne
chrześcijanina [illegible] [illegible] [illegible] –
duchowym [illegible] duchowa ~~[illegible]~~
Gdy cała treść ~~[illegible]~~ duchowa się [illegible]
Która [illegible] dobitą jeszcze bo wewnątrz
wyrazić [illegible] [illegible] [illegible]
w sercu chrześcijanin [illegible]
tak się wzmogła że żadna [illegible]
objąć jej całkowicie
nie zdoła ani [illegible]
wyrazić –

Gdy u Greków jest [illegible] [illegible] bez [illegible] została jest [illegible] znaczenie — w duszy [illegible] duchowości, spirytualizmu [illegible] się na obliczu jest wyraźnego znamienia.

Ale z tej właściwości wynikają się znów inne rzeczy [illegible].

Gdy u Greków jest życie zewnętrzne a brak duchowej głębi — wiąże się to [illegible] nie dziwo że brak jednostkowego wyrobienia, brak indywidualnego jednowładności [illegible] [illegible] wszelkiej [illegible] która sprawia że każdy człowiek różni się od każdego innego, że więc każdy ma swoje piętno [illegible] w sobie swojej jednostki — w Grecji [illegible] indywidualności, bo [illegible] jednostki prawie nie [illegible] swojej jednostki więcej do [illegible] [illegible] jednostki, więc oddają się [illegible] szczególnie one wszystkie [illegible] do [illegible] ogólnej polityczne [illegible] ≠ [illegible] ogół jest to [illegible] życia zewnętrznego — z tego też duch ogółu — [illegible] [illegible] [illegible] brak [illegible] [illegible] — a stąd [illegible] w naturze u Greków nie ma miłości w [illegible] znaczeniu, więc nie [illegible] [illegible] kobiet — [illegible] u nich [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] wagi —

≠ Grek jest więcej człowiekiem [illegible] obywatelem, [illegible] publicznym [illegible] — bo wszystkie uczucia ludzkie, miłość i [illegible] [illegible] poświęcone dla republiki — ~~społeczne~~ Prawda że Grek [illegible] nie [illegible] [illegible] się, bo to musiał nie być, [illegible] [illegible]

Nie trudno [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — cały [illegible] [illegible] — o niej [illegible] stan społeczny — o niej zasadny Plato w swojej księdze o republice w której [illegible] [illegible] [illegible] wspólności — [illegible].

w trad nas uważano że republikę
platona za mrzonkę, za utopię
prawda i że owa republika Pla-
tona są mrzonką, ~~[illegible]~~ ale uważam
raz, są utopią zdobywczą [illegible]
[illegible] do nas [illegible]
ale nie były mrzonkami [illegible]
[illegible], Plato pisał że Republikę
nie [illegible] [illegible]
[illegible] — [illegible] on to
napisał przyjmowany do [illegible]
[illegible], [illegible], i [illegible] i [illegible]
~~Jego prawo~~ a [illegible] prawie cało
[illegible] prawo [illegible]
w [illegible] [illegible] w tym [illegible]
[illegible] były [illegible], [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ że ~~[illegible]~~ prawa [illegible]
[illegible] [illegible] w Sparcie
[illegible]. Republika [illegible]
Posłuchajmy. Republika obejmuje
trzy stany 1. Radców. 2 Wojowników
3 rolników i przemysłowców – [illegible] F. [illegible]
zas sam ~~[illegible] rodzice jego~~ nie [illegible]
sobie stanu, ale rodzice nie [illegible]
go do pewnego stanu, ale [illegible]
[illegible] [illegible] stan i
[illegible] — Dzieci zaraz po urodze-
niu odbierane [illegible] matce i oddawane
[illegible]
Rząd [illegible] aby
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ nad [illegible]
[illegible] na [illegible]
a ~~[illegible]~~ ~~a [illegible]~~ a [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] lub [illegible]

F. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
aby [illegible] [illegible]. [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
pogardzony od Platona

Coś [illegible]

IV

Bo wtedy gdy każdy ~~w każdym będzie mógł w pierwszym lepszym~~ w każdym będzie mógł domniemywać się ojca, wujca, albo syna albo brata, wszyscy będą szanowali jakkolwiek do siebie należeli –

Tak więc widzimy jak wszędzie jak ~~nas~~ pomija jednostki, a znieważona familia – której miejsce jest wyrażoną w towarzystwie a konieczna potrzeba serca –

Słuchajmy dalej jak rozsądnie rozstrzyga los – los ślepy rozstrzyga kto których ma się żenić – Jednak powiada że rządzący winni jakoś rozlosowanie urządzić tak – wiedząc że o naszych o przesądzaniu to nie wie nie ma –

Co więcej – Plato nie pozwala nie małżeństwa – Bo radzi aby żony wojowników wychowane były ~~razem~~ tą samą metodą jak mężowie ich – także mężczyźni winny zarówno stawać razem w musztrze, i nawet bitwy stanowić oddział – nikt bojowy ~~szczególnego~~ ±

Plato nawet do tego stopnia ogranicza wolności indywidualne że daje przepisy jakiej muzyki ona się uczyć metodami – ~~Żadne~~ Pozwala tylko lutnię zakazuje fletu i arfy –

Tak widzimy że najpierwszym celem tej społeczności ~~jest pań~~ i każdej jednostki jest państwo

±A że żony mają dać ewentualnie do tych ~~zatrudnień~~ ćwiczeń wojskowych, bo gospodarstwo domowe mają wspólne, gdy potrzeby [illegible] na rodzin dwóch pierwszych stanów do starca [illegible] liczni –

indywidualna
jednostka nic nie znaczy – ona
poświęca wolną wolę swoją państwu
nie może ani wybierać dla siebie
stanu ale trzymać się wedle szlachetno-
ści urodzeniem, ani cieszyć
się dziećmi i przez wychowanie
ich – a poniżanie kobiety i jej
wszelkie znaczenie jest zatarte
i zapomniane – ‡

‡ Jest to despotyczna niewola
w formie republiki

Inaczej w czasach chrześcijań-
skich wiekach średnich a nawet
w stuleciu 15. i 16 tu tak
dalece ~~[illegible]~~ bujał rozwinął jednostki
indywidualnej że aż przesada – aż do swawoli

§ Głębię nietylko wyrobiły
dobitny charakter, uszanowanie
wolności organizacyjne, władców
jednostki nawet

~~Indywidualności jest to Ogół poj~~
Ogół polityczny luźny, nie skon-
ni jedności – każdy rycerz na koniu
obronnym grodzie jest jednostką
samodzielną zachowała – on jest
królikiem prawie niezależnym – monetę
otoczony wojskiem, bije [illegible], nie przechwatki
wojuje ze sąsiadem, ~~o~~ każde
z zajazdy, – Każde miasto
buduje działa na swoją rękę, rozwija
przemysł, utrzymuje cechy zbrojne
a w potrzebie opiera się monarchii –
achy gildy, zakony litery, rozwijają
się autonomicznie –

A gdy cała głębię rozwartości
w osobowości ten [illegible] wolności
[illegible] się w [illegible] – a to uważa
rozgonią się w [illegible] fantazji, romantyzm –
[illegible] fantazji, a nastę[illegible]
uważa honoru ~~[illegible]~~ jako z nas tyle
wyniklających, poniżać siebie wobec, drażliwe do skrajności
skąd rycerz niska stary w turniejach
w przedziałkach, szuka awantur w błędnym
błąkaniu się po świecie –

~~na pierwsze~~ [illegible]
w turniejach najwięksi [illegible]
ta dama oddaje w [illegible]
najwolniejszemu rycerzowi
a ~~ta~~ [illegible] niewolnicy
za ścisłą powinność uważa

Z przeczytaj [illegible] 15.

~~Z tak to że~~

Z
[illegible] ~~[illegible]~~ odrzucając się
ducha od materyi od cielesności
mocno [illegible] pałeczka [illegible]
osobowego – że harmonia

1 – odrzuciwszy ducha a Natury [illegible] osoba x.
równowaga ideału [illegible] ducha [illegible]
ale harmonii – [illegible] w duchowni.
[illegible] – [illegible] znaczenie – wartości
[illegible] – [illegible] – brak głębi
uczuć, [illegible] brak [illegible] przemożności
indywidualności, ~~jak~~ ogólnikowe –

A na to się! Dość przypomni-
sobie że owa niewolnica ~~[illegible]~~
~~za ołtarz~~ na powinności rycerza uwo-
[illegible] damie, umiłowanie w
jej obrazie – Rycerz przysięga na
barwy swojej damy którą sobie
obiera, ginie na ostrzu i każdej
co by, rozpruwszy jej [illegible]
~~[illegible]~~ a ta dama często nawet
nie wie o nim, – ~~Tak więc~~

Tak w miłości spotykamy
spirytualizm odrzucający się
od rzeczywistości, [illegible]
wybujały [illegible] [illegible]
[illegible] ↑ Ta [illegible] [illegible]
Tak więc ~~[illegible]~~ [illegible]
w dziejach [illegible] [illegible] wiodły,
[illegible] [illegible] [illegible] 15 [illegible]
a [illegible] ~~z~~ [illegible] [illegible] [illegible]
~~[illegible]~~ – [illegible]
Że [illegible] Greków [illegible] –
[illegible] duchowości, a [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] harmonii
~~[illegible]~~ że u nich [illegible] [illegible] całości a [illegible]
między duchem i materią, a
że więc u Greków [illegible] jako
[illegible] [illegible] duchowe
[illegible] [illegible] znaczenie
że więc [illegible] [illegible] [illegible]
wartość –
Że Grek ujęte [illegible] w [illegible] [illegible] –
ze [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] –
że nie brak głębokości uczuć [illegible]
[illegible] – a że życie [illegible] [illegible] osobi-
że w Grecyi nie wyrobiona owa osobni-
cza indywidualność, która u nas
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
od [illegible] – [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
że [illegible], typ. ogólny
ogólnikowy –

Przecież w sztuce chrześcijańskiej duch
zwycięstwie wznosi się nad materyą
doczesność nie ma wagi — więc i piękno
ciała bez znaczenia —
ale za to w głębiach ~~d~~ ducha rysi świat
nad doczesny, nadziemski — spirituelny
więc też i każdy artysta ma ogromne
pole do jednostkowej — a indy-
widualność w każdym dziele [illegible]
miejsca —
Tak już znaczymy sobie [illegible]
ogólnie rozróżniając usposobie-
nia ludu greckiego a ducha chrze-
ścijańskich zwłaszcza stulecia [illegible]
Teraz więc z tych właściwości tych
dwóch epok dwóch wyprowadzić
cechy ich rzeźby.
lemy wrażeniem cechy rzeźby.
je cecha — Teraz powiedzmy że cecha
ogólna rzeźby greckiej jest czysto rzeźbiarska ‡
łączy także jako wprost i logicznie ze
rzeźby
~~z~~ ich ~~rzeźby~~ — Cecha ogólna rzeź-
chrześcijańskiej rzeźby także jest ~~mal~~
malowniczość — to jest że ta rzeźba ‡
oczyma malarza patrzy się na świat
gdy skulptor grecki korzystał tylko
wyłącznie
bierze za podstawę ideę rzeźby — rzeźbiarz
chrześcijański wieku XV
korzysta jakby z pomysłu
malarskiego aby uzupełnić obraz
natury być może w tej rzeźbie
wszystko. Aby określić nam lepiej
ustawmy że widok który się zgadza
z tłem rzeźby, więc też skulptor gotycki
widzi z tła — ~~d~~ widok
nie tylko samego [illegible] jakiegoś
kraju, pejzaż, dalej wszystko jakby
dom, architektura, to wszystko jak
rzeźba chrześcijańska
malarska, stylu malarskiego
~~p~~ wyłącznie — wykonywane w przedmiotach,
wykonywa tylko przedmioty
do których nam się ich przedstawić
z tłem w kościele
[illegible] —

‡ Pochodzi to stąd że rzeźba
jest właśnie tym rodzajem
sztuki który najwięcej
przypada do usposobienia
Greków skulpturę jako
ukochanym ponad wszystko
rodzajem wybranym rodzajem
sztuki.

A

jak popr[illegible]

poprawione

Porównanie
rzeźby greckiej z niemiecką, średn[illegible]
a w szczególności ze sztuką
Wita Stwosza
skreślił Józef Kremer
(podług ~~odczytu~~ publicznego odczytu
mianego przez autora na fundusz
odfotografowania wielkiego ołtarza w kościele N. P. Maryi w Krakowie:)

Często się zdarza w naszym Krakowie
że osoby uwielbiące z całej duszy sztukę
~~chrześcijańską~~ piękną, zapytują w jakim
też stosunku ma się rzeźba wieków
~~chrześcijańskich~~ ~~naprzód~~ chrześcijańskich do skulptury greckiej,
a w szczególności jakiego artystycznego
znaczenia są figury naszego
Maryackiego ołtarza w porównaniu
do zabytków plastycznych wyrobionych
w ~~[illegible]~~ w starożytności przez
Fidyasza, Praxitelesa, Lysippa
i innych wielkich mistrzów klasyczne-
go świata, które stanowią chwałę
dzisiejszych muzeów europejskich.
Zdaje się przeto że nie będzie rze-
czą zbyteczną gdy ile sił naszych
odpowiemy na to ~~pyt~~ zapytanie.
Jednak proste a gołe wyliczanie
cech charakterystycznych obu sztuk,
greckiej a następnie chrze-
ścijańskiej, a mianowicie sztuki Stwosza ~~średniowiecznej~~ nie na wieleby się nam zdało.
Potrzeba nam zarazem wyjaśnić
skąd się wzięły te cechy, a jakiego
gruntu one wyrosły z tej jedynie

62

...stateczniejsi i ściślejsi po-
...w tych dwóch wielkich ~~wszelkich~~
...tu epoki świata — Jakkolwiek ~~owe~~
...artystyczne sztuki nie są
bynajmniej sprawą [przypadku] ślepego lub czystej
dowolności ludzkiej; ale ~~są~~ raczej są obja-
wem koniecznym, bo wypływem wewnętrzne~~go~~-
~~go~~ nego, ~~uspos~~ duchowego usposo-
bienia każdej epoki. — Jak roślina
każda wedle rodzaju swojego wyjawia
istotę i rodzaj swój właściwym sobie
kwiatem, tak każda historyczna epoka
wykwita właściwą sobie sztuką, to
jest właściwym sobie artystycznym
stylem. — Nawet geniusz jest synem
swojego czasu i narodu, i z niego bierze
~~cechę~~ cechę i [[illegible]] potęgę swoją. —

los
~~Ciekawy~~
Odwiedźmy katakomby rzymskie,
owe podziemia smutnej a najświętszej
pamięci, a zrozumiesz drogi którymi
anioł pański wiedzie ludzki ród
poprzez wielkie wszystkie. — W kata-
kumbach zewsząd ogarnia [cię] noc, a
cisza niema przejmuje wędrowca.
Niezmierzone, wielomilowe chodni-
ki wyłamane w twardej martwej
skale, wiją się i błądzą, kilku pię-
trowym zawiłym labiryntem wędrow-
cy ciągną w tym państwie tysiącem
rozszerzając z gromnicą wszystkie
grube ciemności. — W ścianach chodników (wykute.

wykute [illegible]
ciśnące się gęsto tłumnie [illegible]
niebie, po nad sobą, [illegible]
niegdyś przyjmowała [illegible]
tylko w pamięci. Gdy [illegible]
świata twojej w głębi [illegible]
obaczysz jeż nie [illegible]
[illegible] on niegdyś [illegible]
[illegible] byt żywem
ciałem --

Lecz, choć te podziemia
zaległy dziś więcej niż wieczności, [illegible] ducha
ujrzysz promienne, Boże świą-
tości; choć te podziemia nieme
przecież usłyszysz stukiem ducha z nich
przedśmiertne psalmy męczenni-
ków — bo każdy we krwi pokreś-
lony testament swoje,
[illegible]. — Niekiedy od czasu
do czasu — w tej uroczystej piel-
grzymce na [illegible]
obszerniejsze, wykute przestrze-
nie. To kaplice! W nich
sarkofagi świętych męczenników i
[illegible] niedościgłego [illegible],
katuszą, i okrutnym [illegible]
dali świadectwo [illegible], zba-
wienia — Na sarkofagach wyrze-
źbione [illegible] bohatery
Boże, one patrzą na obecne pokole-
nie [illegible] pełnym grozy
spokojem. — Na ścianach, na sklepieniu
kaplicy [illegible] przygaste
malowania. To [illegible]
ryby, pawia, [illegible]
To znów często

D. ad 3. ~~A~~ C

to znowu często ~~[illegible]~~ na [illegible] na poło ~~[illegible]~~
ściennie rozdzielone ~~przeręgała~~ [illegible]
gatarlli i swoje [illegible] – w ~~na~~ [illegible]
~~malowane~~ ~~figury~~ postacie ludzi i ~~że~~ malowane
~~do~~ łączą się w grupy –

~~Formaty te malowania~~

Lubo po ~~L~~ tych wzorach po tych malowaniach [illegible] lubo że
często przetrwać wieków – ~~tyle ustały~~ ~~tak dawni~~ nie tchnieniem
wykonane pospolicie, bez artystycznego ~~[illegible]~~
~~użytnał, czas i że gdy [illegible]~~ ~~abo wszystko na polu~~ ~~od tłoczenia~~
~~w te otwory grobowe [illegible]~~ chrześcijan nie
~~kości te [illegible] pochowanych~~ ~~[illegible]~~
~~rozsypały się [illegible] ale w tak[illegible] [illegible]~~
~~pyłem [illegible]~~ – a przecież uważ że to pierwotnych
dzieła ~~sztuki~~ ~~tak dawnej sztuki~~ już są przez stworzen-
chrześcijan ~~tak poszły i po dłużej~~ ~~[illegible]~~ a zawier-
~~[illegible]~~ odradzającego się świata – a zawier-
kiem ~~[illegible]~~ nowej sztuki chrześcijańskiej – zaiste – w tych
podziemiach nocnych stała kolebka wiary,
Chrystusa, ~~i[illegible]~~ i stała kolebka chrześcijań-
skiego artyzmu – Te wzory te malowania
~~[illegible]~~ w katakumbach, mają już na sobie
ową cechę własciwą która ma przyświecać
całej ~~[illegible]~~ przyszłej bo twórczej sztuki chrześcijańskiej
[illegible] we wszystkich następnych epokach jej rozwoju.

Prawda że na pierwszy rzut oka te
dzieła sztuki w katakumbach przypominają
~~[illegible]~~ dzieła owczesnego artyzmu pogańskiego – bo
odtwarzają ~~[illegible]~~ współczesną sztukę pogańską,
bo całej nowej ~~[illegible]~~ treści
to tedy, jak ostatni swoje objawy sztuki pogańskiej
~~z ostatnich [illegible]~~ ~~[illegible]~~ że ~~te malowania~~
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ a tem wyżej
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ Lecz za bliższem rozpatrzeniem
~~przypatrzeniem~~ ~~[illegible]~~ to nadobieństwo jest tylko pozorne
Że ~~[illegible]~~ się uczepi że, ~~tylko~~ od tych dzieł pogańskich których
różnią się całym światem ~~[illegible]~~ wzory i malowania
pierwotnych chrześcijan – bo ~~ich~~ ich technika ich i formy
~~ich~~ są dawne pogańskie ale pomimo te formy
obrazu zgrubiałe ~~[illegible]~~ jawi się już nowy duch ludzkości,

do 3.

Symbolika, różniąca się więc od symbolów innych niechrześcijańskich ludów, bo symbolika są nie rzeczy ziemskich, ale to rzecz że człowiek pogodził się z Bogiem, że się wzniósł nad małą swą dzielnicą rzeczy przemijających — że jest odkupiony — wybawiony. Że się zjednoczył z Bogiem, że on w Bogu a Bóg w nim —

jak z martwej gnuśnej poczwarki wykluwa się n[illegible]
złoto skrzydły —
Zaiste w katakombach najwcześniejsze początki sztuki
jaz dla tego zarówno wymowniejsze
porównane być nie mogą, iż są wszystkie sym-
bolika Chrystusowej wiary: Krzyż, baranek,
gołąb (Duch Św.), stadzer, cierpliwości), jeleń (tęskniący
dusza spragniona Boga), feniks (zmartwychwstanie), paw (nieśmiertelności)
Kogut (czuwanie chrześcijan [illegible] [illegible]),
i inne tym podobne obrazy najgłębszej
treści — znać że wszystkie przyro-
dzone, podobnie jak cała natura, dla pierwszych
chrześcijan nie mają same przez się znaczenia
— tylko są odblaskiem, zewnętrznym widomym znakiem pod którym
jako ich treść ukryte niewidome dla oczu śmiertelnych,
najwyższa idee. Cała natura i wszech-
potęstwa jej odnosząc się wprost do Bóstwa,
tylko do źródła a nie kierowniczego słońca swojego,
widomy że to treść duchowa, bo owa nadświatowa
idea, jest nieskończenie wyższa od rzeczy
podlega zmysłom,
od formy swojej która
— Otóż ta cecha jest już zapowiedzią że
w sztuce chrześcijańskiej
przeważnie wielki artystyczne nie
zewnętrzna forma, wyrażenie treści duchowej — że nawet
złota, wypowiedź w wielu wiekach gdy wielka chrześcijan
jeż dołęgnie najwyższego potrzeba do skła-
natury swojej pozornie ta forma artystyczna nie zdoła
objawić całej swojej pełni treści duchowej.
wyrażić
Nie mogło być inaczej! Bo ta cecha a właści-
wość sztuki jest wykwitem artystycznego usposobienia
chrześcijańskiego świata. Wiara Chrystusowa

wstąpiła w ducha ludzkiego i rozświeciła w nim
głębie tak nieskończone, w których jaźń rozwinęła wielkie
prawdy, które wiara napełniła w ...
treścią naddoczesną, Bożą, przedstawieniem mistycznie
zradzoną, — wobec tej treści maleje wielkie wszystko
co z doczesności powstało — żadna forma z łona
zewnętrznego świata wziętą, nie wystarczy tej treści
bo co skończone nie zdoła objąć w sobie nieskończoności
tak więc w całej sztuce chrześcijańskiej w całym
jej rozwoju tyje prawda
która starła głowę materyi, która wzniosła i
tryumfem nad słońcem, mieszczęśliwego ciągle nieustanne
cała sztuka chrześcijańska głosi
zmartwychwstanie

Tych obrazów symbolicznych chrześcijańskich
nie można dla ich alegorycznego znaczenia poznać
x nie chrześcijańskie symbolika, nadając też
tak inne objawy sztuki wyłączywszy
pierwszym czasem w katakumbach
ludzkie figury rzeźbione i malowane, które
z pozoru są podobne do rzeźb spółczesnej sztuki wyłącznie
pogańskiej —

Pomimo w katakumbach rzeźbione
malowano figury ludzkie ale i także choć z pozoru
podobne do dzieł spółczesnych pogańskich go Rzymu
w składzie są ich nowe duchem.

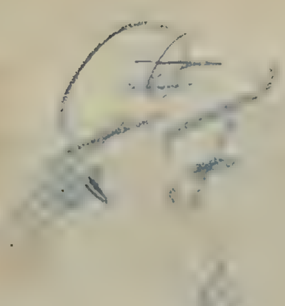
Rozpatrzmy się w płaskorzeźbach zdobiących sarkofagi
katakombowe. Płaskorzeźby wymienione wszystkie
przedstawiają stłumione figur obok siebie, i poza sobą,
umieszczone obok tylko z wzniesieniem do widza, przeważnie
ciąż rzadko tylko zwrócone do niego w profil (en face),
płaskorzeźby wydają tworzą
wszystkie perspektywę, nie dalekie budowle, drzewa, góry
itp.

...ej nam w tej przedewszystkiem wspólność ogólnego obrazu ~~[illegible]~~ cechy ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ chrześcijańskiego ~~[illegible]~~ cechy

Zdaje się więc że kreśląc sobie pomiędzy innemi naprzód podamy ogólne cechy artyzmu antycznego, wielkie epoki świata a zarazem wykażemy ogólne istotę sobie nie, ich duchowe ~~jakie~~ które było warunkiem, ich własnej sztuki. A następnie dopiero zajmiemy się szczegółowo porównywaniem rzeczy wieka stworzonej z dziełami wielkiemi [illegible] dawnej Grecji —

Rozpoczynamy od świata od artyzmu chrześcijańskiego, bo ten będzie ~~jest~~ bliższym sercu naszemu, jak ~~więc~~ dla nas zrozumialszym —

Wstąpmy w katakumby rzymskie w te mistyczne podziemia najświętszej pamięci ~~w~~ uświęcone dziejami pierwotnym chrześcijan. Z tąd ogarnie ~~[illegible]~~ nas [illegible]



Jnnaczej się dzieje w plafonach ~~[illegible]~~ [illegible]

Naprzód ~~cała~~ każda scena sarkofagu [illegible]
rozebrany symetrycznie
~~rzecz~~ ~~rozdzielona~~ na części ~~[illegible]~~
Te rozdziały powstają przez przegradzające [illegible]
~~Rozdziały~~, stanowią ~~[illegible]~~ jeden drzew, [illegible]
połączone
odgrody a każda ~~podzielone~~ – ~~Rozdział~~ Rozdziały [illegible]
liczby nieparzystej liczby, środkowy najważniejszy, symetrya, mająca być tem [illegible]
Tak jest zachowany tu [illegible] ~~jako~~ [illegible] zawieszenia
rzeźb – w środkowym rozdziale postać z zawieszenia
w pobocznych postaci niższego znaczenia symetrycznie
~~ale~~ Opróc tem [illegible] spostrzegam że ~~tam~~ rozdziale
ci wszystkie ~~każda postać~~ w każdym ~~[illegible]~~ rozdziale
mieszczą się trzy figury z których środkowa
silniej naprzód powinna stać ~~[illegible]~~ ~~boczne~~ boczne zaś
cofnięte w głąb – ~~ale~~ ~~[illegible]~~ całem też te [illegible] (odpowiednimi sobie) ~~[illegible]~~
boczne zastąpione są innemi ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ Jest atoli cechą najwięcej ~~[illegible]~~
charakterystyczną tych rzeźb że wszystkie
figury są wprost przodem całym zwrócone
do widza – Co znaczy że te [illegible] osoby są zawsze
[illegible] obecni, że ciągle ją mają na [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ – [illegible]
[illegible] przedstawić w profilu, [illegible] by [illegible]
[illegible] przemijające ~~[illegible]~~ –

Jednakże ~~więcej~~ [illegible] jeszcze jak te cechy [illegible]
świadczy o nowym duchu. wyraz tych figur [illegible]
obliera wrozystej spokój [illegible] [illegible], a [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]. [Ten wyraz
~~[illegible]~~, [illegible] a [illegible] malowany
najpotężniej okazuje się we figurach [illegible] jak by [illegible]
często spotykamy postaci kreślone ~~[illegible]~~ kredą
niewłaściwym, nik, niepraw[illegible] – ale trudno opisać jakie
niby ~~[illegible]~~ nieudolne – ale trudno opisać jakie zostawia aby ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~
czynią na nas wrażenie. ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~postaci~~ spójny
~~postaw~~ na te postaci

słońce a ~~blagające~~ wiosna, błagalne ~~błagające~~ va [illegible]

one ~~i~~ rozwiętym zachwycie oddają się [illegible]

Ojcu miłosierdzia. Te ich oblicza [illegible]

uciszenia a tęskniące ufnością bezmierną

a pokora, ~~uwiastują~~ skulona w sobie, one zwiastują, że ~~one~~ [illegible]

na ziemi już dusza wzlatuje w światy

one, ~~—~~ że w ciszy tęskną do wielkiej ojczyzny ~~w której~~ ~~słyszą~~ słyszą przeczuwając ~~której~~ a ich ~~wiedzą~~ pieśni anielskich ~~[illegible]~~.

Przecież nie tylko oblicza tych figur, cała ich postawa, ich ułożenie, ruchy to uwidaniają modlitwę, psalmy do pokuty i tryumfu.

Patrząc na te postaci zdaje ci się, że dwoistym masz wzrok, jeden ziemski nim widzisz rzeczywistości ~~ziemskie~~ doczesną do tylko a, drugi nadziemski którym oglądasz nadoczesne dziedziny.

~~Nie dawno też wszystkimi~~ To co ci wrze ~~[illegible]~~ uwydatnić ~~opisać~~ słowami tym widokiem tego ~~[illegible]~~ to tylko uczuciem odgadnąć.

Jest [illegible] wspomnieliśmy powyżej że nigdy doczesnej formą zewnętrzną, z materyalnej, dzieła nie dorównywa treści wewnętrznej — że tego nawet i nie zna w ~~epoce~~ obrębie naszych doczesnych tyrunii. Ta rozkoszność, ta wzniosłość nie jest być takiej równoznacznej ~~niedostatecznej~~ ~~[illegible]~~ uniżeta zwiezy sie ~~[illegible]~~ znaczenie ~~[illegible]~~ ducha ~~[illegible]~~ i w takiej ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~doczesności~~ ze doczesnościki świat tak nie wysłuchany i [illegible] nieskończoności ~~treści~~ treści duchowej ~~[illegible]~~ ~~treści~~ i żadna formą jako ~~materyalną~~ i natury malarskiej uwieńczona wystarczy. — Więc też dzieła najwznioślejszych doczesnych są jakby ~~widziadła~~ widziadłem niebiańskim które na chwilę wzięły te siebie ~~jakby~~ ziemskie pozory, niebiańskiej świętości (Madonna sykstyńska Rafaela) ~~[illegible]~~ ~~jeszcze ziemskie~~ ziemskie

ażeby ich pojawiły

[illegible] To tylko jeszcze dodajmy: jeżeli owe symboliczne wyobrażenie powyżej wspomniane tylko pobieżnie widza aby sam przez siebie i sam w sobie odgadł i zrozumiał całkowita w nich utajoną wielkość — to postacie zrobione mozaikowe w katakumbach same dalsi zrozumie i świętym groza przejęte prawie wyrażają widzom, zadaniu, pomagają ~~[illegible]~~ w zrozumieniu się uważeniem tej wielkiej osnowy — choć wyrażeniem niedostatecznym ~~[illegible]~~ niewielkim choć tylko ~~[illegible]~~ dosięgło jeszcze ~~[illegible]~~ już przeczuciem.

Jakoż jeżeli wogóle jest ~~[illegible]~~ najpierwszym jest zadaniem każdego ~~[illegible]~~ artyzmu przedstawienie idei Bożej, więc też gdy uwaga doczesności ku ~~[illegible]~~ najczystszej wyobrażenia o Bogu a ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ o nieskończonej racji istnienia — o ~~[illegible]~~ o zamiarach jego wielkiemu ~~[illegible]~~ z Bogiem, ~~[illegible]~~ o rozłączeniu wielkim losu ~~[illegible]~~ za uwaga rzeczy z doczesnością — ~~[illegible]~~ której wzorem sobie odpowiedniej więc ~~[illegible]~~ sztuki najwyższej, najwznioślejszej powyżej wspomnianej ~~[illegible]~~ — ~~[illegible]~~ świętości a wzniosłością nie może z takiej doczesnościej wiara w ten sposób być wyrażona ~~[illegible]~~ doczesności świat.

słyszące wznoszą błagalne ramiona
one z rozrzewnieniem zadumy oddają się [illegible]

Ojcu miłosierdzia. Te ich oblicza [illegible]

uciszenia a tęskne uniesienia bez reszty

a pokora skupiona w sobie, one zwiastują, że [illegible]

na ziemi już dusza wzlatuje w świat

duchowy, że im tęskno do wiekuistej ojczyzny

w której słyszą przyjaciół anielskie chóry.

Przecież nie tylko oblicza tych figur, cała

ich postawa, ich ułożenie, ruchy to uwido-

czniają modlitwę, psalmy, pokutę i tryumfy.

Patrząc na te postaci zdaje ci się, że dwóch

masz świat, jeden ziemski nimi widzisz

rzeczywistości dociekania do tych dołu[illegible], drugi nadziemski

którym oglądasz nadobłoczne dziedziny —

To co ci one wypowiedzieć, słowa-

[illegible] tym widokiem tego [illegible] słowa-

mi nie zdołasz, to tylko sercem odgadnąć

można — #

Nie darmo też rzekliśmy powyżej że między

w sztuce chrześcijańskiej formą zewnętrzną,

wyrażenia motywu a ich treści nie dorównywa treści

duchowej, wewnętrznej — że tego nawet nie

zdoła forma w obrębie naszym chrześcijań-

skiego artyzmu. Ta swoboda, ta wzn[illegible]

[illegible] niemoc nie jest zwyczajnym, był tak [illegible]

jakoby [illegible] zmieszana znaczenie [illegible]

[illegible] z [illegible]

świańskiej sztuki [illegible] — [illegible]

że chrześcijańskiej sztuki świat treści duchowej

wzniósł się do takich wysokości

doszedł się tak nieskończonej treści natury nadzwyczajnej

wzniosłość że żadna forma jako materialna

jej nie wystarcza. — Więc też dzieła najwznio-

ślejsze widziadła mistrzów chrześcijańskich, są jakby widzia-

dła duchy niebiańskie które na chwilę

wzięły na siebie jakby ziemską powłokę

i ukazały ludzkości [illegible] (Madonna sykstyńska Rafaela)

To tylko jeszcze dodajemy: jeżeli

że owe symboliczne wyobrażenie

powyżej wspomniane tylko pobu-

dza widza aby sam przez siebie

i sam w sobie odgadł i rozwinął

całkowicie w nich utajoną uczu[illegible]

osnowę; te postaci szablone

i malowane w katakumbach

same tak zwane i święte grozą

przejęte prawie wyręczają widza

w jego zadaniu, pomagają mu

bo same są wyrazem tej

uczuciowej osnowy — choć wyra-

żeniem jeszcze niedostatecznym nieudolnym

dotąd tylko jeszcze niemym

ich pierwiastkiem.

[illegible]łości
[illegible]powszechnym
[illegible]tym aby
[illegible]iste rozwa-
[illegible]em, jeżeli
[illegible] dla
[illegible]-
[illegible]
[illegible]wanasi
[illegible]a
[illegible]ająca
[illegible]
[illegible]

...w niedościgłej wiedzy by
... inaczej dospiewały owej pieśni
~~... złota~~ ... złota wyjaśnienie ... forma ziemska materialna
... porównując się jeszcze do ... głowę wszystkich ...
... całego chrześcijańskiego świata i co
do sztuki jego stańmy w obec starożytnej
Grecyi i obaczmy jakiej jej usposobienie i jakiej
całej jest jej sztuka.

Abyśmy ocenić Grecyą według jej znaczenia
przeniesiemy się zmysłami w czasy Europejczyków
bardzo wspaniałe, na ~~... świetne~~
owej ... miasta Aten, co było wielkim ... świątyń
narodowych, ogniskiem ... wszelkiego ...
Z ~~...~~ z tych ... ~~...~~ zapuśćmy oczy
~~...~~ na przestworza niezmierzone starego
tu schodu, ~~i obaczmy czem była Grecya~~
~~w porównaniu do tych ludów wschodnich~~
i gdy ~~obaczymy~~ przypomnimy sobie czem były te ludy wschodnie
wtedy też łatwiej ~~...~~ ocenić i zdołamy
całe znaczenie Grecyi i jej zasługi około
urzeczywistnienia ludzkiego rodu
~~...~~ ... owe ludy ... Egipt ... przemarzły
lat tysiące, ~~nie zadrgnęły postępem~~
~~...~~ zaległe natura swojego ojczystego kraju
~~zaległe~~ nie zadrgnęły postępem. — Te kraje
rozgrodzone ~~...~~ zaporami natury, a każdy
tych ~~...~~ ...
a tych krajów jest ogromnym, ...
obszarem jest w sobie jednostajnym
... — wtedy też ... natura kraju trzyma w ... ~~...~~
i tak ~~...~~ ... ...
~~...~~ na nim piętno swojej natury ...
... na niewolnictwa swojego, a bezwolnego ...

poprawiać

[Tam leżały rozległe się [illegible]
myśli spiekłe żarem nieba, [illegible]
piaski bezwodne — [illegible]
jezdnych wielbłądów — karawana [illegible]
śmierć w nocnej ciszy gorejąc [illegible]
cudowną spoleganowi jasno [illegible]
gładki
silną ognistą bajeczną wodą [illegible]
pokryty
morem miał widomy w nie [illegible] zielony
nawodzieta akiem w stepów rozwinięty bijący [illegible]
białe
krew [illegible] w śród nich się cerba
[illegible] rozwiny i
pasących się zwierząt, po przez planety nawzajem
stepy potężne wielki [illegible] ta lina [illegible]

ku morzu — Tam dalej
wodne
łoża batwony [illegible]
niby wiary by kuliły ziemi kiedyś [illegible] wzniosło
szczyt gór, [illegible] odziane wiecznie
ułożona
wiecznych lodów i śniegów [illegible]
a obłoki
blaskiem słonecznym, przezroczystym [illegible] tam
ich podnoszone. Poza górami
zawrotne
Natura odprawia jaz zapusty —
cudowniejszym
królestwo czarnoksięskie — Wilgoć i upały
ziemi
wywołują z bujnej przepotężną
zieloną wegetacyą — W nie przebytych
zawsze tych borach olbrzymie
obręcz [illegible]
roślinność pnąca, ich [illegible] bukiety wspina —
drzewa ich ubiera
wielobarwnych
tych kwiatów, a w gęstwinach chałazna
ławy wśród [illegible] złotopiórych
połysk, świecących bażantów,
i nie przeliczona gawiedź innych [illegible]
tych błyszczących nieśmiertelnych [illegible] ptaszy
Kiedy w tajnikach nocnych puszczy
zaciemny
ryknie lew, syknie olbrzymi wąż
lub skrzeli tygrys pan krwiożerczy
niezwalczonych borów

Vk 10

[illegible] tam ~~[illegible]~~ zagrzmi tonem

[illegible] słychać trzask drzew łama-

[illegible] dzikich stworzeń toczących

sobie [illegible] przez pieśni — A tu wiele?

A tu wiele [illegible] świeci przemocy natury nad duchem,

~~[illegible]~~ się kurczy, a ale ~~[illegible]~~ mowy ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ bezrozumnej natury — on jej oddany w ofierze a także ~~[illegible]~~

~~[illegible] natury~~ — ona ~~[illegible]~~ Tak też ludy te schodzą, tak

i ~~[illegible]~~

zawsze jedno i też same, jak są ~~[illegible]~~

natura ich ~~kraju~~ ojczystego kraju — Do

tych ludów nie dolatują odgłosy historyi

~~to te same tylko dynastye~~ mają

~~historyę~~: Te ludy są wiecznie do siebie samych

podobne nie mając postępu — Tu ~~tu~~ cicho

biorą, nie [illegible] marzą przez wieki całe

Tem olbrzymie ~~[illegible]~~ całe oporne wzrem [illegible] [illegible]

~~[illegible] bez miary [illegible]~~ uzdalniając ~~[illegible]~~

[illegible] bez miary rzeki zapadają ~~[illegible]~~ w ospałą ~~[illegible]~~

senną ~~[illegible]~~ gnuśność — owdzie znowu

nie przebierane miliony krążą się od

tysiąca lat, ~~[illegible]~~ [illegible] pracowite, ~~[illegible]~~ rolniki, fabrykanty ~~[illegible]~~

rozsadkami, tym się [illegible] bez

~~[illegible]~~, handlarze, ~~[illegible]~~ bez przełajdzi światobodnym

prysnąć na świat, życia że żadnej opieki ~~[illegible]~~ rozumowa-

[illegible], ani się by się wyzwolić z rza-

rownego [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ największ [illegible]

swojego — od onego wielkich dziejów —

~~już nie [illegible] dalej~~.

~~[illegible] dalej~~

Poprzestając już na tych ~~[illegible]~~ zarysach

~~[illegible]~~ niektórych ludów wschodu a nie wymieniając już

o innych, powiemy że te wszystkie

szczęsny
ludy oddane pod władz[illegible]
stały się jakby świadectwa [illegible]
zrozumieć własnej istoty [illegible]
nie odrywają mię duchowej [illegible]
ich, więc też nie zdołają [illegible]
idealnej w całej wspaniałości [illegible]
na tem wcieleniu na tem urzeczywistnieniu
zależy własność każda prawdziwa sztuka,
więc też tych ludów nie stać na sztukę
w istotnem jej znaczeniu. — Zamiast
sztuki co oddycha swobodą, i wspaniałością człowieka
idealności człowieka ~~[illegible]~~, na-
tchnieniem ~~[illegible]~~ wartości zaskoczenie
wschodzie pracuje tylko od natury bez-
pieczny, władza mistyczna ... lub przesądek czucie-
nia ~~[illegible]~~ lub przesądek uczucie te
kiń ~~[illegible]~~ nowoczesnym powstają wiernie te
same formy — Płyną pokolenia po po-
koleniach, a każde się ~~[illegible]~~ w tych
na te formy olbrzymie a przecież zawsze
jednostajne — Płyną pokolenia po pokoleniach
marzących całe ośmieszająco ~~[illegible]~~ nadludzkiem
teraz w[illegible] pieniądz ~~[illegible]~~ wspaniałe
trudem wykonane ~~[illegible]~~ całe ~~[illegible]~~
gór skalnych mis tyś niby
~~[illegible]~~ miasta i grady podziemne
~~[illegible]~~ wznoszą wieże w obłokach
przykór Pod... — ~~[illegible]~~. Ale
— ~~[illegible]~~ twardego mozołu i krwawego
(Te prace krwawego mozołu i krwawego — te prace
tworzą nie ... sztuka — te prace
nie mają nawet historyi

O na próżno się
~~[illegible]~~ pastuszy myśl
na rozwiązanie
zagadki świata
inny ~~[illegible]~~ szuka

M

31

i Grecyję, lub melancholia

Ziemia mi rodzinną — ona z wnętrzności

jest przyjaciółką i czcicielką.

naszego kraju Greków

jest odpowiednią ich duchowi i u[illegible]

— bo stała się sprzyjającą do wyzwolenia duchem

Ojczyzna Greków lubo arcy drobna jest, wszechstronnie zamknięta

w sobie a rozlewającą się wzorem na wszystkie

strony świata, wszystkim obcym ludom

a sąsiadom ociekała. — Greckie plemię Greków stanowią arcy rzadki

wzór rzeczy i ładu, stały. Jej nie skąpi przyroda, u niej w dali sąsiad

bo pokrzewał mu w tym kulturę, wolności

między morza, przylądki, cieśniny wyspy —

A jej rzeźba pierwotna, to rozwinięte się w

równiny niskie, to wznoszą się do wniosłości

alpejskich, to biją wytrwałe, niskie

lekkie pagóry — Pasterz arkadyjski

samotny odziany w ciemne skóry,

w podobłocznych złotach stroma kozieł

patrzy na szczyt, nad orle gniazda, lub strachem grzmotu.

Lecz dalej zaś, na błoniach zawodnych,

zasiąga szarą skórę lub się przewija

przez gaj, tworzą Indyjski,

gry bystro na wierzchach zawiedzionych,

lub wyrazisty oblicza i chwała i wybór, przedni

i bogaty polami zamorskich

miast Indyjskich wybrzeża w wzniesieniach

gajów niewolniczych, święci stoją na trzy na bok

ze śmiało, sokołem, nad i zadrży się w górskich

dzwonach, lub szumią się z wdzięku lśniącej

drzewa oliwne, w bliskiej zatoce żeglarz śmiały,

śmiały rozpina żagle handlowe

przedwiecznie na bliskiej wyspie,

wrócił kiedy z obcymi skarbami

obcych dalekich ludów — a ten

obok niego rozwija wory,

przyjaciel na bujny zasiew zbożny.

polotków czarne czary

się z ziemi, zwany

w drogach nadziemnych

bez nocą, nawa na jaw

w kraińcach

nasz się lekko wrażający

F Ojcze mowy cała Kraina

widokiem stromym chrząszczy

księżyca, szumu, nabrzeży,

walkom, morzem pożarom przepa

złoty, potoków ciemne

cienie zakrywają w dzień

To wszystko lud grecki

widzi wolny od Tatarów pospolitego

mieszkania — wśród wyrazistego

Ta szczęsna, błoga nat[illegible]

też przyczyniła do rozwoju [illegible]

na stopień w dziejach ludzkich

naczelny duch historyi – [illegible]

~~[illegible] dla tego że~~ ona jest pełna rozmai[illegible]

od siebie różnych, gdy mieści obok [illegible]

w obrębie odmiennych geograficznych [illegible] – żadna

x tych cech ~~[illegible]~~ nie staje się przeważną a tem mniej wyłącznie

panującą; owe wszystkie nawzajem się równoważą

i znoszą a tem samem usamowalniają

człowieka od ich wpływów. – ~~Człowiek w Grecyi~~

Podobnież też Grek nie jest już więcej niewolni-

kiem natury swojego ciała, wyzwala się od

przemocy popędów [illegible] a ślepych chuci –

Tak człowiek pod każdym względem

~~uznaje~~ rozwój ducha ~~[illegible]~~ materyi

co więcej ~~uznaje~~ nie o wyższości ducha ~~[illegible]~~ od materyi

[illegible] nie uznaje że duch jest

[illegible] naturze a ~~[illegible]~~

[illegible] jak to

[illegible] nad nią się wznosi

uznaje świat chrześcijański

A tak sama natura geograficzna Grecyi stała

się pierwszym warunkiem wolności ducha

jej mieszkańca –

Lecz ta sama cecha Grecyi wywarła sposób

przez ~~[illegible]~~ na ich innym ~~typem~~

tu typem estetycznym. Bo owa malownicza

rozmaitość form [illegible], owe gaje [illegible]

~~[illegible]~~ wdzięczne, błonia [illegible], przepaściste

skały a urwiska górne i [illegible]

[illegible] rozpostarte ~~[illegible]~~ obłoczne wierzchoty

ponad któremi wzlatuje wzrok i serca

[illegible], a to wszystko ~~[illegible]~~ osadzone

Margin: przyrodzonych

swojej

[illegible] ~~błękicie~~ łanie
[illegible] ~~[illegible]~~ morskich
tworzą przecudne obrazy
[illegible] ~~[illegible]~~ właśnie dla tego
[illegible] wyzwolił się od natury
kraju swojego, zwycięża cześć piękności — tak sama Grecka oryginalna [illegible] [illegible] [illegible]
zadziwiającej ziemi swojej — [illegible] nie [illegible]
Grecyi
To wyzwolenie ducha od natury geograficznej
~~[illegible]~~ warunkiem jest pierwszym, innej wolności
jeszcze wolności — to wzniesienia ponad
dalszej
usamowolnienia od przemocy ~~[illegible]~~ wrednej
[illegible] ~~jest~~
cielesności swojej — Grek już nie podlega
ślepo ~~[illegible]~~ na ślepy, popędom ciała swojego
oduczeniem ~~fizycznie~~ ~~organicznie~~ ciała swojego — nie podlega ale
zależności przyrodzonej
Grek ~~[illegible]~~ ✗ wprawdzie nie uznaje [illegible] ducha a materyi
uznaje już rozdział ducha a materyi — jeszcze nie uznaje ducha
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ a materyi jako potęgi sobie przeciwne nie uznaje
[illegible] do harmonii ducha jako potęgi [illegible]
~~[illegible]~~ i ~~[illegible]~~ zupełnie ~~[illegible]~~ nad [illegible] materyalnie
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] nad [illegible] materyalne
~~[illegible]~~ [illegible] i [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] nie podlega
~~[illegible]~~ [illegible] duchem materya, [illegible] ~~[illegible]~~ ✗
i ~~[illegible]~~ w ~~[illegible]~~ [illegible] takim uposażeniem duszy [illegible] Grecki
Z takim usposobieniem ludem
Z takim usposobieniem jest pierwszym ludem
wyprawiony w świat jest pierwszym ~~[illegible]~~ że nie [illegible]
który poszczycić się może ~~[illegible]~~ że duch Grecyi
wprawdzie swym [illegible], że duch rozwija się postępem
~~[illegible]~~ już swobodny i wolny rozwija się postępem
a tem silnie odrywa się od ludów Wschodu
zakres tym wnijście — Grecya, była aż do czasu
w których już w świat całej idei ~~która była~~
~~jej zadaniem~~ której urzeczywistnienie
było jej zadaniem wdzierając, a której
dopiero umierała, gdy już dwa ostatkami
dokonała swojego powołania — a gdy ~~[illegible]~~ kolej
przeminęła wyższa idea najważniejsza [illegible]
mając w historyi rada [illegible]
Ludy Wschodu nie umierały nie
nią ~~idee~~ dziejowa idee
ale na własne życie
na ~~[illegible]~~ ✗ i [illegible] które sobie
je tworzy [illegible] [illegible] pod
czasami [illegible]
szczęście

Który rozłożywszy panowa[illegible]
poprzedniła zyt padabn[illegible]
czynistwem, aż znów po krótki[illegible]
z kolei umierał na nie[illegible]
rozpustne — Δ

Jednak aby głębiej poznać [illegible]
Grecyi i tętna jej artyzmu rozpatrzmy
ją w dziele jej sztuki —

Aby zrozumieć nastrój duchowy chrześcijań-
skiej społeczności wystarczą nam najpoczą-
tkowsze jej zabytki przechowane w ka-
takombach; bo wiara chrześcijańska — jako
prawda wszechświata tak wskroś, tak do
dna przeniknęła świat że ~~go~~ nim [odrazu] nadała
nową ~~cechę~~ uwydatniła cechę, że nowym [życiowym]
~~życiowym~~ [charakterem], wręcz różnym od przeszłego scharak-
teryzowała artyzm ~~ch~~ pierwszych chrze-
ścijan — we wierze chrześcijańskiej już dokona-
ne jest spełnione [pojednanie] ~~z~~ jednoczenie człowieka
z Bogiem — Religia Greków jest dopiero
oznaką dążności ~~duszy ludzkiej~~ [~~tęskne~~ tęskna serca ludzkiego] by się
~~wznieść~~ [wznieść] ku Bogu — ale ta dążność jest
wspólna całej ludzkości niechrześcijańskiej.
Jeżeli więc Grecya pod tym względem
religijnym ~~jest~~ ~~zajmuje~~ [różni się] jedynie ~~wyższy~~
[od ludów wschodnich] tem iż stanęła na stopniu wyższym
tej dążności która ~~jej~~ ~~była wspólną~~ ~~ze wszystkimi~~ ~~ludy wschodu~~, świat
~~tego spólnego~~ ~~niż~~ miała wspólną — świat
chrześcijański nie tak stopniem, wyższym,
ale wskroś genetycznie, co do zadatku
różni się nie tylko od ludów wschodu
ale od tej Grecyi dawnej także
niechrześcijańskiej.

~~Δ dotąd mi z powodu że Grecya już uznaje granice między duchem i materyą, [że już pamięć niedoskonałego] więc jest zdolna treść duchową uzewnętrznić w materyi, wcielić ją w formy, a tak stoi artystka~~

Δ dotąd mi z powodu że Grecya już uznaje granicę między duchem i ~~materyą~~ [ciałem] ~~…~~ że żąda równowagi i harmonii duchowych potęg, aby [złot] treść duchową wcielić w kształty materyalne a tak stoi u szczytu artystka — sztuka prawdziwa narodziła się w świecie dawnym w Grecyi —

...nadyj dzieła sztuki dwudziestowiecznej

...się scena

...ej ~~tak~~ już sobie zatasiwa,

cała i do dziś wszystko ... ~~się~~ i różnią się od dzieł artyzmu

...nowoczesnej sztuki klasycznego

świat ... dzieła zaś ~~sztuki~~ najwcześniejszej sztuki

Greckiej nie odrzucają się tak ściśle tak

wyraźnie od zasad starożytnej sztuki

wschodu, ~~tak~~ iż trzeba by ścisłego badania

uważnie żeby ~~poznanie podobieństwa~~ z tych dzieł

~~po~~ najwcześniejszego artyzmu Greckiego

~~odgadnąć owych z dzieła ... sztuki~~

odgadnąć ~~owych~~ ów nowy pierwiastek, ów wyższy i lepszy genjusz Grecki, który się wzniósł ponad

wrażeń ~~postępu nad tym~~ te sztuki wschodu tedy

Dla tego też wypada nam rozpatrzyć

się w dziele sztuki Greckiej z epoki najwyższego

jej rozkwitu, z epoki ~~już~~ gdy Grecya już doszła samej

siebie, gdy już całą pełnią rozwinęła się dla

swojej, a ~~od~~ wyraziło dobitnie wyjawiło to

wrodzone jej usposobienie — a takową epoką ~~była~~ były dla Grecyi czasy

~~Grecyi za~~ z czasów Peryklesa i Fidiasza

a dzieła ~~tem~~ z tych czasów

jest ów Partenon świątynia Pallady, albo raczej Bogini-Dziewicy (Parthenos.)

W ~~tej~~ ... ~~ale~~ świątyni matki ~~mądrości~~

... Partenona ...

mądrości i sztuki ...

... wysokości ...

Akropolidy skalnej która ...

~~która jest ...~~ jak ...

... a ogień ...

... tych ... samych

... co świat ...

... wschodu, — ~~Na ...~~

Tak jest świątynia [illegible]

arcydzieło architektury n[illegible]

będzie ducha greckiego a ś[illegible]

skiej wyrobiła – Co nam o tym [illegible]

nie to stanie. Ota nas nie tylko [illegible]

reniem naszych gardzi przy[illegible]

wymarzonych, ale zarazem ~~[illegible]~~ wypadnie

~~nam~~ będzie dalszym ~~[illegible]~~ rozwojem

usposobienia ducha Helenów. Ta Partenoń-

ska świątynia jest dla wyrocznia przesz-

łości, ~~[illegible]~~ prawiąca pomyśl[illegible]

pokoleniom, o ~~tych wielkich czasach~~ dziejach wielkich czasach ~~o tych~~

a tych wielkich czasach

które od dawna wzrosły i przekładły, a

jednak ożyją wśród nas jako duchy

nieśmiertelne, a gorliwsze stróże ~~[illegible]~~ chroniące

nas od barbarzyństwa i zdziczenia –

~~Dzieło~~ Zatem Partenon – dzieło architektury niechaj

nam wypowie tajniki ~~tajemnice~~ najpiękniejszej duszy

Grecji – bo ze wszystkich ~~rodz~~ galerii każdego ludu każdego czasu

sztuk ~~[illegible]~~ sztuk budowania naj-

wcześniejszym ~~dla~~ najpierwszym obja-

wieniem ~~wem~~ usposobienia ~~każdego~~ ducha jego

i tych tajemniczych uczuciom przyjmujących

w jego wnętrzu (ob)

Z radosnych dzieł przez wspomnienia

(ob. ½ arkusza oznaczony [illegible])

131

Podać dalej co następującym porządku.

1. wyjaśnić dla czego dzieło sztuki lub [illegible] [illegible] się [illegible]
lekturze niż w Poezji lub malarstwie [illegible] [illegible] [illegible]
postaci ludzkiej, [illegible], landszafty; [illegible] [illegible] i natura [illegible]
ich nie [illegible] – a trzeba tylko dla [illegible] odgadnąć [illegible]
które roboty warte, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] –
Jedna muzyka – [illegible] [illegible] uczuć jest [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] – ale one [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] w [illegible] –

2. Opisać partenon – [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

3. zastosować harmonię wszystkich [illegible] do całości w greckiej [illegible] – jak [illegible]
– [illegible] – Tragedyi greckiej [illegible] [illegible] – [illegible] [illegible] –
[illegible] [illegible] – [illegible] [illegible] [illegible] – [illegible] IX [illegible]

X

4. Teraz porównać architekturę grecką [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] w [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ogólności – w Grecyi [illegible] [illegible] – jak [illegible] [illegible]
nie – [illegible] [illegible] na kościół gotycki – [illegible] pag. 375. [illegible] – [illegible] kościół gotycki
Dardelt Christliche Baukunde [illegible] [illegible] Begründung [illegible] [illegible] [illegible]
~~[illegible]~~ – [illegible] [illegible] [illegible] w [illegible] w [illegible] [illegible] o [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible].
~~[illegible] [illegible] [illegible]~~ [illegible], [illegible].

Teraz [illegible] [illegible] [illegible], [illegible].
greckiej [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
x [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
od 80 itd.

[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

bo by ~~się~~ olśnić – [illegible] widok

promienisty światłości, więc te

miasto tej myśli Boga on

widzi ~~pięknem~~ jej urzeczywistnienie ~~[illegible]~~ wcielony

którym jest piękności – a jeśli

drzewa widzą, że jest przeczysta

i mieć kształtu, [illegible] – wtedy [illegible]

[illegible] jakiś [illegible] po całej

~~[illegible]~~ do [illegible], [illegible] ~~[illegible]~~

już nie [illegible]

Inny spotykasz widok gdy słońce ~~na~~ akropo-
lis [illegible]? Tu przy tobie ~~świeci~~ promieni wspaniałości
nadziemskiej ~~świat~~ Partenonu [illegible] — ona
rozsypie blasku a żyje wielkością swoją — ona z marmuru
~~[illegible]~~ z zimnego z głazu a żywie duchem, ona ~~[illegible]~~ zwodzi
~~od [illegible]~~ przed [illegible] tysięcy lat a wiecznie młoda, ona ~~[illegible]~~ [illegible]
~~Ona~~ ~~hymnem~~ a hymnem śpiewa cześć a chwałę
wielkim [illegible], wielkim mistrzem. Patrzaj na ten Parthenon, on dziś
na [illegible] [illegible] i [illegible] ~~[illegible]~~
~~podobny~~ z przewrotnych [illegible] tylko przelotem wielkiemi wielkim [illegible] [illegible]
ale ~~gwałt~~ [illegible] więcej jeszcze gwałtem [illegible]
[illegible], ~~[illegible]~~ zdający, aż się że [illegible] oczyma [illegible]
zamroczy cię, oczami [illegible]
niebiański ~~[illegible]~~ [illegible] — ~~[illegible]~~ [illegible], [illegible] cudzych
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible], [illegible], w proporcje [illegible]
~~[illegible] czarodziejska magiczna [illegible]~~ [illegible] mistrzowie
~~Te stosunki [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]~~
~~[illegible] architektonicznych~~
~~cudy~~ Zapytasz skąd ta magia, skąd to
czarodziejstwo tych głazów, co ~~[illegible]~~ chwytają
duszę twoją i unosi ~~[illegible]~~ nad ziemię nad
doczesności codzienny [illegible] tych
~~[illegible]~~ nadniebnych zadaszeń codzienności [illegible]
[illegible] pokoju — ~~by~~ otóż [illegible] stosunki [illegible]
— jest to proporcja, to stosunki
te cudy! Jest to proporcja ~~[illegible]~~ architekto-
a harmonia wielkich ~~[illegible]~~ architektonicznych
[illegible] oczywiście one [illegible] się wzajemnie
harmonia — Te kolumny to [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible], na te strony [illegible] a one [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible]
harmonia — jest to gra duchów niesłychanych
Tak w tych gruzach Partenonu
[illegible] i [illegible] duch ~~[illegible]~~ Grecji — te gruzy
[illegible] wyrocznia ~~[illegible]~~ opowiadają ~~[illegible]~~ wypowiadają
[illegible] ~~[illegible]~~ opowiada [illegible]
tajemnicę dawnej Grecji której [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ od wszech ludów wołał który przed nią [illegible]
się ona ~~[illegible]~~ od wszech ludów, [illegible] [illegible] na [illegible] [illegible]
~~[illegible]~~ ona [illegible] który dopiero [illegible]
na [illegible] [illegible]

Zaiste, wpatrz się w te kolumny
w ich [illegible] i [illegible] głowice
[illegible] od siebie, [illegible]
je z belkowaniem, z architrawem ~~[illegible]~~
[illegible] wpatrz się w
~~[illegible]~~ [illegible], [illegible]
i [illegible], [illegible]
— we wszystkich [illegible]
architektonicznych a
obaczysz że one [illegible]
[illegible] do siebie, ~~[illegible]~~
i [illegible] [illegible]
które zlewają się ~~[illegible]~~
harmonii [illegible] [illegible] —
Harmonia [illegible]
[illegible]
do [illegible]
[illegible]

~~Potem [illegible] opowiadać [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]~~

[illegible]

[illegible] Tu ludy [illegible] — nie zdołają

się wyzwolić z piętna przyrodzenia uwięzien-

ci [illegible] one na wielki kształt plemion

ich stworzyła natura, lecz ciche, równe, wielkie narody

dające śmiecie owoców [illegible], [illegible] powtarzane

[illegible] [illegible] naszej [illegible]

bez miary, [illegible] otworzy [illegible] na świat inaczej

niby [illegible] ale bez [illegible] [illegible] kolli

bez idei [illegible] wyrównać [illegible] [illegible]

upodobnieniu [illegible] [illegible]

Ludy bez dziejów jako przeciw naturze

nie odrywają ducha od materyi, więc

nie zdołają treści duchowej w całej w naturze

wtedy wtenczas [illegible] [illegible]

[illegible] ideę — [illegible] ta

[illegible] istota idei sztuki, więc ten [illegible]

ludów nie stanie się sztuką prawdziwą, [illegible] swoboda,

Zamiast sztuki co ducha uwalnia —

nie mniej duchowości [illegible] od materyi

[illegible] [illegible] [illegible] uniwersalnie [illegible]

w Chaldei [illegible], [illegible] [illegible]

[illegible], [illegible] [illegible]

lub [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

Pełne generacyj [illegible] [illegible] nadwornym trudem

się na te formy [illegible], nie [illegible] [illegible]

Tak [illegible] pokolenia piramidy, [illegible] [illegible]

w [illegible] [illegible], nie [illegible], [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] na [illegible]

z [illegible] E [illegible] prace nie [illegible]

[illegible], [illegible] nie [illegible] [illegible]

rozwija —

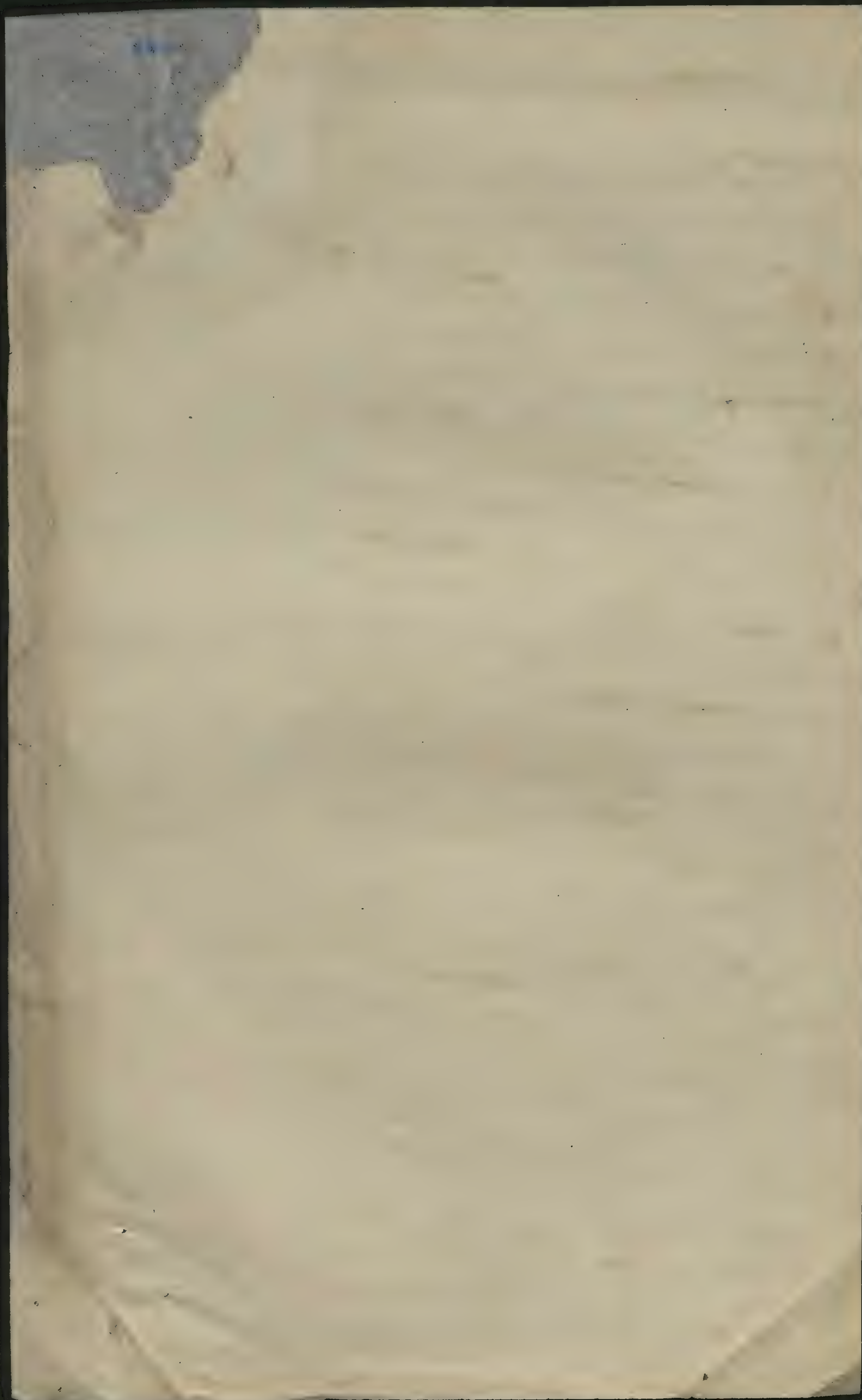
lub stworzyli
Kolosalne figury
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]

~~Architektura~~

~~Bo Architekt~~

Jakoż Architektura jest sztuką w istocie sym-
boliczną, ona nie [illegible] wyrazić, nie obrazami
nie po figuralnie przemawia, jej wyrażeniem jej mową
to (linie, powierzchnie, wymiary), jej więc piękność
leży w stosunku wzajemnym tych wymiarów
~~te liczby~~ to stosunek wzajemny części
członków architektonicznych, ich stosunek
liczebny — ~~liczby to nasze~~ tej Partenonu [illegible] taki, że żaden
aby żadna z części, żaden z członków [illegible]
nie przesadza, wielkością nie wybujał nad miarę, ~~sobie~~ [illegible]
[illegible] ~~by nie przesadzał~~ stosowną, by się [illegible]
w ~~stosu~~ jemu szczególnie, by był wyrazem [illegible]
wat do innych, by był wyrazem wszystkich
[illegible] ~~[illegible]~~ by był wypełnieniem więc całości końcowym
wszystkich, wszystkich innych, ~~a~~ więc odpo-
wiedni do której on sam i wszystkie
której całości ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ inne należą, i tak dopiero wszystkie
szczegóły ~~[illegible]~~ zestrajające wzajemnie [illegible] tworzą har-
monię. ~~[illegible]~~ Tak więc jest [illegible] podstawą
piękności architektonicznej przede wszystkim architekto-
wszystkich warunków, [illegible] proporcje wzajemne
[illegible] są stosunki liczebne, ~~[illegible]~~ [illegible] ~~o harmonii~~ [illegible] wszystkich w [illegible]
wymiarów, więc wzajemny ~~[illegible]~~ [illegible] szczegółowy [illegible]
doskonałą ~~[illegible]~~ Była [illegible] kolumnada, ~~[illegible] kolumn~~ [illegible]
ale nie [illegible] [illegible] harmonia [illegible]
tów architektonicznych, że ich wymiary zestrajające się
wzajemnie doskonałą, był ~~[illegible]~~ w Grecków [illegible]

~~[illegible]~~



13

wierzchowinach Akropolidy... [illegible]
widniała [illegible], owe [illegible]
martwych marmurów, owe [illegible]
architektonicznem — ale ona wyszła
duchem [illegible], owe [illegible]
[illegible] — jest to Partenon
ruina — bomba ~~[illegible]~~ barbarzyńców rozerwała
na dwoje, a jednakże Partenon [illegible]
wszystkiem [illegible] ~~na~~ [illegible],
[illegible] majestatem.
Ta wiedza, [illegible] ~~jest~~ dla nas [illegible].
dla wszystkich ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] przeszłości i
szlachetnej Grecji. ~~Te~~ [illegible]
~~[illegible]~~ jeśli jest prawdą, iż [illegible]
~~[illegible]~~ [illegible] każdy [illegible]
sobie ~~[illegible]~~ [illegible] do duszy, ~~[illegible]~~
w duszę [illegible] ~~[illegible]~~
[illegible] ~~[illegible]~~, [illegible] każdego
~~[illegible] architektury~~ [illegible]
[illegible] architektonicznego jako
[illegible], [illegible]. ~~B~~ ~~[illegible]~~ Ten partenon
[illegible] grecki
[illegible] ~~[illegible]~~ a Pallas Ateneńskiej
~~a Pallas a [illegible]~~ a [illegible] Partenonie owe
[illegible] Grecja [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ Bóstwo
[illegible] — [illegible]
[illegible] z Olimpu i w [illegible]
na Akropolis [illegible]
ona [illegible] a [illegible]
[illegible], a [illegible]
[illegible]

A potomnym tu święcących
był bytu mieszkaniem, Bogini
owej Palladzie opiekunie Aten
wi wadziej — ona dziewica ~~Parthenos~~ [illegible]
(Parthenos)
na — ona nie zniewiastu, bez [illegible]
pona Ze ulios i żeiu[?] [illegible]
(i wschodnim)
lonie świątyni wielki mistrz [illegible] ~~[illegible]~~
Fidiasz przedstawił pierwsze pojawienie
w ~~Bogini wśród~~ niebiańskich wśród olimpijskich
Bogów — dreszcz [illegible] ogarnia ją,
darowane
~~dana darem~~,
mężnym [illegible] — bo światłość ~~[illegible]~~
światu — od [illegible] ~~olimpijskiej nad nadkrzyczny~~ krajów —
przestanie być
~~[illegible] stopą~~
~~gwiazd [illegible]~~
królewskiej [illegible] pełen będzie mądry,
jas
córa przenosi ~~[illegible]~~ [illegible] nieśmiertelna
wśród ludzkości
bogami a ~~[illegible]~~
A we wnętrzu samej świątyni wznosił
została i Kościelonowie kolosalny
~~[illegible] promieniami~~, dziewicy —
widząc światłodajnej ~~[illegible]~~ pokoju
naszą ~~[illegible]~~ darzący wzrusza koronę z brzega
Ona ~~ze bo [illegible]~~ darzący prawnie pokoju — ale [illegible]
ze i tej nowej przesławiła [illegible] daje
ze sfinksem tajemniczy pawęka
naglowi [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] na dziedzinie jej
znać że świata, że mądrości uwite nieśmiertelnej
i [illegible] za uzbrojeniem, a sądziem meduza
na piersiach
bezpieczy ~~na piersi~~ na piersiach meduza
skamieniałym
grozi świętokradcy który by myśla, nie
czystą, zbliżyłby do ~~boginki~~ świętej ~~[illegible]~~ opiekuny
nauk i piękna —
wiedza mądrości
Nauki ~~[illegible] harmonii~~ nasłuchujące
i
do harmonii ducha ludzkiego, i uczą umie —
rzenie wzajemne ciszy i skłonne się uzyją
co jest najwyższą mądrością ducha
w sercu ełto wielka — ~~a [illegible]~~ i [illegible] i wtłoczyć
równowagi i ~~[illegible]~~ grające w rzeczach bytności
umiarkowanie
harmonia ~~która~~ grające w swych bytności
mocą
~~Wielka~~ Co wiedza ~~a myśla~~ ludów,
myśli zdobywa to staje
się już darem

Marginal notes:

Od nowo narodzonej bogini
z [illegible] chce świadek
~~[illegible] stroną~~ Nike uskrzydlona
w drugą stronę
~~z drugiej~~ Iris wiatronoga
posłanice olimpu, spieszą
spieszą na krańcowy ~~[illegible]~~
~~ziemi~~ w krańcowy ziemi
na krańcowy ziemskich,
krajów by zwiastować

Pytagoras — 584
Parthenos dokonany 438
146

lub Pytag. — 608
438
170

więc półtora wieku

Z tego szczebla ~~rozwoju~~ duchowego który ona zajmowała ~~[illegible]~~ wśród rozwoju ludzkości

rozumowania, równie znakomicie [illegible]
rownowagi proporcyi przystoi [illegible]
ona w najdoskonalszej [illegible]
tak stworzyła bo nie mogła [illegible]
~~to~~ ta harmonia była [illegible]
nim przeznaczeniem i sztuka [illegible]

Więc rozumiesz że Grecya mogła [illegible]
tej rzeczpospolita — bo żadna jeszcze [illegible]
obywatelska nie odbyła, każda człowieka
tej do całości politycznej do osoby — ~~[illegible]~~
ta sztuka ~~[illegible]~~ najdziesza (?) równowagi i harmonii
być przerażonym equilibrio ~~[illegible]~~ w której się
przetworzyła, wszystkie moce jego serca
umysłu, rozumu, myślowości i to rozkwit-
jest harmonia — a nie inaczej równowa-
żny z wewnętrzną z wewnętrznym
świat jego wewnętrzny — a gdy sztuka
a treść duchowa z całym — a gdy sztuka
jest wyrażeniem tej treści duchowej, idei
z całym, to jest ze wewnętrzną, materyalną
jej wyrażeniem — więc też widać że grecka
była przedewszystkiem ideą artystycz-
nym — Ta ~~[illegible]~~ doskonała równowaga ~~[illegible]~~ treści
duchowej z jej formą materyalną, czyli
z jej wyrażeniem, zewnętrznem, myślowem,
była tak ~~[illegible]~~ ścisła że cała duchowa treść
objawiała się w tej formie a nawzajem
cała forma była przeniknioną tą treścią.
Ta atoli ścisła równowaga odsłoni właśnie
to co nazywamy klasycznością sztuki.

Porównanie

rzeźby greckiej z rzeźbą czasów chrześcijańskich a w szczególności ze sztuką Wita Stwosza

skreślił Józef Kremer

(: według odczytu publicznego mianego przez autora na fundusz odfotografowania wielkiego ołtarza w kościele N. S. Panny w Krakowie :)

Często się zdarza w naszym Krakowie że osoby wielbiące z całej duszy sztukę chrześcijańską zapytują, w jakim też stosunku ma się rzeźba ludów chrześcijańskich do skulptury greckiej, a w szczególności jakiego artystycznego znaczenia są figury naszego ~~post ołt nasz~~ ołtarza Maryackiego, i ~~te jego święte postacie~~ dzieła owego Wita Stwosza w porównaniu ~~dwa~~ do ~~owych~~ zabytków plastycznych wywołanych niegdyś dłutem Fidyasza Praxitela Lysippa i innych wielkich mistrzów starożytnego klasycznego świata, a które stanowią chlubę dzisiejszych europejskich muzeów.

Zdaje się tedy że nie będzie rzeczą zbyteczną gdy ile sił naszych odpowiemy na ~~podobne~~ to zapytania, ~~i gdy wykażemy cechy artystyczne tych wielkich dzieł~~,

Jednak proste a gołe wykazanie cech charakteryzujących skulpturę grecką i znowu chrześcijańską nie na wieleby ~~nam~~ się zdało. — Potrzeba nam ~~poprzednio~~ przeto wyjaśnić skąd się wzięły te cechy, z jakiego gruntu one wyrosły — bo ~~tymi~~ tą ~~drogą~~ jedynie ~~tą~~ drogą zdołamy dostatecznie i ściśle porównać artyzm tych dwóch wielkich a tak różnych epok świata. Jakoż owe cechy charakterystyczne ~~osobnych~~ sztuki nie są bynajmniej

sprawą ślepego przypadku lub czczej dowolności ludzkiej, one raczej są objawem koniecznym, bo wypływem wewnętrznego usposobienia każdej epoki. – Jak roślina wedle rodzaju swojego wyjawia istotę swoją właściwym sobie kwiatem tak każda ~~epoka~~ historyczna epoka wykwita właściwą sobie sztuką, pełną sobie osobnym ~~[illegible]~~ artystycznym stylem, Nawet geniusz jest synem swojego czasu i narodu, z niego bierze cechę i potęgę swoją. ✝

✝ Chociażby przeto ogarniając ~~[illegible]~~ w jej płodach sztuki [illegible] starożytnej a nawet w [illegible] klasycznej wszystko sobie zawarcie.

Lecz gdy rzeczy tak się mają, winniśmy wobec oznaczyć nasze ~~zbyt~~ zbyt ogólne wyrażenie: „sztuka chrześcijańska" – Jej ~~początek~~ zaczyna się od dawnych, bardzo dawnych wieków ~~gdy~~

Sławione ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ owe Katakomby Rzymskie, owe podziemia smutnej i najświętszej pamięci a ~~obawy~~ zarazem miejsca drogi którymi świat pański widział ludzki ród ~~[illegible]~~ po przez wieki wszystkie. ~~Zewsząd~~ W katakombach zewsząd ogarnia cię noc i cisza, niema, wszystko – przyjmuje ~~[illegible]~~ wędrowca niezmierzone wielkie milczenie chodników wyłamanych ~~[illegible]~~ w łonie martwej skały, one się wiją kilku piętrowym ~~[illegible]~~ zamęt tym labiryntem – wędrowce ciągną w tym pańskim ~~[illegible]~~ tysiącznych ~~ciemności~~ ~~rozświecające~~ ~~grube~~ z gromnicą wszystkie rozświecając grubą ciemności – w ścianach chodników wykute tysiącami ~~podłużne~~ otwory – ~~one niegdyś~~ ~~przyjmowały ciała umarłych~~ ~~[illegible]~~ świętych i ~~[illegible]~~. ~~Biegną~~ ciągną się one ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ gęstym tłumem obok ciebie i ponad tobą – One niegdyś przyjmowały ciała umarłych w Panu, ✝ Lecz ~~[illegible]~~ dziś tu ciemno, dziś tu pustka, [illegible] wrażeniem ducha widzisz nie zaległy ciemnością ~~one świecą~~ ~~[illegible]~~ ~~w miejsca Boże [illegible]~~ świętości ~~[illegible]~~ – dziś te podziemia nieme milczące, jednak

✝ gdy zamkniesz oczy [illegible] [illegible] otwory grobowe ~~[illegible]~~ ~~nie~~ ~~oba~~ okaże ci się już nie [illegible] ale całe [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] się [illegible]

słyszysz słuchem ducha psalmy, hymny
gotujących się na śmierć męczenników
bo każdy testament ze krwi ma potężniej-
niż moje — W tej [illegible] wszystkie piętrzy,
i spotykasz obszerniejsze przestrzenie
w skale wykute — to kaplice — w nich sarkofagi
świętych mężów lub niewiast świętych
co krwią i okrutnym skonem dali świadectwo
o wierze zbawienia — Na sarkofagach
wyrzeźbione i tu tem prostym bohatery Boże
patrzą na obecne pokolenia świątecznym pełnym grozy pokojem.
Na ścianach na około kaplicy więcej
[illegible] gotycka, [illegible] ciało [illegible]
przygaste malowania — [illegible]
niż tamy gatunków ołtarza figury
[illegible] że zresztą i malowania katakumbowe
[illegible] przypominają
[illegible] pogańskie malowania
pogańskie [illegible] jak obaczymy
[illegible] , jednak malowania kata-
kumbowe odmiej
katakumby całym światem różnią od
[illegible] bo przez
dawne sztuki pogańskiej przeczą
że formy [illegible] odradzającego
duch nowy, duch religijny w katakumbach
się wyrażał. [illegible] ustarzałemy
ten duch siły niosły i złociste
wykwita [illegible] z martwej. głębiej porywa-
jące — Zaiste te [illegible] katakumbowe są zawiązkiem
ki — rzeźby i malowania [illegible]
pierwotnym sztuki chrześcijańskiej [illegible]
i [illegible] w tych podziemiach wszystkiej
chrześcija-
ńskiej sztuki kolebka wiary chrześcijańskiej
cennej i złota kolebka chrześcijańskiego
sztuki i kolebka — A od tego czasu przez
archetypu [illegible] wieków przemienia
[illegible] przetrwałe, że byś
po [illegible] zadrżał [illegible]
[illegible] że ołtarzy
[illegible]

~~zapuści światło przedwiecznych witrażów — kości miażdży w niem ztrzyść — rozrywających pytelle łotny~~ (pełnie wspomóż ale)

Od tych czasów przedwiekowych naszej wiary aż do dni naszych artyzm chrześcijański zachowywał w ogóle właściwą sobie istotę przecież przechodził liczne ważne zwroty i wielce różne epoki swojego żywota. Duch chrześcijański jest tak bogaty tak niesłychanie treści że się pozwala wyrazić złota przewodnimi epokami swego artyzmu, przewodnimi stylami sztuki bez wyczerpania swojej istoty.

Na pytanie która z tych epok rozbiorów winna być ogłoszona sztuki chrześcijańskiej osnową obecnych rozpraw naszych — odpowiedź sama się podaje — należy nam przeważnie zwrócić uwagę na stolicie w którym kwitnął i pracował nasz Wit Stwosz — a zatem na stolicie XV, a mianowicie na drugą jego połowę.

Winniśmy atoli podobnie ściślej zwracać nad wszystkie inne przestrzeni, najpierw o tej która zajmować będzie — Jakoż lubo z jednej strony prawda że duch naszej wiary tak potężnie przenikał wszystkie choćby najrozmaitsze ludy i kraje że ulegały, zaciekawione przyrządzone im wspólnie nadając ich sztuce prawie jedno wspólne piętno, a to im więcej że w niektórych epokach duchowieństwo spotkaniu dzielami sztuki, kiedy we wszystkich krajach kierowało, lecz z drugiej strony wyznać należy że mimo tej narodów chrześcijańskich spólności artyzmu, i tego podobieństwa rodzinnego jeden i ten sam styl według różnych krajów właściwym im piętnem odznaczał się pewnem rozmaitej odmiennej charakterystycznej.

Porównanie Rzeźby Greckiej; z rzeźbą chrześciańską a wszczególności ze sztuką Wita Stwosza –

Na zaczynaniu mówię jako ustęp i u nas zdarza się że osoby przejęte serdecznym podziwem dla dzieł Wita pytają jakież też jest artystyczne znaczenie wprowadzenia rzeźb Wita do światosławnych utworów mistrzów dawnej Grecyi zwłaszcza do zabytków Fidiasza, Praxitella, Lysippa których skulptury czyli to w kopiach czyli w oryginałach przechowują się po muzeach obecnej Europy? dodaje ktoś niekiedy stąd i można pytanie w jakim też stosunku zostaje rzeźba Chrześciańska w ogólności do rzeźby Greckiej?

Na więc sądzi że nie będzie trzeba rozwiązania jeśli zamiary – Ale ich swoich rozwiązać te pytania, zwłaszcza jeśli się będzie usiłowało wykazać cechy charakteryzujące rzeźbę Grecką i znów rzeźbę chrześciańską – ale mówić że samo wykazanie tych cech nie wystarczy – trzeba nam te cechy zrozumieć jeśli one mają nas doprowadzić do rezultatu – zrozumieć zaś jakieś zjawisko jest widzieć skąd ono się wzięło – jaki jest powód jego. Bo te cechy nie są przecież ani przypadkiem weny, ani niezależne od dowolności mistrza, one są skutkiem właściwego usposobienia epoki dziejowej i narodu. Bo jak każda roślina według miejsca rodzaju swego właściwym sobie kwiatem, tak każda epoka każdy naród wykształca właściwą sobie sztukę –

Wypadnie więc przedewszystkiem skłaniać porozumieć się co do nastroju duchowego dawnej Grecyi i czasów chrześciańskich a następnie cechy rzeźby obu tych okresów z takowości się wysnują z tego ich usposobienia –

Zwrócę uwagę Pr. że ~~w~~ mówiąc „czasy chrześcijańskie", „sztuka chrześcijańska" wyrażamy się zbyt ogólnie – trzeba się ściślej ograniczyć – Jakoż sztuka chrześcijańska zaczęła się w katakumbach w tych ciemnych podziemiach w których pierwsi chrześcijanie chronili się przed światem pogańskim srożącym się prześladowaniem – modlili się Panu swojemu, w tych podziemiach w których męczennicy zwani przewidując bliską swoją śmierć, żegnali swoich braci w Chrystusie – i gotowali się na ~~śmierć~~ skon męczeński – a gdy już stał się krwawą ofiarą za wiarę, bracia jego składali w katakumbach jego zwłoki do sarkofagów zrobionych z wielu [illegible] swoje [illegible] i ~~ich figury~~ postaci święte – Z ściany tych ciemnic wędrowców świętej pamięci zdobne są malowania które już obecnie przyciągają. Otóż kolebka sztuki chrześcijańskiej stała w katakumbach – od tego czasu minęło z okładem 1500 lat – od tego czasu sztuka chrześcijańska przeszła wiele zwrotów, i okresów – Trzeba więc bliżej oznaczyć o którym okresie mówić mamy – Otóż samo zadanie tego odczytu jest nam wskazówką w tej mierze – bo zamierzamy dotknąć sztuki wieku [illegible] nam należy mówić na wstępie stulecia 15. – Wieku, wielki wiek więc stulecia

Przystępując kiedyś do wyświecenia uosobienia ~~D~~ Duchowego Grecyi i stulecia 15^{go} ery czasów chrześcijańskich – powiada że czem Grecya ~~jest~~ była tam najwyraźniej się okazuje w porównaniu jej z badaniem stanu [illegible] który przedmiotu [illegible]

wschodowy – wszystkie te ludy wschodu – po-
pomiędzy ludu Hebrajskiego – poznanie bytu
w materyi – nie uznawały ducha – mieszały
zarazem dziełem świat duchowy z rzeczywisto-
wym. Chr. ~~objawia~~ wykazuje wszelkie kolleje
na drodze w religii, obyczajów, i nadziei tych
ludów – którzy dadząc ich ludzkość na
tym wschodzie przebolała noc wśród
strasznych ciemnych marzeń – ale aż
ludzkość stanęła na gruncie Grecyi
przebudziła się jak w młodem wiosennem
zaraniu – i odetchnęła całemi piersiami
Grecya nie miesza więcej materyalnych
z duchowemi, oba te światy ściśle od
siebie odróżnia, skąd uznaje czem jest
osoba, nie że osoba jest podstawą,
mającem rozum i wolę – Grecy nie
jest osoba, dla tego w Grecyi pierwszy
raz występuje znaczenie obywatela
Grek uznaje bogi jako są osobowe
a tem samem bogi Greckie są nie
inaczej wzorem pojęcia od bóstw
potwornych starego wschodu – Ale
dadząc Chrześcijaństwo Grecya odróżnia
ducha od materyi, od niej rzeczy stworzonej
przecież nie stać ją na to aby mogła
pojmować ducha samego przez się
ale odziewa go zawsze ciałem, że jest
wszystkie stworzenia i nawzajem uduchowione
świat rzeczy stworzonych – To twierdzenie
udowadnia Chr. ~~na~~ wskazując nam,
byt Olimpu – wykazując tym że wieków
a wyjaśnia to twierdzenie przez obyczaje ~~…~~a
greckie – ~~Z tej wiary pozostał wniosek że~~
~~Grecka Chr. wyznawana~~
~~następujące~~

Inaczej dzieje się w tańcu: chwiejność własna
istnienia nie tylko jako dwu uznajemy
materyi a ducha, ale nie że to są dwa światy
wręcz sobie odwrotne, nie że duch nieskończenie
wyższy od materyi, od ciała — skąd duch wspiera się
chwiejności własnej posiada tylko widoczność
— jak gdyby wyznaczeniem zajęcia najwyższej

Często się u nas zdarza, że osoby ukochawszy sercem w naszym ołtarzu Mariackim, a przejęte podziwem dla arcydzieła naszego Wita pytają jakie też jest artystyczne stosunek jego dzieł do dzieł arcymistrzów dawnej Grecyi, do utworów Fidiasza, Praxitellesa, tych sztuk których skulptury czyli w skarbcu [illegible] kopiach, czyli w oryginałach przechowują się podziś dzień po muzeach europejskich? Inni pytają: w jakim też stosunku rosną w ogólności sztuka chrześcijańska do sztuki Grecyi dawnej? Zdaje mi się więc iż nie będzie [illegible] zbyt [illegible] jeśli [illegible] [illegible] te pytania [illegible] [illegible] jeśli [illegible] cechy charakteryzujące sztukę starogrecką, a inne cechy charakteryzujące sztukę chrześcijańską — trzeba ale nie dość wykazać te cechy — [illegible] porównanie każde [illegible] wtedy gdy wiemy skąd [illegible] jaki jest ich powód — [illegible] [illegible] mający [illegible] rozsądek [illegible] [illegible] nie [illegible] się w dzieje [illegible] [illegible] nam że sztuka grecka jest [illegible] od sztuki chrześcijańskiej bo czem innem [illegible] Grecya a czem innem świat chrześcijański — [illegible] prawda jak każda roślina [illegible] swojego [illegible] właściwym [illegible] [illegible], tak każda epoka [illegible] kwiatem właściwym sobie [illegible] [illegible] nastroju duchowego [illegible] [illegible] cechy charakteryzujące sztukę grecką i inne sztuki chrześcijańskiej [illegible] porównaniu: należy co do [illegible] [illegible] Grecyi i usposobienie [illegible] chrześcijańskiego —

[illegible]le wyznajemy ze wzruszeniem, drzewka choinkowe
jest zbyt ogólnem, zbyt obrzędowem wzruszeniem
Drzewka choinkowe żyje już od 1500 lat – One
zaczęło się w katakumbach rzymskich, w tych
podziemiach krwawej trawy i prawdziwie
świętej pamięci – w tych podziemiach nocnych
w których chronili się pierwsi chrześcijanie uciekając
okrutnego prześladowania dzikiej pogańskiej
swawolącej na dziennym, słonecznym przest-
w tych ciemnicach pełni ci ~~chrześcij~~ chrześcijanie
oddawali Bogu swoją cześć – tu w ciemnicy stawili
przewidując bliski swój koniec, stawili
bracię w Chrystusie, żegnali się z nią i żegnali
się na śmierć – W tych ciemnicach bracia
chwali [illegible] w swoich wspólnie
chwalili męczennika w swoich kopcach wspólnie
zwojami kwiatów, i w [illegible] –
na ścianach tych katakumb, w tych katakumbach
się malowania – Tak więc w tych katakumbach
Lata kobietka [illegible] chrześcijańskie –
a od tego czasu upłynęła 15 wieków – Rzym
mu się i ta [illegible] chrześcijańska [illegible]
rano [illegible] – [illegible]
Który z tych okresów mamy [illegible]
nasza – odpowiedź [illegible] tak
samo zatoczenie [illegible] – mamy
borców dokonać [illegible] świata – więc
znaczy świata, wieków świata – to jest wiek
XV ma być [illegible] chrześcijańskiej –
ery [illegible] będziemy o [illegible] chrześcijańskiej, chcemy
Dla takich [illegible] upamiętnienia się,
więc na myśli [illegible] to jest od r. 1400 do
roku 1500 – że w rok [illegible]

Tak więc uczyniliśmy w prawdy dzie-
dzinie jeszcze nie wszystkie dla których
nie wolno ich ... się ~~[illegible]~~ a wielu
kradzieża ... tych murów o których nam
~~[illegible]~~
Lecz nie tylko nie żądaliśmy nam niczego
tu ... murów ~~[illegible]~~ co by było ^najważniejsza^ zwracało nam co
~~nam wobec~~ nam w oczach przeszłych lu-
kolen, do nie zdało się nawet rozstawić
ich na postawie użytków. Owszem,
pragniemy, aby je restaurować umiejętną
ręką aby przy najmniej na kiedykolwiek,
przestrzeni one jakoby, odradzone
okazały dawną przewielką postać
swoją, a niezmiennie ^[illegible]^ ~~[illegible]~~
chroniły ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ze
Klasztorem z Laseli obrazy, nasza
grodu, i ~~[illegible]~~ — Kościół ^[illegible]^
wielką dało, w porównaniu do ~~[illegible]~~
których naznaczono miasta ~~[illegible]~~
stał drogą, i mniej znaczy.
A umiejmy pamiętać w pieśni
Miasto nasze stwierdził chlubić się
swoją wielką przeszłością i powie-
dział przeciwnie że pomnik wielkich
przodków nakazuje przenosić
dla ~~[illegible]~~ potomków. —

Że ta chluba nie przy... darmo

D24, 874
M

Zbrzeziec jako
referent.

Szczegóły do żywota Karola R. Kremera

Karol Roman Kremer urodził się w Krakowie d. 22 Stycznia 1812 z mieszczańskiej rodziny krakowskiej, był jednym z trzech synów Józefa i Anny Kremerów. Najstarszy brat Józef ~~będąc~~ starszy od Karola o lat 6. udzielał ~~kr.~~ jemu i najmłodszemu bratu Alexandrowi nauki pisania, czytania, i przygotował ich do gimnazyum,

jakoż obaj młodsi bracia
i w czasie szkół gimnazyal-
nych nie mieli innego nau-
czyciela prócz Józefa – z tą tylko
odmianą iż gdy Karol przeszedł-
szy pomiędzy do klas wyższych
znowu z kolei dopomagał ~~Alex~~
najmłodszemu Alexandrowi
w naukach – Tak mi nieraz wspominał ś.p. Kremer
Karol wstąpił do gimna
zyum w r. 1822 a ukończył
takowe w r. 1828 mając [ze] lat otrzymał nagrodę a złożył
16. a z chwałą dla siebie bo ze 6ej klassy ~~[illegible]~~ examen maturita-
i celującemi postępkami. Na ~~[illegible]~~ mowie
~~tis r. [illegible]~~ świadectwie odbytego
examinu tego przez innych [illegible]
zastosowanych mężów najdroższy
i podpis ~~prof.~~ Augustyna

Trzeciakiewicza profesora mate-
matyki. Wpływ potężny ~~jaki~~ jaki
ten znakomity nauczyciel
~~wszystkie~~ wywierał na ~~[illegible]~~ umysły na dolniejszych
~~[illegible]~~ uczniów swoich, przypisać
należy wczesną skłonność Karola
do umiejętności matematycz-
nych i naukł do niej w uczelni
będących — Karol jeszcze nie
był uczniem gimnazyum ad,
już sam z siebie był w zgodzie
co do przyszłego powołania
swojego. — Bo owe upodobanie
~~[illegible]~~ w umiejętnościach
matematycznych połączone
(co się rzadko dzieje!) z fantazyą a usposobie-
niem artystycznym było po-
wodem iż Karol ~~[illegible]~~ obrał sobie
architekturę za zawód życia
swojego — ~~[illegible]~~

Żyjąc w serdecznej zażyłości
ze śp. Kremerem, ~~ep.~~ dowiedziałem
się z własnych ust jego że ~~[illegible]~~
w r. 1827 gdy jeszcze był w ~~[illegible]~~
~~pr~~ ~~[illegible]~~ gimnazyum, ojciec
wezwawszy całą młodz. ~~synów~~
trzech synów, oświadczył im
aby się nie ~~spuszczali~~ oglądali na mają-
tek jego bo ten jest zbyt
szczupły aby mógł im zabezpie-
czyć ~~pr~~ jakąkolwiek przyszłość
przecież że gotów jest ponieść wielkie
ofiary, by się ~~mogli ile byłby~~
wykształcili naukowo; i dlatego
on też ~~każdego z nich~~ ich po kolei wysyłał potem
na trzy lata ~~do~~ za granicę
na akademie i uniwersytety
~~wolno ot~~ ~~[illegible]~~
~~każdego~~ jakie sobie każdy
z nich sam wybierze. Dodał

Dodać atoli ojciec iż sobie życzył
aby każdy z nich dopiero wyjeżdżał do
~~świata nie wyjedzie do~~ obcych
Uniwersytetów gdy już wycze-
rpie ~~tak~~ że wszystkie wiado-
mości których się w jego specjal-
ności w Krakowie nauczyć
można. — Te słowa ojcowskie z kolei
spełnili iż przed wyjazdem swoim
Józef doktoryzował się z prawa,
potem Karol z filozofii, Alexander
z medycyny — Nie dziwiło tedy
że Karol przeszedłszy z gimna-
zyum na uniwersytet potę-
żnie powstał w jednym i ściśle
oznaczonym kierunku. Przeciwnie
jak atoli świadectwa ~~ab~~
z jego studyów uniwer-
syteckich przekonałem się,
iż w tedy nie ~~...~~ sposobiąc
się do przyszłego

Że był [illegible] aby każdy z nich przed wyjazdem został doktorem w swoim przez siebie obranym przedmiocie

zawadzi; bynajmniej nie zaniedbywał
ogólnego kształcenia, jakoż oprócz
świadectw z Architektury, wówczas
wyższej, matematyki w niej; astro-
nomii, ~~[illegible]~~ geodezji, rachunku ~~różniczkowego~~ przyrodzenia fizyki, ~~[illegible]~~ — różniczkowego i integralnego rachunku i t.d.
zarazem wziął jeszcze na świadectwa potwier-
dzające znakomite postępy, z polskiej,
tego z literatury włoskiej - łacińskiej ~~[illegible]~~, greckiej,
u Marconi, twórcy ~~[illegible]~~ młodzieniec
tamże zaraz ~~[illegible]~~ niezwykły ~~[illegible]~~ wstęp
do uniwersytetu zaprawiony był ciężką
boleścią, — stracił matkę. — wspominał
~~[illegible]~~ mi był często że matka
wychowany ojca mojego w pobożności
a w modłach domowych przejęta
go lubiła ciągle więcej dla jej pamięci
iż ~~go~~ sama myśl o umarłej matce
wstrzymywała go od wielu usterek
a niebezpieczeństw zagrażających,
innych młodzieńcowi wielkiego—

Po ukończeniu nauk na Uniwersytecie
Krakowskim syn Karol zdał
(w r. 1834) doktorat z Filozofii. Rozprawę napisawszy
inauguralną ~~którą w tym celu~~
~~napisał~~ p. t. Methodus graphica
inveniendi Parieti splendidi
in superficie sphaerae [illegible]
(: sposób graficzny metoda znalezienia punktu świecącego błyszczącego na powierzchni kuli :)
— pierwszą pracę swoją przypisał najczulszym ~~swoim~~ i
przyjacielom swoim. —
Poczem już wszedł do Akademickiej szkoły nauk
i uncyję kursów s. p. Karola
(o zaniesieniu się jako nieuiszczonym? swa w ~~[illegible]~~ akademii szkół już kupuje)
ukończył także ztąd na przez
ciągłe Uniwersytetu adaptując się głównie przedmiotom
kontaktowym ~~[illegible]~~ [illegible] nie ma
wogólności. — ~~[illegible]~~ nie ma
wątpliwości że zdolności
i pilności młodzieńca

szczęśliwy uwagę artystów tam-
tejszych, które Towarzystwo
architektów niemieckich
uczciło [przez Kremera wdzięcznie przyjmowanym] dyplomem na człon-
ka swojego —

Następne dwa lata swojego pobytu
użył ś.p. Kremer na zwiedze-
nia Niemiec, Belgii a mianowicie
dłużej bawił w Paryżu i w Lon-
dynie — Niezadługo po przybyciu do miasta rodzinnego ś.p. Karol
został adjunktem konserwatorskim
przy Urzędzie budowniczym Rzecz-
pospolitej Krakowskiej, a w roku
1838 r. został mianowany [wówczas radzcy] budo.
[illegible] akademickim — Ten
urząd niższy skromny, był przez niego
wielce [illegible] ważności
[illegible] — Jakoż w małym przeciągu czasu pod [illegible]
Krakowskiej zakłady naukowe
a mianowicie stara szkoła Jagiellońska
była mu [illegible] zawdzięcza
chwałę a
godny

E. [illegible] Karol
wraca do Krakowa
w końcu 1837 — Teraz
jasno stanęły przed
oczyma jego kolejne
epoki artyzmu
chrześcijańskiego,
wraz dziś każdy utwór
[illegible] dawnej budo-
wy każdy ołtarz
w starem ojczystem
mieście jego nabierał
ogromnego znaczenia
i wyższej ceny.
Znajomość głęboka
rzeczy spotęgo-
wała się jeszcze
miłością pobożną
dla zabytków ojczystych o—o

o—o Teraz też nowa nastała
era dla pamiątek z dawnych
lat — bo gdy do tych niedbałości
i braku znajomości poniewiera-
[wandalicznie]
Teraz nie jedna [illegible] [illegible]
[illegible]
należy się chwała iż on
pierwszy przystąpił o
ratowaniu i zachowaniu
tych świętych resztek ze starodawnych
czasów —

A gdy jeszcze uczęszczałem ~~[illegible]~~ się nieraz ~~[illegible]~~ ~~w r. 1837~~ gmach starej tej akademii Jagiellońskiej (Collegium Majus) – już chyląc się do upadku i grożąc zawaleniem, musiał być z gruntu restaurowany, a ~~[illegible]~~ odnowienie jego wymagało nie tylko znawstwa w ogólności, ale wielkiej i serdecznej miłości dla rzeczy ojczystych, zatem ~~[illegible]~~ budowniczemu akad. [illegible] Kremerowi [illegible] estetyki [illegible] zasiadł dla ~~[illegible]~~ sztuki ~~[illegible]~~ tak zasięgi jego najdroższe pragnienia: i nie [illegible] pojąć ~~[illegible]~~ zanim ~~[illegible]~~ [illegible] wymowę [illegible] uwagę na [illegible] ~~[illegible]~~ akta i dokumenta o–o

o–o zawdzięczające przedsiębiorczości ~~[illegible]~~ Kremera a to w [illegible] staroświeckiego [illegible] ~~[illegible] 1837 [illegible]~~ [illegible]

Zawiązała się ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ na teraz w Krakowie wielce zbawienna insty-tucya to ogólna Dyrekcya Szpitalów która miała czuwać nad zarządem funduszów a zarazem starać aby zakłady też nadają nastręczały instytutom Warszawskim ~~[illegible]~~ sposobności do Wykształcenia się młodzieży w sztuce lekarskiej; * Senat Rządzący * [illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ z d. 20 Lutego 1840 ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ zaprasza na członka tej dyrekcyi Kremera, ~~[illegible]~~ wyrażając się z tem powierzeniem Dopełnia instrukcyi swojej woli której ~~do~~ Władz należy winny tylko osoby światłe i miłością dobra Publicznego odznaczające się — ~~Potem~~ Podobnie wezwany na członka Komitetu Ekonomicznego Potem mając [illegible] przez pierwszych ~~[illegible]~~ dwa lata (1840 i 1841) ~~[illegible]~~

aż ~~[illegible]~~ przechowalne dzieła aż [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] Senatu [illegible] ~~[illegible]~~ Karola [illegible] w dopełnieniu służby ~~[illegible]~~ gorliwość w [illegible] najlepszej swojej — ~~[illegible]~~ [illegible]

W roku 1848 Towarzystwo Naukowe — z Uniwersytetem Jagiellońskim połączone mianuje go członkiem swym — ~~[illegible]~~ uwiadamia ~~[illegible]~~ sekretarz tego Towarzystwa ówczesny, ~~Kestler~~ i przez Józefa Bradowicza przesyłając mu mianowicie Dyplom dołączył od siebie list łaciński który we wyrazach wielce pochlebnych ~~[illegible]~~ wyrażał się o wolnościach i zaletach [illegible] — Tegoż roku Komitet gospodarczo-rolniczy, przybiera go na członka swojego. Który na prośbę władz przez tak kilka lat Krzemieniec ~~przez~~ od wielu lat pilnie a sumiennie oceniał [illegible] władzom, o stanie [illegible] wreszcie wybrali go przeto ~~[illegible]~~ wreszcie na order orła czerwonego r. 1855. — ~~Potem~~ widzimy tego sp. Karola jako przewodniczącego w Dozorze

E

~~O~~ Następnie widzimy go ~~[illegible]~~ wezwanym na Radcę Towarzystwa Dobroczynności — w tym czasie wezwany został ~~[illegible]~~ na członka Dyrekcji dopiero [illegible] Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych, które się w krótkim na- się rozkwitło ~~na~~ lat wielu i chluby [illegible] —

Kościelnym przy Parafii P. Maryi —
W r. 1857 dn. 11 Pazdziernika ~~został~~ Komissya archeol.
w Wilnie mianuje go rzeczywistym
członkiem, nowym — nie wspominamy
juz o działaniu jego tak czynnem
~~przechowalkach~~ zbiorów Krakow i Wilno, ani
o jego pracy jako członek w „Komitecie
pogorzeli" po tak nieszczęsnej
pamięci pożarze z r. 1850. — otoż
jak rzekłem się nominacye, to wszelkie
łaska dowodzą wielkiej czynnosc
Kremera i wielostronnego jego
umysłu, a przytem o Klarająca
mocy ~~ducha~~ oddania się cała duszą
swojemu zawodowi, i strzeżenia
pamiętek historycznych ziemi
naszych, Kremer zawsze okazywał
starać się pięcej dodatkowy
do pełnych ~~rezultatów~~ zawcza umiłował
obowiązkow swoich jako człowiek
a chrześcianin —

Teraz wróćmy do gmach Kremera związa-
nych z jego urzędowaniem jako architekta
akademickiego. Rzekliśmy że ~~wozu~~ obję-
manie urzędu tego Kremer uważał
sobie i wielce słusznie za szczęście dla
siebie, bo czekała go chluba odbudo-
wania Jagiellońskiego Collegium —

Na ulicy ś^tej Anny w r. 1837 wzniósł ~~mieszczący się~~ odpowiednie
narożny gmach obszerny, przyozdobiony ale zbliżo-
cem pełnym powagi a uroczystości; jest to stara szkoła Jagiellończyka
~~Do to~~ Do tej budowli. Jagiełło za namową
Jadwigi ~~wypro~~ przeprowadził ~~akadem~~ ją wskrzeszając ~~założoną~~ akademię
założoną przez Kazimierza Wielkiego Bonolo,
~~a tak stał się założycielem~~ na Kazimierzu — Pierwotnie
zawiązkiem tego gmachu był dom kupiony
od mieszczanina Altersdorfer za klejnoty Jadwigi. ~~od~~ Późniejszemi czasy
przykupione były jeszcze inne pomniejsze domy dla
rozszerzenia ~~zakładu~~ szkoły, mającej być ma-
cierzą polskiej umiejętności. — ~~Za~~
~~upad~~ W późniejszych ~~w~~ czasach z
upadkiem się krajowiczatego upadła
i wielkość akademii — a szczątki
się ściany starożytnego jej przybytku
w roku 1791 gdy na chwilę załatwia
dzieje szczęśliwsze, myślano o wskrzeszeniu odpowiednim ~~odnowieniu~~
zamiarze gmachów uniwersyteckich
~~Na~~ Na drugim rogu a na tej samej stronie ~~tej samej~~ ulicy, jeszcze
kur naprzeciw Collegium Jagiellońskiego
wznosiła się bursa tak zwana Smoszkow-
ska, zbudowana przez zrobione na gmach,

Śrem... nauk

mieści wielką część sal wykładowych
a zarazem muzea i gabinety fakulte-
tu filozoficznego i medycznego — od
odnowiony
bez czasu bez Doty, Nazarowa ~~[illegible]~~ gmach,
razem
Jagiellońska, obejmowało sobie biblio-
tekę uniwersytecką, mieszkanie Biblio-
tekarza, i ~~służby~~ części służby akademic-
kiej — ~~Tak Tak się~~ Tym czasem, nawet
wiele lat, mury stare owe się coś w
uniewały — niebezpieczeństwo stawały
~~[illegible]~~ się owe groźniejsze — ~~[illegible]~~ Kraków zaś
między ogniskiem potrzeb ~~[illegible]~~ państw
zapomniany
~~[illegible]~~, się na Kongresie wiedeńskim
Rzeczypospolitej Krakowskiej
~~krainy~~ i wielkiej
w
i kolicy mniejszej krainy pod ~~trzema~~ —
kilku wyłonieniem zdołał pod nie może
się ~~[illegible]~~ limus święty nie zwraca z czasów
a gmachy wielkie przez lata z czasów. Bo między
wieków dawnej — Wiek minął i cześć tak wiekowite
dla ~~[illegible]~~ przeszłości której krakowianie fundacje aka-
demii stróżami, nie dała upaść Akademii. Krakow-
skiej się stróżami, nie dała upaść dzisiejszej nie wrócił
przypominać, aby którzy — Na dzisiejszej się więcej w jej
Rzeczypospolitej Krakowskiej przedstawiciele posiadali —
w 1837 r. przez reprezentantów wniósł ale
Józef Majczyński wniósł ofiarę
~~na~~ Kraków obo z całą ofiarą
dla siebie, ~~przyszłość~~ jak się rekomendacji
starożytnej, nauki polskiej
dzisiaj zaczynić ... też w
uchwali — A były to szkoły

Konserwator nowy przy instytucie naukowym J. Exc. Schindler.

w tym samym roku aż śp. Karol
Kremer umarł i zaczynając do Kra-
kowa — tam właściwie sejmowa
była. ten ~~...~~ zupełnie gotowego
powodem dla którego to każdy
zwłaszcza ówczesny
akademicki i Senat prawie,
unikając wolności którego nieu-
czyli go architekta akademickiego
a tem samem budowniczym tej
ogromnej a tak wielce ważnej
restauracji —
Ktokolwiek w tym rozkoszował się Krakowem
blizny w słowach w ś.p. Kre-
mera przypominał sobie rzeczy
~~tem~~ wit przypominał ~~...~~ całej zapiski był
i nitarły o tych mazach
tem redaguje uwagi, maruk
o niej w każdej chwili jak pracę,
~~a jak architekt~~ praktycznej, licząc
~~i wiecznie~~ ~~...~~ kombinacje
nowe — Bo każdy z nas starszych
pamięta postać dawnego Collegium
która ~~dot~~ nawet dziś jeszcze przedstawia
się więcej nie tylko też jeszcze ocen-
wnieniu — kilka okien ~~...~~ i pamięta
wielkich sal zwanej Jagiellońskiej
obok okienek małych umieszczonych
porównywanych w szalkasty, ~~dalej~~ dalej
kilka domów dość wielkich a
przylegających z rozmaitych
czasach, i słowem wiele widać w całe-
nie okazały —

[illegible] tworadły – dziedziniec wielki
otoczony (był jak i dziś) ze wszech stron podcieniami
sklepionemi opartemi na kolumnach
ołbrzymich, na tych podcieniach
ganki obiegały na piętrze
dziedziniec w koło… – A dach wysuwa–
jący się nad te ganki chronił takowe
przed od deszczów i śniegów. – ale
ganki miały balustrady mniej kamienne
ażurowe wiadomo tylko potomnym jak jeszcze dziś jeszcze
wane, z części jak to jeszcze dziś jeszcze
więcej połowy widać, a części w całości ocal[illegible]
dach [illegible] ocalał [illegible]
i wypaczył się nad gankami – A więc
kolumn przegliła się pod wewnątrz dziedzińca
kamieni swoich – w ogólności
wypadało powtórzyć w
całości choć wielka nie przedstawia
tej wolności i twórczej
wspaniałości tej, poradzę się gmachy
który tak często powtarza
średniowiecznowe – [illegible]
– Bo zdaje się że zupełnie owe
w wypadkiem [illegible] kraju, nie
owa ozdobne, nie jeden
kraj kamieniarski zacisk i
został się, a zaborata kraj
akademia, z biednie mosty
tylko przepierając i klucząc
w [illegible] dało ratować gmachu
wyższy przed groźnym upadkiem –

55

wypadkiem. Tak tedy, jakbyśmy nie-
mal dawna strojność architektoniczn
się zatarła a gruby tylko zarys niby
szkielet średniowiecznego budynku dostał
się do czasów naszych. Chodziło tedy
o to aby odgadnąć to co ~~było~~ mogło
być niegdyś, ~~aby~~ aby fantazyą odbu-
dować to co zgasło przed wiekami.
Gruntowna nauka Karola Kremera znająca
doskonale ~~style~~ wszystkie kolejne
fazy stylu gotyckiego które on
przechodził w następstwie wieków
była młodemu budowniczemu już
pierwszą pomocą w tej mierze,
Ale co więcej — sam gmach jagielloń-
ski ten i owdzie ~~zachował~~ jakby
klejnot ze starych czasów jakiś
szczegół strojny ~~fantazyą~~ artyzmem gotyc-
kiego okna, tam odrzwia, owdzie
gzems, ~~tak~~ ówdzie filar były skazówka-
mi dla ~~[illegible]~~ wyobraźni by tylko
odkrywszy odgadnąć całość jaka mogła być gdy
odpowiadała duchowi owczesnego wieku,
i nie trudno też ~~[illegible]~~ wśród
dzieł architektonicznych średniowiecznych
~~budowlach~~ w Krakowie a społeczny
Zawiszów i Jagiełłę które mogły
~~[illegible]~~ pomódz
do wyobrażenia sobie postaci
całej budowy — I tak się też
stało —

w szczegółach ciekawych sztuki jakich wiele
zgromadził artysta doświadczony będzie-
my, nie ~~myśli~~ ~~się~~ pomysły które wszystkie
miały się stać rzeczywistością, a potem
czas obecny z dawnemi laty —

~~Pierwszem staraniem było Pomijając~~
Pierwszem staraniem było przekonanie
się o stanie fundamentów i oszacowa-
całego gmachu — ~~aby coś widzieć jest~~
wypadało tedy kopać studnie tuż przy —
murach, ~~aby~~ buzyłki aby zbadać
czyli nie fundamenta się przez wpływ wody
Które ~~od pod~~ zaczynając się w piwnicach
całkiem dochodziły samych podeszw — ~~Po~~
a potem dopiero podać plany ~~zostan~~
gmachu ~~rzeczy~~ tak co do ~~...~~ mocy jak co do
artystyczności jego — ~~Badaś~~ (E)

~~Po dokładniejszem~~ Wielce
~~ważne jest~~ ważne jest sprawozdanie
~~tego~~ p. Kremera z d. 6. Marca 1841 składające
~~[illegible]~~ wraz z planami rapport z robót do pór dokona-
nych w r. 1840, a zarazem ~~wyłuszczający~~
podające myśli względem prac mających
się uskutecznić w dalszym następstwie —
To sprawozdanie wystarczy Czytelnikowi
do rozpoznania się już z całą historyą restauracyi
w całem pomysłem przyszłego budynku
Zaczyna Kremer od ~~[illegible]~~ prac których
która razem czyniła była udzielaniem do
restauracyi gmachu — ~~[illegible]~~ okazało się że przez kopanie

(E) Nim atoli, można było myśleć
nad tym co zrobić wypada;
i osmielić, rozdolić należało
~~[illegible]~~ przepuść wzniesiony
~~gmachu całe~~ gmachu całego
wstanie jakim był. Dokonanie
dokładnych wymiarów było by
atoli wiele czasu zabrało
i oponiato, rysowanie i komponowanie planów
Szczęściem atoli znalazły
się ~~te~~ wymiary potrzebne
a wielce dokładnie sporzą-
dzone za czasów [illegible]
[illegible]
~~[illegible]~~
~~Karola [illegible]~~
~~[illegible]~~
A tak gdy Karol
~~atak~~ mógł w piasek przystąpić
do utworzenia
odbudowania i
i komponowanie
wymiarów przystąpić
restauracyi

(E) Dla tego uważamy
się nie co bliżej trzymać
tego sprawozdania
by ~~[illegible]~~ ~~nie~~ tez i
potomni wiedzieli
co zawdzięcza
Sennu nowemu
odbudowaniu
całego gmachu

stroni lecz przy murach a ze strony
ogrodu (ze strony południowej) jako ta
część budynku była stawiana na pier-
wszym piątku, jako lecz wody ...
której do ubezpieczenia tej przybywającej
stały się powodem usuwania się
~~...~~ fundamentów więc i niebez-
piecznych owych rysów — Co też okazało
się wrogą, lekkomyślną i naiwną ~~p~~
stwierdziło się wrogi lecz ..., umo-bo
wany Józef Muczkowski biblio-te-
karz rozumiejący się z ... i sercem
jagiellońskiej
... gmachem ... bibliotecznym, wiedział
w bibliotece że do ... budowane
została w r. 1468 a już w r. 1490 ...
po okazaniu się niebezpiecznych ...
... mury w tej stronie wznoszono
filary przyporne dla wzmocnie-
nia ich. Następnie ś.p. Kremer
przekładała projekta oplany tyczące
się najważniejszej części budowy
~~najprzodzej~~ 1szo co do dachów — aby
znieść rynny rozcinające dach na
kilka dachów, a które wielce przyczyni-
ły się do zaciekania i psucia da budowli
i pokrycia dachów metalem. ~~...~~
~~stopnie~~ ~~p~~ 2o najlepiej iż gdyż dalszym sta-
jące na dziedzińcu i pokrywające
ganki obiegające go wkoło ~~podeprzone~~
dr~~ewnianemi~~ krakowskie ~~...~~ podparte
nad lat kilku stopami drewnianemi, spece-
cemi.

[zo]stać zatego drzedaisca, przeto ś.p. Kremer
[u]czynił projekt aby taktowych stopni uniknąć
[d]ały co drugą belkę dachową podeprzeć
[p]oddrzędnym drewnianym kroksztynem. Projekt
aby ~~wmiar~~ w ścianach były wmurowane
kamienne ~~kroksz~~ ~~wsporniki~~ wsporniki
na których by się opierały ~~miecze~~ tak
zwane miecze podtrzymujące ~~dachy~~ owe
belki dachowe. Trójkąty tych mieczów
aby były napełnione gotycznemi ozdo-
bami – a cały ten trójkąt wraz z podsie-
bitką winien być malowany w kolory
żywe, ~~gdzie miejsca pozostawiony~~ ~~bo~~
bo takowe ozdoby i malowania są właściwe
w stylu epoki jagiellońskiej. – Takowy
sposób podpierania dachów powiada ś.p. Kremer ~~nie~~ tylko
odpowiada stylowi ówczesnemu jak to widzi
po pomnikach włoskich i angielskich
ale także przyjść ze ścian ~~pionowych~~
pionowo stojących do podsiebitki
łatwiej ~~pionowo~~ ~~w~~ ramiona do
poziomu – Domyślał się przytem ś.p.
Karol ze śladów pozostałych w ścianach
że niegdyś ~~ten~~ ten sam tryb podpierania
zachowany był i w tym samym miejscu
Jagiellońskiego Kollegium – Co tyczy
zaś tych dachów ze strony wewnętrznej
dziedzińca strony ulicy ś. Anny i przeciwnej
~~[illegible]~~ dla ściekania wody
nie w stylu gotyckim wbijały rynny
daleko ~~[illegible]~~ wystające a nad
ulice z których z blaszanych smoków
różnych potworów buchała woda
deszczowa – oto takowe rynny już
nie są zgodne

rządowi odwiecznym porządku
miast, a obowiązującej stronę
[illegible] blaskiem haby i [illegible]-
celki nie odpowiadają
je nowej [illegible] stylowi gotyc-
kiemu – więc aby obie te [illegible]
się pogodzić, trzeba było haby i
kościółki ukryć; to
jest okazać je po raz
pozagi nie zbiórne umieszczon
wzdłuż okapek, stojące na
przyporach, a przed kaniczym
nigdzie przestrzeni zatem,
umyśnie i a nawet wieś pref-
szkoły Jagiellońskiej, E. T.
tej mogłoby cały wszystkich zakładów
[illegible] owemu, rząd, a
[illegible], zawsze nie [illegible]
[illegible] wąskiej [illegible]
nowej skromniej przed
[illegible] dawadzi wapnowi
[illegible] podanego
prawysty – [illegible] figura
a figura [illegible]
ołtarz zorzy – co do wschodniej
wyższej więc najwa-
nej [illegible], w tym samym zdaniu
sprawy, zaszła [illegible]
odmiana wielce ważna – które
wg niej [illegible]
nie do specjalności a

*) jakoto Benedykta z Koźmina, zarów Adolkotowskiego, Najmanowicza, Brosciusa, Petryckiego, Vigilantiusa, Nowopolskiego
trzeba widziane szkoła
ne [illegible]
[illegible] z [illegible]
nad [illegible] i [illegible]
wadę głowami potworów
kamiennych.

E
Ta sala Commune miała również (była dość niska bo) nad sobą piętro —

całej budowli. Jakkolwiek sala
(t. zw.) ~~narożna~~ Jagiellońska zajmuje
(narożnik. który) trzy okna ze strony której [illegible]
stanu, a jedno ze strony przeci-
wnej ulicy Jagiellońskiej
— Ze strony ~~[illegible]~~ tej ulicy po-
graniczyła ~~[illegible]~~ ze salą Jagielloń-
ską części budowli rozdzielonej na
dwa piętra, ~~na [illegible]~~ [illegible]
przez niedokończenia ole [illegible],
gmachu, były klatki i schodki
niepotrzebne gratami wielkiego
nadrzędu. — Do tej części prawie
bezużytecznej dotykała sala
~~[illegible]~~ Commune
[illegible] ozdobiona alkierzykiem, [illegible]
wystającym na ulicę — której
szczyty stare zawiesiały [illegible]
przydały jej smutku i zaniedbania
przez ~~[illegible]~~ [illegible] to [illegible] od
wielu lat — E ~~[illegible] Do~~. Ta
sala (commune) graniczy, ścianą wspólną,
ze salą wspaniałą ~~Obie~~ —
dniej ze salą wspaniałą ~~[illegible]~~
[illegible], ale w czasie ~~[illegible]~~
[illegible] z tej sali Obradni-
czej ale [illegible] a [illegible]
[illegible] ale [illegible] — ~~Pot~~ Do tej
[illegible] — okazała sala [illegible]
sali ścianą dotykała sala [illegible]
na [illegible] — Otóż
[illegible] pojął myśl ~~[illegible]~~
[illegible] skrzydło
zamienić [illegible] to ~~[illegible]~~ gmach
na jedną wspaniałą [illegible] #

(E) całości. — W tym celu trzeba było
część owa stykającą się ze salą Jagiellońską
~~Ale [illegible]~~ przerobić na jedną
(powstająca) ~~salę~~ olbrzymią (Świetlicę) mieszczącą owe
[illegible] klatki i schodki, a także
stworzyć salę nowa.
podobnie wypadało zniweczyć
piętro nad salą Commune
i połączyć ją z tąż salą — Tym
tym sposobem obie te sale miały
nabrać wielkości potężnej, zatem
wobec tej salach
wspólnej od posadzki wysokości
miały wypadało umieścić galeryę
obiegającą ściany na których niów
[illegible] [illegible]
[illegible] — Ze sali Jagiell. —

wealtaki i jak najważniej- był na tyle Sprawiedliwości- ny, o [illegible] i aby Drugiego obalić ości mającej tej niezniszczony pod przewlekliwości prawa pasji pierwsze użyteczności, aby przyznawaniu na nowe [illegible] moc tkniętej i dojrzenie

---

całości — Ze sali Jagiellon-
skiej rozkłady wybite drzwi
do owej salonowej [illegible]
owe [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
sali [illegible]
[illegible] — z Ławników
drzwi [illegible] w bok
do sali Communne — a z tej
do sali Obiedzi-
ników drzwi do sali Obiedzi-
skiego. Te wszystkie drzwi
[illegible] a wszystkie
rzeczowe w linii cotyckie
były wstawione umieszczone
na jednej osi; tak iż
stanowszy w sali Jagiellon-
skiej widzi na przestrzał, sposób
perspektywą olbrzy-
mi, nad wyraz perspektywą Communne
nie oka nowa, następnie okno jej do swoim
a w tym zaś
należy Obiedzińskiego —
ponieważ przy tonowym raporcie s.p.
Kremer powiada że sala Obied. była
budowana w r. 1517 (d. 14 Maja założono
fundamenta, że w owym czasie chor
styl gotycki jeszcze panował w Polsce
ale już nie ów czysty gotycki ale roz-
jaśniony już pod wpływem włoskiego
artyzmu, tak iż też w tym stylu
wtosklo gotyckim zbudowana sala Obied.
Też tej mówi s.p. Kremer okna w sali
Jagiellońskiej są gotyckie — okna
dane w sali nowej podobnie
gotyckie, wspiedało tej rozmyślnie.

O—O
D. 7 Kwietnia 1840 sp. Kremer
donosi iż część jednej ze ścian sali
Jagiellońskiej dla nie dobrej
konstrukcji, a nawet dla
braku pod nią fundamentu
utrzymać się nie może — że
trzeba ją wypełnić na nowo
i budować dawny w prost pod
nią fundamenta — ale że
tym sposobem jeden z obrazów
malowanych na tej ścianie
przez Stachowicza
wypełnie niszczony zostanie a owej
obraz w części naruszony — przeto podaje
Kremer myśl aby nowy obraz
przedstawiał tego pierwszy

a o samym Nafiecz perspekty-
wicznym widoku — tworzony
iż przez wybicie drzwi ze sali
Jagiellońskiej, do sali Nowej, również
wy sprawie rozstał jeden z
obrazów Stachowicza malowane
na ścianie — także ten obraz
ze umiejętnością oryginalny na płótno
przeniesiony został
przez Eliasza 1845
Te płótna i zawieszony
w sali Jagiellońskiej umieszczone
nad temi drzwiami

~~ob~~ obie sali Canonicae ~~okna~~ formę
okien które były ~~za~~ przy ścianie z
~~[illegible]~~ z kiełbki okien gotyckich
z ściany ~~od~~ [illegible] okien
[illegible] — Toć też uzyskane
było —
Co się tyczy samej sali taka składa
się z dwóch części, dwóch sal, ~~[illegible]~~
potrzebnych do niej pod którą przedtem
a niezwykłych sklepień
nie ma węgiel — ~~bo jedna [illegible]~~
~~[illegible]~~ bo stanowi-
ących narożniki gmachu (pomiędzy
przegrody) ~~[illegible]~~ jedna z tych sal jest
salą właściwie Obrady — a druga
~~[illegible]~~ stara sala biblioteczna —
~~[illegible]~~ Posada d. p. iż większa część
dachu nad tą salą leżała na sklepie-
niu położonym nad tym sklepieniem
skąd mury bardzo wiele ucierpiały
Proponuje tedy kamienne ale ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ oba umocnienia sklepienia
dźwigając w tym miejscu dwa
filary na zewnątrz — a obok nich
dwa filary przy ścianach — ~~[illegible]~~
z kamienia kwaderowego w tyle
[illegible], które będą położo-
ne [illegible] a które
nie trzeba [illegible]
Dawniej, podtrzymywać będą mur
na którym więźba dachowa
znajduje oparcie swoje — Filary
[illegible] rozplanowane z gotycka nabiorą
cechy — a nadto ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible]
~~[illegible]~~
[illegible] bo ona oczywiście
stanowiąc dwie części pod którym
przedtem się składające, rozdziela
się niby na dwie sale przegrodzo-
ne.

przewracającą arkadą —
Nie rozwodzę się już dalej
nad szczegółami pałacowymi
[illegible] objaśnieniami powiemy,
tylko że wszystkie te projekta
ś.p. Karola od Senatu które-
[illegible] przyjęte zostały — to goli-
woli teraz więcej na uznanie
potomności zasługują, aby wszy-
stkiemi zaletami [illegible]
rzeczypospolitej, [illegible]
[illegible], a bardzo [illegible]
[illegible] [illegible]
stronę —
Dla ś.p. [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] — ani
[illegible] ani Commune [illegible]
niezmienne było — [illegible]
[illegible] nie [illegible] była
[illegible] [illegible] — [illegible]
[illegible] [illegible] trudne było
[illegible] [illegible] — [illegible]
[illegible] [illegible] — [illegible]
na jego miejsce postawić —
Jeśli [illegible] w tym samym [illegible]
[illegible] [illegible] przyszłej
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] — i jako najwyższą
[illegible] — przedstawiało się [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], bo [illegible] [illegible]
[illegible] najgorzej [illegible]
a [illegible], a [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

muru szczytowego — i Mur szczytowy ten
[illegible] a zwrócony do [illegible]
[illegible], a obudowany — [illegible]
[illegible] trzeba było [illegible]
[illegible] siedmiu piętrowe, [illegible]
Mur ten [illegible], był w rzeczy [illegible]
że żeby [illegible] w sposób taki
[illegible] ten szczyt [illegible]
[illegible] między przyłożonymi
do [illegible] coraz [illegible] i wielebującej nie przerwany
[illegible] do były [illegible]
kamiennymi, to ostrojone w bogate wiązki
([illegible]) piramidalne gotyckie
[illegible] w [illegible], a nad
ostrym [illegible]
Wchodząc jeszcze o osobie —
[illegible] (ollne- [illegible])
roboty malarskie i [illegible]
Ponieważ [illegible] sala „nowa" jako
i [illegible] nie mogła być [illegible]
[illegible] był to [illegible]
stylu [illegible] i [illegible]
ną. — a [illegible] pomalowana...
p. Miedniewski [illegible]
[illegible] z tego [illegible] wielce
[illegible] i z [illegible]
[illegible] — sala [illegible]
[illegible] otrzymała
malarskim [illegible] malowanie [illegible] wielkim [illegible]
pole [illegible], [illegible] i w [illegible]
[illegible], [illegible] stylu —
[illegible] roga [illegible]
farbami było pomalowane
[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] kamienny, [illegible]
bibliotekę [illegible] bogata malowane.

Prace malarskie
wykonał z wielką miłością
pan Miedniewski. Każdy
[illegible] swój [illegible]
i [illegible]
oddał stosowną [illegible]
artyście że [illegible]
gotyckie, [illegible]
[illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

Ołtarze we wszystkich kościołach rozebrane zostały w szyby kolorowe — te szyby na książki wyrobione we formy i ornamenta tak gotyckie — E Za staraniem Kremera się stało, że roboty stolarskie nie były ~~[illegible]~~ oddawane ubiegającym się rzemieślnikom stolarzom, ale dawnym mojskim krakowskim —

[Jest mnóstwo wielce zajmujących ~~[illegible]~~ wspomnień po aktach, widzisz jak to s.p. Kremera z prawa dawna przenosząc [illegible] każdy kamień w ukochanem ~~[illegible]~~ mieście rodzinnem ~~[illegible]~~ [illegible] każdy całkiem [illegible] szanowany [illegible] i stara się go uratować, przez w całości go do gmachu Jagiellońskiego. Tak np. najdrożmy [illegible] Rządowego do Komisarza ~~[illegible]~~ Rządowego przy Uniw. Krakowskim należących (+), do noszące [illegible]

E Paradnie też stoły, pulpity, krzesła, prasy ~~[illegible]~~ w tym samym stylu [illegible] a precyzyjnym —

E Za czasów budowli Jagiellońskiego gmachu piastował urząd Jkr. Jan Schindler, a gdy ten został Prezesem Rządowego Senatu, urząd ten przeszedł Józef Brodowicz prof. med. i Dyrektor Kliniki

(+) Urząd ten Komisarza ~~[illegible]~~ w Rzeczypospolitej Krakowskiej był wielce ważny, prawie że urzędem ministra oświecenia

Długosza z rozebranej bursy Jurisperitorum (w. 1845.)

<s>E</s> tablę przedaji do Seniora Biedrzec (o 20 lutego 840) że na zamku stronie ich 20 uczniów z katedralnych mądrzejszych, którzy izbowe mają mocne. Do "nowej" szkoły sobie tamtej a tak malować te zaś reszt rzeczy do zastawy

zdobne z rozebranego domu XX. Wikaryuszów tuż na dziedzińcu Kościoła ŚŚo Piotra, mające być użyte za portal wej-ście to okno izbowi użyte być może do Colleg. Jagiell. — Jednym razem wystarać się o Herb Gamrata Bisk., pochodzący z rozebranego domu na Wawelu — herb ten otoczony w ~~[illegible]~~ ślicznie wykutą przepyszną ornamentyką renesansową — śmiem owe ~~[illegible]~~ ~~ma~~ mawiał itp. ornamenty "Gamrat jest wymieniony" obejmują figurę dla Akademii ale ~~[illegible]~~ przerobione, herb jego na herb którego z dobrodziejów Akademii — a wystawimy gratis owe ornamenta tak obecne a ~~[illegible]~~ wielce mało brak — Jedna rzecz ~~[illegible]~~ zdobiła herb (~~[illegible]~~?) z to mocno plastycznie z bursy Jerozolimskiej — dużo (golizny) wartości artystycznej — najdawniejszej ~~[illegible]~~ prawdziwie przedmiotu strony pierwsze piętro dziedzińca Collegium — Tym sposobem też w tym gmachu sobie szczególnie użyt.. dziś z izby ~~dawniej~~ od dawna zaś [illegible]

zburzonego ratusza krakowskiego – [illegible]
dziś użyte [illegible], oczywiście
świetny za sumę kilkuset reńskich,
i wraz z kamienną architektoniczną
oprawą, stały się dziś głównym wejściem
z do sali Obiadowej [illegible] —

Sam zaś dziedziniec ozdobił się
postacią nową a strojną – Jakoż
stare kolumny odkamienione podczas nowe
[illegible] obstąpione, inne uzupełnione
oczywiście, [illegible] na [illegible] nowych [illegible] ołtarz,
z dawnych [illegible] wszystkie oczyszczenie
zatem prawie wszystkie [illegible]
w tym stylu [illegible] rzeźbione rozebrane — gdy dawniejsze,
balustrada [illegible] kamienne
była z cegieł, a nowa niezawodnie tylko
na kapitelu [illegible] ornamentu
[illegible] balustradę dokonaną
[illegible] na wylot (à jour)
[illegible] wykute. (+)
zostały [illegible] gotyckie [illegible] w dawnym gma-

Co do schodów, takowe w dawnym gma-
chu [illegible] mocno, iż po lewej stronie dziedzińca
[illegible] do niego niż wnikłości
[illegible] było [illegible]
gankiem [illegible]

(+) Gdy, oraz ta balustrada [illegible] balustrad,
[illegible] wspólne [illegible] się wraz
[illegible] a druga [illegible] odpowiednim, [illegible]
[illegible] zatem [illegible]
w dawnym [illegible]
[illegible] można nie tylko [illegible]
[illegible] wszystkie ale nawet
[illegible] a nową balustradę

aby spaniała szeroka

Aby oczy rozpoczęły się pod gołym niebem w rząd dziedzińca, a przewa- żnie wprost do owej [illegible] stolicy, (dziś w sali Obiedzinej [illegible]) mijające się w schodach na przeciw wchodzącym do dziedzińca — (+) ~~dział~~ miały mu być postawione więcej postać owych schodów „Olbrzymich" w dziedzińcu potem ~~[illegible]~~ wewnętrznego dworu — (+) ~~[illegible]~~ mieściłyby obok podnietą z gołymi zasięgiem [illegible] kamiennymi — (+) dla Klasztorem [illegible] a [illegible] [illegible] [illegible],

czyli — ~~Vaticanie, rusztowiska od dawnych~~ ~~[illegible]~~ ~~gruzów~~. Uważał też Karol iż gdy podcienia obiegające w koło dziedziniec a utworzone będące przez owe kolumny, nie równie ~~[illegible]~~ były niższe niż sam ~~[illegible]~~ unosić ~~[illegible]~~ dziedziniec — zatem które się narzucały iż rusztowiska od tych [illegible] podniosły dziedziniec i wypadało być ~~[illegible]~~ usprzątnąć i wynieść dawne te nasypiska — i [illegible] — gdy się to stało okazało się że pod ~~[illegible]~~ nowym

---

(+) Ten projekt nie był pierwszy, w dwie- [illegible] w tem i [illegible]. — Która przeznaczyła — jak stąd [illegible] inne miejsce dla schodów.

16

~~[illegible]~~ butkiem obarat się dawny na kilka stóp
pod drewnianymi majdrujący się -
(portal)
Co się tyczy bramy głównej prowadzą-
cej z Ulicy Sławnej ta z formy i
konstrukcyi pewnie wnioskować, że jest
dziełem 17 a może nawet przełomu
18 wieku, że lecz w całe nie nadaje
się do stylu naszej Jagiellońskiej [illegible]
umyślił tedy dać jej postać odpowie-
dnią całości, nie tykając atoli ken-
bów twórczo zasłoniętych, które nad
nią, bramą są umieszczone, a które
gdy tak ~~[illegible]~~
porządną z dawniejszych nasze zwłaszcza
Kowal portale ~~jako to~~ wszelkie wielce
w gotyckich budowlach
odkazale strojne, stad też sp.
umyślił zamiennię
~~[illegible]~~ Kremer ~~[illegible]~~
go w ostrołuk obwieść
ornamentyką gotycką która w
portali kadł [illegible] zwłaszcza w
kościołach gotyckich nietyli w kielich
ciągnie kamiennej a ułożywszy
umieść się w [illegible] pod okap
~~[illegible]~~ prawda że tkliwie
umaczamy
uplotły niektóre zebrać rog pnących
okiem pierwszego piętra, ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ w tesurowe dalszy zaroste jest
uzupełnić ~~[illegible]~~ i [illegible]

gotyckie, a jako drugiemu nie ujmowało by
wcale światła salom —
Ale wszakże w roku 1841 — w lecie
roku tymże był powołany do
obowiązków Dyrektora ~~na~~ Budownictwa
~~na~~ całej Rzeczypospolitej Krakowskiej —
Na tym urzędzie należało ~~[illegible]~~
do Kremera ogólny dozór ~~[illegible]~~ nad
przerabianiem budowlami Rzeczypospolitej
wykonanie ich planów ustanowienie
szczegółów było mniej, specjalnie do Zwłaszcza gdy tej [illegible] przerabiane były, mniej potrzebne
do przeznaczonych architektów — mogło [illegible]
być rachunkowości wszelkiej czyli [illegible] wola
Jeżeli [illegible] i nadal wykonania, zwłaszcza że
nie [illegible] w której zaczęto, był ~~zatem~~ ~~myśli te [illegible]~~
prace które miały ~~plan~~ ~~te~~ wedle nas samych [illegible]
~~od~~ ~~[illegible]~~ w innej następie [illegible] planowanego
nie były, unaocznione planem —
Te wątpliwości usunął atoli sam Karol Kremer
jakoż dnia 24 Grudnia tegoż roku
uczynił podanie do Komisyi Rządowej w którem
przywiązując [illegible] [illegible] nalicz,
się oświadcza iż aby [illegible] [illegible]
aby budowa była prowadzoną w tym
samym duchu, w którym była rozpoczęta
przeto ofiaruje się obok innych swoich
obowiązków Dyrektorskich, prowadzić
w szczegółach tę budowę Collegium Jagellońskiego
a to bez żadnego wynagrodzenia — który to
przyjęto oświadczenie
moje

oświadczenie swoje, drugiem ofiarowa-
niem się - jakoż gdy ostatnio, w tym
czasie rozpoczęta była budowa kli-
niki, nie posiadał Kremer żad-
nych [illegible] uniwer-
ta klinika może być chlubą
sytetu przeto on jako [illegible] i [illegible]
był uczeń uniwersytetu [illegible]
wziąć mógł dla tej sprawy [illegible];
[illegible] prowadził tę budowę aż do
[illegible] a [illegible] [illegible]
jej ukończenia
radziej nadzorował —

Obowiązki Budowniczego akade-
mickiego w tym czasie [illegible]
[illegible] [illegible]
pełnił pan Baraniecki [illegible] lecz
[illegible] [illegible] na inne
[illegible] [illegible] powołany [illegible]
[illegible] — na miejsce jego mianowany
z tytułem inspektora budowniczego był Tomasz Majewski, człon-
(w r. 1845) [illegible] prawości,
[illegible] a posiadający się [illegible]
[illegible] narodowym — Tomasz
Majewski był przyjacielem od
serca Kremera - Przyjaźnie
wzajemny obu tych [illegible]
wzajemne dla siebie poważanie,
a stworzyło między niemi stosu-
nek prawdziwie przyjazny, [illegible]
podział na korzyść budowy —
Porozumienie się między Kremerem
a [illegible] naczelnikiem

budownictwa a Majewskiego
powtarzanym było bardzo łatwo i
gładkie – ~~Pleury~~ –

(Zechciej szanowny Pan Józef raczy
umieścić w notatce którykolwiek rysunek
Majewskiego –)

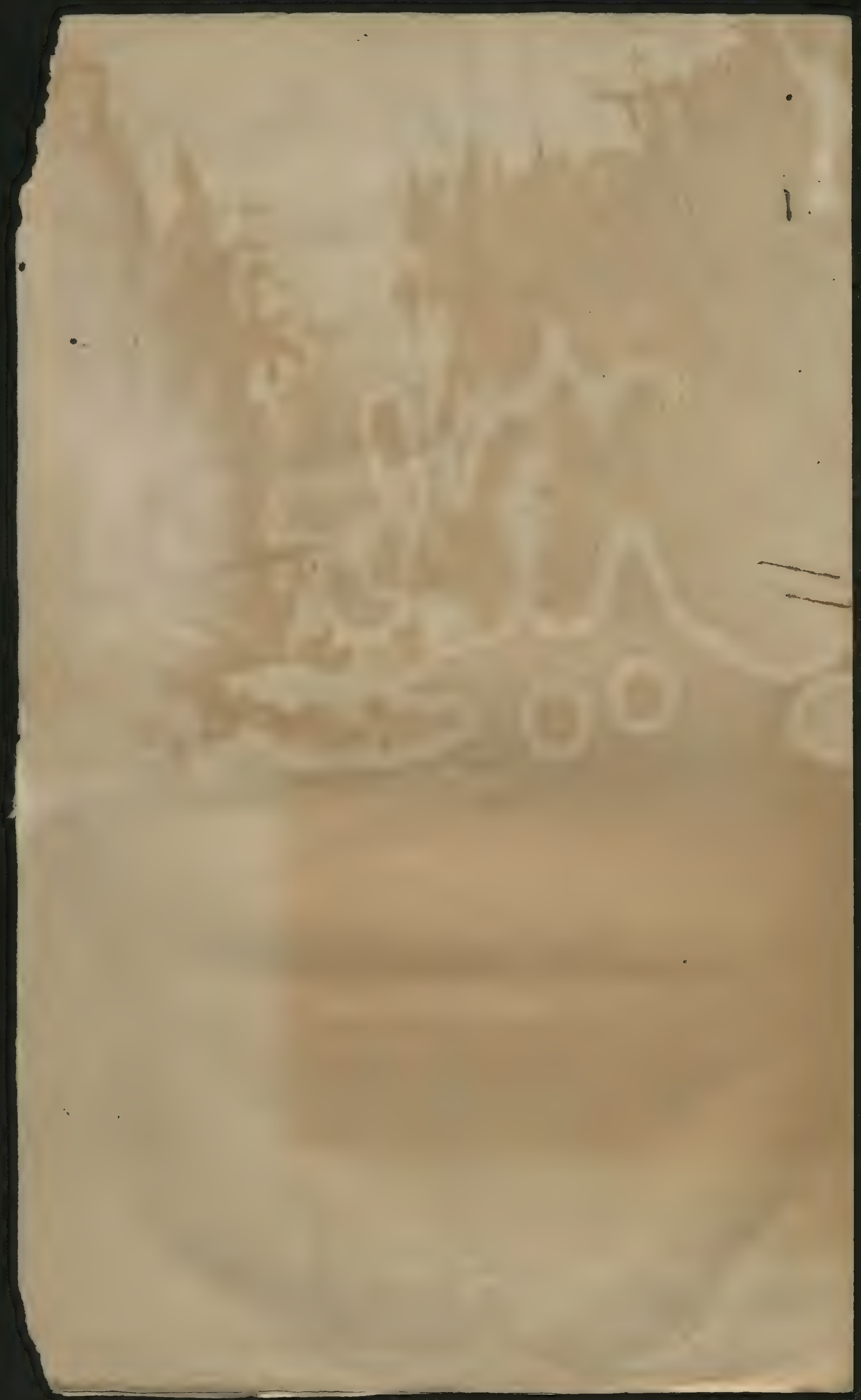
Teraz opisać w krótkości – [illegible]
stan obecny gmachu –
z strony ulicy św. Anny –
budowie ze strony ogrodu –

164

Notatki co do innych prac

W roku 1839 ś. p. Karol zajmuje się pierwszą restauracyą bursy Jerozolimskiej – kollegium juryd[ycznem], kollegium [...] – kliniki przybudowanie pawilonów kościoła i probostwa Sgo Mikołaja (którego beneficyum akademickiem) w Październiku tegoż ~~st~~ roku już mowa o odbudowaniu starego teatru –

(w roku 1845. Bursa muzyczne i śpiewaczek w skutek restaurowania.)



Kozłówka d. 7 Sierpnia 871.

Systematyczne

Uwagi nad

Fichtego Zur Seelenfrage

Dawniej (jak w rozkładzie System. Fil. T. I) ustaliłem za zasadę jako czynniki pojęcia

1. Ogół
2 Szczegół
3 Jednostka.

od tych czynników i dziś nie odstępuję ale pojmuję w sposób pełniejszy, więcej rozwinięty. Szczegół co do treści bogatszy od ogółu bo zawiera differentia specifica — a jednostka nie jest bogatą jedynką, pojedynką a wiele — ale jest bogatsza z kolei od szczegóły ale ma cechy sobie właściwe jest indiwidualnością — Tak samo umieć każda jednostka jest zarazem indiwidualnem. (To umieścić w logice w nauce o pojęciu —)

1(§1) Przy ważnych pytaniach obchodzących całe społeczeństwo, i działających na wykształcenie ogólne ludzkie — godziwiej odstąpić od ścisłej uwięzi tego metodycznego rozwoju — a natomiast porozumiewać się z dobrej wiary i otwarcie ze zdrowym rozumem publiczności

2. Mając rozprawiać o duszy, trzeba mieć wobec ducha całość wszechnicy świata, i ba- §2.
czyć na miejsce które w niej zajmuje pojęcie
duszy — my patrzymy na całość świata ze stano-
wiska monadologicznego

Czyli monas nie łączy się ściśle z jednostką indywi-dualną, skąd by to pocho-dzi?

3. Duch nie tylko ma w sobie pierwotne wymiary
a priorystyczną treść (jak pierwotną wiedzę, pier- §4.
wotne uczucia, pierwotne dążenia) jak to już Kant-
orzekł — ale co więcej duch sam w sobie jest pierwotną
aprioryczną bytnością; o bytnością indywidualną
która nie dopiero powstała w chwili poczęcia — ale
miała byt przed istnieniem jej żywota świadomego.
miała praeexystencyę —

4. Jak rozumieć tę praeexystencyę — ten byt poprzedni
to przedistnienie?

d. 9 Sierpnia 87. Krzeklowo –

I

Uwagi z Fichtego Zur Seelenfrage
dorywcze – niesystematycznie

Dusza a ciało

Dusza działa na ciało – kształtuje je – przyjmowania – minutka – chód własny – to wszystko jest odbiciem indywidualności duszy – Ta indywidualna siła duszy tak jest przetwarzana iż odziewa się w ciąg podobieństwa atomków jednej i tej samej rodziny nadając każdej jednostce cechę indywidualną – Działa zaś dusza na ukształtowanie ciała w sposób bezwiadomy jej samej.

Dusza więc jest ~~quantum~~, wewnętrzem, nieprzerwalnym – a będącym siłą jednocześnie a jest quantum prowadzącym tego kształtowania ciała – str. 55.

Ale kiedy rozpoczyna się to ukształtowanie organizmu przez duszę? Zdawałoby się że organizm już wprzód istnieć musi zanim dusza go kształtuje – i przekształca – że więc organizm już znaleziony przez duszę dostaje przez jej wpływy modyfikacyi – ale ta modyfikacya jest wielce ograniczona – Takie jest zdanie niektórych – 57.

Lecz uważmy iż zanim istnieje ciało – tradem zanim dusza zdoła wpływać na to ciało – musi istnieć zarodek – wraz z tym – w którym już znajdują się potrzebne wszystkich organów [illegible] jak najściślej – Do tego zarodku [illegible] stosować się muszą niezliczone kawałki organiczne, i napełnić one wraz – Bez tego naprzód a [illegible] istniejącego zarodku, ukształtowanie ciała

byłoby więc niepodobne. — Ten schemat przestrzenny istnieje więc w pewnym organizmie — a zatem w duszy — Ale dusza nie byłaby zdolną do pomieszczenia w sobie, gdyby ona sama nie była pewnym przestrzennym rozciągłym — str. 60.

— —

Na drodze apriorystycznej możemy dojść do idei Boga, jako ideału rozumu — ta droga jest potrzebna — i taki ideał jest potrzebny — ale niedostatecznym bo taki ideał jest zgoła pojęciem ? przedmiotowym, o którym nie wiemy ? czyli odpowiednia rzeczywistości przedmiotowa, — ~~[illegible]~~ (co już pokazał Kant w krytyce czystego rozumu). — Nam trzeba ~~nasz~~ przekonania o Bogu jako o rzeczywistem jestestwie — ale to przekonanie może się wadzić na drodze nie ~~wprost~~ to jest może się wadzić pośredniej — ~~to jest~~ drogą doświadczenia — ~~atoli nie~~ Jednak to doświadczenie nie tylko jest owem którem nam ~~rodzi~~ wykazuje ~~to~~ powiązanie celów w naturze (teleologia w Naturze — ale raczej jest owem Doświadczeniem które nam podaje fakta własnego ~~naszego~~ wewnętrznego — fakta moralne Sumienie — nasza moralna natura

Uważam że niewątpliwie dla tego Fichte uważa wywody spekulacyjne o bytności Boga za niedostateczne bo i w tem opiera na Kancie i na krytyce tegoż dowodów w kryt. czystego

jest właśnie tem co jest nam dla nas
najwyższa, a zarazem najpewniejszego
wszystkiego przez to wierzenia w jestestwo
najwyższe i najświętsze — to właśnie to
jest Kant to orzekł — Kategorycznym imperatywem
— w sobie w pomyśle głębokiem
tego homo noumenon — Dla tego też
w Krytyce ~~pojętności~~ Rozsądku (Urtheilskraft)
Kant ogłasza Physicotheologią za
niedostateczną, i każe jej uzupełnienia
w Etykotheologii — Fichte 7. Seelenfrage 184/5

Jer (Ktoś?) wymyślił nie widząc Boga teleskopem wieść quiddam — nasz to bliżej bo we własnym pierwszym świecie —

—

Fichte ibid. str. 193. (§108)
Jest również prawdą niewątpliwą że te fakta
etyczno religijne byleby były dobrze zgłębione
przemagają rozwlekle granice naszego rozumowe-
go filozoficznego wykształcenia — i obalają
w rzeczywistości: 1° tak Subjektywizm spekulacyjny
religijny 2° jak również owej tożsamości pantei-
stycznej Boga i człowieka —
ad 1mum owe podniesienie umysłowe Boga, a
koniecznie do Boga - będąc ciemne, [illegible]
i ~~[illegible]~~ głośne a puste — jest realistyczne
niby transcendentalne — jest [illegible],
[illegible] Bóg [illegible] [illegible] i [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible]
w dziejach ludzkich — jako duch w sercu [illegible]
serce nasze — (ob. § 107 poprzednio —) §
ad 2dum (a to mnie ważniejsza) — tożsamości ~~[illegible]~~
(identitas) istoty boskiej i ludzkiej ~~z faktem~~
tożsamości ta będąca treścią nauki panteistycz-
nej — upada mocą tych faktów etycznych
— Bo te fakta przekonywają nas
(str. 194) —

wyjaśnienie z § 107 —
Faktem jest i każdy czuje w sobie
pragnienie przerobienia się
podwalidem duchowem, przeło-
mienia się — przez które tak jak
temu pragnieniu odpowiada
wie istota nasza egoistyczna
i toto — [illegible] i drugie zaś
[illegible] głośno o naszej [illegible]
dualności — to do owe fakta
etyczno religijne —

o jednostkowości o substancyi ducha skoń-
czonego. Jakoż gdyby tudzież jednostka indywi-
dualna była jedynie przechodnim momentem
(stopniem, szczeblem) pojawem, w procesie niesko-
nczonym powszechnego (boskiego) ducha, [§], toż by
w takim razie nasze pojęcie moralne, na-
(i walka z namiętnościami)
na świadomości moralnej byłaby złudą
złudzeniem, wywodem psychicznym. [Δ]
człowiek
Przecież gdy czujemy się być uchwyconymi
z Bożym duchem (we walce i tryumfie
nad ...), gdy człowiek czuje uświę-
cenie swoje – wtedy zaiste czujemy naszą
własną istotę, czujemy że jest jednostką
osobną, że jest moją którą jedynie mamy
przemądz, czujemy że ta nasza jednostka
jest wszystkość oddzielną, że jednak
od Boga –. Tę jednostkowość czujemy
ciągle w nas gdy wa– Gdyby
panteizm miał słuszności wtedy
(pełne walki)
wrzucenie tej naszej osobistej jednostki
byłoby fantasmagoryą bez wartości,
bo wedle panteizmu takiej osobistej
jednostki nie ma –

§ W. Rozwinięcie idei Hegla a boskiej substancyi Spinozy

[Δ] (Boby nie było z nim walczyć)

Bo walki ze sobą samym by człowiek nie stoczył, gdyby był jedno i to samo z Bożym.

Fichte powiada że to co dopiero co przyjęi powiedziane jest zasadą nowego jego poglądu na świat – że tego poglądu podstawą

II

podstawa są tory jako kardynalne
dzieła:
1. Speculative Theologie
2 Die Ethik
3 anthropologii- której dalszym
ciągiem ji Psychologie. str 195

—

Powiada Fichte jako wyciśnięcy na
filozofii Kanta jest przełomania że wszelka
teologizująca Kosmogonia jest bardzo
małej wartości- że owe najwyższe
prawdy nie mogą być udowadniane
na drodze apriorystycznej, zatem
że te prawdy nie mogą być wywiedzio-
ze samej konieczności rozumu-
ze więc zostaje nam jedynie otwarta
droga nas ciągnąca: aby rozpatrzyć
się we wielkich faktach świata
i jako wskazań-
a z nich dopiero wnioskować
o ich źródle i podstawie jako
o ich przyczynie-
Otóż wśród tem faktami świata
jedna z najcelniejszych miejsc
duch człowieka, i doświadczenia
jego.

Powiada dalej Fichte (str. 196) – że jest fałszywa i zwodnicza owa filozofia która poczyna od absolutum, jako od ogniska, i z niego chce wykonstruować proces świata – jak tego dowodzą przykłady z najnowszej filozofii – one okazują jak to zalenta świetne przepadły gdy się udały tą drogą (ob. Fichtego Kritik des Gottesbegriffs in den gegenwärtigen Weltansichten – i jego Kry... dzieło Gott und seine Schöpfung. Nördlingen 1855 i 1857. –

Jeżeliżaś (jak chce Fichte) – Rozpocznie się od faktów świata, od prawd wcielonych, których uważywitnie spotykamy w świecie i nich rozumujęć cofniemy się do istoty Bożej to i wtedy postępowanie nasze będzie trafne – wtedy także nasz rozwój wyszły ze strony faktów istniejących w świecie będzie nauką o wszechnicy świata – i ten sam rozwój uważany ze strony absolutnego principium będzie teologią spekulacyjna –

Powtarzamy atoli że najważniejszym z faktów świata – jest duch ludzki z wiedzeną mu świadomości wolnej i wiedzona mu miłości do religijna, – i wiedzona mu miłości możemy dojść Boga – z tej miłości

Do najpiękniejszych [illegible] definicji istoty Bożej (str. 199)

Z Seelenfrage

Die Seelenfortdauer przedmowa str. XXX, XXXI, XXXII, XXXIII – str. XXXVII. Obacz Etykę o miłości Bożej –

Chrześcijański pogląd na świat najściślej wiąże się z wiarą w opatrzność Bożą, a to nie tylko w opatrzność władającą dziejami w ogóle, ale opiekującą się i władającą jednostkami indywidualnemi – i kierującą także ich losami – Bo to jest opatrznością prawdziwą która przenikając jednostki – gotuje także obiekty tak samo do ogółu – bo ogół składa się z drobnostek w których urzeczywistnia się treść boska rozwijająca. Z Seelenfrage str. 206, 207, 208.

B B – obacz jeszcze Fichte Grundzüge zum System der Philosophie –

B. III Abtheilung Die speculative Theologie oder allgemeine Religions... Heidelberg 1846 – str. 626–28.

Dalszy ciąg o opatrzności (§ 115) str. 208.

Naprzód wypada abyśmy w naszem przekonaniu ugruntowali wprzód opatrzność czuwającą nad individuami za– nim uznamy opatrzność nad ogółem, bo bez owej ta ostatnia byłaby tylko abstrakcyą ogólnikiem – Taka opatrzność

abstrakcyjna ogólnikowa widzimy
władająca w naturze – ale nie jest
to opatrzność we właściwem znaczeniu – Tu w naturze widzimy ogólny
związek najściślej się ze wszystkiemi
przyczyny i skutki i następstwa
Ducowa mądrością ogólny obliczonych
to wszystko poniesione jest i obliczone
dla celów ogólnych – tak w świecie
[illegible] nieorganicznym są mądrości
ma na celu równowagę ogólnych potęg
natury (str 209) – w świecie jestestw
organicznych, żyjących są mądrości ma
na celu utrzymanie rodzajów, gatunków
a jednostki zdaje się być porzucone
obojętnie przypadkowi – Przynajmniej
nie spostrzegamy w naturze szczególnej
opieki nad indywidualnymi –
Lecz inaczej musi rzecz się mieć z
~~[illegible]~~ człowiekiem i dziejami jego – bo
w świecie duchowym (jak Fichte
wychowanie [illegible] obliczonej) jednostki
mają właśnie to samo znaczenie
jakie mają w świecie żyjącym orga-
nicznym, rodzaje i gatunki – bo jednostki
duchowe są oryginalne, istnieją raz
tylko w świecie, i nie są obojętne
[illegible] exemplarzami, nie tworzeniem
obliczonem –

NB. do Logiki

okazaggi-

III

171

własnie dla tego i każdy duch jest ory-
ginalny - każdy duch jest nowy, nie - wie
jednostki duchowe swoją tkanicę histo-
ryi - historya ciągle nowa, przetwarza
kółko jednostajnie w którym obraca
się ciągle natura - str 210

Z tej ser przyczyny duch ludzki
winien wiary że nad nim czuwa
opieka opatrzna Boża - że czuwa
nad jego jednostką indiwidualny,
ostowiłl jako individuum staić
wobec oka Bożego = i przyjęty jest
jako individuum w świadomości
Boża - która obejmuje całej
jesteśtwo wszechświe - str. 210 - To
pewne niezachwiane wierzenie
jego jest wiarą najdawniejszą,
najwznioślejszą - ale zarazem naj-
obawienniejsza - str. 210.

Ta wiara jest niezbędna - trzeba
nie się przeniknąć - jeśli chcemy
zrozumieć owe wielkie zagadnienia. str. 210

d. 30/VII

Tiktin Z. S. str. 215–219

Należy wyznać otwarcie – że zdobycze umiejętności – zwłaszcza umiejętne zapatrywanie się nauki (astron. Kopern.) na
miestkojiewna
świata wszechnice – musiały do gruntu zatrząść gwałtownie ową starą lecz szczerą wiarą, jaką ją zrodził stary testament, a przyjęta w tradycji wiara chrześciańska – Bogiem umiejętności – nie jest innym ów Bóg biblijny, którego podnóżem jest ziemia, a tronem niebiosa gwiaździste – ów Bóg który na Synaju zawarł osobiste przymierze z Izraelem – którego dopełnienia domagał się gniewem i groźbą – A przecież skutki tej starej biblijnej wiary były ogromne ołbrzymie – Izraelici byli napełnieni przekonaniem iż różnią się od innych w obliczu Kananeów – że oni są ludem wybranym Bożym – Ta wiara nadawała temu ludowi siłę niespożytą – i energię niezłomną –

Prawda że podobne przekonanie jak i żydów znajdujemy w ludów klasycznej starożytności - Pieśni Homera i Iliada pełne ufności ku bogom opiekuńczym, a ta ich ufność właśnie stała się powodem ich wielobóstwa - w świecie katolickim znajdujemy wzywanie świętych - także jako pośredników między człowiekiem a Bogiem.

Tak żydzi - tak ludy klasyczne - tak katolicyzm wyradza o tej serdecznej dążności tkwiącej w duchu człowieka łączenia się z Bogiem, i zbliżenia do niebios pomocy Bożej. - Uznajemy że nasze nowożytne (przemądre) usposobienie nie uznając tego pośrednictwa, które owe dawne usposobienie nazywa zabobonem - że to usposobienie obecne jest owym ubogie i jałowe - a też właśnie dla tego jesteśmy ludźmi biednymi, bez wiary, a energii i str. 216.

Dalszy ciąg -

Ale Chrystus się pojawił (§ 120 - str. 216) i przełamał granice ciasne dawnego wyobrażenia o Bogu - on rzucił podwaliny nowego religijnego - i obyczajowego świata - przez wyrzeczenie tamtego niezgłębionego znaczenia - on rzekł: „Bóg jest naszym ojcem" - Bóg jest ojcem wszech ludzi - kto mnie ogląda, ogląda ojca. Tak już utwierdziła się wiara w osobistą opatrzność,

a ukończona się ta nauka osobista
o opatrzności Bożej również głębiej, i
~~dała~~ i sposób dalszego wyjaśniania
ducha niż to było w starożytności po-
gańskiej i żydowskiej.
Wprawdzie już u żydów – w starym testa-
mencie – Bóg nazywa się ojcem – a wyraźnie
ojcem Izraela – (V. Moj. 32, 6) – wiemy również
że Helenowie mieli wiarę (do której ich
pomógł Homer) że Zeus jest ojcem bogów
i ludzi – ale mimo to wyznajemy że
to dopiero przez Chrystusa Bóg ~~nazwany~~
~~jest~~ staje się ojcem ludzi w znaczeniu
właściwem, prawdziwem – Jakoż
Helenowie nie łączyli z wyobrażeniem
Boga – przymiotu ~~mnio~~ swego świę-
tości – a dla żydów Bogiem był "rex
tremendae majestatis", jak to słowa
pieśń kościelna trafnie i doskonale
wyraża – Dla nas przez Chrystusa
Bóg jest świętością, jest miłością,
jest sprawiedliwością, jest pomocą
ratowną – od którego otrzymaliśmy
dary wszystkie ducha
Poganie i żydzi nieśli ofiary

IV

ofiary, by mieć przystęp do Boga „Chrystus ofiarował siebie za nas wszystkich" Ta nowa świat ogarniająca wiara ugruntowana na opoce – stanęła na wieki na tych podwalinach – ale pogląd na świat był jeszcze dawnym poglądem umocowany nawet został przez scholastykę umiejętnie rozszerzona przez powagę Aristotelesa – 218.

Ale ~~wnet~~ w końcu umiejętności we były nowe poglądy na świat – Pogląd Kopernika – sprawił, że idea Boża ogarnęła nieskończoność wszechświata – a tym sposobem Bóg dla wiary [illegible] usunął się w nieskończoną dal – więc rozumie się nowemu dla niego kościół sprzeciwił się wobec tego nowego umiejętnego poglądu na świat i Boga – bo ~~rozumiało~~ przeczuwał kościół – tym narażone zosta- poglądem – zaginąć wyobrażenie ~~dla~~ o Bogu istniejącego jedynie dla ~~ludzi~~ Ziemi i dla ludzi jej mieszkańców. – 219.

Umiejętność przemogła ową ciasną wiarę, nie wiarę w istocie jej ale ową wiarę z fałszowaną błędnemi zmiennemi wyobrażeniami –

Otóż to jest głównym powodem losów Galileusza a nie owo głupie „sta sol ne movare" a choćby tak było – to zewnętrzna forma – ale nie treść kościoła miała główne powody

Str. 269

Umiejętności przemogły ową dziecinną, czystą
wiarę — ale za to w nieskończoności wzmogła
naszą wiarę w Boga wszechobecnego w tej nieskończoności
Universum — Tak uczyniła astronomia —
nam — tak geologia przedstawiając
epoki natury — i ich jedne tysiące — każda
epoka następna...

175

Do

Prześwietnego Magistratu
m. gł. miasta
Krakowa. —

[illegible]

właściciel domu pod L. 26

Wszyscy wiemy jakiej [illegible] [illegible] powiedzieć jest u ~~[illegible]~~ wielkiej [illegible] [illegible] Voltaire — Blisko temu sto lat gdy umarł, gdy według przekonania [illegible] wtrącony do najgłębszych piekła [illegible] ...

i wije [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible], ten ~~[illegible]~~ [illegible] w postaci [illegible] [illegible] — widzieliśmy [illegible] ~~[illegible]~~ i malowidła po [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible] a [illegible] [illegible] ten potwór [illegible] na ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ a coż [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] a wypadek [illegible] — a przecież a przecież jak [illegible] [illegible] ten Voltaire ten ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] i [illegible] a potwierdził [illegible] — [illegible] go by ~~[illegible]~~ [illegible] [illegible] wobec nas piekła — by stanął [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible]

Bogu, [illegible] ~~[illegible]~~ i [illegible]

~~Prawda że~~

Tak i takimi jest — nic innego niżeli tego który by z takim [zapałem] ~~energią~~ jak Voltaire albo by bronił wiary o Bogu o Bogu jako o [illegible] [illegible] [illegible] nie do [illegible], [illegible] o Bogu będącym Ojcem naszym stworzeń nieznanym nikomu co by tak się objawiał, obiecał [illegible] ateuszom bez [illegible] jak to czyni Voltaire — F

Prawda że wśród [illegible] strony ~~drugiej uważając~~ w przedstawieniu ustępów na które nie tylko szczodro są niemoralny ale które nas obrażają dziś, które [illegible] [illegible] [illegible] ale bo też [illegible] jako przeciwko nam trzeba było [illegible] zbierając miód z kwiatów [illegible] F. A te miody [illegible] [illegible] — Voltaire ten czynił [illegible] znaczenie gdy ~~sobie~~ na [illegible] w pamięci nas u których co ten [illegible] [illegible] —

jego [illegible] był więcej rozsądkowym nie rozumnym [illegible] a niegodziwszym, [illegible] doskonale wypatrzywać [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

~~Dlatego~~

F

Dobrze by było gdyby dostał [illegible] myśl wydania wyborowych dzieł Voltaira w prozie i wierszu z opuszczeniem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] być [illegible]

F bo to też [illegible] co się [illegible] [illegible] —

Trzeba nie będziemy [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] wolę nas [illegible] prawdy nie filozofią ale [illegible] [illegible] bez [illegible] — Bo [illegible] że Voltaire był raczej [illegible] niż filozofem, był [illegible] był raczej [illegible] a nierozumnego — był też ~~[illegible]~~ rozsądkiem a [illegible] — a [illegible] [illegible] [illegible] nie było [illegible] [illegible]

ninem, zachartyzowany [illegible] C.C.

które to podając powierz argumenta pro dowodzące istnienia Boga nieczyniący ka[illegible] najpierwej w tej myśli oły mały [illegible] dostkonate i dostateczne ale sprowadzały [illegible] odmowi w tej dziwi i [illegible] [illegible] [illegible] nie [illegible]. Przyjmijcie nie te przytoczenia nasze z Voltaira za wdzięczność

---

czas w którym użył i pisał — Za panowaniach lat w latach jego pierwszej młodości jeszcze tam [illegible] na swych [illegible] potężną [illegible] — [illegible] XIV którego [illegible] [illegible] a lubo przy [illegible] ta twardy potwór, [illegible] [illegible] się promienny [illegible] jego [illegible] [illegible] Francja królów europejskich [illegible] w nim widziały [illegible] a modły — [illegible] [illegible] blask dworu, [illegible] — [illegible] Regencji za Orleanu [illegible] [illegible] [illegible] z polem Francja [illegible] [illegible] się [illegible] [illegible] [illegible] Ludwika XV — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] przyszło się — Do [illegible] [illegible] [illegible] bez [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — a [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] idee, [illegible] — [illegible] ale [illegible] [illegible] [illegible] — [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible] na [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] dla [illegible] —

Rada królich chociaż [illegible] i [illegible], i [illegible], [illegible] i [illegible]

[illegible]

Społeczności [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] i [illegible] [illegible] [illegible]

Sur les fastes

dd

[illegible] [illegible] i taki stan rzeczy był gorąca
[illegible] o wszystkich umysłów, ~~[illegible]~~ prawa
że nie z [illegible] zakarcia [illegible]
się na tle wielkim a [illegible], robota prawdy
nie podkopywała podwaliny, [illegible]
społeczności — co istotnie stała się karykatu-
turą [illegible] wszelką umysłowości
my. — Brakło tym pisarzom [illegible]
głębi, prawdziwie filozoficznego badania
ale ~~nie~~ celowali na zewnątrz [illegible]
~~[illegible]~~ wymowy, niż twórczości
[illegible] [illegible], bezstronności
i blaskiem wyrażenia się, a nadewszystko
[illegible] ~~nie~~ swego [illegible]
~~Jakkolwiek~~ a zuchwalstwem [illegible]
~~[illegible]~~ Więc się też stał [illegible]
[illegible] i podobnie [illegible] [illegible] przemawiano
[illegible] ~~[illegible]~~ nie mali [illegible],
przekraczali granice które im były
[illegible] [illegible] [illegible]
~~[illegible]~~ [illegible] [illegible], i [illegible]
zasady i [illegible] [illegible] [illegible]
które [illegible] [illegible] ~~[illegible]~~ przy-
[illegible] i przygasło [illegible]
[illegible] się [illegible]
[illegible] — [illegible]
literatura [illegible] [illegible] [illegible]
wata się ~~ta~~ [illegible] filozofia
a ta filozofia nie [illegible] [illegible]
jak [illegible] [illegible]. Bo [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] a [illegible] [illegible]

Zdanie Hegla XI 525. Helvetius sprowadza wszystko do pomocy ludzkiej, a koniecznie wszystko czyni sam, który w tym czynie, i który umie, [illegible], i sobie [illegible]. Tylko przez [illegible] może być negacyjne [illegible], obrazowanie [illegible] być podstawą szlachetnej moralności — Bo każdy czyn szlachetny jest [illegible] zabiciem.

17

Helvetius w rok życia 23 lat został fermier général (dzierżawca dochodów państwa. opłata od soli, tabaki, i to mu przyniosło 100000 talarów (écus)

materyalistą. Czas jak ten jako się nieba ~~wyjścia~~ upatrywało w materyi, ona była jedynym jego majątkiem, ~~[illegible]~~ przez nią więc też ta materya umiała się posługiwać owczesna filozofia

Nie będziemy się wdawać w ocenienie wszystkich choćby najgłodniejszych celniejszych przewodzców tej szkoły wystarczy ~~[illegible]~~ gdy przypomnimy kilku autorów przedstawiających z kolei tę stronę ~~negacyi~~ co raz wyżej posiągającej się negacyi — na pierwszym stanął Claude Adr. Helvetius — ~~[illegible]~~ On to przykładem jak natura uczciwa serdeczna może ~~[illegible]~~ do czci swojej być wkluczoną może ~~[illegible]~~ nie kłopotliwą dla dobra tam uchwycić i [illegible] przed całą aż ją ~~[illegible]~~ nieskazitelnego Helvetius, cztowiek ~~[illegible]~~ ± napisał dobroczynny, i życia, przyjaźni miłości dla ludzi — w którym układa księgę (De l'esprit 1758.) w którym wszelkiej egoizm jako podstawę moralny wszelkiej postępowania człowieka — Bo też umiał cielesne popędy i myślowe są jedynym wszelkich ~~[illegible]~~ w którym się przeradza umysł nasz więc też przyjemności cielesnej jest ± ~~[illegible]~~ jedynym celem wszelkich naszych — ~~[illegible]~~ nie twierdzi wcale że jakoby cnota nie istniała, ale przeciwnie ze cnota jest ~~[illegible]~~ ludzkie wiadomości nam nadają tylko wszelkie udzielane ~~[illegible]~~ i życiu człowieka przez osobistych a czy się dla jego ~~[illegible]~~ życie człowiek jest w stanie jaką się [illegible] ale będą ~~[illegible]~~ ludzkie więc nie swój sposobem nie [illegible]

Żadne też według autora mądrości na tem zależy aby wzywać rozkoszy przyjemności ~~[illegible]~~ do równości gdyby i [illegible], jako verdwio [illegible], a umieć zwiększać ± wartość, jako ona [illegible] a lubić przyjemności.

życie przy [illegible] umiejętności i wyciągnąwszy się. Tak na nitach pewien że pobije serca — tak ~~[illegible]~~ na scenie — w ~~[illegible]~~ umyśle ~~[illegible]~~ wśród których dano wilkami otwarcie i najpiękniejszym ~~[illegible]~~ ogrodu Tuleriów upatrzył ~~[illegible]~~ Maupertuis i uwielbiał przez wiele narodów ~~[illegible]~~ uczonych potomności powierzył i [illegible] mało — ale wszystko oddał i filozofii i napisał: nawet miłość

i przyjaźń są czystym egoizmem — [illegible] i tem kwitła przez te wszystkie do smaku przeglądano w niebie i [illegible] Helvetius wydał tajemnice, po tajemnicy która stanowi charakter nieba a dopiero Helvetius, [illegible] ostatnie [illegible] jako

Syn zamożnego bogatego kupca w St Malo – ojciec pragnął by syn został księdzem, toteż chociaż ... wstąpił ... ciągle ... ale wnet ... księdzem ... z Akademii ... do medycyny ... Julien Offroy de ...

Dnia ... ur. 1709

La Mettrie ... z polityka ... Grammont ... na wyprawie ... gorączki, ... zachorował ... na febrę, ... w gorączce mając ... sam swój stan badając doszedł do przekonania że ... jak myślenie niczem ... nie jest, tylko rezultatem ... organizmu. *Kapelan ... pułkowy oburzony, ... narobił hałasu – wołając że takie ... nie powinien mieć posady w pułku Jego Chrześcijańskiej Mości – Posłużył ... kapelana ... stronnictw ... ks. Kapelana – ... dobrze De la Mettrie ... Grammont ... Książę Grammont ... De la Mettrie stracił miejsce – ... De la Mettrie miał ... ... na miejsce lekarza ... Akademii ... ... o te same posady ... La Mettrie ... Paryżu – La Mettrie ... przyjaciołom ... satyry z ... na ... p. n. Pénélope ou Machiavel en médecine (1748) ... lekarzy – ... niewiedza ... remedia – ... szarlatanów ...

... we Francji ...

Epikurejczyk ... wr. 1751.)

... lewiatan ... wraz z ...

...do ... w Leyden ... Boerhaave ... od ... ... Akademii ...

*... Historyę naturalną duszy, Histoire naturelle de l'ame (+)

(+) Znajduje się ta praca w 1szym tomie jego dzieł filozoficznych wydanych ... w Berlinie 1774. ... ... Traité de l'ame – ... ...

we Francyi a opiekujące się nim [illegible]
[illegible] nad [illegible] nieboszczyka [illegible]
grożące zadrżały nim by się uspokoił — więc uciekł
do Leidy (Leydy). Było to w roku 1747 — w roku
następnym w Leydzie wydał książkę L'Homme
machine — ~~[illegible]~~ pełnym [illegible] ✝ wtedy
głębiej to nawet w materializmie — [illegible]
zmuszony schronił się do Berlina, gdzie Król Fryderyk II
otaczał się [illegible] Francuzów — wnet de la
Mettrie zaprzyjaźnił się z Królem, [illegible] członkiem akademii — w roku 1751 [illegible]
[illegible] lekarzem — uważając [illegible]
sam się [illegible] ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ — Król sam napisał mowę pochwalną
które odczytano na posiedzeniu akademii —
[illegible] Króla [illegible] [illegible]
~~[illegible]~~ [illegible] de la Mettrie [illegible]
tylko Król [illegible]
[illegible] [illegible] — (+)
Obawiamy się wszechwładności pisma jego — o
[illegible] rozpoczynamy [illegible]
[illegible] co do szkoły [illegible] nam
~~[illegible]~~ [illegible] o niej nie wiemy
[illegible] pod tym względem [illegible]
że szkoła ta [illegible] — Dane
[illegible] nie będzie nam [illegible]
[illegible] prawdziwy, [illegible]
[illegible] jedynym dotknięciem [illegible] — było
[illegible] forme
[illegible]
[illegible] zbadać [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~, bo [illegible]
[illegible] sposób [illegible]

Hollandya nie [illegible] ✝ książka przez [illegible] spalona —

pisać o de la Mettrie [illegible] mało !

(+) Gdy [illegible] się do niego, Voltaire [illegible] w jego obecności [illegible] do Króla: Quel mal y a-t-il à cela ? J'avoue que ... [illegible] de l'homme [illegible] qui va mourir [illegible] un moment, [illegible] fatiguant —

one pojawiają się wiele razem, bo dusza
jest pierwiastkiem czynnym ciała (le principe
actif) — Z tego widać że ~~nie posiadamy~~
wszystkie te w tej mierze najpewniejszemi
przewodnikami — ~~to~~ one są najmniej [illegible]
(Voilà mes Philosophes) — ~~lubo [illegible]~~ lubo
się często wygadują [illegible] na wszystko, wyznać jednak
potrzeba że one tylko mogą oświecać rozum
w badaniu prawdy — ~~obaczmy przeto~~ [badajmy]
przeto bezstronnie czego się [dopełnić] ~~dobadać~~ możemy
zapomocą wszystkich ~~badając~~ rozbierając ~~[illegible]~~
czy materią, [illegible] ciało a [illegible]
ciała organiczne — Materia sama w sobie
jest pierwiastkiem biernym, [bo] ona jak ~~to~~
bezwładna, i z tego też ~~prowadzi~~ [wnosimy] że razy
obaczymy materyą poruszającą się jest ~~[illegible]~~ wnosić nam
należy że to
~~Tej~~ poruszanie się sprowadzone jest innym, jakimś
pierwiastkiem czynnym, którego idea
rozsądek nie pojmie bez materyi, ~~[illegible]~~
Bo nie pomieszczę pojęcia jestestwa biernego
z pojęciem jestestwa czynnego — Lecz obie
te pojęcia są [illegible] — ~~Gdy~~ [Zatem] wiążę z pewnością
~~wiemy~~ niewątpliwie że w ciałach żywych pierwiastek czynny
poruszający (un principe moteur) [illegible]
~~[illegible]~~ będzie rzeczą dowiedzioną, że
ten sam pierwiastek który sprawia pulsowanie
[illegible], jest także przyczyną że nerwy myślą
że mózg myśli, czyli z tego [illegible] jasno
że to ~~jest pierwiastek~~ [illegible] ~~[illegible]~~
~~[illegible] ce qui est à ce principe~~

1–2

[illegible] tym przyrodnikom ~~[illegible]~~ którzy nazywamy [illegible] „Ne s'ensuivra-t-il pas clairement que c'est à ce principe qu'on donne le nom d'Ame. T. I str. 55.

Takiż jest pogląd [illegible] całej [illegible] – wymagający że [illegible] autorów nie za wcale materyalistyczne, w systemacie, wogóle [illegible], [illegible] ~~de~~ Rousseau w tem tytuł jasnym „L'Histoire naturelle de l'Ame" był [illegible] przedew. powodem obwinienia.

Zupełnie inaczej przyjmuje sobie ~~[illegible]~~ la Mettrie ~~[illegible]~~ w pejsmie „L'Homme Machine" [illegible] wszelkich, mniej [illegible] ale [illegible] wprost, [illegible] ~~[illegible] filozofii~~ wiary swojéj – D ~~[illegible]~~ Dwojakiej są filozofii co do istoty [illegible] Jedna [illegible] materyalnych, druga spirytualna. (+) Wyrażnie [illegible] la Mettrie stojąc (?) na stronie materyalizmu [illegible] twierdzi, że materya metafizyczna [illegible] mówi myśleć nie [illegible] – Bo ~~[illegible]~~ [illegible] materya [illegible] mówi myśleć – [illegible] materya może [illegible] Co zaś do [illegible] Leibnitza [illegible] materyalizowała materya a nie [illegible] duszy

(+) Oeuvres Philosophiques I str. 285 i nast.

Można wytłumaczyć autora że się odwraca od nauk które wówczas uchodziły za spirytualistyczne [illegible] a [illegible] Początkiem ich [illegible] od Cartesiusza, który uważał [illegible] że dusza a ciało są substancyami [illegible] niemającemi nic wspólnego z sobą, uznawały więc dualizm ciała według [illegible] jest [illegible] materyalne [illegible] zajmująca przestrzeń [illegible] – [illegible] [illegible] nie zajmującą przestrzeni – [illegible] których te [illegible] – Jakżeż jeśli ciało i dusza [illegible] wytłumaczyć ich działanie na siebie –? A jeśli dusza nie zajmuje [illegible] – odpowiadały że [illegible] wspólnego z sobą nic nie [illegible] ale i [illegible] [illegible] zajmuje żadnej przestrzeni, a punkt matematyczny jest niczem, [illegible] [illegible] – [illegible] (+)

(+) [illegible]

(+) Dalej powiada że Descartes i wszyscy
~~Car~~ Kartezjanie do których od dawna poli-
czono ~~ze~~ zwolenników Mallebranszea dopuścili
się tego samego błędu. Przypuścili ~~oni~~
~~substancyje~~ substancyje dwie (bo materyalną) przestrzenną
i duchowa myśląca) jakgdyby je byli widzieli
~~i zbrojeli~~ i policzyli (comme s'ils les
~~avaient~~ avaient vues et bien comptées.
La Mettrie zaś miast przyznać że ciało
i stan jego wpływa potężnie na usposo-
bienie duszy (+) twierdzi owszem że dusza
i ciało to jedno i to samo. Gałęzią wracając do La Mettriego
Powiada że ~~tak~~ także człowiek jest machiną tak misternie
zbudowaną, że trudno nabrać o niej wyobrażenia
jasne, a zatem trudno ją zdefiniować.
A niżej ~~prawie~~ twierdzi że ~~w~~ ciało ludzkie
jest machiną która sama ~~nakręca~~ nakręca
sprężyny poruszające ją wrzech (+) — Te
zdania ~~swoje~~ twierdzić przekładowi wszelkim
doświadczeniom. Następnie ~~La~~ La Mettrie
który prowadzi wiedzę udatnie się
wierzeniu — zarzuca wielkie pod tym względem
podobieństwa małpie, zostawiał
się nad małpie pyta czyby ~~nie~~ ~~można~~ się
~~nauczyć mówić~~ — by się mogła nauczyć
mówić i odpowiada sobie że on nie uważa
tego niepodobieństwem. (++) — ~~Dodaje~~ Dodaje atoli

Bo rzeczywiście nikt
nie zaprzecza że stan
mózgu wywiera wpływ
na czynności duszy
~~tak~~ nikt nie zaprzecza
że jest prawidłowo
w niezawodnie ciało
~~w~~ lecz jej używa
osłabienie ciała — Sprzeciw
z drugiej strony doświadcze-
nie uczy że przy stanie
zdrowym i prawidło-
wym mózgu twarde
obłąkanie umysłowe
przez długie lata, że
nadzwyczaj trudno
przypadki dowodzą
że przy uwielkie ~~nietylko~~ wielkiej
~~częściej~~ mózgu nie
~~obłąkania~~ odkrywaty
żadnej śladu obłąkania
które zwykle źle mimo
choroby ostatecznej ciało potężne
w domach obłąkanych są
zdrowe i niezawodne ciało.

289-293.
(+) Dzieł ~~t~~ t. ~~287~~ 289–293.
(++) En ~~un~~ un mot serait-il ~~abso~~ absolument impossible
d'apprendre une langue à cet animal? Je ne le crois pas. de 307

11

Żeby sobie wybrał na uczennicę małpę ani za młodą ani za starą – taką wreszcie, której by fizyognomia najdowcipniejsza (Je choisirais celui qui aurait la physionomie la plus spirituelle). – Pod tym względem La Mettrie odwołuje się ~~owego egzemplarza~~ do owej (słynnej) papugi która wcale rozsądnie odpowiadała i ~~nauczyła się konwersacji [illegible]~~ i wprawiła się w rozmowę z Anglikiem (conversation suivie) 4,303 A wracając do małpy nasz autor zapewnia i przeważnie wątpi że udzielając małpie wychowanie można by ~~nie~~ ją nauczyć języka, a wtedy nie byłaby już ani człowiekiem leśnym ani ~~albo~~ człowiekiem ~~[illegible]~~ niezdarnym (ni un homme manqué) ale człowiekiem ostatecznym, kawalerem doskonałym, gładkim miejskim §. Wreszcie sobie zadaje La Mettrie pytanie kto pierwszy z ludzi przemówił? jakimi środkami? Kto był pierwszym nauczycielem rodu ludzkiego? i t.d. Otwarcie wyznaje że tego nie wie, (Je n'en sais rien) ~~[illegible]~~ porządnie imię tych świeżych a pierwszych geniuszów zaginęło ~~[illegible]~~ w ciemności czasów. – Przyznaje on wprawdzie człowiekowi zalety rozumowe co nad zwierzęta, ale twierdzi że mimo tych zalet byłoby zaszczytnym honorem dla człowieka gdyby samego go umieścić w pewnej klasie ze zwierzętami ~~podobnej~~ –, choć przecież pan tak La Mettrie sam ze sobą bywa

Dowodzi też że człowiek jest tylko w sprzeczności – Twierdzi że człowiek jest organizmem, że wszystkie jego czyny są wie organizmem, że wszystkie jego czyny są mechanicznymi jako natury materyalnej, a przecie przypuszcza że człowiek może być dobrym, z tym że jest czułym gdy słucha ustaw natury, a występnym gdy je przekracza – Mówi też

§ (ce serait un ~~homme~~ homme parfait, un petit homme de ville)

Ileż razy dzieci kiedy jest nadolu ~~[illegible]~~ a młoda umarł już zaraz sobie [illegible]

o żalu który się budzi wartościowy w skutek występ-
ków, o skrusze – ale dodaje że przeciwstawne poddanie
się także ~~żal~~ wyrzutom sumienia, – nie spotoru-
ga ze skruchą, żal, wyrzuty wtedy tylko
odzywać się mogą gdy czyny nasze są przeciwne
gdy z każdej spowiedzi między wolą i wiedzą wytknięte
naszemu przekonaniu – gdy raz czynimy się zło-
niezmiennie następstwem naszej natury, więc
gdy ~~nie~~ ~~jestem~~ jesteśmy wolni od natury
więc też przekonania nie zmieniamy
"przeciwnego naszej naturze –
~~Ba~~ Tak się to często zdarza naszemu autoro-
wi że z zasad trafnych wyprowadza
wnioski że z zasad trafnych wyprowadza
tylko prawdziwe – a ze ~~zad~~ zasad i fałszywi
prawdziwych wyprowadza mowi wnioski które
wcale nie tkwią w owych a fałszywych zasadach – Charakterem
jego jest wielka nielogiczność i
tek umysłu ~~[illegible]~~ płytkości rozumowania obok
całości wypisania się swietności języka
i wymownego ~~moralnego~~ w sposobie
myślenia – ~~Dziwna mowa~~ Swiat obata
nadawał się doskonale do wich
mieć swoich spotrzeżenych ~~[illegible]~~ bo to
był świat również lekkomyślny, płytki
żyjący z dnia na dzień, chcąc jak niektórzy
przeciwności pokazać połegi podrzucone
który mógł wywoływać spółczucie rzeczy
zapustna opojona –

Fraza jest twierdzi ~~[illegible]~~
[illegible]

80,000
600./4
4 / 20
150.

B 18!

13 Ta sprzeczność w której La Mettrie staje często do siebie samego
okazuje się i pod innym a bardzo ważnym względem.
A do istnienia Boga przyznaje w całej mierze wartość
wielką, owszem że to istnienie jest ~~do~~ w najwyższym
stopniu do prawdy podobne, lecz gdy ~~prawda~~
z tej prawdy nie wynika potrzeba kultu (religii)
zatem to jest prawda teoretyczna nie mająca zasto-
sowania w praktycznem życiu (+) — Ta La Mettrie
sam sobie się sprzeciwia — Bo gdy ciągle prawi że
człowiek powinien się trzymać porządku natury
zaprzecza że ~~[illegible]~~ oddana i oddawanie czci Bogu
(wszelka religia) jest przecież takim porządkiem natury …
254 człowieka — (++)

Co do ~~nieśmiertelności~~ duszy on także nie
przeczy jej nieśmiertelności lubo ją za materyal-
ną uważa. Dodaje atoli że ~~ktoby sądził~~
~~zaprzeczał że jest marzeniem jakoby machina~~ ten sądzi niedorzecznie
~~była mogła być zaprzeczyć~~ ktoby mniemał
że machina dlatego że jest machiną ~~nie~~
~~być~~ nie może być nieśmiertelną, albo
ktoby sądził że [illegible] rozumie się

(+) Ce n'est pas que je révoque en doute l'existence d'un être suprême; il me semble au contraire que le plus grand degré de probalité est pour elle; mais comme cette existence ne prouve pas plus la nécessité d'un culte, que toute autre, c'est une vérité théorique, qui n'est guères d'usage dans la pratique.... ibid str. 324.

niemoże być nas nicz Selvien – ~~Takie~~ Podobne zdanie 50

jest rozumowaniem ~~tak~~ równie niedorzecznem ~~jakie~~

(C'est faire un raisonnement aussi absurde (que feraient les chenilles)) jakowe

~~[illegible]~~ którego by się domyślały gąsienice które

widząc rozłożenie innych gąsienic ~~oplatały~~ splatałyby nad

~~[illegible]~~ nieszczęśliwością (śmiertelnością) istot sobie równych.

~~a nie~~ bo te gąsienice ~~oplatały~~ żywe

(oplatają się) w ograniczeniu swojem

nie pojmując przeistoczenia swojej natury.

~~Nie~~ Żadna gąsienica choćby ~~naj~~- najsprytniejsza

do ~~[illegible]~~ nalezała do najdowcip-

niejszych nigdy nie ~~[illegible]~~ wyobraża

sobie, żeby mogła ~~[illegible]~~ przemienić ~~się~~ iż że się przemieni

w motyla. ± Tak i mowi się o nas, i nie w

się nie wiemy o naszem przyszłym prze-

znaczeniu."

Lecz nadto ± miejsca poświęciliśmy temu

Ukonczywszy autorowi który sobie bajki

dotykając jednak wiedźmie rzeczy, nie

przeważając nawet tego co się w nich zbieraj

~~Jego spółczes~~ których spółczesnemi mater-

by można jeszcze takich którzy ~~[illegible]~~

jeno dalszą negacyą, jeszcze bezczelniej, ukonczywszy

zmieją ~~się~~ na zasady społeczności, ~~w~~

mu tych prawiący zwrócimy się

do książki ~~[illegible]~~ najobszerniejszego roz-

głosu która studnice była zwana

przedstawicie materializmu w najczkawszem i ateizmu

a która nazwa systême de la Nature 1771.

Mamy — bo gdy materyalista

La chatkie rzecz a ti przyjęli

nie cześć ti koncepta przeważ wiążemy się

Ezechil ± Łudzi

aurd.

(± chenilles)

± (Jamais un seul de plus rusés d'entr'eux n'eut imaginé qu'il dût devenir ~~papillon~~ papillon)

osłonił
opuści
zastłaniając powoli
owtoczła-
rozłożył
±

§ 3.

Owa książka przybrała pozory gruntownej
systematycznej umiejętności. Książka
ta wyszła ~~[illegible]~~ r. 1770 [w dwóch tomach] więc prawie
dwadzieścia lat poprzedziła Mirabeau'go
~~[illegible]~~ imieniem autora położone na
tytule był Mirabaud. Którego nie należy
mieszać z hr. Mirabeau owym sławnym mówcą
na początku [wielkiej] rewolucyi francuzkiej. — ale
ten Mirabaud wymieniony na tytule [książki] ~~nie jest~~
nie ~~jest~~ [mógł być] jej autorem, bo umarł jeszcze w roku
1760 ~~przed~~ zatem lat 10 przed jej ogłoszeniem.
Ten Mirabaud piastował urząd sekre-
tarza Akademii; i oznaczał się naukami
wielkiej skromności — Była tylko nowoczesna
[✝ ustaszona umiejętności mienicie]
wykarata z wielkim podobieństwem do
prawdy że dzieło to powstało w kole uczonych
i literatów których gromadził około siebie
baron Holbach ~~ob~~ niemiec z rodu
bogaty kochający naukę, ~~a gromadzący~~ a dopo-
magający [chętnie] każdemu kto się garnął do umiejętności ✝
Hegel sam uznaje że ta książka zawiera wiele
niemieckiego a nie francuzkiego jest mianowicie
pisany bez życia — (es ist kein französisches Buch) ☐
Tymczasem to dzieło jest tak jałowo tak
oschłe że z nudnością przechodzi się tu oddechać
te dwa tomy — [symbol]
⊕ ~~Po~~ Presi ~~całe~~ zasadza się na tem że świat
cały jest jedynie zbiorem materyi i ruchem

⊕ zdaje się że cię nadzieja jako realizacja przeciw owym
błędnym teoryom spirytualistycznym te których błędnie osnoty — wydrążą ostatecznie (++)
zapewne to ...

[symbol] [illegible] wiem z ostatnego doświadczenia — [illegible] [illegible] jest ono autorem [illegible]
[illegible] ciekawej książki — ale nie mogłem jej dostać [illegible]
[illegible]

✝ umarł w Paryżu w r. 1789 więc w epoce rozpoczynającej się rewolucyi —

☐ die Lebhaftigkeit fehlt. (Hegel tom XV str. 519) (+)

(+) O tem dziele wspomniałem w str. 41 drobniejszej pracy mojej p. t. Najdzielniejsze filozoficzne naukowo dążący przed zadaniem [illegible] filozofiji Warszawa 1867 (odbitko z Bibl. Warsz.) [illegible] przez była wydana, umieszczone w zeszytach Bibl. Warszaw. z [illegible] 1867 ✝

składa się z przeróżnych a nieskończenie wielu
składników — ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ materyi, a nawet od siły odpy-
chania i przyciągania tworzą się nieznaczne
nieraz — i nieskończona ilość przyczyn i
skutków — niektóre przyczyny są nam
znane bo działają bezpośrednio ale
większą część, innych przyczyn nie
znamy bo są zbyt oddalone od
~~[illegible]~~ skutków które z nich wynikają

Zorza Ogniskiem tej całości jest również człowiek — Noa[illegible]
i ~~ono~~ jest jestestwem materyalnem
podlegającem jak wszystko co ma byt w naturze ~~dwojakiemu~~ ruchowi
a ten ruch człowieka jest dwojaki, bo jeden
zewnętrzny ~~podpad~~ mogący być zmysłami
spostrzeżony, a drugi ~~jest~~ ruch jest wewnętrzny
niewidomy dla nas są to ruchy mózgu ~~sprawujący~~
rodzący myślenie i wolę — Tych ruchów wewnętrznych
człowiek nie pojmuje nie rozumie więc je przypisuje
istot jestestwu różnemu od ciała, ~~które~~ ~~jestestwa~~ w tem
się atoli myli bo jestestwo nie będące materyą ani
myśleć ani czuć nie może.
Bo istnienie Boga także się uznaje — że człowiek jak
nie pojmując ruchu mózgu ~~[illegible]~~ sprawującego myślenie
i inne jestestwa,
uczucie ~~przypisuje~~ myślenie i inne patrząc się na
niematerialnemu — tak również patrząc się na przyczyny
ruchu ~~przyczyn~~ a tej nieświadomości swojej przypisuje
jakiejś przyczynie i ona tworzy najczęściej
którą nazwał Bogiem — wiedząc nic nie
mówi ie nie mogący ~~[illegible]~~ sobie wyobrazić świata bez
działalności który jest rozumem od tego świata
twórca — a natura nie jest twórczą
mówi jest [illegible] działającą

natura zawsze istnieje, bo na jej łonie wszystko
wszystko powstaje, ona jest nieskończoną pracownią
opatrzoną niezliczonymi, wszelkimi, nie...
wyprodukowanymi, z której tworzy sobie ~~narzędzia~~
których używa w tworzeniu, wszystkie jej dzieła
są skutkiem jej energii, i wymienionymi sprawami
które rodzi, które w sobie ~~zawsze~~ obejmuje, i
które pobudza do działania.

Dictionn... [illegible]

text

[illegible] — potem tak dalej

O czytelnikach nie umiem wdzięcznym o osiadłym czytelniku nie chcąc go nudzić zajmując wywodami

Przestajemy na tem ustępie, iż schodzi z celem do pedantycznych naszym czytelników wyobrażeń o całym dziele — lecz wrócimy do niego później gdy nam przyjdzie mówić o argumentach którymi obala Voltaire wywody fałszywe ten systeme de la Nature —

Co do samego Voltaire'a — nie będziemy tu rozwodzili nad jego zasługami filozoficznymi dość przypomnieć że jego zasługi znaczenie uważać za filozofa w ścisłem a beletrysty ale raczej literatem — O wiele autorów zdążyło przez szereg wieków wdzięczność jak pomiędzy... ~~Dawniej~~ Przed nim nawet, jednakże były uważane zadziwiające nota... w naturze... wiele razy nie ... do ... radzi lub nie rozjuszyć ... podpatrzeć wystrzegać — Pony nawet pod ... ze wszech obiegiem nie mogło spadać, jeśli na ... — Dopiero Voltaire ~~wstęp~~ lub na ... potęgą pióra swojego stanowi epoki.

wznosił się nad poziomem wielkich sądów, brał za pan brat z wielkiemi dygnitarzami — słowem przebiegłością i łaskawością, odbierał hołdy od najpotężniejszych monarchów — on sam powiada że Fryderyk II mówił, wielkiemu przeciwstawiając słowiańskich — klęknąć przed nim — wszakże wołając wszystkie narody jak wielkiego mistrza od Homera! — Słowem tylko że Voltaire tak był przejęty miłością własną, kochał się sam w sobie —

Aby wszystkie kwestye rozjaśnić w pismach o którem nam chodzi opierając się na piśmiennictwie Voltaira trzeba użyć płodności tomów przepełnionych mnóstwo tomów jego dzieł, co kwestyi tej że on często się powtarza — uwzględniamy stosowanie uwag nie jego dzieła — Philoso-Philosophie dzieł jego pism przed naszą Philosophie générale — i na 14 tomów jego Dictionnaire Philosophique — Deux Ponts 1792 t. 17

W tomie 44 jego dzieł zebranych najważniejszy rozdział z napisem Il y a un Dieu —

To powiada że wszelkie a najczęściej powtarzane dowody istnienia Boga mają być wyprowadzone do należącego rozumowania — Gdy widać że ciała ożywione ornamenty działają ku codziennej wnosi że jakieś rozumne całe wiedzieć wynika się mechanikę i stworzeniu wszystkie ciała ludzkie codzienny. — Stąd wszystko wyższe ciała ludzkie wnosi że jakieś rozumne uważa tak organy wola się odnawia ciało zewnętrzne. — Lecz z tego rozumowania tylko wniosek taki o się poza

ciewe anegdoty (Ah! La la postiche! — pracka —

2

że jestestwo mądre i wyższe ukształtowało
z niestworzonej materyi, ale z tego nie można
wnosić że to jestestwo stworzyło tę
materyę, że jest nieskończonem pod każdym
względem — ~~mogę~~ zdołam tylko owem że jest prawdą
mogącą być dowiedzioną że jestem dziełem
jestestwa potężniejszego odemnie — i że
to jestestwo istnieje niezależnie (existe
de toute éternité, że zatem stworzyło
wszystko co jest, a zatem jest nieskończo-
nem jestestwem

str. 20

Drugi dowód jest więcej metafizycznym, mniej
~~nadający się~~ przypadający do pojęcia umysłów
surowszych ale prowadzący do wiedzy rozleglejszej.
Układa się tak ten dowód w skróceniu
~~Jest~~ Ja istnieję — a zatem rzecz jakaś istnieje.
Jeżeli zaś rzecz jakaś istnieje, więc jakaś rzecz istniała
wieczności (przez całą wieczność)) [Jakoż to co
istnieje, 1° albo istnieje samo przez siebie 2° albo otrzymało
to istnienie swoje od drugiej rzeczy [Jeżeli istnieje
samo przez się, wtedy istnieje z konieczności,
istnienie jego jest koniecznem, zatem istnienie jego
było zawsze (przez całą wieczność) koniecznem — Takie zaś
jestestwo jest właśnie Bogiem

Wolno będzie mówić opisując rzecz, a powiedzieć coś albo jakieś jestestwo

~~od~~ co do drugiej, Jeżeli to co istnieje otrzymało istnienie
swoje od drugiego jestestwa, a to znowu jestestwo dalej
od trzeciego a tak nieskończenie ~~więcej~~ dalej ~~jestestwa~~
~~wiemy~~ aż dojdziemy do ~~ostatniego jestestwa~~ jestestwa przedostatniego
~~które dało istnienie po~~ które otrzymało istnienie jako od ostatniego —
Otóż to jestestwo ostatnie jest Bogiem;
a jest Bogiem dlatego, że ~~pojmujemy~~
nie możemy zrozumieć jakoby jestestwo mogło tedy stworzyciel
dać drugiemu istnienie, nie mając potęgi które nie jest stworzone
jestestwo mogło dać drugiemu
samo.

nie będąc stworzonym nie możemy dociekać
ale ~~[illegible]~~ nadać istnienia -
~~Dowód~~ ~~Dopuściwszy~~
Dopuściwszy atoli niedorzeczności (une absurdité)
abyśmy ~~tak~~ rozumowali w ten sposób iż jedna
istota
~~[illegible]~~ otrzymała istnienie od drugiej, druga od
trzeciej, i t. d. ~~bez końca~~ i tak dalej bez końca,
i tak dalej w nieskończoność - Takie rozumowanie
takie byłoby bezrozumnem, boby w tym wszystko
do przeszłości nie miałoby przyczyny swojego
istnienia - Jakoż wszystkie razem nie
miałyby przyczyny zewnętrznej, ~~[illegible]~~ boby wchodziły
~~[illegible]~~ w ich liczbę - a ~~[illegible]~~ ..... każda
z osobna żadna z nich nie miałaby przyczyny
wewnętrznej, boby żadna z nich nie istniała
by samo w sobie, a ~~jest~~ jam sama żadna nie miałaby
istnienia koniecznego (str. 21) albo nie istniała
by wcale
Tak konieczne pojmuje uważamy iż istnieje z konieczności
[illegible] według Voltaire'a co do istoty
jestestwo, iż istnieje samo przez się, niezależnie
od wszystkich, i że jest początkiem wszystkich
innych jestestw - Z tego wynika że to jestestwo
jest nieskończonem co do trwania, i nieskończone
jako wieczne i nieograniczone, nieskończone
co do mocy. Bo ~~[illegible]~~ coby je mogło ograniczyć?
Ten może przyjść że świat materyalny ‡ albo tak
jest właśnie tem jestestwem koniecznem ~~[illegible]~~. Jeżeli kto jest
zdania że ten świat
materyalny istnieje
sam przez siebie, to jest
iż ~~jest~~ [illegible] istnieje jak konieczny nie
[Rozbiórmy z dobrą wiarą myśl tę
mer ~~jest~~ byłoby do prawdy podobne
ten przyznać musi
że każda część
‡ Jeżeli ten świat materyalny istnieje
sam przez siebie, to jest wieś istnieje z
konieczności bezwzględnej, toby ~~[illegible]~~ jakkolwiek
przypuścić ~~[illegible]~~ nie można, jakoby
najdrobniejsza cząstka tego świata mogła
być inną a nie taką jaką jest. Bo jeżeli
szczególna ~~[illegible]~~
tego świata aż do
najdrobniejszej
istnieje sama ~~[illegible]~~
przez siebie, i że sama
Zatem ~~[illegible]~~ że jej istnienie
jest konieczne
a zatem że każda
cząstka nie może
być inną, tylko
[illegible]

C

zastosować do

" Ta cząstka świata E istnieje i która się znosi bez=
" względna, więc przez siebie samem wynika że
" ta cząstka nie mogła by nowy
" inaczej istnieć (tylko w ten sposób w jakim
" istnieje obecnie w obecnej chwili – Na to odpowiadam
" (mówi Voltaire) otóż ten stół na którym piszę,
" to pióro którego używam, nie były zawsze
" tem czem są obecnie; te myśli które kreślę
" na papierze nie istniały przed chwilą, a
" zatem i ten stół i to pióro, i te myśli nie mają
" istnienia koniecznego – Zatem gdy żadna
" z tych cząstek świata, nie ma istnie-
" nia koniecznego, jest więc rzeczą niepoda-
" bną aby całość świata miała
" konieczne aby istniała sama przez siebie. Łatwo
" poruszenia, więc te ruchy muszą nie
" istniały poprzednio, więc ruch nie pochodzi z niej samej
nie należy " do istoty materyi, zatem materya odbiera
" ruch skąd inąd od niego na zewnątrz siebie, przeto
" Bóg nadaje ruch materyi –
" Podobnie i rozum nie jest istotą materyi, bo
" np. ani skała ani drzewo nie myśli.
" Zkądże więc te cząstki materyi które myślą a zwłaszcza
" i mają odebrały to myślenie i czucie bo [illegible]
" te cząstki nie mają ze siebie samych [illegible], te
" władzy czucia, bo one mają mimowolnie czucia
" musi nie wiele władzy myślenia i czucia
" z istoty materyi wogólności bo myślenie materyi
" i czucie nie pochodzi z istoty, wiad. [illegible] myślenia
" a zatem te cząstki otrzymały
" i czucia z rąk najmędrszego jestestwa,
" mądrego, które jest mądrem, nad którym rozum
" i pierwotnej przyczyny wszystkich
skutków."

Potem Voltaire nie żal sobie że ~~się~~ ~~[illegible]~~ mogą powstać zarzuty przeciw ~~[illegible]~~ przekonaniu że Bóg istnieje – ~~Uważa że tak[illegible] zarzutów jest~~ ~~[illegible] najpierw przedstawia obawami~~ ~~każdy~~ a zarazem wszystkie te ~~[illegible]~~ zarzuty, a następnie odpowiada zarazem na każdy ~~z nich~~ wszystkie – ~~[illegible] dla ułatwienia~~ My aby ułatwić czytelnikowi zrozumienie całej rzeczy – ~~[illegible]~~ uwzględnimy z osobna każdy z tych zarzutów które on przytacza, a ~~zarazem~~ naszą uwagę!

Ogólna ~~odpowiedź~~ odpowiedź Voltaira na wszystkie te zarzuty jest następująca.

Dowody że wszystkie które uważają na obalenie pojęcia stworzenia o stworzeniu mają tę cechę i wykazują tylko to ~~[illegible]~~ i dla nas nie ~~[illegible]~~ niedostępny ~~[illegible]~~ jest rzeczą nie podobną ~~[illegible]~~ pojąć odgadnąć ~~sposób którym [illegible] stworzone~~ sposób ~~[illegible]~~ jakim był stworzony świat. ale bynajmniej nie wykazują że samo przez się stworzenie świata jest ~~[illegible]~~ rzeczą niepodobną (niemożliwą) ~~Bo[illegible]~~ Bo gdyby stworzenie świata było nie możliwem niepodobnem trzeba by wprost dowieść że istnienie Boga jest niemożliwem. – Lecz zamiast takiego ~~dowodu~~ dowodu określającego że Boga niema – żadni przyjmować musimy że jest niepodobnem ~~z jakiej~~ rzeczą niemożliwą wykazać że Boga nie.

25.

wszystkie argumenta które używają
na obalenie przekonania że świat był stworzony
mają tę wspólną cechę iż wykazują że tylko
że my ludzie nie zdolni pojąć faktu stworzenia
świata, (kreacji) że jest dla nas niemożliwą
rzeczą pojąć sposób którym świat był stworzony
a ale żaden z tych argumentów przez się
nie dowodzi niemożliwości samego stworzenia.
Zaiste – aby dowieść
że faktu stworzenia (kreacji) jest niemożliwem
trzeba by wprzód wykazać że i że nie
Boga jest niemożliwem –
Tym razem inaczej się dzieje! istnienie Boga
Zamiast dowieść że istnienie nam niemożliwem
jest niepodobnem, raczej przyjmują że
25a niemożliwym jest dowód istnienia Boga [illegible]
przyjmują że nie podobna dowieść jakoby Boga nie było
Z jednej strony, tak wprzód wykazujący z [illegible] i [illegible]
Dowód [illegible] nieskończone, [illegible]
i przyjęte jedynie nieskończone, wolne, mądre
bezgraniczne, wszechmocne, jedności raczej
pawłowe a z drugiej strony właśnie [illegible]
[illegible] też świat stoi, na [illegible] bo właśnie
dowodem że ta świat to [illegible] i przyjęte; bo [illegible] przekonanie
[illegible] ten dowód przekonujący
o istnieniu jestestwa nieskończonego, przekonujący
nas o istnieniu jestestwa nieskończonego, aby
nas równie że jest rzecz niemożliwą, aby
jedynie nieskończone [illegible] stworzenie!
jakiem my jesteśmy –

Dowodzenie że Bóg jest [illegible] pewny [illegible] ale dowodzi nie Boga nie ma [illegible] (zdanie)

T.44 nr 25

Przeciw Voltaire nie przestaje na tej ogólnej odpowiedzi ale przytaczając z osobna ~~[illegible]~~ dowody przeciw istnieniu Boga na każdy z nich – odpowiada – a pierwszy z nich jest,

1. Zarzut pierwszy. Jeżeli Bóg nie jest sam tym światem materyalnym więc go stworzył – ale w takim razie albo ~~wyp~~ albo wyprowadził ten świat z nicestwa albo wysnuł go ze swojej wewnętrznej istoty Bożej – ale Bóg nie mógł wyprowadzić świata z nicestwa bo nicestwo jest niczem – nie mógł ~~[illegible]~~ go też wysnuć z własnej istoty Bożej, bo w takim razie świat byłby częścią istoty Bożej – z kąd wynika że nie mamy [illegible] niemożność przyjęcia ani [illegible] wyobrażenia kreacyi – a [illegible] świata ~~przyjęcie~~ ~~nie mog~~ –

~~Na ten zarzut odpowiada Voltaire~~

Kładziemy w skróceniu odpowiedź Voltaire'a.

~~Bóg~~ Nasz rozum nie jest równy rozumowi Bożemu [illegible] ~~jest~~ podobnie jak przestrzeń która w sobie zajmujemy nie jest podobna do przestrzeni które Bóg ~~zapełnia~~ zajmuje – Bóg ~~nie należy~~ ~~nie jest~~ przyczyna świata nie jest podobny [illegible]; Bóg tylko przyczyna ~~Bóg mógł stworzyć ducha i materyą nie będąc materyalnym~~ ani ducha ani materyą nie ~~jest~~ są wszystkiem Boga ale tylko jego tworzeniem – Ale nam w przyrodzie sposobu którym się stała kreacya (Je ne connais pas le Quomodo) więc wolę się wstrzymać niż się zbytecznie kai[ć]

T. 44 s. 33

Tom 44 str. 2?

Zarzut drugi – ~~Bóg stworzył ten świat~~

Koniecznie przypuścić należy że Bóg stworzył ten świat albo koniecznie albo z własnej woli – Jeżeliby go stworzył z konieczności (albo przymusowo wówczas) ten świat musiałby najlepszym być, bo ta konieczność sprawiłaby najlepsze, z tej w tym sprzeczności by ten świat byłby stworzony [illegible] przestałby [illegible] byłby najlepszym [illegible] – [illegible] 22

Na to odpowiada Voltaire: Powyższy zarzut twierdzi że Bóg nie mógł stworzyć świata ani z konieczności ani z wolnej woli, więc go wcale stworzyć nie mógł – ale to twierdzenie jest sofizmatem który się sam ~~[illegible]~~ obala ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ jest uwodzicielem tylko. [illegible] Tom III str. 23 [illegible] Że świat nie jest Bogiem prawda, że Bóg i ponieważ nie może ~~[illegible]~~ [illegible]

Ten zarzut streszczony [illegible] [illegible] dlaczego Bóg stworzył świat w pewnym czasie, ~~[illegible]~~ a nie stworzył go w pierwszej chwili. ~~z tego [illegible] nie Bóg~~ z tego nie wynika że Bóg nie mógł stworzyć świata. – Jest takie twierdzenie równie jak takie, ponieważ nie może pisać dla czego ~~Piotr lub Paweł~~ ten lub ów człowiek, ~~[illegible]~~ który był przed tym wiekiem lub ów który nie mógł być ~~[illegible]~~ nie lub ten ~~[illegible]~~ człowiek lub ~~[illegible]~~, więc też ~~[illegible]~~ tego które jest niemożliwym

nie ten moim

mającym – ~~[illegible]~~ tego. Zresztą wola wolna Boga jest dostatecznym powodem dla którego ~~[illegible] dla~~ ~~[illegible]~~ stworzył świat w pewnym czasie a nie wcześniej –

26

Z Karmel Smici – Źródło się
ludzkim zdaje się jakieś jestestwo najwyższe objawiło
mądrości wiecznej w świecie, że wszelka rzecz
stworzona dla jakiegoś pewnego celu, toć dowcip
filozofów jest prawie prawdziwo że wszelko
odbywa się w świecie wedle pewnych wiecznych kształtów
niezmiennych praw matem. etycznych – a zatem
przypuścić należy że
i te cele które się odbywa w świecie a które

wedle
wolnej
według przypuścić wola najwyższego jestestwa a [illegible] samej
woli najwyższego jestestwa wszelkich tych
wszystkim tych praw odpowiada – kiedy ma

Tom 44 str 33

J. 44 K. 28

[Na to Voltaire odpowiada – nie ma
wątpliwości że te prawa matematyczne
są niezmienne, ale z drugiej strony
to dowodzi
nie można jakoby te same prawa
[illegible] kierunek
które kiedyś [illegible] najrzadziej [illegible]
Tak np. nie [illegible] [illegible] leży
aby ziemia miesiące się w [illegible] najdroższe
samem miejscu w którym się najdroższe
dzisiaj się planety a umieszczone
w tej odległości od słońca w której
się znajdują, obiegające
toż i ani
drogi swoje – wedle tych
a niezmiennych praw – że znajdę
że nawet te odległości są wszystkie
i tą odległością materyi która każda ich
planeta obejmuje – ale planety
musiałyby być takie
najwłaściwsze przez wodnikiem
wszystkie planety
Kometa ta która nie ani w niej
to jest znaczenie ani
mniejszej?
Kto planety?

czyli te słowach nie mieściłaby się ani niebo sam
mniejsze.
czyli każda ~~nobej~~ planeta obejmowałaby ~~[illegible]~~ mniejszą
~~ta obszerną a nie~~ lecz ziemia ~~ile by i małą~~?
by konieczność obejmowania takiej ilości małej
jedna mniej więcej obejmuje a nie inna to jest
a więcej lub mniej materji? itd. itd. ~~Za~~
~~[illegible]~~ Te prawa można by także inne nie
może by zachodziła wola Boga która wszelkie
wybrała te prawa które są a nie inne.
Jest zarzut otwarty. Przeciwnicy mówiący
o twierdzeniu Boga przyznają że przynajmniej
że jest Bóg stwórcą świata przyznać by
T. 44 str. 221 także trzeba że Bóg jest odwieczny bo
stworzył świat będący widownią cierpień
męki i katuszy — jakoż spojrzyjmy na więc
więcej a obaczymy że ~~[illegible]~~ gdzie indziej
umierającymi jest śmierć zniszczenie
[illegible] — a patrzymy że ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] by można [illegible] i kalumny
Boga u nas naraził że [illegible] tak w straszne
ber grozie — które tak w Boga nie
że nam lękiem, więcej w Boga jest
~~[illegible]~~ ma, nic mniej że Bóg jest
~~Za~~ Te zarzuty obala wolteryanizm
ogólny, że nie pomnimy ~~[illegible]~~ i
T. 44 str. 30 [illegible] Tych wiara wielka ani
ich oceniać wedle naszych wyobrażeń
a którym, [illegible] do świętości wielkie
spotkanie nasze, co któ [illegible] niedowiarków
[illegible] — jest rozumie sprawiedliwym, lub
[illegible] że Bóg jest sprawiedliwym
że jest sprawiedliwym jak odbywamy objektywnie lub
subjektywnie Bóg jest [illegible]
~~lub~~

do tego argumentu swojego dodaje Voltaire w innem dziele (Dict. VI 82 art. Dieu ~~Dieux~~ Dieux ch. 82.

Byłoby [illegible] odrzucimy [illegible] wymagało
Boga że muchy [illegible] stają się
karmą dla pająków, albo że w oczach owiec
[illegible] a sześćdziesięciu lat życia, albo albo
u ludzi nadużywając swojej wolności
zabijają się nawzajem, albo w ich [illegible]
choroby, lub a nie dają [illegible] naszej [illegible]
ści – Bo przecież nie mamy żadnego [illegible] aby
ludzi lub muchy musiały żyć na zawsze –
Aby ocenić [illegible] jakkolwiek [illegible] trzeba by
wprzód poznać [illegible] lepszego
Nie możemy sądzić [illegible] całości, [illegible] całkowitego
machiny nie mając umysłu [illegible] machiny, [illegible]
lości której cząstki tej machiny,
nie możemy sądzić że całość jest
budowa ta niedorzeczna jeśli nie mamy
umysłu obrazu budowy [illegible] a który ma umysł
itd. – Ale [illegible] a który ma umysł
obraz świata [illegible] odgadnąć, do potęgi [illegible]
[illegible] by nie był [illegible]
mądrości Bożej – ?

W krótkiej powiada Voltaire – jeśli dowody (Dict. VI. ch. 31.)
istnienia Boga spotykają trudności – to i
dowody przeciwne rozbijają się o niedorzeczności (des absurdités.)
[illegible] Tout-puissant Voltaire przytacza do [illegible]
[illegible] nadaje znaczenie Conséquences
nécessaires de l'opinion des matérialistes –
Z tego napisu [illegible]
[illegible]
[illegible] materialistów [illegible] –

Otóż właśnie z kamienia, a co w tym [illegible] i mieszanie [illegible] [illegible] odpowiedzi [illegible] przytacza [illegible] (à laquelle on ne trouve de trouve de réponse que dans l'espérance d'une vie meilleure Dict. art. Dieu, Dieux VI ch. 82). Tak Voltaire odgadł Kanta krytykę [illegible] jak najlepiej [illegible] Schwegler.

Przyznaję że ta odpowiedź Voltaire'a [illegible] całej [illegible] mądrości.

Wiemy że [illegible] Voltaire'a [illegible] ostatecznie [illegible] [illegible] nieskończonej [illegible] [illegible] trzeba [illegible] Kant [illegible] idei Boga i idei nieśmiertelności [illegible] [illegible] prawo [illegible] [illegible] w [illegible].

Wielce ciekawy jest ostatni dział tego tomu
listów Voltaire'a zajmujący ostatnie stronice
pod tytułem Lettres de ~~Mesmerius~~ Memmius
à Ciceron.

~~Tu~~ Ten dział obejmuje jak widzimy listy
które miał pisać Cajus Memmius Gemellus
do Cycerona – O tych listach memmiusa powiada ~~Voltaire~~
Voltaire że ~~znalazł w bibliotece watykańskiej~~ wydawca
~~który admirał rosyjski Sheremetof~~ "który
je ~~przetłumaczył na swój język~~ L'amiral russe
Sheremetof, les ayant lues en manuscrits
à Rome dans la bibliothèque du vatican,
s'amusa à les traduire dans sa langue
pour former l'esprit et le coeur d'un de
de ses neveux – Nous les avons traduites
de russe en français (?) n'ayant pas eu,
comme monsieur l'amiral, la faculté
de consulter la bibliothèque du vatican –

Otóż ta ~~uwaga~~ cała historya o odnalezionych
rozpisanych i o ~~tym~~ tych listach zdaje mi się
być ~~blaga~~ figlem a blagą Voltaira – jakoż
wobec listów Cycerona jest także kilka listów
do tegoż Memmiusa, ale o listach Memmiusa
mających się znajdować w bibliotece watykańskiej
filologia obecna nic nie wie – a pewnie
by wiedziała gdyby ~~co~~ takie listy istniały –
~~wam~~ od Voltaire'a zresztą trudno umyślnej fałsze-
rstwa historycznego gdyż nie to było na celu –
więc możemy orzec że nie umyślił tej opowieści.
nam prawie o tych listach – Idea jest dla naszego
ale listy które umieścił Voltaire są
wielce poradne, bo w nich
nie

30

[illegible] lubo nie mając żadnego ~~pogląd~~ (mellnai) co Memmiusa być-
wianiu ale za to spotykamy poglądy Voltaire
słowo ze stanowiska dawniejszego być i ownie z ucznów Cycerona
Nie będę się rozwodził nad treścią tych listów (szczegółowo)
wystarczy jeśli przytoczę sam i ~~[illegible]~~ nazwy blow
ze niby rozdzielonych wdrażać przesadzie jakoby Cyceronów z listu nasienie ~~treść~~ i w ogóle
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ~~p~~ mówiąc odgadnąć
treść tej ~~[illegible]~~ (całkowicie) korespondencyi B

Po trzech pismach mających formę naukowych,
listów – ~~[illegible]~~ Voltaire ~~[illegible]~~ (owiadua!) Tej świat
Le traité de Memmius – i kładzie w ślawniejsze rozdziały jakoby
I qu'il n'y a qu'un Dieu: contre Epicure
Lucrèce et autres philosophes
II suites des probabilités de l'unité de ~~[illegible]~~ Dieu –
III Contre les athées
IV ~~[illegible]~~ Suite de la réfutation de l'athéisme ofo
V. Raison des athées –
~~[illegible] Réponse aux plaintes des athées~~
VII Si Dieu est infini, et s'il a pu empêcher
le mal
VIII Si Dieu arrangea le monde de toute éternité
X Si le mal est nécessaire –
XIII Si la nature de l'âme peut nous faire connaître
la nature de Dieu.
XVII – De l'immortalité –
Na tych przełomowych tez tach przestaje my
z nich uważ ze autor ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ rozpoznaje
ni prawdami najwięcej obchodzącemi ato-
walka a lubo ich nie potrzebowali ~~ag~~ argu-
mentami ~~[illegible]~~ do ich dowodzenia i ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ i to nie wydaje się pariody
i prawdziwości przez uważające rodzaj
i mamy właściwe ofo

[illegible] serprany Memmius
być miał wybranymi
do których się nam zdaje
najwięcej charakter
wszystkie

Nie słusznie tłum. rzeczy
chciał przypisać
~~obo~~ jeszcze chociaż w całe
tych pism Voltaire
w którym obstaje
że z Lucrèce pomysł
i przyczyną Rogerowi też
~~[illegible] w Dictionnaire~~
~~[illegible] Dieu~~ Dieux
autorstwo artykułów
w jego Dictionnaire philo-
sophique ... się
został prawdy – o do jego
[illegible]

Jakoż nie możemy umieścić jednego z tych
atrybutów boskich wiedzy (jakoś ich)
gdy nie tak Voltaire mówi kiedy dowodzi o
rozumowe przekonanie o istnieniu Boga nie
jest nic dziwnego przyznawać miłości do Boga w
czystości tej swojej najwyższej (ob. Dict. [art. I] Amour
de Dieu).

Powiada V.: Jeżeli przyjmiemy że możemy kochać
miłować jakiś przedmiot bez względu na nas
samych, bez żadnej przymieszki miłości własnej
które zdołamy porównać rzeczy wielkich ze
zbyt [illegible] miłości
ziemskiemi, to miłości Boga z inną miłością
Brak nam nieskończenie wiele szczebli do owej
[illegible] ponad naszą skłonność ludzką ku owej
wzniosłej miłości. Przecież gdy idzie na ziemi,
ziemskich opiewać już możemy, każde wiemy
przywiązanie się do ziemskich rzeczy —
widzimy aby dzieła malarstwa, rzeźby, architektury
poezji — wymownym stały się i cechująca ... miłości
nieraz ... w tej dziedzinie
którymi w modlitwach, w kochaniu a
... nie ... bez najdrobniejszej
osobistej korzyści. Jak to umieć
przejść, nawet przenikać nas umieć żeby
najwyższej dla mistrza, gdyż ... nam obecny
usiłowali byśmy go [illegible] sercem
który tak jak przemówić sposobem który nigdy
sobie zdołamy nasze głęboko uwielbienie
i zachwyt serca a ... [illegible]
budowniczego świata — [illegible] z zadowoleniem
uszanowaniem i [illegible] i tak nawet
kochamy się w niezliczonych [illegible] siły
a duch nasz ustaleje i ... ku
mistrzowi wszech rzeczy —

dbać o
Sowmy ...

str. 252
253

~~238~~

[illegible]

Ale pytam jakiem to jest uczucie? Niewiem jest jest to uczucie [illegible], jest to jakiś zachwyt [illegible] od [illegible] przedaw[illegible] (~~ex~~ affections ordinaire) – a dusza [illegible] od [illegible] swobodniej, [illegible] natury [illegible] się ~~[illegible]~~ najszlachetniej kiedy ~~[illegible]~~ [illegible] ~~[illegible]~~ miejsce ~~[illegible]~~ i [illegible] jest.

32

Système de la Nature, [illegible]
w [illegible] w [illegible]

Tytuł taki Système de la Nature
ou des loix du monde Physique
[illegible] du monde moral.

Par Mirabaud [illegible]
[illegible] perpetuel, l'un [illegible]
[illegible] l'Académie Française.
Nouvelle Edition, augmentée par l'auteur, et à laquelle on a joint plusieurs pièces des meilleurs Auteurs relatives aux mêmes objets.

Naturae rerum vis atque majestas in omnibus momentis fide caret, si quis modo partes ejus, ac non totam ~~[illegible]~~ complectatur animo
Plin. Hist. Natur. Lib VII

Première Partie (Seconde Partie)
A Londres
MDCCLXXIV.

[illegible] obejmuje str 397 a XVII [illegible]
Druga część str. 495 – zaczyna się znowu od [illegible]
[illegible] Chapitres obejmuje [illegible] XIV.

Nad wyp[illegible] przy Voltaire [illegible] de la Nature – [illegible] ~~Voltaire~~ [illegible] przed sobą Système [illegible] Voltaire [illegible] ~~[illegible]~~ tomach. IV [illegible] str 175 [illegible] VI [illegible] 73 [illegible] VI [illegible] – [illegible] NB. [illegible] 90.

[illegible]

[illegible] 1771 – 1770. [illegible]

Można [illegible] [illegible] z Professiow de Foi des Theistes tom 45. str. 60 – a[illegible] do 90. że Voltaire był [illegible] dowód w Dict. tom 14 str. 56.

Kartka XV.

Voltaire

Któż nie poczytał, kto nie
wie o szatańskiej powieści
onego bezbożnika (polichnadział na jakie drzewnym?, co się [illegible]
[illegible]) Voltaire — [illegible]
[illegible] 100 lat z okładem,
co [illegible] temu
gdy [illegible] przewodził pu-
blicznym, co [illegible] najsłodsze
piekła [illegible] — [illegible]
smarzy, [illegible]
[illegible] natańskie
[illegible] więcej
[illegible] się wije [illegible]
ten nowy, zapostali!
człowieka bez bełkotu!
Do kościołów, kościółków
knajpkami, rzeczkami, widywałeś
klasztorny, [illegible]
na [illegible], jaskrawe wiersze metoź
swoje na estradach
Ta co [illegible] spokojny
[illegible] samo [illegible]
jako to dopo był samo
nabożnica
doradtry [illegible] na mieć
hareuje po zarach [illegible]
kosmatym,
podcinając go ogonem [illegible]
tym. Ażeby tedy dziwota
że matula [illegible]
na [illegible] [illegible] Boga nie wierzy?
na [illegible] co w Pana Boga nie wierzył
[illegible]
wata w [illegible] a [illegible]
[illegible]

Któż już nie poczytał
któż nie wie o szatańskiej
[illegible] swym autorstwie,
szatańskiej powieści
co był filozofem, więc Boga
zapomniał a świat zaś
Monsieur de Voltaire

a gdy
go nie ma pod ręką ~~broni się~~ od niego się broni
chce z nakazem kiedyś świętego

Ale cóż wy na to rzeczywiście czytelnicy
gdy wam powiem że nie potrzebny
potrzebna ~~~~ ~~obecnie~~ teraz
obecność tego cechmistrza
ateuszów, a przeczuwa
~~bluźnierców~~ nowomodnych
bluźnierców ? ~~on nie potrzebny~~
nie jego chce wyrwać z najgłębszej
przepaści piekła by nam stamtąd
~~puścił~~ na oczy ~~obecnie zoltkar~~ ~~niebezpieczni~~ świadectwo
~~by ten ateusz dał świadectwo~~ chce go
~~ku~~ ~~[illegible] czytelnicy~~
o ~~Bogu~~ ~~[illegible]~~ bezbożnik
z ~~[illegible]~~

nie chcecie się ~~[illegible]~~ kochani
bo wywoływany duch Voltaira nie będzie nas nawiedzał
czytelnicy,
Katolicki wydajemy, ci z Letarem
niech nie będziemy się pytali o Voltera
~~chce go~~
uczonej mądrości kiedykolwiek
on przemawia do nas nam,
~~zoltkar~~ ~~ten ateusza by~~
swojemi
~~dał świadectwo~~ o Bogu —
Bluźnierca, i ze wszystkich
Szanowni czytelnicy więcej
że ten ateusz najmniej
wierzył w Boga — a co więcej
uważa u ten Voltaire tak
gładki nazwany francuz
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ demo-
tak pilnowany
i dwa i
nim znymali i był
prawie ~~[illegible]~~ nie ~~[illegible]~~
zobaczeniem zgonił i burzył
do tych, spotykanych
a bezmocnych
[illegible] letargów

Chce go zoltkar by dał —
świadectwo o Bogu — Ale

Strauss das
Leben Voltaires!

O
Może nie chcecie wierzyć
więc wszelkie mając
pisma jego przeczytajcie
wszystkie!

[illegible]

[illegible]
[illegible]

Voltaire Dictionnaire
(Tom. VI)

Volt. T. 44 [illegible]
[illegible] str. [illegible] – str. 235 – str. 43 – 51

Voltaire Dictionnaire T. VI str. 54. do 94. – [illegible] str. 73. 81.
tenże tenże T. I str. 250 Amour de Dieu 252, 3,
d. d. T IV str 46 Du Bien et du Mal.
D. D. T. III str. 135 – athée do 147 – athéisme 147
D. d. T. I str. 224, 225, 226 – Ame – [illegible]
[illegible]
[illegible] Du besoin
de la Revelation 224 dalej 229.
T. III str. 152, 153. Raisons des athées [illegible]
[illegible] – 159 – 167 – 169 – 170 – 171

T. III. atomes 171 – str. 173
Tom IV. 46. Du bien et du Mal physique et moral. ob. 49, 50, 51, 54.
Tom IV. Bornes de l'esprit humain 103 ob. 104
NB. Tom IV. Causes finales 175 ob. 176 – Système de la Nature, Spino-
za – [illegible] – dalej 182, [illegible] do 188 [illegible]
Tom VI. Dieu, Dieux str. 54. – dalej Spinosa str. 66. – Causes
finales 71 – 73 o Spinozie – Système de la Nature 73 –
do 83 – 76. – VI 82, 83, 84, 85
Tom. VI. – De la nécessité de croire un Etre suprême 83.
VIII – Co jest wiara? str. 122. :3
X str. 46. Comment tout est-il action de Dieu?
XII str. 73 Philosophe do str. 90. nic ma [illegible]
podobnie od str 98 do [illegible] 100 Philosophie
[illegible] – podobnie [illegible]
Toute-Puissance na str. 226 [illegible]
XIII – str. 37. 38 Religion – nie [illegible]
[illegible] Tom VI [illegible]
[illegible]
B. [illegible] Tom [illegible]

Materyały do Voltaire'a

Z Histoire de France pendant le dix-huitième siècle - par C. Lacretelle - quatrième édition Paris 1819

Tome III.

Lacretelle mówiąc o Ludwiku XV następnie pisze określając ses infâmes désordres str. 169 - dodaje zaś przywiodła une imagination dépravée - obudzenie przyjemnych uciech

I

II

Wysoka Rada Szkolna Krajowa odezwą swoją z d. 16 Czerwca b. r. do L 3660 raczyła mnie wezwać bym ocenił załączoną mi ~~[illegible]~~ książkę elementarną pod tytułem: Logika przerobiona podług Becka dla wyższych szkół gimnazyalnych przez B. T. - Tarnopol 1867.

Pragnę sumiennie uiścić się ze zaszczytnego włożonego na mnie obowiązku, bo jestem przekonany że się nie godzi z lekka sądzić o obcej pracy podjętej zapewne w najlepszej chęci - a przytem czuję że ocenienie książki która ma ~~być~~ być polecona szkołom jest sprawą ogólnego znaczenia -

Wysoka Rada Szkolna przejęta zaiste ważnem swojem stanowiskiem wobec narodowości naszej Władzy w swojej odezwie główny nacisk na pytanie: czyli to dziełko pod względem formy i języka może być zalecona do wszystkich w gimnazyach?

Zatem też jest powinno~~ścią~~ moją abym przedewszystkiem wyraził moje zdanie ~~moje~~ co ~~co~~ do języka tej książki ~~[illegible]~~ a następnie przedstawił ~~[illegible]~~ uwagi co do treści -

I Co do języka.

Zaraz na początku przedmowy napotykamy zdanie i orzeczenie autora, które razić winno ..

każdego choćby tylko powierzchownie obeznanego z polską literaturą filozoficzną. Autor oświadcza „przy bardzo szczupłych zasobach polskiej terminologii, trzeba było samemu tworzyć termina." Na to zdanie nie mogę się zgodzić. Terminologia polska jest tak obfita że kto ją z gruntu pozna może się wytłoczyć najwyższe wywody spekulacyjnej filozoficznej nie tworząc ani jednego terminu ~~filozo~~ nowego. Dzieła Arystotelesa filozofii prawdziwej przetłumaczył z Petrycy jeszcze za Zygmunta III. Teologowie polscy ~~za~~ złotego wieku literatury naszej zostawili nam w dziełach się ich skarby niewyczerpane które do wykładów nauki wymyślnej ~~do~~ wyrazów nawet ~~i~~ do mogących ~~filozoficznego polskiego języka~~

Bo też usposobienie tych ich z Zygmuntowskiej w porównaniu z naszem towarzystwem ~~było~~ za było inaczej szczęśliwem. U nich było pojęcie mowy ojczystej nie było przytłumione obcą naleciałością, więc też oni nie tworzyli tysiąc, rozsądkowa, refleksya ani zimna, terminów ani zwrotów polskich wyrazy, sposoby mówienia najtrafniejsze, najszczęśliwsze wyprowadzali im z wiedzy ze źródeł i ze pióra, oni wszak byli zywą krynicą mowy ojczystej, ~~i nasza~~ i usposobieniem sumienia narodu pod tym względem.

My - kilkoletni utracili się my ~~ze~~ to umienie ~~ze~~ języka ojczystego

✝ Położenie społeczne nasze
zmusiło nas do ~~[illegible]~~ przyswoje-
nia sobie wielu języków nowo-
czesnych, które przytępiają w nas
zdrowy instynkt własnej mowy

śmiałbym powiedzieć że najtrudniej-
szą sztuką u nas jest pisanie w przed-
miotach filozoficznych. ✝ ~~Trzeba na to~~
~~długich, wytrwałych studyów~~ a żeby
go osięgnąć, aby się uwolnić od obczyzny
trzeba że tak powiem skąpać
ducha w czystym pismach polskich
pisarzy — Należy nam ~~od~~ prze-
być długie wytrwałe studya
około mowy i literatury polskiej
a to w dwojakim celu; bo nie tylko
~~potrzebne termina filozoficzne w zapasie~~
~~tylko aby znaleźć zapasów ale~~
~~przedewszystkiem~~
z przyczyny aby tu nowe ~~znaleźć~~ potrzebne
termina filozoficzne w zapasie
już istniejących i przyjętych
wyrazów polskich, ale co ważniej
się z powodu aby się nauczyć
zwrotów, sposobów ~~mówienia~~ wysłowienia
szczero i czysto polskich — Bo
wieki takowe są dla każdego
pisarza konieczne, toć są naj-
potrzebniejsze piszącemu w
dziedzinie filozofii, ✝ w dziedzinie
~~abstrakcyi~~ idealnej więc trudnej,
więc wymagającej ~~zatem~~ przezroczystej ~~najściślejszej~~
jasności —
W ostatnich czterech dziesiąt-
kach lat pojawiła się u nas bogata
literatura filozoficzna której
~~[illegible]~~ wystarczały dotychcza-
sowe termina choć stanęła na równi
ze spółczesną, mimo że ta się ~~filozofii~~
w Niemczech — Jeden tylko Trentowski
jest wyjątkiem, on nastworzył mnóstwo
wyrazów to trafnych to dziwacznych
Ale Trentowski może być usprawie-
dliwiony swojem osobistem położeniem
był przez długie lata w Niemczech
oddalony od ziomków, a książki
polskie rzadko
go dochodziły

Trentowski jest pisarzem wielkich talentów, więc też dzieła jego niepospolitej ~~war~~ ~~to~~ treści – pomimo jego terminologia się nie utrzymała – co gorsza została na wstręt publiczności czytającej – mimo wysokiego znaczenia i wartości wewnętrznej jego pism dzieła są już mało ~~w~~ czytane bo odstręcza od nich owa samowolna terminologia – Dodać tu wypada iż ~~[illegible]~~ później sam Trentowski przyszedł ze twórczej terminów nie jest niewłaściwem – owszem należy się udać do wyrazów już przyjętych w narodzie, w tym celu wziął się do olbrzymiej pracy bo do skedyowania całego Słownika Lindego uzupełniając jego wyrazów mnóstwem z wszelkiej filozofii –

Nie wspominając już o innych dziełach filozoficznych ogłoszonych w ostatnich czasach a którym ~~[illegible]~~ wystarczał zapas już istniejących wyrazów filozoficznych przytaczamy tylko jedną z najnowszych książek ~~[illegible]~~ będącą dowodem jako język polski jest dostatecznym ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ do wykładu filozofii w rozmaitych jej gałęziach i epokach, jest to Historya Filozofii w zarysie napisana przez Ueberwegera przełożona i pomnożona dodatkiem o Filozofii w Polsce – ~~[illegible]~~ przez F. K. Warszawa 1863. – ~~[illegible]~~ Z tej książki przekonać się można że język polski dostatecznie tak bogaty do przedstawienia dokładnego filozofii starożytnej bo Platona i Arystotelesa jak również nowoczesnych wywodów ki spekulacyi Kanta Fichtego Schellinga – Hegla

138

Zatowai wszenateiy że pan B. J. w swojéj Książce nie uwzględnił prac poprzedników i ~~zatem~~ wtasnowolnie natworzył mnóstwo wyrazów — Książce ta jego bez szczęśliwym wymianów [illegible] terminów nowych, a nie bardzo szczęśliwych ≠ Zatem się dzieje że czytelnik, choć obeznajmiony ze samym przedmiotem, choć obeznany z nauką polską i literaturą filozoficzną polską nie może się jakoś pochwycić w tym początkującym elementarnym przedmiocie Logiki — autor w ~~przedmowie~~ przedmowie powiada że do terminów polskich dodaje termin niemiecki, ale w celu aby uczniom termin niemiecki ułatwić zrozumienie terminu polskiego — i zresztą mieni terminu polskiego ułatwić aby terminem polskim ułatwić uczniom zrozumienie terminu niemieckiego ~~przeczyt~~ przy czytaniu niemieckich książek o Logice traktujących — ~~Nie~~ Nie jest rzeczą pewną czyli te nadzieje szanownego autora się spełnią ale to jest rzeczą pewną że jego terminy polskie nie ułatwią uczniom zrozumienia książek polskich o Logice traktujących — ≠

~~Uważam~~ To tworzenie samowolne ~~ank~~ terminów polskich które uważam dopuszcza autor ~~uważam~~, za ~~w. cos~~ wielką wadę a co więcej za ciężkie przewinienie ≠ Niestety u nas ~~często się~~ nie pierwszy raz ~~się~~ się dzieje że autor zabierając się chociaż raz pierwszy do pióra by pisać w dziedzinie pewnej umiejętności ~~powinien obeznać~~ ~~zamiast coby się~~ ~~się uprzednio~~

≠ które pokładł na miejsce wyrazów już przyjętych, już ustalonych w ~~języku~~ nauce i literaturze polskiej

≠ [Dotorenie terminów łacińskich używanych dziś jeszcze w logikach wszystkich ~~narodów~~ jakkolwiek ~~w Logice~~ w książkach ~~naszych~~ przeszłych europejskich ~~wszystkich łacińskich~~] byłoby ~~wielce~~ pożądaniejsza ~~pożądane~~ korzyścią dla ~~k~~ uczniów samych.

uważa jakoby twórczości dopiero
od niego się rozpoczynała w literaturze
polskiej, jak gdyby to on był pierwszym
~~z nas~~ jej u nas założycielem. Ale
prawdziwie praca ~~literatura~~
naukowa chce stwierdzić ukazać naszemu
wśród przedewszystkiem, rozpoznać
się dokładniej ze wszystkiemi pracami
poprzedników na tem polu ~~swoich~~, wśród ściśle
ocenić stopień którego się dorobiła ~~twórczość~~ jako
umiejętność w literaturze polskiej ~~swojej naszej~~
a tak podejmując jej w tych rozwijać ~~ich~~
~~wać~~ go do następnego ~~[illegible]~~ stopnia
stopnia - albo też ~~na~~ umiejętności
~~śpiesząc~~ pyszne w umiejętności u nas.
~~brak~~ ~~literaturze~~ ~~[illegible]~~ - Każde
Jak było jest zaczęła [illegible] ostatniej
autora jakoby on wziął ostatniej
najwyższe z tego w umiejętności
tak źle [illegible] jest zaczęła
niż jeśli za nie całe mając
prace inny ~~[illegible]~~ samych uważa ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ za zasługą pierwszy
~~umiejętności~~ w kraju ‡ każdy
naukowy talent
chciałby najwyższego talentu
pisarz niech się zadowoli tem
uczuciem, że prace ~~jest~~ jego będą
~~[illegible]~~ ~~srebrnego~~ zdarzenia
pewnym ~~[illegible]~~ co raz się czyjej
po których wniosek się mają przyszłe
pokolenia - Takowe przekonanie
jeśli nie źle nasz ~~[illegible]~~ i uczciwie
z życiem, z krajem i z Bogiem -
Miałem więc słusznie gdy
twórczość samorodnie terminów
przez całego więcej
za wadę nawet za ścisłe przewinienie
w obec [illegible] naszego

‡ Jest to duch owej burzącej negacyi panującej
teraz co przez ~~jest~~ istnieje w wszystkiem tak, jak
to duch obalający zasoby którego
się przez kraj dorobił się od pracy, i
~~udoskonalenie był [illegible]~~
odziedziczonej po poprzednikach —
~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ udoskonalenie
Zadaniem, każdego pracownika
kochającego kraj swój jest
udoskonalenie, uzupełnienie
tej pracy odziedziczonej
po ~~[illegible]~~ poprzednikach

Jednak

~~[illegible]~~ Żadnym oświadczyć wypada że autor dopuścił się pewnego dalekiego grzechu względem języka w swej swojéj broszurze

Przekład, pragnąc iż ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ chcąc być popularnym w dziedzinie nauk filozoficznych trzeba odbyć długoletnie i wytrwałe studya około naszego języka i literatury filozoficznej a to nie tylko dla tego aby poznać potrzebną terminologię filozoficzną ale co jest ważniejsza aby się nauczyć wyrażeń i sposobów wysłowienia prawdziwie polskiego. Nasz autor tego nie uczynił. Także też w dziełku jego istnie mnóstwo germanizmów, mowa [illegible] ~~[illegible]~~ wyrazy [illegible] polskie ale po niemiecku [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] i [illegible] 7 ~~[illegible]~~ np. ~~[illegible]~~ 8 [„[illegible] ale [illegible]"

[„od przedmiotu [illegible] albo [illegible] [illegible]!

~~[illegible]~~ 8 [[illegible] ale [illegible] na tym stronie [illegible] nieco [illegible], na [illegible] pierwotnie [illegible]

7 [„[illegible] ale [illegible] obraz [illegible],

~~[illegible]~~ 8 [widząc ogólny obraz [illegible] podzywić można [illegible] [illegible]

~~[illegible]~~ 8 [~~[illegible]~~ to [illegible] [illegible] pod to [illegible] Każdego [illegible] [illegible]

7 Niechaj ~~[illegible]~~ czytelnik sobie Rada sama sądzi! znajdujemy wyrażenia np.

[jeżeli chcesz co myśleć to ty musisz albo sądowić albo nie sądowić ×

[„ temu lub innemu pojęciu przysłużać
mogą –"

[„ które przysługują pewnemu pojęciu
samo ~~może się po~~ może się [illegible]

[później raz po raz słowo przysługujące
~~mogą~~ –

[To posługiwanie tak długo przeciąga się –

[Porównując w treści i objętości pewne
pojęcia ze sobą, dostrzeżemy
następujące odnoszenie

[stać w odnoszeniach, stać w stosunku
i t. d. i t d –
~~stać w stosunku~~

[~~wszystkie stanowczo nie są ogarnięcie~~

Nie skończyłbym gdybym chciał ~~wyliczać~~ wytykać wszelkie
wszystkie wyrażenia cięż autora grzeszące
przeciw duchowi naszego języka, nawet przeciw elementarnym prawidłom gramatyki tego
~~wszakże niedostateczne auto~~

~~To germ~~
[Owe nieporadne tworzenie terminów
filozoficznych przez autora ci miejscami
przez germanizmy, którymi [illegible]
których cięż autor dopuszcza wyrazy [illegible] polskiej
[illegible] się [illegible] na
[illegible] bolesną powinności
wyrzeczenia nad wszelkiemi [illegible]
o pracy autora – [Nie żądam
że pod względem języka książka
jego w żaden sposób nie może
być zalecona do użytku w gimnazyach!

~~To żądanie moje płynęło~~ [illegible]
że ~~sumiennego przekonania~~

~~mogłoby mnie uwolnić~~

II Co do tezy

~~Pozycja~~ Zdania moje powyższe co do ~~powyższe~~ odnoszące się wyłącznie do języka ~~naszej~~ naszej literatury a płynące ze zmiennego przekonania nie mogłyby mnie już uwolnić od skreśle- nia dalszych uwag co do samej tezy tego dzieła, Jakoż gdyby nawet ta teza i wszystkie były najdoskonalszemi, przecież skażonego i gwałtownie z powodu spaczenia języka sztuka ta nie mogłaby być zaliczona bez obawy zamięszania w skarbcu naszym.

Chcąc atoli zastosować się ściśle do życzenia tej szlachetnej Redakcji, ~~uwagi~~ dodam choćby krótkiej krytyki samej tezy.

Lecz krytyka moja nie będzie szczegółową, to jest nie będzie się odnosić do ogólnego poglądu całej książki, bo ogólnikowe zdania nie mogłyby się zdawać przekonującemi. Pragnę aby moja krytyka była ścisła i przekonywająca, zatem wskazując dobitnie ~~[illegible]~~ pragnę rozbiór wykazać szczegóły. — Przecież aby kry- tyka ~~zamierzona~~ nawet Korfantowa rościła sobie za przedmiot jakiś rozdział szczegółowy ze swadłe wyrwany z dzieła zdawać by się mogła że krytyk wybrał sobie ~~[illegible]~~ jako najsłabszy ~~[illegible]~~ najsłabsze i potrzeb- ujące nagany ~~[illegible]~~ — Stąd myślę że należy mi rozpatrzyć tylko niektóre w samym początku naszej książki, ~~[illegible]~~

Osnowa więc uwag

O nie w dowolnie obranym przeczenie ustępie ale w samym początku

może być bardzo tylko pierwsze kartki
czyli który nie spotyka strzelca. Ten
początek jest ważniejszy dla tych tylko,
że jest podstawą naszego wywodu w tej książce
W nim bowiem mieści się definicja Logiki
i rzecz o 6 prawach fundamentalnych
myślenia –
Co do definicji Logiki – autor ogranicza
się orzeczeniem "Logika, czyli
nauka myślenia" – Ale co
jest myślenie? Tego nie powiada!
myślenie dopiero czym jest myślenie
Zasady myślenia klamrzą autor
dopiero poniżej rozpowiadając
w rozdziale o pojęciu str. 5 do 9.

Na to się o tyle godzimy bo tworzenie pojęć jest dopiero

Ze zgodnie wszystkie rzeczy
z istoty tworzenie aby wyrażać że tworzenie pojęć
jest dopiero prawdziwem
myśleniem, ale było można jest
byłoby można owszem wtrącić
aby definicji Logiki jako nauki
myślenia przez wskazać w krótkości
i dobitnie czem myślenie różni
się innych pojawów duchowych, bo bez tego
uczeń zrozumiałby odrazu
z góry że nauka będzie miał do
czynienia – Tego autor nie uczynił
a wywód autora logiki zajął się wyjaśnieniem
wyrazu Logos a zaniedbał tego wywodzi
Kładzie raczej potrzebne wywodzi
Logiki greckiego wyrazu Logos
Potem rozpoczyna autor od części
Logiki to jest od Logiki elementarnej
Tak mowa znów rozdzieła na dwa
działy bo

~~nadziałach~~ nadziały 201

A) o prawach fundamentalnych myślenia

B. o elementach, czyli pierwiastkach myślenia

Nad pierwszym działem tak stoi jak stoi tytuł

A Fundamentalne prawa myślenia (: Grundsätze des Denkens zamiast ~~co~~ jak by było Podwaliny Grundgesetze des Denkens) ‡

~~Po~~ następnie zatytułowany drugi dział: tylko

B) O elementach czyli pierwiastkach myślenia jest umieszczone na nie ~~w~~ otoczeniu niższym (zamiast być nadtytułem)

Bo zamiast być napisem nad drugim działem zatem na stronie 54 na stronie 4 do autor umieścił ją w której

1-go działu przegradzając ~~ze~~ jeszcze od treści drugiego działu do którego sam tytuł należy. Jest to rzecz nie że drobniejsza ale ~~ba~~ bałamucąca umknie to dobitny dla których potrzebny wygląd jasny i ~~autor musiał~~ dobitny ~~...~~ wyraźnie ‡ Lecz

Autor a § 1 poprzedniego przygotowania żadnego powiedział prawa wylicza owe zasadnicze prawa myślenia (schemat)

W § 2 mówi o prawie tożsamości. Po przedewszystkiem zganić należy, że autor stwierdza że prawo mówi o treści pojęcia i o objętości (zakresie) pojęcia A tym czasem tłumaczenie treści i objętości znajdujemy nie wcześniej bo tłumaczenie treści dopiero na stronie 11 a na stronie 12 ~~tłumaczenie treści~~ tłumaczenie objętości następuje

‡ Popsekler woleliby wymówienie ~~wyrażenie~~: „Zasadnicze prawa myślenia"

‡ obecnem jakby zbiera umieszczone do ~~...~~ ôbez

Przecież co gorsza autor sam prawo
tożsamości (principium identitatis)
wytoczył niedostatecznie nieje błędnie!
Trzeba było z tem prawem tożsamości wytoczyć prawo
nie tożsamości czyli różnicy, które nie tylko
wynikło z tamtego jako pierwotnego prawa bo z prawa tożsamości
a, ale nawet jest na wyrażeniem jego
zwrotem tegoż prawa)
Jakoż jeżeli ciągle porównywam A
i B ze sobą i wtedy pojmuję ich różnice
i nietożsamość ich,
jeżeli następnie odnoszę
różnice te a i t do
niego samego, do tego samego A, porównywając
A ze samem sobą, mając jego tożsamość
to tedy zasada wykładająca
prawo tożsamości a nie spełnia
a prawie nie tożsamości dopuszcza
się błędu za który pokutuje
w następnym § B. [Jakoż w tym § też z nim drugiego prawa wyznanie bo
autor z kolei stumania prawo sprzeczności
(principium contradictionis) nielogiczne które są prostym wypływem prawa wyłącznego jego wykładu prawa tożsamości
wykłada też w orzeczenia
zasadą bowiem autora jeżeli A jest równe tylko
A, to nie może być równem temu co nie
jest tem A, to nie może być równe temu co jest nie A
na to wszystko zgoda ale w
dalszym ciągu twierdzi „stąd wynika
że nie A stoi w sprzeczności z A"!
To nie jest prawdą, bo stąd że A nie
jest równe owemu
nie A, nie wynika bynajmniej
aby oba te pojęcia z tego, że one będą
bo gdyż nie mogą być jedynie równe,
i różniącemi od siebie —
zawsze i koniecznie
miały się do siebie
jak sprzeczność

Ale co gorsza autor to prawo tożsamości (principium identitatis) wyłożył niedostatecznie a tem samem mylnie, bo wypadało ze stosunkiem tożsamości połączyć i stosunek nietożsamości, oba te stosunki są tylko dwiema stronami odwrotnemi jednego i tego samego prawa, oba one nawzajem się uzupełniają. Jakoż porównywając A z drugiem takiem samem A widzę ich tożsamość — Porównywając A z non A poznaję ich nietożsamość ich różnicę

Tego autor nie uczynił — bo w § 2 ogranicza się mówiąc jedynie o tożsamości o A = A, z opuszczeniem stosunku różnicy. —

Ten niedostatek jest tem ważniejszy, iż to prawo logiczne ma wielce obszerne zastosowanie w rozumowaniu codziennem — ale co większa mylne wytłumaczenie tego prawa przez autora było przyczyną iż się pomięszał w tłumaczeniu drugiego prawa logicznego to prawa sprzeczności (principium contradictionis)

Jakoż w § 3 tłumacząc to prawo sprzeczności tak się wyraża: „To prawo opiera się na prawie tożsamości albowiem jeśli A jest równe tylko A, to nie może być równe temu co nie jest A, albo nie A —"

Dotąd zgoda z autorem ale dalej powiada „stąd wynika — niby stąd że A nie może być równe temu co nie jest A że nie A stoi w sprzeczności z A

Na to zgodzić się nie możemy, bo stąd
że A nie jest równe owemu nie-A nie
wynika bynajmniej zawsze aby
A i nie-A miały się do siebie jako
sprzeczności, bo one będą najczęściej
tylko różne — Znać tedy że autor
tu pomieszał różnicę prostą ze
sprzecznością — a takowe pomieszanie
sprawiło nam się właśnie z tego iż powyżej
tłumacząc pierwsze prawo logiczne
to jest prawo tożsamości, nie wytworzył
zarazem drugiej jego strony to jest stosunku
różnicy —

Autor w dalszym ciągu tłumaczenia
tego prawa sprzeczności tak się wyra-
ża „nie sądź nic sprzecznego w
twojem myśleniu" — to znaczy
nie łącz w myśli twojej rzeczy sprzecz-
nych — To prawidło autora jest nie-
dostateczne — Bo prawda że sprzeczności
nie dadzą się rozsądnie połączyć — Jeżeli zaś owe
A i owe nie-A nie oznaczają ~~rzeczy~~ pojęć
sprzecznych ale znaczą pojęcia jedynie
różne wtedy najczęściej mogą się łączyć ze sobą, mogą się
zgadzać np. kształt okrągły a barwa
czerwona choć są pojęciami różnemi
mogą być zgodne, mogą ~~pomyśleć~~
a mieć w myśli przedmiot okrągły
a czerwony — oba te pojęcia są ze sobą zgodne
Widać przeto że autor mówiąc
o prawie sprzeczności powinien
był wytworzyć zarazem drugą jego
stronę bo prawo zgody

Dziwić się należy że autor samowiednie do tego pomieszania twierdzenia prawo tożsamości i drugie prawo sprzeczności. Bo trafił sam do tych wypadków wykładając następnie rzecz o pojęciach i sądach — Jakoż na stronie 19 mówiąc o pojęciach prawie o tożsamości i nie tożsamości [na str. 20 o zgodzie i sprzeczności pojęć] — a na stronie 33 porównywając sądy ze sobą powiada że one mają się do siebie 1° w stosunku tożsamości i nie tożsamości (równości?) — 2do w stosunku zgody i sprzeczności —

Jeżeli zaś wedle stawianego zdania autora w takim stosunku znajdują się do siebie pojęcia i sądy dla czegoż nie uwzględnił tego stosunku w nauce o prawach zasadniczych myślenia, zwłaszcza gdy sam przyznaje że tworzenie pojęć jest myśleniem — a zatem że tworzenie pojęć odbywa się wedle tych praw zasadniczych myślenia

~~Zasięm~~ ~~Tymczasem nie jest mi jednak wolno ująć pojęcia z pewną uwagą wyznając że każda logika elementarna winna być logiką formalną a tem samem zajmować się tworzeniem formalnym, myśleniem, rozsądkiem formalnym, zatem może pomieszał [?] nawet oznaczeniu od logicznego prawa sprzeczności nie wolno tak w myśli pojęć sprzecznych. Przypominam sobie atoli że prócz logiki formalnej połączonej [?] logika dialektyczna spekulacyjna~~

† ~~Lubo zauto~~ co więcej ~~[illegible]~~ nie zgodzę się zupełnie z autorem gdy na str. 20 ~~[illegible]~~ mówiąc o pojęciach mówi: „Zgodne pojęcia nazywają się te które się dają razem pomyśleć w trzeciem pojęciu — „Sprzeczne pojęcia nazywają się, te, co się nie dają pomyśleć razem w trzeciem pojęciu —

~~Bo w logice~~ uważamy tylko się jakie pojęcia dają razem pomyśleć lub nie. [albo pojęcia które dają się razem pomyśleć a które nie dają się razem pomyśleć] Ze jest jednak względ przedmiotu [sprzeczności, rzadzi nie uwzględnił które te pojęcia] — do logiki należy by podała cechy logiczne pojęć zgodnych a pojęć sprzecznych —

Przecięż prawem zasadniczem myślenia jest jak się wyraża autor „Prawo wyłączenia trzeciego – prawo o którem autor wspomina jest w logikach pod nazwą principium exclusi tertii seu medii inter duo contradictoria autor tak to prawo tłumaczy albo jest A albo nie jest – jeżeli chcesz co myślić to tylko musisz albo zadość A, albo nie zadość; trzecie nie jest możliwe dodał autor. Co znaczy każda rzecz albo jest pewnym A, albo jest non A. – to jest każda rzecz jest jednem z dwojga albo A albo non A, to jest czemś innem – czyli że o każdej rzeczy powiedzieć należy iż jest albo taka albo inaczej – #

Najprzód nie trudno spostrzedz że takowe wszelkie prawo prowadzi wprost do czczej gadaniny – Bo według tego prawa każdemu jakiemu kolwiek przedmiotowi przypisać należy jakie kolwiek własciwości, albo mu jej odmówić wypada. – Takie znaczenie ma ta owa przytoczona formuła autora Albo jest A albo nie jest to jest albo ten przedmiot jest takim pewnym albo nie jest takim, ani tem mniej ten przedmiotem b, c, d, e i t.d.

Przedmiot ... bez końca – Uważamy że przypisywanie pewnemu przedmiotowi ~~wielu innych własności~~ jednej wbrew nie słusznych własności, lub odmawiać mu jej ~~niesłusznej wielu własności~~ do niczego prowadzi bo aby jakiemuś ~~Ale uważmy~~ aby jakiemuś przedmiotowi przypisać pewną własciwość albo aby mu jej odmówić do tego koniecznie potrzeba aby przedmiot należał do pewnej dziedziny w której ta własciwość jemu przypisywana jest – np. możesz powiedzieć człowiek jest poczciwy albo nie jest poczciwy bo człowiek należy do dziedziny w której są własciwości jak moralne, ale nie możesz mówić o uczciwości lub nieuczciwości kamienia

~~To wszelkie prawo~~ Obaczymy iż wartość tego wszelkiego prawa jest bardzo wątpliwa – Nie ganimy autora że go je umieścił w swojej logice bo ono jeszcze wszystkie napotyka miejsce w kompendyach – ale wypadało może kilku wyrazami zwrócić uwagę uczniów na niedostateczność tego tak zwanego prawa czego autor nie uczynił – a byłoby się z dobrze, jak bo krytyka taka byłaby wprawą w myśleniu krytycznem.

To wszelkie prawo exclusi tertii jest i pod tym względem niedostateczne iż przeczy aby mogły zachodzić przejścia ~~prawo med.~~ stopnie pośrednie –

Dalej iż to prawo może mieć ściśle zastosowanie w dziedzinach w których mieszczą się tylko dwa przeciwieństwa np. człowiek jest albo mężczyzną albo kobietą –

Autor iż właściwie umieszcza przed prawo myślenia bo prawo dostatecznej przyczyny (principium rationis sufficientis) i za to go nie ganimy bo to prawo wszelkie pojawia się również społeczeństwa w kompendiach logiki – Nie chcieliby że autor był umieścił w swojej książce ale należało również zwrócić uwagę uczniów na niedostateczność tego tak zwanego prawa –

VI

Jak tak się wyraża: „nie zadaj sobie
„w twojem myśleniu bez podstawy,
„bo podstawa się zadaje, to razem
„z nią się wynik, boś on wnieść
„zawarty —" Znać że to wszystko prawo myślenia w tej formie, a wyłącznie nam je podaje autor jako raczej prawidło przekonania a nie prawem myślenia — Bo prawidło jak wskazówka jak sobie ma poczynać w rozumowaniu, a atoli prawo myślenia jest raczej prawo myślenia, konieczność wrodzona myśleniu, która mocą [illegible] nad tym i bez woli jakiej [illegible]. Do logiki należy [illegible] aby myślenie oświecić o tej wrodzonej jego istocie — Bo sam autor mówi (w ogólności o prawach myślenia) twierdząc że myślenie według natury swojej zawsze według pewnych norm, praw objawia się. Aby zaś zachować to prawo dostatecznej przyczyny w myśleniu — gdy prawo [illegible] tego prawa wyłączny — potrzeba zastanowienia się i kombinacji, to prawo nie jest więc tak [illegible] prawem jak owe prawo tożsamości lub sprzeczności, nie jest więc owa norma według której myślenie się objawia —

Kraków d. 12 Sierpnia.

Tak i to prawo uważać jest przez autora niedostatecznie ~~[illegible]~~ wyłożone —

Czy zaś ta Rada Szkolna uważa że aby wytknąć niedostatki błędy których się autor ~~[illegible]~~ na pierwszych dwóch kartkach dopuścił mówiąc tylko, ~~[illegible] wywody nie zawsze dłuższe w rozpatrywać też nie [illegible]~~ i obszerniej skreślać wywody ~~za~~ niż ~~[illegible]~~ równie ~~[illegible]~~ nie obszerniej niż owe które ulegają moim [illegible] — gdybym przeto chciał przejść krytycznie całą książeczkę, prosiłaby książka wielka [illegible] ~~tak~~ obszerniejsza niż dziełko autora —

Nie rozpisując się zatem już dłużej, kończąc niniejsze sprawozdanie, przypada mi [illegible] z dania przedstawić Radzie Szkolnej wysokiego uznania ostateczne ocenienie mojej książeczki — Orzekam że takowe ~~[illegible]~~ i co do języka nieprzydatne ~~[illegible]~~ i co do treści jest tak i tak niezdatne że na żaden sposób nie może być polecone szkołom — Czy zaś [illegible] upraszać wniesionem aby gdyby ta książeczka już dziś przeszła do rąk szkolnej, Rada Szkolna ~~Rad~~ wycofać ~~[illegible]~~ rozkazała takowa jako szkodliwa zarówno co do języka i jako [illegible] względem treści —

Często się u nas rokrocznie dzieje że osoby — pytają w jakim też stos. są te dzieła Wita do zabytków starogreckiej sztuki zwłaszcza do rzeźb Fidiasa Praxitela-Lysipa przechowanych w muzeach europejskich - i pytają czem też jest - wągatność sztuka chrześc. w porówna. do starożytnej — Zdaje mi się więc ... jeżeli się bliżej rozpatrzymy w tem pytaniu - i rzeczy na czasie jeżeli wykażemy cechy charakt.... te cechy pomogą nam do ocenia wartości artystycznej tych 2 [och] epok dziejowych - ale właśnie dla samo wykazanie tych cech nie wystarczy, trzeba nam rozumieć te cechy, trzeba nam wiedzieć skąd one się wzięły — co jest ich powodem - co jest ich powodem? Każdy człek rozsądny choćby się nigdy nie wdawał w badanie hist. sztuki odpowie - że... Zaiste te cechy nie są dziełem ślepego przypad. ani dowolu. boć gdzieniezchociby najpo- tężniej szy - Jak każda roślina wedle rodzaju swojego stroi się.... tak każdy cnota każdy naród wytworzyła wedle swojego usposobienia - więc zanim wykażemy cechy rzeźby greckiej a chrześciańskiej, wprzód zbadajmy usposobienie tych 2 epok - a wtedy jeśli zdołamy z tych rozmych usposo. bien wysnuć same te cechy - ale wyrażenie: czasy chrze. - sztuka chrześc. - z był obszerne — trzeba ją ograniczyć - bo sztuka chrześc. wyta- Katakomby te podziemia bolesnej, krwawej najświętszej pamięci wiele wieków - samo założenie naszego wykładu — Wiek XV.- Polska ówczesna - północ środkowej Europy - Zabierzmy się do wyświecenia, właściwości i poznania Grecji z Europą. od wtedy!

Czem Grecja w rozwoju ducha ludzkości - toć najdobitniej porów- nanie z jej z ludami starego Wschodu jako..... wszystkie te ludy wyjawszy jednego ludu Izrael. - pogrążeni w naturze - nie tylko zewnętrznej ale i własnego ciała - jestestwo - tworzenie się wobec zjawisk Nat - stąd mieszanie zamysłu do jestestwo duchowych i materyi - stąd góry rzeki mają znaczenie bóstwo - stąd ure- ... - stąd ~~nie~~ te bóstwa pół człowiek po twory nyslości obchodza... - stąd te bóstwa półczłowiek po twory ... ludzkość budzi się w Grecji jakby w młodem wzroście - po nocy przebolałej wśród straszne- go snu - zaranie po nocy - odrzucenie ducha od materyi - stąd marzeń sennych - odrzucenia ducha od materyi - stąd uznanie osoby jako jestestwa.... Grek więc który uznaje być osobą i uznaje swoich Bogów za osoby - godności nagą choć a wolne obyczaj. - Ale choć rozróżnia d. a materya - jednak nie zdoła jeszcze pomyśleć ducha samego przez się - ani materyi znowu - równowaga = stąd urzeczywistnia ducha - a uduchowi- świat cały stwórz — Olimp pełen Bogów — oni choć wielkości ciałem obdarzeni, więc choć świata niebiańskiego ulotności ludzkiej - zawiści, obmowy, zazdrości, kłamstw - rada Je- owisza - uczty Ganimed i Hebe - apollo - naczelnik świat wizerunek idealizowany - słońce - gromowładny olimp i Kronion - dziewi- cze rzemi - wybuchy wulkanów - miłości - fauny, bachantki - najady, nimfy, trytony - źródła i drzewa - Kiedy greckie lotu koleżnego - Pcoczya - sztuka - Muzea sprzęty nawet kuchenne kandelabry, lampy, skrzynecki wazki, toaleta pięczki przenośne ucha od dzbanów - ornamenty ku ozdobie, sztuce - Paryż - rakolon

Z tego usposob. Grecyi - piękność jest najw. szczytem - równowaga ideal. i rzeczyw - ducha i materyi - życie więcej materyalne porown. znaczenie - zewnętrzne - więc wielkie znaczenie ciała i jego piękności 3 w średnie wieki - jeżeli na st. wschodzie przewaga materyi nad duchem - w Gr. równowaga i harm. - w Chrześc. przewaga ducha nad ciałem - chrześ. nie było odwrócenia ducha od materyi - ale nie że duch nieskończenie wznosi się nad ciało nad materyą - spirytualizm - idealizm - i małe znaczenie ciała i świata doczesnego - życie wygnaniem - tylko - wszystko umieszcza w ideal - proroctwa w pieśniach - lubo ten świat doczesny sam gospodarz bardzo piękna - jednak - niezadowolenie - piękności nie jest już szczytem ale ciało - To usposobienie ogólne wyraża przepotężnie w średnich wiekach i w sztuce XV - wstręt do natury nauki przyrodnicze - wcześniej - przestępcy daleko od zgiełku życia - Tak gdy w Grecyi są ciele do zewnętrza - tu wewnętrzne - tam rzeczy materialne tu duchowe spirituale - tam rzeczy wyższe tu wiary samej - więc też brak pa-

Inna strona - W Grecyi mało waży wnętrze - więc też brak uczucia jednostki własnej - jednostka nie ma znaczenia - ona tonie w ogóle społecznym - który jest celem - brak wnętrza nie wyrabia indywidualności to jest właściwości osobistej - której każdy od każdego różni - ludzie są raczej ogólnikami - brak wnętrza sprawia że nie ma uczucia miłości w naszem znaczeniu - że nie ma domowego stanowiska niewiast - nie ma życia rodzinnego - Tego dowodem prawa i obyczaje Greków - a przedewszystkiem własności Platona Republika - wszystko - Z stanu - stanu nie mają własności wybieru małżeństwa co do sobie, rząd przeznacza - miłości nie ma - rządu nad rozdziałaniem - dzieci nowo narodzone - rządzi równie nad sprawowaniem - pozwala na mieszanie i wyrzekanie się - przez stany stanu do stanu ... aby matka nie poznała - rząd społeczności dla jednostek - i dla każdego umrzeć - każdy nie wybiera sobie stanu - autorytet ... życia gdyby każdy ... potęga naszego szczęścia gatunku - życie rodzinne potęga naszego szczęścia - poczęcia gdy były w życiu publ. - wysokie znaczenie kobiety - niewiasty w rycerstwie - to wyraża się przepotężnie w XV wieku - ogniwo społeczności jest stale ogół mało znaczący - Poczucie jednostki ogromne - majordomy i przechwałki - turnieje - dank - stworzenie ... - stąd wybór rodzi ... damie - wyprawy na awantury - stąd wyrobienie indywidualności - w każdej jednostce indywidualności -

Stąd cechy rzeźby gr. a chrz —

1. Cecha rzeź. jest czysto rzeźbiarska — cecha chrześcijańska — ko
znaczy że greckie rzeźb. trzymała się szkoły samej rzeźby i jej nie prze-
kraczała — mistrz chrześcijański — przed malarski — każdy zadraj Bo grec.
rzeźba — na władaniu dobi granice — stąd się do rzeźb — Bo greck.
harm. idealności i rzeczywistości — harm ducha i materyi — a tak jest
rzeźba — idealna piękności form dotykalna malarz oznacza zarazem
świat chrześcijański zostaje w XV. stuleciu z racy śwień-
duchowy zatem rzeźba ma skłonność do malarstwa — bez
formy nie są materyalne, nie dotykalne — Grecya
idealności i rzeczywistości — wymiary rzeczy mistrz bez
skrócen — w malarstwie skrócenia ale chk. — Rzeźba
rzeczywista nie rzeczywiste miała światło i cienie — w malar-
rzeczywista nie rzeczywiste malowane idealnie — Oczy —
stąd te światła i cienie malowane ideale — stąd rzeźba całe
2. Grecya wyszła od wyrażenia piękności ciała — stąd posągi bez szaty
artyzm do wykonania ciała — stąd posągi piękności ciała, stąd nadto
chrześcijaństwo kiedy nie chodzi o piękności ciała, stąd nie są bez
figury bez szaty — ale nigdy ciała ogółem a jeżeli z pod szat wystają nie bez tworze ob
rzad w modelowaniu — w chr. szaty tworzą nie modelowane ale nie tak
3. Same szaty, stanowią cechę — U Greków szaty nie okry-
wają form ciała ale je wyrażają — Chiton — Himation, fałdy nie
szaty w rzeźbie chrześ. okrywają formy ciała, przeważa z materyi
tak stosują się do form jak racyi przeważa z materyi
szczytowej szat.
4. Rzekliśmy że w Grecyi nie ma indywidualności ale wielce
na piękności stąd prawidła piękności — W chrześcijaństwie Bo Bog
na piękności stąd realizm a natury wrócić
o indywidualności stąd realizm rachowanie w
u mart — Te prawidła piękności zawsze rachowane prawidła
Grecyi wyryte posągi o gołemi typami — Jakie te prawidła u Greków
1) Mała głowy — na ołtarzu głowy wyciągnięte — 2. u Greków
niewielki ciała bo niechcą przewagi ducha nawet zbyt nad ciężar
ciała wielki nawet głowy tyle — 3 tak nos, oczy
lica, brada miała swoje prawidła — 4. profil grecki
dwa wymiary a) linia prosta b) kąt twarzy — tam
obwarowana do spadu nosa — od miejsca najwięcej wystającego
do miejsca najbardziej występującego szczytu wierzchniej —
im kąt ten większy tem większa czaszka a mniejsza twarz
piękli — jednak drapieżne — piękli zmysłowe jedno piękne czary
ogniwa — Lwy, tygrysy drap. owca — ! — Małpy wielce
zmysłowe 50 stop. — Negry kat. 70
Europ. 80 — po 90
900

Ten profil grecki – te prawidła ścisłej piękności – właściwości sztu-
ki greckiej a przytłumiały wyraz indywidualności – więc już
greckie – stylizowanie – idealizowanie – najpiękniej [illegible]
najdobitniej w Jowiszu – Otricoli – Fidias. Duch wyraża się we formach ciała zota-
wyjawia się we wyrazie oblicza – u ludzi żyjących te wyjawy zawsze
nie występują spełna – one tylko skinieniem uwydatnien-
ale nie domówionym – Pewne rysy oznaczają mądrość – inne siłę
woli – inne dobroć moralną – ale wyjawiają one są tylko rysy
uwydatnianiem nie dokończone – bo doczesność przeszkadza [illegible]
je przytłumia – Fidias tworząc oblicze Jowisza.

Z tego usposobienia tych 2 epok wysnujemy cechy rzeźby, grecki indiwi. ogólne
powt.-równowaga ducha; i mater, idealności i rzecz.- celem najwyż. piękności, znaczenie ciała - materialem u chrześ- środkiem idealności przeważ.- piękności traci na znaczeniu, i ciało, indiwidualizm

1a cecha jest ogólna - Rzeźbiarz grecki trzyma się ściśle istoty rzeźby - chrześcijański jest raczej malarskim - Co to znaczy? Każdy rodzaj sztuki ma sobie odpowiedni styl, sobie odpowiednie granice i środki - Grek wierny naturze rzeźby - chrześcijański rzeźbi przedmiot który by np. widok kraju raczył był odpowiedni malarstwu - Dla czego bo usposobienie greckie materialne, rzeczywiste odpowiada skulpturze - a usposobienie spirytualne idealne chrześcijańskiego artysty odpowiada malarstwu - w rzeźbie piękności form materialna dotykalna - prześwieca przez ręka po obcinanie dotykamy się ich. - nie czujemy piękności form nie dotykamy się ich. - w Grecji i w rzeźbie idealności i rzeczywistości światła i cienie rzeczywiste - w malarstwie one malowane udane - idealne - wyjmiemy w rzeźbie rzeczywiste w malarstwie udane - Oko w ~~gre~~ rzeźbie one same - bo światło rzeczywiste - w malarstwie ołówkiem wyrażony duch i przyroda - światło wewnętrzne -

2ga cecha - Gr. wysoko waży piękność ciała - chrześ. traci ciało na znaczeniu - stąd cała duchowość, ciało straciło na znaczeniu - stąd cała duchowość, jest wyrazem wewnętrznym, zbiera się w obliczu bo ono jest wyrazem - i indiwidualności fizjo - ~~nie~~ pokazać na Apollina i na figury Stosa -

3 cecha są same szaty. Grek rzeźbi bez szaty figury aby pokazać piękności form cielesnych - a jeżeli ~~ma~~ - ~~wa~~ przedstawia szaty, to one nie ukrywają ale raczej wyrażają formy cielesne - Chrześ. rzadko rzeźbi figury bez szaty a nawet w rzadkich tych razach nigdy aby pokazać ~~ich~~ piękności ciała - a często nawet te części ciała które nie są pokryte szatą, są błędnie modelowane - szaty greckie - Chiton jońskie ~~za~~ kobiety i mężczyźni - żona Focyona - Himation - i Xantippa - bo też Himation Sokratesa nie umiał być zbyt wykwintny - elegancja - nie od krawca nie od mody sztuki zależała - nowy krój wymarzono

Szaty figur średniow. – zwłaszcza Wita [illegible] ciało – bo chrześci
świat spirytualny – wstrętna bezszelności – szaty sztywnej materyi
samoistne – układające stosownie do własnej natury –
4 Lecz tu w Grecyi chodzi o piękności ale nie o indiwidualności stąd
przyjmują pewien ideał piękności – pewne ogólne prawidła uży[...]
sci – stąd piękności posągów, pomimo wszystkich – ale przez ogólne
spokoe prawidła zacierają się indiwidualności – Stosy drobne do
równowaga ducha i materyi – Łoż czoła nie wielkie nawet Jowisz
Podobnie podług ogólnych prawideł twarzy, oczy, nos, lica
i mężnych, u niewieścich
usta – zwłaszcza brodę – też jako podstawa twarzy, wydatna okrą-
gła, syta, – brakuje u zwierząt – i dlatego szczęki niższa zaczynają więcej
obydodać siły brodzie – pokazać na Niobie na [illegible] – ale najwięcej
charakteryzuje greków tak zwany profil grecki – ~~[illegible]~~
a) linia prosta czoło z nosem b) kąt twarzy – Camper – od
otworu ucha do końca spodu nosa – i znów od miejsca naj-
więcej wystającego na czole do miejsca najwięcej wystającego wewn
[illegible] – to pomaga piękności ale zaciera różnicę poszczegól-
nych szczęki – To pomaga piękności ale zaciera różnice [illegible]
wą – Podobieństwo jednej familii w Apollina, Nioby, Medu-
zy – Stylizowanie – idea-
dość – Praxiteles, Skopas, Lysippus – Stylizowanie – idea-
lizowanie – co jest idealizowanie – z przykładem Jowisz
Olimpijski – Fidias – Wieść uczona – modlitwa – grom –
Idealizował tym wyborem – ~~Każdo~~ duch tworzy sobie wyraz
nie – ~~Obicość~~ czoła wyższa część mądrości rozum, niższa części
potęgę woli – usta dobroć – ale wszechmocności tylko pomi-
kowanie – przypadkowości przytłumił – Fidias bez przytłu-
mienia te rysy wszechmocności, dokonanie – Bo Jowisz wzruszony
natchnienie
tiony nad przypadkowości – Stary i nowy tu i – że więcej
Homera z Iliady – Thetis wobec Jowisza „To wyrzekł i brwi
panadwiecznej
zmarszczył niebios pan[...] Podniosły się na głowie
złotosy
nieśmiertelnej – Wstrząsł się Olimp i cale za-
drżały niebios – Więc były Fidiasowi dane brwi i włosy
on były dla niego zasada – Obaczmy jak się to dziali
wyższe tylko brew po skroniach – na nich i budował
dolną część czoła jako podstawę – a włosy nad czołem
powstające w [illegible], formy wyższej części czoła –
Tak wyrażona mądrość światowidna – i potęga woli
brwi podały formy jak oczy, formy oka – oczy ani
[illegible] do pewnego przedmiotu wytężenie – ani też patrzy
w nieograniczoną dal, ale szersze – nos lico – usta pełne dobro-
ci – broda, włosy [illegible]

Teraz obaczmy rzeźby Stwosza — tu nie widać ogólnikowych
prawideł — ani profilu greckiego — tu nie ma oblicza
wziętego z ideału — tu realizm, bo sama kompozycja
indywidualnych charakterów szukania wzorów w śród
ludzi żyjących — te postacie na wielkim ołtarzu
każda w okresie inno — Idealizowanie ich ogranicza
się na tem żeby wyrazić rzeczności myśla — bo wszystkie
te postacie przejęte jednym uczuciem jakie wiadomo
tego samego aktu — zaśnięcia N.S.P. ale każdy
to uczucie wyraża po swojemu według wieku, tem-
peramentu i indywidualności —
Cecha — najdobitniej ptaskorzeźba — Grecy trzymają się
ściśle istoty rzeźby — przestrzega granic jej — nie kiedy
się do przedstawiać rzeźba przedmiotów — konturowy rozwój
nie pewne — obłoki drzewa — a te są przedstawiane
w ptaskorzeźbie chrześcijańskiej — Grecy nie kiedy
się na perspektywy — w średniowieczu wyraża mię-
szości np. pień drzewa, musiała opora — bo
wie że rzeźba nie podoła perspektywie — Rzeźba chrze-
ścijańska jest malownicza — więc widzimy kla-
jów Ogrojec — Stal, w której komnaty, okna, ka-
sta, kijemi — widzimy facyat się twic — ulic-
w czasach najświetniejszych
6 Cecha materyał — zamiast 1 kość słoniowa i złoto
2 spiż — 3. marmur biały — Polychromia — drze-
wo w pierwotnych czasach — chrześc. w epoce
o której mówimy — więc Wit i jego społeczność
z drzewa — bo tęczyło się z ornamentyką — Stal ten-
fegerowany — malowanie bo dziś nie malarska
Bo same wnętrze kościoła było surowe w barwy
i portale — okna malowane — więc tem więcej
wypadało ogniskiem świątyni ołtarz podnieść
przepychem farb i złota — rzeźba
ze mal. i złotem ... ozdobiona
jest właśnie ... chrześcijańska ...

Dodatkowe uwagi – Powyższe wywody stosują się do
Wita i do innych mistrzów XV wieku – ale Wit ma jeszcze
własności jemu wyłączne – z których jedne są właś-
ciwe czasu w którym pracował – drugie zasobniczą
jego wyróżniają – Wit zaczął ołtarz wielki 1477. – Skończył
Kaźmierz 15 lat później bo w r. 1492. – Była to ~~dwa~~ koniec
15 wieku – w którym też odzywały się przepowiednie
zmiany świata – zwrot w kulturze – nie tylko w Europie
ale w Polsce – Wit jeszcze z gotycka pracuje ale gotyk
zaś już w kilkanaście lat po grobowcu Kazm. Jagiell. wzniósł się renesans Zygmunt
już jest na wychodzeniu – W Europie wynalazek Jaheri.
druku, odrodzenie nauk starożytnych – Medyceusze
Akad. sztuki we Florencji – Renesans we Włoszech
odkrycie Ameryki
od 1450 – W Polsce zamiast kronikarzy Długosz
Kopernik – Jan z Głogowa zwraca uwagę na
Naturę – ~~gdy~~ kaleniach – Z tąd też w ogólności zajęcie się
naturą rzeczywistością – jeżeli powyżej mówiliśmy
o trzymaniu się Natury przez Wita teraz widzimy że
ten naturalizm tkwił w jego czasie – Oprócz tego
widzimy wolność swobodę tego czasu – szczególnie
zwłaszcza postacie wesołe zuchwałe – tak Wit zrywa
z gotycyzmem – w którym figury wątłe – on już gotyckie
ale już samowolnie z gotyka postępuje ornamentykę
architektoniczną ołtarza – i grobowca Kazim-
~~Ostatnie pytanie wartości i znaczenie artystyczne – całe~~
~~ostatnie pytanie wartości i znaczenie artystycznym rzeźbiarskim – gdzie obra-~~
~~zem w ludziom artystycznym – wyjawiony gdzie obra-~~
~~dzisz mają w tej w układzie~~ osobistą dzielność i uzdolnienie
~~wielkiej pełności~~ Również osobistą delikatność
Wita, powszechnie przyznają mistrzowi, delikatność
uczuć – rzewność szczerości – Postacie na ołtarzu
serdeczne, pełne szczerości, lube a przecież niemaleńkie
ale poważne, owiane jakimś cichym nadziem-
skim majestatem – Tak pełne prawdy – iż się
zdaje że się z niemi wszyscy spotykamy – ... że
gdybyśmy spotkali – pytalibyśmy kto to taki
serce do nich się wyrywa

jest własnie sztuka ~~chrześcijańska~~ ale i w szczególności ta styl – Greckie sztuka ~~znano~~ dla doskonałości swojej ~~własnie dla tego że przestała u Greków~~, niech nam będzie przedmiotem naszego podziwu – ale dla tego że powstała u Greków nie wśród nas, nie znajdzie tak potężnego morze poza granicą śród nas – ale sztuki relig. jest najżywiej odgłosem we wszystkich dziedzinach duszy naszej – szczególnie Pytamy czyliby serce było rad ozwolnione – gdyby zrazu nam Kościół gotycki zamienił się nagle w świątynię grecką a na ołtarzu stanęły posągi z białego marmuru – co miałyby wyobrażać osoby święte – ale byłyby już w innym stylu stworzone – ta wiara chrześcijańska zwalczała starogreckość – Ta wiara chrześcijańska zradzała się z głębin najświętszym duchem naszego – one są uosobione właśnie uczucia nasze – ciągły płynie prąd ze serca naszego ku tym postaciom – i na odwrót płynie prąd od tych postaci w serce nasze – serce nasze jest w nich przepromienia je – a nawzajem te postacie są w niem naszem i przepromieniają także – ~~skąd bo~~ twórzył je twórzył takiem samem sercem je twórzył mistrz który je twórzył takim samem sercem je twórzył jego modlitwą były te postacie – Tak więc ich styl ich mistrzostwo artystyczne – i drugiej stworzyciel ich mistrzostwo artystyczne – ale wielbienia duch religijny tak nas przemaga – ale wielbienia jest jeszcze treści magii – który mimo nich – który jest jeszcze treści magii – ta oblicza wreszcie z twórczych – właśnie wszystkowładną te oblicza w części z twórczych – który przed 400 laty oddychały tem samem powietrzem, patrzyły w na te obłoki, gwiazdy, na tę ziemię naszą – i czuły ~~magię~~ co czy i niemniej pomaszczemu – ta się wadziły – więc twórczość – artyzm – wiara – i językiem mimowolnie – więc Zygmunta – artyzm – wiara – i językiem

potulne — a przecież ich wraz stąd bronić się
od pospolitości — a postać N. S. P. ona jeszcze
na ziemi a już w niebie — Jest to wór niebiańskiej [illegible]
świata wzlatująca ku gwiazdom —
Odpowiedz na pytanie — Jakie znaczenie artystyczne
dzieł Witta do dzieł skulptury Greckiej —
Odpowiedz już w naszych wywodach — Co do Grecji
w Piękności artyst. najwyższa idea, której się dosięgnąć
mogła Grecja — tedy to wskroś artyst. — a nadto jeszcze
rzeźba ze wszystkich radz. najwięcej Greckiemu odpo-
wiadała — rodzajem sztuki nad wszystkie uko-
chany, ze wszystkich ukochany. — więc ten rzeźbili
więc ich dzieła
sztuki, doskonały tej sztuki — bezwzględne po wszystkie czasy
mają znaczenie absolutne — nie jest bezwzględne
— ale uważmy iż człowiek nie jest ...., oprócz
abstrakcya, — ma inne jeszcze strony, —
sobie uczucia, religia, zapatrywania itd. — więc
potrzebuje dla siebie sztuki jemu odpowiedniej
A którąż sztuka jemu odpowiednia? Rozumie
się ta która zrodziła z jego uczucia, z jego wiary
z jego usposobienia i natury — a taką jest

że osoby – znacz. art. w porów. – w jakim stosun.
zostaje w ogól – wychaz cechy charakt. – rozumieć
– a rozum [illegible] – zwykły rozsąd. – rośl. stroi
każda epoka – za nim – uspos. – szt. rz. chrze
katakh. sarkof.
za obszer. – ogr. – założ. – wiże czas – przeszł. –
ludy wsch. – prócz l. hebr. – pogrąż. w mat. – dzili
zamęt. – niérozr. jest duch od mat. – góry, rzeki
zwierz. – uroczy. relig. mord. sam. szat rozbest.
ciałowo
– wielostowe – noc senne strasz. marz. – mt
wios zaran – Gr. odróż. ducha a materyą – osoba
Grek uzn. siebie – godność – Bogi osobą – choć
odróż. – nie złota – uzmysł. ducha – uducha
równowaga ducha i materyi, ideal. rzeczyw.
świata zm. – Olimp. – bogi wiecz. a obtor. – bogi
mistrz. św. a mają słabostki – uczty amb. Gani
med, Hebe – Chmurka – Zarazem uduchow. matery.
słońce – grzmoty – trzęsienie ziemi – Etna – sit się
pulasz eza gawiedz – nimfy, najady, [illegible] –
uczta grecka – Beocya – Murea – Paryz.
ucha
Rezultat – piękność szczytem – zewnętrzne –
– życie cielesne – Chrześc. nie tylko odrożnia

zeste 2 światy wręcz rozne - że duch nieskoń- Wschód Grecya
świat chrze - [spirytualizm] stąd niebiańska ojcowizna - tęsknota
- motylka prowocza w sercu - cielesność doczes-
traci na znaczeniu - piękny świat doczesny ale
tylko poetycznie. ale — piękność nie jest szczę-
ścia - Jeszcze w XV. umartw. ciała - biczow. pió-
W Grecyi zewn. brak głębi - b[illegible]indywidual-
ności - poczucia jednostki - brak uczuć głę-
bokich - miłości - niewiasta, rodzina - Plato
3 klassy - [2 klassy wyższe bez własności] brak wolnego wyboru stanu - małż-
dzieci mądrość rządu - lutnia lyra - arfa flet-
~~jednostka nieuznawana~~ ~~przechwatki w sercu~~
- u ~~chrze. w XV. twory~~ ~~przechwatki~~ [żądanie społeczne] u chrze: miłość - życie
jednostkę chłonie ogół - [podrzuca] XV. poczucie
rodzinne - bo święte niewiasty - przechwatki - turnie-
jednostki [fantastyczne] najazdy - przechwatki - stąd
je-danki [skrzenie danie] wyprawy na awantury - stąd
indywidualizmo-

Więcej streszczony sposobienie — Grecya a rozwój ducha malarski — idealności i rzeczywistości — piękności — wielkie znaczenie ciała i piękności jego — życie zewnętrzne materyalne — brak pojęcia jednostki, indywidualności ogólnikiem — brak gry wolnych uczuć wewnętrznej tkliwości — Chrześcianie piękność mniej waży, ciało mniejsze ma znaczenie, spirytualizm idealności przeważa — indywidualność ogromna —

Cechy Rzeźby — 1° Charakter ogólny — Grecya ludem rzeźbiarskim — trzymają się ściśle szkoły rzeźby — Chrześc. malarstwa — bo Grek materyalny — Chrześcian spirytualny — piękność form dotykalna materialna — w malar. nic — światła i cienie — wyrażają — w malarstwie wyraz oczy — rzeźba nie wyraża indywidualności — Grek oczy wielk.

2. P. piękność ciała — Chr. duchowości — Grek dla nich obojętny do piękności form cielesnych — Chr. dla oblicza. Koncentruje w obliczu — bezszatność dla oblicza. Koncentruje w obliczu — bezszatności wstręt na bezszatność i piękność ciała — Chrześc. wstrętna bezszatność rzadko posągi bezszatne — a nawet w ich rzadko o piękności form — niekiedy nawet części ciała nie okryte szatami — Chidro —

3. Szaty — Greckie wyrażają formy ciała — Chrześcian. okrywają — Chiton, Himation — u mężczyzn i kobiet — Tocionowa — Kantippo — elegancya nie krawiec nie modystka, ale art. rzeźbie —

4. Same figury — Gr. piękności ale nie indywidualności — ideał — prawidła ogólne — greczy mały drzewa laolle — Na — Czoła małe ~~np~~ nawet Jowisz — oczy lica usta broda szyja wydatna — bralność jej u zwierząt — profil greckí ... — linia — kąt twarzy Camper — im większy kąt, mniejsza twarz ... większa mózg — Zastosowano to zwierzęt — ptaki najmniejsze ... tzotnieżce do mowe, kaczki gęsi — mniejszy drapieżny orły sępy i sokoły z czworonożnych — owce małe, psy zwierzęce pudle pinczery wyżły — Koty mniejsze np. lwy tygrysy — dalej słoń — małpy 50 stopni — negry, Kałmuki 70 — europ. 80 — greckie powinni 90° i więcej —

Te prawidła posły wprawdzie na Grecyi pełności ale
ze składa indiwidualnosci – czyniły ogólnikowe – familijne
podobieństwo – choć przez rozmych mistrzów Niobe Praxiteles
Merk. Syzypa – nawet portretowani – stylowo nie – idealizo-
wane – przykładem Jowisz olimp. Fidiasa – anegdota
o nim – wędrowki Greków – szczęście ze pad obliczości – nasz
biust – Postępowanie Fidiasa – Rozum, woli potęga, dobroć
ale przytłumienie – tylko pomatkowanie, pierwsze zaciecie
Fidias wrzypełnia – czystości – Iliada. Thetys To wyrzekłi i brwi
zmarszczył Niebios Pan odwieczny – Podniosły się na
głowie nieśmiertelnej włosy – wtenczas cię olimp i całe
zadrżały niebiosy – Brwi i włosy – czy żaden prud
nie ożywiłaciel – ale spojrzenie nie ożywiłsa – usta
Chrześcijańska rzeźba – nie ma ogólnikowych prawideł
pełności – indiwidualizm – więc że życia wreszcie – bo
życie dostarcza rozmaitości – Postacie tego Otłarza – spólnej charakter
rozróżnianie – uczucie spolne – rozna indiwidualność wielka
wiek, temperament – nie idealne Kazm. Jagiell – i tamy
5. Płaskorzeźby najdoskonalsze – Gr. i stole rzeźby – więc
To tylko co ma pewne dobitne kontury – nie drzewa nie
obłoki – miejscowości przez skrocenia – nie perspektywo
Ogrojec, stale – skrzydlice
6. Wszelki materyał – najświetniejsze czasy – w XV
średnia Europa – drzewo – Polychromia grecka – nie
malowano bo drzewa gorzej ale obierano drzewo aby
je malować – idealność malarska – przepych kolorów i pozłoty i złote więcej
Kościołach – ołtarz – ale nie by nasladować naturę – ołtarz
Właściwe cechy Wita 1. Czas jego bliżej oznaczony – ołtarz
1477 – Kazm Jagiello w 15 lat bo 1492 – gotycyzm na wychodnym
Europa – druk – odrodzenie nauk – Ameryka – rozrost w
Europa – druk – adradzenie nauk – Ameryka – rozrost
wzrostu – Polska Kopernik – Jan z Głogowa – Długosz
w Krakowie lat pomiędzy grobowce Jana Albertus
w Wielkanocnie lat pomiędzy grobowce Jana Alberta
już wrzesane – 2 jego osobistości – mistrzowna delikatność
tkliwości, rzewności, idealności w soli grandezzy – posta-
cie jego postulne ale ubrane majestatem – sercowości
ki rzywa ale świętości ich broni od pompatości – Postaci
N. S. Panny jeszcze na ziemi a już w niebie, wrzy uwielbia-
nie Kasadowe młodyja do ogniska.

Że tam trzeba chrześcijańskiej wiary uznanie świata tej
Wit przyszedł do nas z Niemiec, trzeba, że jego motywa
do sztuki ~~odpowiednie~~ nam - też nie pojął ... skarby że serca
dostrzegł, że w swej najbożniejszej sztuce - ciągle przechodzą do
nich i od nich w serce nasze - ~~że~~ w tych postaciach
uosobione uczucia nasze i w tych postaciach przemieniane dusze naszej
uczucia - w tych postaciach widzimy dusze nasze bez skazy ziemskiej
ale już jakby na tamtym świecie bez słabości
które nas trapiły w doczesności - te postacie
są pośrednikami między nami a wiekuistością
— więc już dwa czynniki, bo wiekuistość czynnik
artystyczny z wiarą - ale jest trzeci czynnik który
3. Bo Wit brał z natury rzeczywistej - z ludzi których
w Polsce w Krakowie i natchnienie widział, patrzył
na - ten samo powietrze - ~~widzieli~~ na ten sam Wawel
te same obłoki, góry, widok na - więc to nam
i na majestat króla Polskiego - więc ale bliżej
bracia co chcą o tym wielki oddalonej - że jest nam
nam ze serca - wy najmniej więc że jest nam
drzewiej skarb - co łączy i w wieki wiecznie
i narodowości naszej - Prof Starkiewicz
...

Odpowiedź – na pyt. jakiego znaczenia dzieła wieka
w porównaniu do dzieł sztuki mistrzów Grecji – jak zam-
knięta w powyższych wywodach – Grecja stanęła na
tym szczeblu w rozwoju ludzkości na którym najwyż-
szym szczytem jest piękność art. – więc Grecja każdy
artysta – a ten tak całą treść i potęgą w tak wyraź
jako w rodzaj sztuki najwięcej sobie odpowiedni – więc
dzieła jego skulptury mają bezwzględną absolutną
wartość po wszystkie wieki po wszystkie czasy
uczony się na rzeźbie greckiej, po których nastąpi form– abstrakcya bezwzględna
Ale powiedzmy – człowiek nie jest abstrakcyą – nie może
człowiek ma treść w której rosną czynniki – narodu – religii – nauki
być wyrwany ze swojego wieku, dla tego że
rodzimych, obyczajów – więc też utworzenie u nas więc
rzeźba Grecka zrodziła się w Grecji a nie u nas całą treść
też ta rzeźba dla nas stworzona i zajmuje całą treść
duszy – która się znadziadziła – w której tkwi treść nadawanej

213

Że osoby — I znaczenie artystyczne w porównaniu — w jakim stos.
rozwiązanie tego
zostaje w ogólności — wykazanie etch charakt — rozumieć
— to jest znać powody — zwykły rozsądek — jak każda ro-
ślina wedle rodz — tak każda epoka wedle swojego uspo-
zatem wprzód zanim
sobienia duchowego — ale sztuka chrześc. usposobienie
świata chrześć za obszerne — Bo katakomby sarko-
fagi — 1500 lat — bliżej oznaczyć okres — samo zato-
zenie — czas i przestrzeń geogr. — wiek 15 — postka-
zatem usposobienie Grecyi i 15 stulecia 1° Historya
powszechna i jej stopnie — stany wschód — te ludy
niewola
pogrążone w materyi — dzikim zamysłem niszczają
jestestwa duchowe a zmysłowe — gory rzeki rud-
rzęta — uroczystości relig. obchodzą mordem samob.
rozpusta rozbestwioną — wielogłowe wielorękie dzi-
wadła — na tułowie ludzkim — Ludzkość przeba-
ła — trapiące straszne sny — wiosenne zaranie
nie dziwnieno zamętem — ale odrodnia a świat duchowy
od materyalnie — uznanie osoby — Grek więc jest —
osoba to † jestestwem niezawistem od materyi
— więc obywatelstwo — więc Bogi osobami — Choć
Grek odrodnia — nie zdolen — więc umystawia
sobie świat duchowy — i uduchawnia świat zmysło-
wy — równowaga — Olimp — wcielniste a ciałem
mistrzami świata a stabostki — zawiści, niechęci
— Marszałkuje im na obradach — a obrady burzliwe —
— wesołe uczty — Jow. raczy ambr. — Ganimed pod raz. i wdanie
młoda Hebe — Apollo — śmiechy bogów dochodzą do ziemi
niekiedy jednak ciemny obłok zaćmiewa czoło — bo
fatum niemijne od niego — groźi a dawno-
wyrocznia —

Odwrotnie natura, materya uduchowiona – zjawiska nat[ury]
sprawa jakiegoś boga lub półbożka – Słońce Apollo – morze
rozhukane – trzęsienie ziemi to giganty – Etna to kuźnia
miłości – fauny i bachantki – po sadach żyją nimfy
najady – Uczty, wieńce tchnią kolejnego – Beocya – sól att[ycka]
Muzea – sprzęty, narzędzia kuchenne – cała szafa w której
ucha od dzbanów, kandelabry, lampy – wazony, amfory
wazki – Paryż – zwiedzić z gymnasnem Apollo – Rezultat
że materya uduchowiona, a duch uzmysłowiony
równowaga idealności i rzeczywistości – ale też piękności
Więc piękność artystyczna najwyższym szczytem – wielkie znacze-
nie ciała i piękności jego – życie zewnętrzne
2 Chrześ. – Wschód – Grecya – Chrześc. – w Grecyi równia
duch nieskończenie umieszczony nad ciało nad naturę
doczesna – stąd w duchu tęsknota – mury ... w sercu
proroczaca – wygnanie – Choć świat doczesny piękny
ale – stąd piękność art. traci na znaczeniu – ciało traci
na znaczeniu – Życie wewnętrzne – obraz w sanctissimum
spirytualizm – wiek X umartwienie ciała – biczowanie
pustelnicy sam na sam z Bogiem –
3 – Grecya inna strona usposob. – życie zewnętrzne więc
brak głębi duchowej; brak treści – stąd wynika 1 brak
ugruntowanej indywidualności 2 brak poczucia jednostki
ta jednostka ochroniona przez ogół społeczny. 3 brak głębo-
kiego uczucia – więc brak miłości – uznania niewiasty – życia rodzinnego – Obyczaje
i prawa państw greckich – Plato – nie uznali – on twierdzi że to
było w duchu usposob. greckiej – Trzy stany – dwa wyższe nie mają
własności – losowanie rozstrzyga o małżeństwach – dzieci
odbierają się rodzicom – mądrości rządu – niewiasty drużyn ...
– wychowanie tchnią i gra – nie flet i arfa – 4 Chrześc. Bóg
umart – poczucie własnej jednostki – stąd potrzeba rozwinięcie
indywidualności – uczucie głębokie – stąd równość ...
miłości tak wartem uczuciem – szczęście ... i słon-
uszczerenie Boga
Stopień cywilizacyi według znaczenia niewiasty – Rodzinne
życie tak przeważnym czynnikiem – gromy ...
domowe ... – X wiek – ogniwa społeczne ...
jednostki do uchwalstwa – Tarniejsze – dante – rycerze gonią na ostro
śpiewające piękności dam – wyprawy na awantury –